

FOREWORD

By DR JADUNATH SARKAR, Hony D Litt ,

Hony Member, Royal Asiatic Society, (London), Corresponding Member,
Royal Historical Society, England

I LIFE AND WORKS OF KAVINDRA PARAMĀNANDA.

Paramānanda (the son of Govinda I) belonged to a Brahman family originally of Nevaṣa near the Godavari, but lived in South Konkan He was given the titles of *Kavindra Kavīśvara* or Prince of Poets by Shivāji, and accompanied that *rāja* in his journey to Aurangzib's Court at Agra in 1666 On the escape of Shivāji from prison, the poet was arrested in Jaipur territory under the Padishah's orders and found to be carrying many costly gifts, such as elephants, horses and robes given to him by Shivāji After being released as innocent of complicity in his *raja's* flight, he probably spent some years at Benares (the place of his early education in Sanskrit), as he had avowed such an intention to the Jaipur officials [See Jaipur Dingal letters, trans by me in my *House of Shivaji*]

When the returned Shivāji after three years of inactivity began to assert himself again in 1670, Paramānanda came back to Mahārashtra, and we find him teaching pupils at Poladpur in March 1673 when Shivāji paid him a visit But not a line of his epic poem on Shivaji had been yet written, as he is recorded to have welcomed Shivaji on this occasion with laudatory verses only It was at Shivāji's grand coronation in June 1674 that Paramananda was commissioned to write an epic on the national hero, which he planned to extend to a hundred cantos Out of these only 31 cantos (and 9 verses of the 32nd) were written by the time that Shivāji died These were carefully corrected by the author and circulated, as more than one manuscript of this portion has been found Its correct title is *Sūrya vamsam* (in imitation of *Kalidasa's Raghū vamsam*) and the author classed it as an *Anupurana*, or " Modern Purana "

The poet evidently attended the coronation of Shambhaji at Raigarh in July 1680 But there was no time for him to write 69 more cantos and cover all the incidents of the 19 years of Shivaji's reign from 1661 when the 31st canto stops to 1680 the year of the Rāja's death As a practical scheme for winning the new Raja's favour, Paramānanda resum-

ed his epic at three years before Shivaji's death, when Shambhaji had a rupture with his father and began to act independently. Thirteen cantos were written of this continuation, and they cover two and a half years, stopping exactly one year before Shivaji's death. Thus only 44 cantos (out of 100) were actually written and 16½ years of Shivaji's reign, including all his more famous exploits, were left untouched. These thirteen cantos of the second series were not fused into the preceding 31, because the poet had no time to plan the lay out of the unwritten cantos intervening between the two fragments and these new cantos are not revised and corrected, nor even given their serial numbers, as at the end of every canto its serial number is left blank in the colophon. Only one manuscript of this portion has been found.

It is difficult to see how these thirteen cantos could have been made an integral part of the epic on Shivaji, because the narrative starts with the accession of Shambhaji and only in the middle of the fourth canto does the poet begin a retrospective narrative of the last years of Shivaji's life at the point where he sends his eldest son to Shringārapur, but this narrative is not carried down to Shivaji's death.

Hence, a new epic altogether had to be written to glorify Shambhaji as King. Of any attempt in this direction only two indications survive, namely a short poem (143 verses only, section I of the present volume) giving a rapid sketch of the Bhonslé dynastic history down to 1687, and another (112 + 40 verses Section II here) on Rājārām's accession. These were neither completed nor corrected, but left as first rough drafts. Some deeper scholar of Sanskrit literature than I can claim to be, must critically contrast the grammar, rhetoric, metre and general literary excellence of these two fragments with those of the first 31 cantos, before he can say that the two series have come from the same hand. My own suspicion is that the later fragments are the work not of Parāśananda himself but of some disciple assistant of his, whose writing the master promised to revise but did not live to do so. (Examples of such false ascription of authorship are well known in European literature, as in the case of Alexandre Dumas and his "ghost" Macquart.)

at royal marriages &c during the convulsion in Mahārāshtra following Shambhaji's death and Aurangzib's endless warfare ?

II GOVINDA—THE EULOGIST OF SHĀHU

Fully half a century and two human generations passed away, when a new scene opened with Govinda II, the grandson of Paramananda coming to the Court of Chhatrapati Shāhu and winning the patronage of his queen Sakwar Bai about 1740 or more probably in 1745 (the year of the capture of Gowalkot by Shahu's forces) He began to compose a Sanskrit epic on Shambhaji and Shāhu to which he gave the title of "*Aṁśāvataraṇa* included in the *Śiva purāṇa*," though its connection or rather continuity with the *Anupurāṇa Surja vamśam* is merely hinted at by his mention of his grandfather's epic in the colophon of his own cantos

But Govinda had not inherited his grandfather's genius. He left behind him, at the end of a life prolonged beyond 1782, only a fragment (of five cantos being section V of this volume), which deals with Shambhaji's adoration of the goddess Śakti (Kālī) and her prophecy that he would have a world conquering son Shahu. But the cantos are uncompleted and uncorrected and the text is disfigured by errors of grammar and prosody. Even his Marathi poem in glorification of Shāhu, though complete, is merely a piece of nauseating flattery, unrelieved by any literary beauty.

Govinda's poetic powers being poor, he wrote some prose pieces on the cult of Kālī worship and its influence on the Court of Shambhaji. These have been printed by P. K. Godé in the *Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute* Vol. XVIII, pt. III (1937), pp. 287-295 and vol. XIX, pt. I (1938) pp. 49-60 and include some of the verses in our volume, though often with variants of reading.

But there is a still more significant contrast between Govinda II and his grandfather. Paramānanda was a Bhagavat or worshipper of Viṣṇu, his grandson was a Tantrik priest, an adorer of Śiva's female half called Śakti or Kālī. A critical study of their Sanskrit epics shows that they have no value as factual history or exact record of events. For example, Paramānanda calls Soyarā Bai a daughter of the Mohit family, whereas she was really a Shirke, and Govinda leaves the date of Shahu's birth a blank, intending to fill up the space later after inquiry. Now, could a courtier of the great Shivaji have been ignorant of the father's family

It is a mistake to think that the Tantra was Black Magic or mere hocus pocus. It produced a vast philosophy and literature in Sanskrit, as learned and subtle as the Śaiva and Vaiṣṇava theologies of Madras. And its object was not primarily sensual gratification. The aim of Tantra is to acquire perfect control over one's own body and mind, and then make the spirits of the invisible world one's slaves, by the practice of austerities and elaborate mystical rites. After attaining to perfection in this way, the master may employ his supernatural power in sensual gratification, the cure of hopeless diseases, or ensuring the birth of sons to barren householders,—or even forging arms which make the devotee invincible in war. Its ultimate aim, however, was *nirvāṇa* or perfect salvation. Bewitching other people (especially women) and transmuting baser metals into gold (or, what came to the same thing, discovering buried treasure guarded by *gahs*) were the subsidiary fruits of Tāntrik worship, though these were most emphasised by selfish low class priests for easy success in propaganda. The reader who wants to understand the true teaching of the Tantras, should study the essays and translations from old Sanskrit works written by Arthur Avalon (the *nom de plume* of Sir John Woodroffe, a Judge of the Calcutta High Court)

Tāntrikism was an import from Bengal into Mahārāshtra in Shivājī's time. A Chitpāvan Brahman named Shiva Yogi, on hearing of the miracles wrought by Siddha-Yogi, a learned saint in "the city of Rādhā" in West Bengal, went there and after a long noviciate in austerities under him was ordained as a Tāntrik monk. On returning to his home in Konkan, he set up his hermitage (*mathi*) at Shringārpur (some ten miles north east of Sangameshwar), and the fame of his spiritual powers spread far and wide. Two other Tāntrik priests, Ganesh Anant Jambékar and Keshav Upādhyāya (both Karhārā Brāhmins) also resided there, and thus the place became a centre of Tāntrik propaganda in Mahārāshtra.

The first success of the new cult was gained when the Tāntrik high-priest Nischal Purī, by creating demonic disturbances induced Shivājī to hold a second coronation of himself under Tāntrik rules and give a share of his profuse royal gifts to the Tāntrik priests,—the benefits of his first coronation having been monopolised by Ganga Bhatt and other Vedic Brahmins.

Next came their crowning victory, the capture of the government of Shambhājī. After the death of Shivājī his Brāhman ministers, all mem-

and went over to the national enemy in order to destroy his own countrymen. This story is based upon the accounts written after his death by the ministers of his father's court all of whom he had antagonised by persecution for their attempt to disinherit him in favour of his younger brother Rājaram and later for conspiring again and again to murder him after his accession. His unforgivable offence in their eyes was his making ḥavi kalash a Qanauji Brahman and therefore a foreigner in Mahārāshtra his prime minister with absolute control over his government and thus setting aside all the old Brāhman servants of his house. What could be said on Shambhaji's side has found no place in Maratha history because his partisans lost all power after this Raja's tragic death and were nowhere in the State during the thirty years that lay between Shambhaji's murder (1689) and his son Shāhu's return from his twenty years of Mughal captivity ten years war with his rival and final installation as the undisputed sovereign of Maharashtra in 1718. This elevation was effected by an entirely new family of ministers the immigrant Chitpavan line of Peshwas. Shāhu's mother Yesu Bai the sole defender of his interests was held in a Mughal prison for these thirty years.

Thus Shambhaji's partisans have been denied a hearing at the bar of history. But it is now possible to learn their case exactly. Friends of the restored Shāhu at last attempted to tell their version of Shambhaji's rebellion against his father which was current in the circle of his mother Yesu Bai and her few surviving old adherents but only after her return to Mahārāshtra in 1718. This version had been earlier put in a Sanskrit poem by Paramānanda which was left incomplete and uncorrected and withheld from circulation by being buried among the papers of the poet's family though written in Shambhaji's reign.

The story given in this poem has every appearance of truth because it fully agrees with human nature and is supported by historical parallels from elsewhere. I summarise it here —

Raja Shivaji on entering his harem one evening found his younger wife Soyra Bai lying on the ground pale stripped of her ornaments fast ing and weeping. To his soothing words she replied. My son Rājaram is a small child and helpless while his step brother Shambhaji is grown up and powerful. Princes in greed of empire murder their parents sons and even full brothers. Your two sons cannot live at the same place in safety. Hence my deep anxiety. The king wiped away her tears and

said 'If their living together at the same place alarms you I shall send Shambhaji away elsewhere'. At this the queen rejoined 'If I am your beloved and you are the full master here then give this kingdom to Rājaram and everything else that you may conquer to Shambhu'. The Rājā fascinated by her bewitching beauty agreed.

We see that all this is a close copy of the *Ritūyana* scene between Dasharatha and Kaikeyī. The story continues thus.

Next morning Shivaji held a grand *darbār*, called Shambhaji up before himself and addressed him by way of advice. 'Kingship is an extremely difficult undertaking and only an exceptionally gifted man can discharge this duty. My great father had thus spoken to me in my youth — Though my kingdom is boundless yet you ought to labour and conquer some other territory. I have other sons besides you and I shall assign a separate share to each of them. When a king does not win any territory by his own efforts but merely enjoys his father's acquisitions the people cease to respect him. I make you lord of the Poona district which had been won by your ancestors. Your power will henceforth grow from more to more like the steps of Trivikrama. So saying he sent me to rule the Poona district. Then I extended my realm to the sea and all the neighbouring princes submitted to me in terror. I am now old and feel the approach of death. You stay in Shringarpur till my return from my next expedition administer the Prabhavali district and learn the art of governing from learned teachers. Shambhaji dutifully agreed to his father's bidding.

Then Shivaji set out on his conquest of the Karnatak leaving Rajaram in Rairi fort under the protection of his ministers. At Shringarpur Shambhaji exercised himself in gymnastics in the morning studied the mythical histories and books on law and morals (*Itihāsa purānas* and the Kamandakī and other *Nīti Śāstras*) and satisfied his subjects by his good government so that all people oppressed by his father's ministers flocked to him for redress. Then he worshipped the goddess Kālī who appeared before him and foretold his future prosperity.

On his return from the Karnatak expedition Shivaji proposed to give Maharashtra to his second son Rajaram and the newly conquered Jinji province to his eldest son Shambhaji. This partition of his heritage naturally dissatisfied Shambhaji who readily listened to the seductive messages of Dūr Khān the acting viceroy of Mughal Deccan and escaped

from his father's territory to join Dīlir . The two allies then captured Bhupālgarh by assault . Here the manuscript abruptly ends

But we need not swallow the whole story of the apologist for the line of Shahu and hold the great Shivāji as a dotard who was beguiled by his youthful wife into committing an act of gross injustice to his eldest son, as Dasharatha had been by Bharata's mother . In 1678 Shivaji proposed a very understandable division of his empire,—the homeland of Mahārāshtra with its long-settled peaceful territory and resident families of hereditary faithful ministers and generals, was to go to Rājārām, a delicate boy of eight, because there was then no whisper even of the Mughal Emperor or one of his sons coming to the South with a vast army for subduing the Marāthās and Bijapur and Golkonda were still flourishing as allies of the Marāthā rāja . The newly annexed country of the Karnātak (Jinji-Tanjore) could more reasonably be Shambhāji's share, because the half subdued condition of the province demanded a vigorous grown up sovereign to keep hold of it, and for such a task Shambhāji was beyond question the fittest prince, and Rājārām was unthinkable

Shambhaji naturally grumbled at the ancestral homeland of the Bhonslés being given to his junior brother, while his own lot was to be to shoulder the dangerous and unprofitable task of maintaining himself in an unsubdued province, six hundred miles away from Maharashtra, amidst an alien race and alien speech, with no resident Marāthā population to back him but only refractory local chiefs all around

Dīlir Khan seized this opening and wrote secret letters to Shambhāji promising to win his patrimony of Desh for him by the armed strength of the Mughal Government if he joined Dīlir . There was no talk of annexing Mahārāshtra to the Mughal Empire . Dīlir's support was to be purchased merely by Shambhaji agreeing to a policy of friendly alliance with the Government of Mughal Deccan, exactly as Shālu did in 1718 . The contemporary English factory letters and Persian histories prove that Shambhāji in the Mughal viceroy's camp did not consider himself as a servant of Dīlir, but as an independent and equal ally . He openly remonstrated with Dīlir Khān against that General's atrocities on the Hindu population of Athni and Tīkolā . And we know it as a fact that the Marāthā prince left Dīlir and returned to his father when that viceroy assumed the haughty tone of a master to him and even planned to send him off to Delhi—to become a mansabdar or Mughal servant, or more probably to be doomed to circumcision or death on refusal to apostatise

INTRODUCTION

1. History of the manuscript :

At the Baroda session of the Indian Historical Records Commission in December 1940, a manuscript in Sanskrit was exhibited under the title "A life of Shivrāji," which attracted my attention and that of Sir Jadunath Sarkar. The Director of the Baroda Oriental Institute upon a later enquiry informed me that the Ms had been entrusted to Prof D V Potdar of Poona for being edited and published in the Gaekwad Oriental Series. Seven years passed and the book showed no sign of appearing. The Director informed me that he would supply me with a photostat copy, if I paid for it. I remitted the required amount, received the copy and studied it along with Sir Jadunath Sarkar. The work at first sight seemed to be a continuation of Kavindra Paramānanda's *Śiva Bharata*, published by Mr Divekar in 1926 in an incomplete form. Some portions of this Baroda manuscript are admittedly composed by Paramānanda's grandson Govinda. This work and the incomplete *Śiva Bharata* appear to belong to the same Corpus, a life of Shivrāji which the poet was asked to prepare, probably on the occasion of his coronation in 1674. The literary remains of the family found their way into the library of the Rajopadhyes residing at Satārā and Kolhapur, because portions of the same work were discovered at the latter place and published by Mr Gode in the Annals of the Bhandarkar Institute in 1938. As Prof Potdar in the midst of his other occupations could not find time to edit the work for the Baroda Series, I offered to do it with the help of Sir Jadunath Sarkar and my offer was accepted in 1948.

2. Contents of the manuscript

The photographed copy supplied to me was found defective in many respects. The pages are not numbered nor arranged in consecutive order, there are evident gaps in the narrative, and it is clear that the authors themselves never gave their compositions a final, revised and well-arranged shape. They wrote the portions as they occurred to them. It was a misnomer to call the Baroda fragment the life of Shivrāji as it describes the activities of Shambhujī. After a patient labour the sheets were arranged in five different sections and are being here presented to the reader, with a short English synopsis of their contents —

ed the Bhoslé rulers in hereditary succession ¹ Sir Jadunath Sarkar after examining the old records of the Jaipur State published letters referring to the poet Kavindra Paramananda and mentioning that he was in North India during 1666 when Shivaji visited Agra and had audience of the Emperor Aurangzeb ² And quite recently in 1948 Prof Potdar employed his rare ingenuity in identifying this poet Paramananda with a well known Saint named Paramananda Bava whom Shivaji highly respected and established at Poladpur near his capital Raigad ³ A long list of the several saints whom Shivaji honoured and patronized has been given by his various chroniclers and the name of Paramananda Bavi occurs therein which many in ignorance supposed to refer to Ramadas. Potdar has now minutely examined the available evidence and established beyond doubt that this Paramananda Bava a *guru* of Shivaji was none other than the poet Paramananda himself the author of *Annapurnya*

Thereafter he figured as a learned ascetic with no love for property or royal patronage and thus came to be looked upon as his *guru* by Shivaji himself. Jayaram Pinde eloquently describes Shivaji's visit to Paramananda *Svami* in March 1673. Shivaji's captains Annaji Pandit and Kondaji Ravalekar captured the fort of Panhala from the Bijapur Government on 6th March 1673. When Shivaji obtained the news of this success at Raigad he at once started to visit that fort and on his way he saw the Saint Paramananda Bava at Poladpur (Sansk. Paulastya-pura) near Mahad at the foot of Raigad and received his blessings. When Shivaji arrived he was received at the entrance of the shrine by fifteen disciples reared and educated by the Saint (that is by dealing out six kinds of food and 9 kinds of literary eulogies). Shivaji then proceeded alone to the inner apartment and saluted the Saint's feet; the latter put his hand on Shivaji's head and conferred his blessing on him.*

Paramananda was present at Shivaji's Coronation (in June 1674) and began under his command⁸ to compose an epic on his life which it seems he never completed. Some of the chapters printed in this Baroda work evidently belong to the same incomplete *Anupurana* in which he drafted detached chapters as the subjects occurred to him leaving their final arrangement and order for a further revision. It is in this first crude form that the work has been found and is here presented to the reader. Some of these chapters particularly those on Shivaji appear to have been composed by Paramananda himself as they conclude with the words *कवी इवमानन्दकृतः* while the others are from the pen of Govinda mostly those which refer to Shambhuj and his activities.

Paramananda's end is nowhere recorded but from the tenor of his present writings he may be presumed to have survived Shivaji and seen the beginnings of Shambhuj's rule. While he used a kind of historical setting in his life of Shivaji his son Devadatta and grandson Govinda

* पञ्चाननप्रह्लादपात्र 4 16 19 तत्र पौनस्वनगरे परमानन्दो दत्तः । रसेन्दुपद्मशाल कवी प्रोषितो दत्तः ॥ गीतमान यशस्वीय श्रुत्वा श्रुत्वा शनं शनं । गोस्वामिचरणद्वन्द्वं वक्ष्यामि मदिदं ॥ गोस्वामी च तनस्वस्व हृन्नि विदश्य भवते । पूर्णसाम्राज्यदात्रामितरीर्षिं पयं तोषयत् ॥

⁸ स एवदामनिष्ठं मां सायदमभाषत । यानि यानि चरित्राणि विदितानि मया भुव । विधीयते च ममते तानि सखाणि वक्ष्ये । शि मा १ २५ २६ Probably Paramananda was commanded to write his life by Shivaji at the time of his coronation.

hardly wrote any history and composed merely laudatory poems in honour of Shambhuji, Tarabāi, Shāhu, Gangādhār Pratāpīdhī and Queen Sakwār Bai, evidently with the object of obtaining their patronage in *inams* and gifts *

Govinda had a sad end and with him the Paramananda family seems to have become extinct. Govinda's efforts to obtain patronage from Shahu and Sakwār Bāi availed him little, as both of them died soon after Govinda had written his Marāṭhī eulogy entitled शाहूराजकीतिप्रशामनरी. The Marāṭhā Government was afterwards transferred to Poona by the Peshvas who had no sympathy for the poet Govinda Kavindra. He dragged on a weary existence at Satara and thus wrote to a fellow-priest, Narayan Dikshit Bapat, on 23rd March, 1782, 'I have grown old and am grieved to have no issue to leave behind me. Life has become a burden to me and I am going to enter a watery grave at Mahuli, as an ascetic. Do you please take care of my idols of Rāma and draw the annuity of Rs. 300/-, which Government have granted me at Nevasa.' †

While the grand father Paramananda can rightly claim to be a master-poet in some respects, the son Devadatta and the grandson Govinda appear far inferior in their scholarship and attainments. Their composition discloses inattention even to grammar, when they write—यतिना for यतीना, येरु for एरु, येतस्मिन् for एतस्मिन्, गृह्य for गृहीत्वा, or पाठितुम् for पाठयितुम्, such lapses are possible only in writers very poorly grounded in Sanskrit.

4 Shambhuji's predilection for the Tantric Cult

The value of this poem unlike that of *Śiva Bhārata* lies in the revelation it makes of how Shivāji's last days were clouded by the undesirable activities of his son Shambhuji resulting in an untimely end of that great hero. Shivāji could not ensure the safety of the State he had so laboriously reared, and his death brought in a revolution with all the troubles of foreign invasion and the long Mughal War. In his extreme difficulty Shambhuji upon the advice tendered by his trusty counsellor Kavīkalasha, had recourse to the performance of *tantric* rites, which he piously believed would give him the strength to cope with his difficulties. A Brāhmana named Śivayogi who had learned by study in Bengal the peculiar art of invoking the help of the goddess Kālī, undertook with the help of other

* P. D. S. XXXI 117, 118, 122 Sardesai Com. Vol. (Marāṭhī), pp. 177-186

† P. D. S. XLIII 16.

very difficult to compose and the corrections were numerous in the proofs, but these two efficient assistants of the Director have executed this arduous task with unfailing patience. They must not be held responsible for the errors of grammar or prosody that will be noticed, these have been deliberately retained by me as in the author's manuscript and left to be corrected by scholars in future on the basis of this printed text. Lastly, I am particularly grateful to the Manager, Sadhana Press, Baroda, for the alacrity which he has shown in expediting the matter so soon with the utmost care and intelligence.

Kamshet, August 1952

GOVIND SAKHARAM SARDESAI

N B —The letter *R* in the footnotes indicates the Rajopadhye text printed in the Bhandarkar Annals. In giving variants, the number of the verse is quoted and its four lines are indicated by the letters *a, b, c, d*

SECTION III

Shambhuji's activities

This is a complete sequence of 13 consecutive cantos (totalling 880 *ślokas*), on Shambhuji

It begins abruptly with Shambhuji performing his father's *śrāddha* at Panbala, and declaring himself king. From this we can infer that one canto (or at least a long passage) at the beginning, narrating the death of Shivaji, is missing. In the surviving portion, the first four cantos describe the conspiracy formed at Raigarh by the old ministers of Shivaji and his queen Soyarā Bai to set aside the claims of the eldest son Shambhuji and give the throne to her own son, the boy Rājārām, the dissensions among these ministers, the desertion of the commander in chief Hambir Rao Mohite from their party to Shambhuji, that prince's march (as advised by his Amātya Kalasha) on Raigarh and peaceful accession to the throne there, and the ceremonies and rejoicing on that occasion.

Then in the midst of the fourth canto, the poet begins to give a retrospective account of Shivaji's last years, evidently to explain away Shambhuji's guilt of rebellion against such a father. These events are seen through the coloured glass of a royal sycophant and are described as happening through supernatural agency as is the customary device of the Sanskrit *Puranas*.

This retrospective history of Shivaji starts with that Raja's sinful infatuation for his extremely beautiful wife Soyarā Bāi Mohite (*sic*), for whom a mythical birth as the incarnation of Māmātā (the sister of Kālikā) has been invented, Shivaji's ears are poisoned by false allegations against his noble son Shambhuji, the dotard king listens to these misrepresentations, and in order to please his younger wife, agrees to make Rājārām his heir, and banish his eldest born Shambhuji to Sajjanagad fort. All this is a close copy of the story of Dasharatha setting Rāma aside in favour of a younger son, Bharata, through female influence. In November 1676 Shambhuji had gone to Shringerapur, by his father's order, and two months later Shivaji started on his conquering expedition to the Eastern Karnatak. Aurangzeb on hearing of the Maratha King being separated from his heir, seduced Sambhuji through his local agent Dilir Khan, and the Marāthā prince fled away from Sajjanagad to the Mughal general's camp (on 13th December 1678). As his ally he enabled Dilir Khān to capture Shivaji's

stronghold of Bhupālagad (on 2nd April 1679) . Here the fragment ends, and the events of one year from the fall of Bhupālagad to the death of Shivaji (2 April 1679—4th April 1680), if recorded by our poet, have not been yet recovered

Canto 1.

After Shivaji's death Shambhaji then in Panhala fort, performed his father's *śrāddha* . One day his spies reported to him that the late king's ministers in Raigarh had conspired with the widowed queen Soyarā Bāi to crown her little son Rājaram and monopolise the Government, and that all the people disapproved of this denial of the claims of Shivaji's eldest-born as a grown up and war experienced prince like Shambhaji alone could successfully resist the powerful Mughal Emperor . The prime minister Moro Pant was planning to send an army to Panhala and seize and kill Shambhaji . On hearing of it, Shambhaji wrote to the commander in chief Hambir Rao Mohite, inviting him to take up his cause as he had the legal right to the throne, and the enthronement of a child like Rājaram would lead to the conquest of Mahārashtra by some hostile power . Hambir Rao secretly agreed, but the other ministers persisted in their preparations for attacking Shambhaji in Panhala by armed force

Canto 2

As the ministers were setting out from Raigarh on this campaign, very unlucky portents fell on them . Prahlad Niraji counselled peace with Shambhaji, but Moro Pant insisted that he must keep his word to the late King Shivaji and support Rājaram on the throne . Moro and Annaji rejected Hambir Rao's invitation to a secret conference with him, at which that General felt insulted and took a muster of the contingents of these two ministers, the latter attacked him but were defeated and thrown into prison by Hambir Rao, so also were their families . After placing strong and faithful guards over them, Hambir Rao marched from Karhad to Panhāla

Prahlad Niraji who had been sent by the other ministers of Raigarh on an embassy to Shambhaji decided in his mind that Shambhaji was the lawful heir to the throne and so it was best for his own interests to seek his protection

Canto 3

After Shambhaji had established his own authority by repressing all the officers hostile to himself, many visitors came to congratulate him,

At that time his matya th- Brahman entitled (Kavi) Kalasha advised him to go to Raigarh and hold his formal enthronement there. Listening to this advice Shrambhuj with a large army set out for Raigarh, on the way he reached Pratapgarh where he worshipped his father's tutelary goddess Tulaja Bhavani and next morning started for Raigarh.

Canto 4

Shrambhuj peacefully established his own authority in Panhala and treated his step brother Rajaram with many favours spoke kindly to his step mother Soyara Bai and made arrangements for his own enthronement. For this ceremony all classes of people artists and artisans of every kind flocked to Raigarh and all in concert performed the coronation of Shrambhuj according to the Śāstric rites.

When Kali puruṣa (the incarnation of the Modern Time) narrated all these facts the kind hearted god Śaṅkara replied to Kali to the following purport:

My leading follower Pramatha the captain of my troops is roving through the earth in the form of a man in consequence of the curse of my goddess Devī. Hereafter I shall bring him back to my presence. You go and assert your power over this Bharata Khanda during the time that I am assigning to you and thereafter you too will come back to me. So Time (Kali puruṣa) came down to the earth with his soldiers like Greed Infatuation etc.

On being asked how Pramatha came to be cursed Kavindra replied — Śva's follower named Vitandi one day enraged Parvatī by failing to show her due respect and she pronounced on him the curse that he would take a human birth as a suzerain king (Cakravartī) but she would always protect him there. This Vitandi was incarnated as the Chhatrapati Shivaji. Kavindra further narrated how and when by Mṛha dev's command Kali came to the earth through his illusory influence all sorts of sins began to prevail and all the other kings engaged in evil practices but Shivaji alone was spotlessly pure in life and conduct and by the grace of the Devī he achieved many conquests. Kali had no power over him.

Canto 5

Kavindra continues the mythical career of Shivaji thus Kali finding it impossible to bring Shivaji himself under his power decided to

influence him by entering the body of his own sister named *Mamatā*, who was born on earth as a daughter of the Mohite [correct as Shirké] family and extremely beautiful. She had borne to Shivaji a son named Rajaram, whom Shivaji began to love, disregarding his eldest son Shambhujī. In this way Kalpurusa found an entrance into this house and dispersed his followers — like anger, pride, etc. among his ministers. The administration became rotten, learned Brahmans were insulted, the ministers began to harass the people in the presence of Shivaji and extort money by repression, and decay seized Shivaji. The prosperity of the early part of Shivaji's reign due to his merits acquired in a previous birth was all gone, and the exact reverse now prevailed through Kali's power.

Canto 6

Kavindra tells the story of Shivaji setting aside Shambhujī. One day Rajarām's mother Mamatā, by pretending her extreme anger, secured from Shivaji a promise to make her son Rajarām the sovereign of all his kingdom. Under the influence of Kali-kālā, Shivaji could not realise the consequences of his action.

Canto 7.

One day Raja Shivaji thus addressed his son Shambhujī alone after sending away all his courtiers —

"No ordinary man can maintain this kingdom. I am telling you what advice my father Shāhji gave me when he entrusted this realm to me. Nobody can attain to the kingly position unless a portion of divinity enters into his body. You have gained it through the merit acquired in your former birth. On account of old age I feel that I cannot defend the kingdom in the years to come and so I hand it over to you. I am not going to give any portion of this kingdom to your step brother, but I shall conquer another dominion for him so that each of you will enjoy a separate kingdom. While I am acquiring that second kingdom do you stay at Shringārapur,* and from that place protect Prabhavali but don't go to Raigarh, where your step mother lives as she will not agree with you."

Shambhujī bowed to his father's command and replied, "He who has won a kingdom by his own efforts, is the only true owner. I have no right to enjoy the territory that you have gained. An unworthy son

---

* Shringārapur was the capital of the Surves at the foot of the Sahyādri hills east of Saṅgimeshvar.

could not maintain the kingdom given to him by his father the Rājya Lakṣmī is snatched away by others from the hands of a weak king Hearing this Shivaji was delighted and felt confident of Shambhujī's capacity to defend the realm But his wife Mamata planted evil in his heart and raised discord

Canto 8

Then Shivaji set out on his Karnatak expedition leaving Rājaram in Raigarh and Shambhujī in Shringarapur where the latter showed his capacity for conducting the administration and protecting the realm Hearing of the happiness of his subjects under his rule people from other districts began to flock and settle there On seeing this the minister left in Raigarh by Shivaji for protecting Rājaram was induced by Rājaram's mother to raise rebellions in Shambhujī's dominion and molest the people but the latter Prince suppressed the disorder

Shambhujī devoted himself to the worship of Kālī who was highly satisfied and blessed him thus All your desires would be fulfilled A short period of adverse (astral) influence is before you Some cannot endure your greatness So you remain under the protection of the Delhi Emperor for a few days I am bestowing on you the art called Mohini (fascination) which will enable you to live there in happiness After thus passing some time in foreign parts you will come back in safety conquer your enemies and become universally glorious

Shambhujī made many gifts to the Brahmans But he felt uncertain how he would go to the Muslim king as advised by the Devi while his father was absent in the Karnatak

Canto 9

Aurangzeb learning that Shambhujī was living apart from his father, planned to bring him over to his own side and so he sent to him an envoy named Dilir Khan who highly extolled Aurangzeb's power and presented on his behalf many costly gifts and a letter Shambhujī remembering the Devi's speech when she had appeared to him before gave a favourable reply to Aurangzeb making only one objection that as Shivaji had entrusted that district to Shambhujī at the time of going to the Karnatak the Prince could not honourably go over to Aurangzeb before the return of Shivaji The Emperor's letter and its reply were kept secret from everybody except Dilir Khan

Next Shivaji after carving out a kingdom of his own in the Karnatak, returned to Panhala where Moro Pant and other ministers came to meet him

Canto 10

Then Shivaji discussed with Moro Pant and other ministers how he should distribute his two kingdoms Mahārashtra and Karnatak between his sons saying that though Shambhuj being the eldest son was entitled to the larger kingdom yet as he did not desire to keep his little son Rajaram at a distance from himself he proposed to send Shambhuj to rule over the Karnatak. Moro Pant and the other ministers all agreed to whatever the king said but added Shambhuj has decided to conquer all these kingdoms and for greater benefit to himself he wishes to meet the king of Delhi. The son of that Shivaji who conquered all the earth by the grace of the Devi is seeking the help of the demon who is the enemy of the gods! Though we behave most humbly to Shambhuj he treats us adversely. The Delhi sovereign is already strong if Shambhuj joins him he will grow stronger still

Hearing this speech Shivaji wrote to Shambhuj 'You are daily insulting my ministers. Leave Shringārapur and go to Sajjanagarh.' Shambhuj went to Sajjanagarh and was lodged in its citadel with all honour by its *qiladar*. There one midnight the Devi spoke to Shambhuj. Go quickly to the army of the king of Delhi. No one will be able to hinder you on the way. Next day at early dawn Shambhuj told the *qiladar* to give him a small escort as he wished to go to Mahabaleshwar. Going there he bathed at the junction of the Krishna and the Veni sent back his Rajput escort and rode into the camp of Dilir Khān who welcomed him, as previously arranged between them

Canto 11

Shivaji's heart was wounded when he heard that Shambhuj had made a pact with the Delhi Emperor and taken up his residence in Mughal territory. He began to repent greatly that he had not kept Shambhuj with himself of which neglect this was the evil consequence. So he set himself to bringing Shambhuj back.

On the other hand Shambhuj remained satisfied in the Muslim camp relying on his own valour. One day Dilir Khan took Shambhuj apart into his tent and said: I consider it my duty to seek your good in every way,

because you came to me in full reliance on my friendship. Do not have any anxiety or suspicion in your heart. I shall suffer every loss (or injury) for your sake. The Khan presented to Shambhuj the many presents sent by the Emperor for him and the prince lodged in the tents pitched for him.

Canto 12

Shambhuj collected a force of strong men with Dilir Khan he rode out and toured the country giving audience to the headmen. Seeing Shambhuj in his house Dilir Khan one day urged the prince to rise in rebellion against his father placing many ancient and modern examples before him and inciting him to win greatness by displaying his valour. But these speeches had no effect on Shambhuj who gave him a proud reply saying 'I can punish through your friendship all my enemies however strong. I do not at all fear them. All my desires have been satisfied through the help of a friend like you. But I shall not turn an enemy to my father though he has renounced me under the influence of my step mother and though Moro Pant and other ministers out of their malignity have excited suspicion against me in the hearts of my father and mother. I can suppress all these enemies. After my father this kingdom will be mine and I shall get it without the least trouble etc.

Then by order of Aurangzeb Dilir Khan invaded Bijapur placing Shambhuj in his van. Shambhuj conquered Bhupalagarh and handed it over to Dilir Khan. The news of it greatly delighted Aurangzeb and he began to love that prince.

Canto 13

The audience asked 'Why did Shambhuj commit such improper acts as joining Dilir Khan and capturing forts like Bhupalagarh etc.'

Paramānanda replied thus —

Dilir Khan sent a message to the *qiladar* of Bhupalagarh asking him to surrender the fort or else he would blow up the fort and the *qiladar* would not be able to save his life.

In Dilir Khan's army there were many Rajput heroes who were great friends of Shambhuj — such as Kishan Singh the son of Ram Singh Jagat Singh Anup Singh Chhatra Singh Kesari Singh Karna Singh etc. So Dilir Khan became favourably inclined to them, whatever Shambhuj said Dilir agreed to it, hence he thought that there would be no delay in conquering Shrivijaya himself.

Assault on Bhupalagarh, sufferings of the troops from the rivers having dried up. The garrison fought with desperate courage, heavy slaughter the assailants when falling back were inspired by the advance of Shambhujī clad in armour at their head, and overcame all resistance. Firangojī Narasala fled away. After capturing the fort, the victorious Shambhujī met Dilir Khan.

SECTION IV

Life of Shrivayogi

Prayer to Kali

This section consists of 7 cantos and explains how Shambhuraja was advised to invoke the help of the Goddess Kali to overcome his difficulties.

The first canto of 100 verses after the customary salutation mentions that Shambhujī called together an assembly of wise men from different places and explained to them how he had overcome most of his enemies. In narrating his conquests every small place and village of the South Konkan and the Maval region has been mentioned in unnecessary detail. Thereafter the king requested the assembly to advise him how he could obtain a son who would manage his extensive dominion properly. The assembly consulted together for a little while.

The 2nd Canto of 81 verses begins with the assembly presenting to the king a Brahman named Śrivayogi and assuring him that he need be under no anxiety the goddess Kali would grant all his desires if she is properly worshipped. They describe the features of the goddess minutely and her wonderful powers. A long account is given of how the gods approached Kali and how they prayed to her. Among the gods that appeared before Kali there was the creator Brahmadeva who offered a long prayer to her describing her features and powers. Shambhuraja accepted the advice and devoted himself to the worship of Kali.

In the 3rd Canto of 66 verses the particular incantation (or *mantra*) for invoking Kali is described. This *mantra* is to be kept strictly secret and should not be lightly mentioned to unworthy or unbelieving persons. One who scrupulously observed the detailed way in which the *mantra* is to be used and handled would be gifted with wonderful superhuman powers. The poet then explains how the sages Śukra, Bṛhaspati, Viśvamitra and a host of others so famous in ancient days obtained their great powers.

The seventh and last Canto of 23 verses opens with an account of Suryaraj of Shringarapur a Kṣātriya family ruling there since olden times. The Suryarao was helped by another family called Shirkas who employed as their family priest a Brahman named Keshav Bhat Upadhye. He was introduced to Raghunath Pandit one of Shivaji's ministers. Therefore Shivaji conquered both the Surves and the Shirkes and forced them into his service. In due course Raghunath Pandit and Shivaji died and King Shambhu began to rule the country. Shambhu appointed Keshav Bhat to the post of Panditarai a position which enabled him to give large charities to many Brahmans and set right abuses that had crept into religious practices.

SECTION V

Shambhuji's Sacrifice to Kali

Cantos 1-5

Canto 1 of 77 verses begins with Shambhuji giving instructions to make preparations for performing a sacrifice in consonance with the advice tendered by Śivayogi. The King employed competent agents for the various tasks such as the fetching of holy waters from different places and inviting learned and expert representatives versed in the subject. Thus in due course a large concourse of priests, workers and mechanics gathered at Shringarapur and they were all respectfully received by the King. He requested them all to attend to every detail with scrupulous care and leave no chance for any error or omission to creep in. All the assembled men worked zealously and carried out the King's behests in minute detail. Every care was taken to propitiate the Goddess Kali. The priests assured Shambhuji that his highest wish would now be fulfilled. Buildings were erected, festoons and decorations were made in profusion. Flowers and trees were properly set in order. The King sent special messengers to invite chiefs and princes from foreign parts to grace the occasion. Traders, merchants, musicians, dancing girls and professionals of every description gathered to witness the ceremony.

The second Canto containing 87 verses describes the several stages of the main sacrifice viz. the King's taking the vow after an auspicious bath, then his selection of the chief officiating priest and preparations for a grand dinner. Deities were assigned for propitiating the nine planets and the various

form of cash, lands, horses, elephants, jewels, vehicles, clothes, rings, corn and maid servants. Thus, Shambhuji's fame spread far and wide. He then had the final bath, put on his lustrous dress and dismissed the grand assemblage.

The fifth and last Canto of 84 verses describes the pregnancy of Shambhuji's queen Rājasā developing from month to month. The husband was highly gratified at this result and satisfied the peculiar cravings natural to an expectant mother. He also prepared a suitable place for her confinement with all the necessary conveniences. He got ready expert physicians and competent nurses for rendering comfort to her when she would be a mother. On an auspicious day she gave birth to a highly gifted son.

परमानन्दकाव्यम्

Section I

AN ACCOUNT OF THE BHONSALE FAMILY FROM SHAHAJI
TO THE FLIGHT OF AKBAR TO PERSIA.

यद्यप्यन्यस्तनूजस्तरणिकुलमणेरशभूपायुतोभूद्
गोप्ता सौभाग्यशाली प्रचलच्चल्युतो विजयरो वैरिशैशस्य ।
एतन्मध्ये तथापि प्रमथगविपत्तेः प्रेमपात्र पवित्र
पुण्याश पुण्यशील समजनि रजनीनायक शाह एव ॥* ४
गौरीसर्वस्वभूतः सकलनृपशिरोधार्यमान्यैरुमुद्रो
भक्त्याविर्भूतरुद्र परदलदलनो बद्धिद्वितीमासमुद्रः ।
सत्कर्मा राजधर्मा स्थितिधृतिगतिभिर्ज्ञातिधर्मावतारः
सार सर्वसहायाः समभयदतुलः साहसी शाहभूपः ॥ ५
यस्यानेकमहीमहेन्द्रसमरे मत्तेभकुम्भस्थले
त्रिद्युद्भान्तिरुरी बभूव निभृता खड्गभ्रमिर्भास्वरा ।
आध्वर्य तु महत्त्वमङ्गलपरासूक्तसङ्गलिता सती
जाता मङ्गलरूपिणी फिल गले मालामला मौक्तिकी ॥ ६
कम्पन्ते चिकिरीयाः शरणमनुसृता मैसुरीयास्तुरीया
कारुण्यासेकमात्रप्रमुदितहृदया रायलीयास्तुरीया ।
चञ्जीचञ्जापुरीया मधुरभणितिभिर्माथुरा नोदुरा स्युः
शङ्कन्ते सेतुसस्थाः समरविजयिनः शाहजीकास्तत्रसङ्गम् ॥ ७
नि ब्रूमन्थास्य भाग्य नियतिकृतिमशाद् द्राग्यजीत्ययुक्तो
शुक्तिप्रत्युक्तिरीत्या स्वयमिदं सकले राजकार्ये धुरीणः ।
निःशङ्क खड्गधाराग्रहणगरिमणि प्रोञ्जलचैनिःकाक्षा
दिक्पालाः पातशाहा अपि समरत्रिभौ यदुज प्रार्थयन्ति ॥ ८
पुत्रैः पौत्रैर्नानैरनुसृतपरमप्रेयसांभि प्रसीणै
क्रोडाभिः शोभिर्नाभिः प्रतिपदमनयद्वासरा-सौख्यसारान् ।
चञ्चलीचन्द्रमौलेश्वरणनमलयोर्मोदमग्नः सुलभो
यच्चित्त चञ्चरीरुथलनयनयोर्नो विधिं स्वीचक्र ॥ ९

ब्रह्मण्यस्त्वद्वितीय प्रवृत्तिमुपगमन शालसस्वकारसीत्या

ब्रह्मण्येऽप्यद्वितीये सुजनसरणिभिः परमायात एव ।

तत्तादृक्पाण्डेयप्रमुगनृपरीधोपमेयोऽप्रमेयो

यातः श्रीरामजायाजनकनदतुं पूज्यभाज जगत्याम् ॥ १०

उद्धृष्टाः समरे भटाः करिषटा प्रताः कर्मिण्यः स्फुटाः

प्रोत्कृष्टाः झिल कल्पपादपगुणा स्पष्टाः स्वय स्वीकृताः ।

सन्तुष्टैस्तरुणोज्ज्वैर्निसता सङ्गीतशालान्तरे

सृष्टाः कामरुचिनिधे रसमला ग्लिष्टाः प्रनष्टा अपि ॥ ११

गन्धर्वा इव गायत्राः परिचराः प्रेम्णा प्रनीणा इव

माला क्षत्रधुन्धरा इव धराधीशा इव प्रीतिदाः ।

सत्य सत्यसमाधवाः कलिगनाः सत्तारिणः सारिणः

सर्वे शाहमहीपतेः सुरसुहृत्साम्राज्यसन्धे बभूवुः ॥ १२

सर्वे सत्यपराधनाः सुवृत्तिन शुद्धीकृताः शासनाद्

ब्रह्मदेवसुरामहमदण्डजा यार्ता कुत स्वात् कथम् ।

किं वाच्य चिन्तित तु शाहनृपतेभिश्च विचित्र स्फुट

चक्र चौर्यकुलस्य येन सकल काशीजले मज्जिनम् ॥ १३

गेह गेहमहो नु धाम्यसदृशो राशिर्वनस्याभन-

चातुर्गण्यमनङ्गैरिनिरत सम्यक् स्वधर्मे स्थिरम् ।

इत्य शाहनृपेऽनुशासति मही माहात्म्यमन्यादृश

द्रष्टु चार उमुन्धरेति च पद धृष्ट्या अभूत् सार्धकम् ॥ १४

आश्रयात् बलवद्विरोधमलनास्वीय पद प्रोज्झित

तत्रापि प्रकटप्रतापधरणास्वाराग्यता नोज्झिता ।

य देश समुपाश्रित प्रमल्धीः श्रीशाहभूमिपति

लोभैरेवमलोकि पूर्वपदसौ तद्वेश एव प्रभुः ॥ १४

यद्यनार्यमुरीरराति बहुधा वायुप्रभे पथि

प्रीत्या तत्परिपूर्यत्यतितरा मन्त्रा भवानीपतिः ।

राजानो बहुशो बभूवुरपरे प्राग्दाक्षिणात्याः पर

श्रीमच्छाहनृपस्य कैवलमहाराजाभिः पप्रथे ॥ १५

एक व्याकरण विना प्रविदितो नो धातुग्राह कश्चित्
 प्रावृट्कालमृते व्यलोकि न पुनर्मालिन्यमेगाम्बरे ।

आथर्वे त्विदमेव शाहमनसा सञ्छास्त्रससेवने ।

सम्प्राप्त तु मनुजमेव हि कथं नाणुत्तमात्र जहौ ॥ १६

वार वारमहो नु वर्णमतुल किं तद्यशो निर्मल
 पारावारपरम्परोपरिसरेऽवाजमत प्रस्थितम् ।

दृष्टे शाहमहीपतौ मतिमतामित्य मति प्राभयद्
 धात्रैरुन्नभरीकृत स्वभरित सर्वो गुणाना गण ॥ १७

तद्राशो रजनीकरस्य ललिते ज्योत्स्नेय शोभागहे
 द्वे भार्ये सुवभूयतु शुभगुणे शोणागरे शोभने ।

तत्राद्याऽभवदादराद्यदुक्खल्लोत्तसा जिजाम्बाभिधा
 तस्या तन्महितान्वयायमहिता रयाता तुङ्गाम्बा तथा ॥ १८

धुर्यास्ता अपरा समाहृतगुणा सङ्गीतरत्नाररा
 नार्योऽनार्यगुणोऽज्ञता बहुतरा आसन् परा प्रेयसि ।

तासां सन्ततिसन्तति समुदभूऽष्टोभाधरा सदृणा
 सर्वा शाहमहीपति सुचरितैरानन्दयाश्चकिरे ॥ १९

ज्येष्ठा श्रेष्ठगुणैर्युता सुरसत्तिसाधारणी धोरणी
 नाम्ना यत्र कनिष्ठतानुलसती निष्ठा कनिष्ठा कश्चित् ।

मुख्ये स्त्रीजनमण्डने नरपते राक्ष्यावुभे निर्दृते
 मुखापेक्षतया ययोरनितरामाज्ञा नरीनृयति ॥ २०

शम्भो सारङ्गानुसारवशत शम्भो पर सद्गुण
 श्रीशम्भोश्चरणारविन्दनिरत राजन्यधर्मोद्धरम् ।

सा काले समजोजनान्निरिंसुता पुत्र कुमार यथा
 धाम्नैराश्रित शिवस्य परमप्रेष्य शिवाख्य सुतम् ॥ २१

एक पुत्रमसूत तुष्टमनसा वर्णं तुङ्गाम्बा ततो
 जुष्ट देवगुणैरनन्तरिभैर्भूजानिभारक्षमे ।

राज्ञा राज्यविधौ तथापि बहुशो भान्य सुसम्भारित
 श्रामन्त्रीशिव एक एव हि कुलोद्गारीभयन् सम्भौ ॥ २२

सामन्तप्रमुखा सचन्द्रदलगीमुख्यादयो दुर्मुखा
 दुर्दान्तास्तरसा धृता सहगृहाः कारागृहे स्थापिता ।
 युद्धप्रारम्भैः कृता यमपुरप्रास्थानिका केचन
 भ्रष्टा केचिदनि[व]भ्रमन्त्यभिभवाद्गामे मराट्सङ्घवत् ॥ ३०

युद्ध शुद्धमधारि पट्टदशसमाः प्रप्ता वरिष्ठा नगा
 गत्वा दर्शनमाचक्रार सहसा दिल्लीश्वरस्याप्यहो ।
 स्वीय राज्यमयो बभार सहसा स्वल्पैरहोभिः स्वयं
 चित्र चारुतर शिशस्य चरित को वाऽनुगन्तु क्षम ॥ ३१

नानादेशनिदेशधर्मनिपुणाऽऽत्राधिनाथैरल
 मान्या नामिकृजस्य यस्य वितता नामागली पप्रथे ।
 आश्चर्यं सुमहत्प्रतापनिर्गुरैर्जागृत्यमानोऽपि सन्
 जातः श्रीशिवभूपतेश्च निषये दिल्लीश्वरोऽनीश्वर ॥ ३२

शलिप्तो कुतुपाभिषस्य विलसत्कौटिल्यगारानिधे
 त्रिस्मृत्याखिलराजनीतिरचना गत्वा ददौ दर्शनम् ।
 श्रीमन्मूर्तीशिवनिष्कमार्कविहिता निष्पोषकारक्षमा
 क्षमानाथ समनुक्रमेण सज्जला चर्या चरीचक्रमे ॥ ३४

प्राणा एव बहिश्चरा खलु सुरराणस्य ये सम्प्रता
 ये रयातास्तु समस्तदेशविषये खाना खुरासानजा ।
 ते खड्गेन शिमेन सम्भ्रमयशाखण्डीकृता लुण्ठिता-
 स्तेषामेव हि दण्डनेन शमते भूमण्डलाखण्डल ॥ ३४

येन त्वेकनिशि प्रसह्य सबलाप्यौरङ्गजेवस्य सा
 सेना रागणसन्निमस्य भरिता युद्धाब्धिस्तन्तारिणी ।
 रैनैकाशु घटीचतुष्टयमिन न्यक्कर्णगरीकृता
 नौकेनोपभटैस्दग्रज्जटैरान्दोलनां दोलिता ॥ ३५

गर्भधेदिलभूपतेर्भृतिभरो बज्जीरगस्य तु
 त्रासो हिन्दुगणस्य हृदय उतोत्पत्तोऽसितास्यात्मनाम् ।
 शल्य श्रीतुलजाम्बिराहृदयत सशो[क्षो]भ्यमाणे शिमे
 त्रिच्छूच्छालनत पतत्यपजले किं किं क्रमानापनत् ॥ ३६

विच्छेदालनिपातिनः क्षिनिमृता पद्मा कपाले हतो

घटाटोपभरात्तयापि तरसा पल्लविकामप्रहीत् ।

यथाऽऽशभरैरवृन्ति च शिरः कथं सुरा अनुम्

कालस्याप्यफज्जल्लवानकल्पने कालो न सलक्ष्यते ॥

३७

पूर्वं मासचतुष्टयाद् हृदि जनास्ता दुर्दशा भोजिरे

किं भाग्यं ह्यफज्जल्लवाननृपतेर्जाते मिलोपे शिरे ।

द्वित्रैरेव शिरप्रसादभरितैर्दृष्ट क्षणैरद्भुत

निश्चल्यापि यशः शिरस्य समभूद्विधैरुभोग्योऽसुरः ॥

३८

सम्पातादपज्जल्लस्य तुलजासंस्थानशालान्तरे

सन्तोषाहुदभूदल मिलिङ्गिशब्दो महानद्भुतः ।

तालोत्तालत्रिमिश्रणाच्छिन्नमृपम्याध्वर्यसङ्घातना-

सङ्घातं करतालिनामल्लरं श्रीरालिकाया पुरः ॥

३९

कालुष्यन्तु धले समागतमघो मोहस्य मोहान्धना

मालिन्यस्य त्रिकासता प्रतिहता क्रोधस्य लोभस्य च ।

तृष्णाख्या ललना त्रिमर्दिततनुस्तत्राभरत्तक्षणात्

पापोप्यप्रतिभः शिरक्षितिभृता पापेऽफज्जले हते ॥

४०

सङ्क्रान्तं त्रिलं कालसन्निभभटैरत्युद्भटैरुक्त

प्रध्वस्तं बलमस्फुटस्फुटतरं सङ्क्रान्त्यमानं कुधा ।

निश्चान्तस्पृगलवर्षशर्महिमासर्पस्यसंस्थापक

सर्वं रुध्रजैर्बलेकिं यमवत्तज्जातलीकाननम् ॥

४१

देवः प्रापुरलं हवींषि सुखिनो गोब्राह्मणा स्फुर्यदा

शेषस्यापि शिरस्यधूतभिहता भ्रूण्डलं निर्मलम् ।

त्रैलोक्यस्थितिसञ्चरत्सुकृतिसम्पत्त्या त्वदीयं तदा

मान्यं मानदस्य नोऽभगदिदं वीराग्रगण्यं रणम् ॥

४२

चञ्चच्च[विष्णुद्वेषः] सत्तृष्णा एव नितरामासीत्पुनः प्रेमन

शम्भुस्तेन पराङ्मुखोऽप्यतितरा मूढो वीरवर्तते ।

तद्ददुःखदिलीखरोऽपि निमसन् लभ्योऽस्ति युद्धोद्यमे

नो जानाति यथैव कालयमनं कालः शिरस्य स्वसम् ॥ ४३

सर्वेऽपि प्रतिपन्थिन प्रसरिता अन्तर्गहि स्था जना
जानीते जनतागतो जनपद का नो गतिर्भाविनी ।

प्रत्यूहप्रतियातिशयिभुमदा शम्भौ नृपे सर्वदा
शम्भुस्नेहपरम्परैर नितरा वर्धति सर्वोपरि ॥ ४४

चञ्चच्चन्द्ररूपालकुण्डलधरो वेतालतालोक्यै
स्तालोच्चैस्तिरयस्तरन्नतितरा तारुण्यलीला वहन् ।
नृत्य नृत्यविशारदोऽप्यभिनय-शुद्धाञ्जलीर्मण्डली
मन्द मण्डयति स्म मण्डलमयो देवो मृडानीपति ॥ ४५

शाम्य-द्रीतु न जायिरो-यफजलोत्साही विदेहीभगन्
निश्चयापितमक्त-सल इति प्रोचत्प्रगाही पुन ।
निश्चस्योद्धरण कृत कृतमिति प्रेम्णा सुरास्त्वभुगन्
श्रीमद्भाशिष्यशसङ्कटहरो हृष हरो नृत्यति ॥ ४६

हर्षोत्फुल्लितलोचनो निजजनोत्कर्ष सतर्प वहन्
शार्पे चन्द्ररुलाभ्युनिर्झरिधाराधाराधाराधारानुसारानयन् ।
धारावाहिक्का कयापि कल्पा लोभान्समुद्धारयन्
श्रीमच्छ्रीशिवशयैभगविधौ भव्यो भगोऽभूत्क्षणात् ॥ ४७

एतस्मिन्समये निरस्तबुहका प्रेङ्खत्प्रतापोत्कटा
प्रेक्ष्यन्ते परितः पुरस्तत इतः प्रोचत्प्रतापोज्जिता ।
भेरीभाङ्गतिस्मभ्रमेण भरिता श्यामायमाने धने
खड्गा खड्गिण्यमामिलन्ति सुभटा कण्ठीरवोद्यत्स्वना ॥ ४८

राजानो बहवो धृता खलु .

बन्ध सुसिद्ध एव । अङ्कुरितैरिभिरान्तःकरणतया शम्भुसङ्गा प्रविष्टस्य पुरोहितमूनो
किञ्चिद्वक्त्रिमभाजो विभाव्यते पितुः पुत्रस्य च । स्वस्य वासनानुगन्धानुगच्छसम्बन्धा अपि त्रय
त्रिगुणात्मिका शरीरसम्पद प्रापुरेव सूचनामात्रप्रदर्शनं विहितमत्र ग्रन्थगौरवभयाद्गौरवेणाऽलम् ।

आशम्भोश्चरणानुसेनरतौ तौ दम्पती सर्वदा
तत्तत्काल उपामतान्द्रुपिबान्सम्पूजयन्तौ सुरान् ।
प्रेमोद्रेकमुपेयुषोरनुदिन स्वल्पैरहोभिस्तयो
शम्भु प्रादुरभूत्सुत शुभतर स्वामी कुमारप्रभ ॥ ४९

- राय वृद्धिमुपागत बहुतर शौर्य शिरोनार्जित
कीर्तिर्दिक्षु दशस्वपि प्रसरिता प्रत्यक्षभूचन्द्रिका ।
शम्भोऽद्भुतविक्रमस्य विशद श्रीविक्रमार्जनुम
विज्ञात सकलैर्जनैस्तु जनुषो माहात्म्यमन्यादशम् ॥ ५२
- राजा शम्भुगुणान्विता बहुतरा स्युर्मामकीना सुता
इत्येव प्रतिनासर दृढतरा दुर्वीसना सन्दधे ।
शम्भोस्तत्तपस प्रमानयशत शम्भु कुपैमानु किं
राजाराममिति प्रिय द्रुततर पुन द्वितीय ददौ ॥ ५३
- शर्मिष्ठेन गरिष्ठगौरवभरा निष्ठावती सर्वदा
पशु पादसरोजसेनसमारम्भैरुनिष्ठा सती ।
जाता श्रीमहितान्वयेऽतिमहिता श्रीसौयराम्बा परा
राजारामसुतेन सम्भ्रमयती लोकैरलौकि स्फुटम् ॥ ५४
- त्रिध्वग्विदू[दु]मसम्भवा व्रतनिष्ठा निस्तारभावा गता
व्यामोखेन हि निस्तृत त्रिभुतर सिन्धु यथा सर्वतः ।
श्रीशम्भोरतिमानुषा गुणगणा लीनास्तदङ्गेऽप्यहो
त समीन्धन एव दु खनिचयेनानात्रिधैरावृणोत् ॥ ५५
- तथापि राजा रमणीयरीति
वनिष्ठभागेभरितो जहौ किम् ।
ज्येष्ठे सुते शम्भुनरेन्द्रसङ्गिणे
सन्ध्याविहीनस्तु[न तु] शिवार्चन यथा ॥ ५६
- शिवस्य शम्भोरनुरागिणोरल
दिनेषु गच्छसु तयोरतिस्फुटम् ।
प्राचीनसंस्कारविशेष आदौ
निरुद्धतामङ्कुरयाञ्चकार ॥ ५७
- शम्भो शिवाराजनतत्परस्य
प्रसादचिह्नादृतमन्वरस्य ।
सापत्यभागे वयान्वया तथा
भगवत्प्रागे वल्लभसरोऽभूत् ॥ ५८

सैन्य न सङ्गे न धन प्रसङ्गे
मनोनुपङ्ग किल युद्धरङ्गे ।
एव प्रसङ्गेऽपि च दुःप्रसङ्गे
राज्यैकसङ्गे शिवभक्तिरङ्गे ॥

९९

हेला कदर्पाकृतसिन्धुवेला
लीला कनिष्ठीकृतमन्त्रिखेला ।
शम्भोन्तदानी जगदग्निफाया
निष्ठैव निष्ठा नयति स्म राज्ये ॥

६०

श्रीमद्रीशिनाराजराजमुकुटालङ्कारचूडामणि
महात्म्य निजमाप्रसार्य जगतीनायेषु जाग्रप्रभम् ।
कैलासे दमनोत्सराय गिरिशेनाभारितो नु स्वयं
शीघ्रं ससृतिनाशनाय महसामाद्य प्रतस्थे स्थलम् ॥

६१

नीलासपर्पा शिखलोरुचर्या
कर्तुं शिवे भूमिपतौ प्रयाते ।
मार्गोऽशिरोऽभून्निजसेनकानां
तथाऽपि शम्भु शिराज्यमाप ॥

६०

यन्त्र त्रिलोहात्मकमात्रिलोक्याऽऽ-
ख्यात स्वतन्त्रे गिरिशोक्ततन्त्रे ।
त्रियन्तृयन्त्रेऽखिलब्रह्मयन्त्रे
नियन्त्रणा यस्य नियन्त्रणास्ते ॥

६१

युग्माभ्यां रक्षति वृत्तिचित्रे
चैत्रे सिते वःसरकालयुक्तके[के]* ।
काम्यातिथौ तत्पल्लशाभिपेक्ष
काम चमत्कारततिश्चकार ॥

६२

राजनेत्रमभोङ्गभूमिभरिते रौद्रादन्ते रौद्रके
माघे मासि सिते रथोत्सवदिने मुख्ये मुहूर्ते शुभे ।
शम्भुर्भूमिपतिखिन्नपसमये सिंहासने आजते
सशोभच्छिन्नयोरभीतिमुत्तरच्छत्रप्रमाभास्वरे ॥

६३

* कालयुक्तसम्बन्धः ■ from April 1678 to April 1679

† Shivaji's date April 3rd रौद्र

अन्यारण्यसङ्गेन पुरश्चरणसङ्गिना ।

कथित पूर्ववृत्तान्तश्छन्दोगामात्यमन्त्रिणा ॥

६१

यद्विरोक्त समागत्य गणेन शिष्यो रह ।

तत्प्रशशन्मायात मर्म जन्मान्तरोद्भूतम् ॥

६६

तद्वश एव राजन्योऽप्यसौ प्राक्सम्भूव ह ।

तेनार्यशिष्यसम्बन्ध सुसम्बद्ध शुभाग्रह ॥

६७

द्वयारण्यैरुचित्तयममर्त्तिकं तदद्भुतम् ।

सिद्धसाधनता प्राप्तौ सम्प्राप्ते जननान्तरे ॥

६८

अत्र सम्मतिमाह ।

सिद्धसाधनयोर्भेद स्त्रीपुंसोरिव दृश्यते ।

तयोस्तु भेदसम्प्राप्तौ चपला चञ्चला भवेत् ॥

६९

तत्सङ्गम सङ्गमेऽस्मिन् श्रीचक्रोद्धारसम्भवे ।

अत्रय सम्भक्तयेन भागिसम्बन्धियोग्यता ॥

७०

सूचनामात्रसम्बन्धो दिङ्मात्रेण प्रदर्शित ।

मनोज्ञवर्णनीयाशे वर्णनीयोऽनुवर्ण्यते ॥

७१

राज्य प्राप्यमराध्य क्षम्यनुपति आशम्भुभक्तौ दृढ

नित्य श्रीजगदम्बिनाभजनकृद्धानैरुशौण्ड सदा ।

ससेयम् विषयाननरविधया कार्यार्षणैकान्यल

शेमुष्या सुसमीकरोति विषमाण्याहो विचित्रा गति ॥

७२

प्राग्भाषाङ्गणानुगाङ्गजपते सिद्धासन साधिन

नियानित्यविशेषसम्मतिसरान्नियामयन्त्रान्वितम् ।

यत्रश्रीपरिवेष्टित परमनुलङ्घ्य पर पार्श्वधौ

सद्यस्यामरण ह्यसह्यमनिश दिष्टाश्चरस्याशये ॥

७३

यावच्छम्भुमहापतिर्महितधीर्दुर्मन्त्रिदुःखेष्टिता

दामान परिपालयेदनियताद् दुर्योगभोगोद्भवात् ।

सूर्य स्यामन्कान्तिसहनिमज्जध्रलिहाम यथा

जत्नमशनिस्तु तावदनिश छत्र समागाच्छनि ॥

७४

- सहे तस्य बल बलेर्बलगतो वैकुण्ठनाथादिवत्
 शम्भुर्देवबलेन पङ्क्तिरयत्तार्णस्तदीया गतिम् ।
 आश्चर्यं सुमहत्तरं नरपतेर्धर्यानुचर्यानुग
 प्राक्चर्या बहुधाऽन्यथा नरपतेर्दृष्ट्वैव दृष्ट्वाऽनरोत् ॥ ७४
- धिष्येयु देवज्ञविकल्पितेषु यथा यथा सप्तसु सप्तधाऽभूत् ।
 तथा तथा सप्तसु पार्थिवानामङ्गेषु वैपम्यभरं बभार ॥ ७५
- तद्योगादभयार्थमागतयता स्थातु स्थलं याचित
 दिङ्माशस्य सुतेन शुद्धमतिना श्रेष्ठे सह क्षत्रियैः ।
 सोत्साहं ह्यभयङ्करं त्वरुनरस्यादाच्च शम्भु प्रभु
 देवस्थानत्रिनाशनोद्भयमनस्तापापनुत्यै स्थिरम् ॥ ७६
- दिङ्माशोऽपि यदा सुतोपरि रूपा क्षुब्धाब्धिगन्धुक्षुभे
 छन्नं तद्विमण्डलं वुरजसा दिङ्मण्डलं च क्षणात् ।
 शेषोर्ध्वं च त्वणिमण्डलं त्रिदलितं भूमण्डलं कम्पितं
 त्वैकं ह्यप्रतिमं निरक्षतं तदा शम्भोर्न ह्यमण्डलम् ॥ ७७
- सङ्क्रुद्धस्तनयं सञ्चचालं दलितक्षोणीशदिङ्माश्वर
 धित्तं चेदिलशाहतकुतुपयो (१) दिक्दक्षिणं तत्रसे ।
 गन्तुं सर्वदिगन्तराणि सततं हन्तुं सुखान्यप्यल
 साशङ्कं जगतीतलं समभवन्नि शङ्कमासीद्भयम् ॥ ७८
- सामन्ता शरणङ्गता शशमिरे पुण्डा प्रचण्डा पृथक् ।
 दैत्याशा बहुधुस्तदा गजवटाशुण्डाभृशुण्डायुधाः ॥
 चामुण्डाररुद्धसम्भ्रमधरं श्रीशम्भुराजश्चल-
 ष्टालन्यापृतपाणिपङ्कजतलं रैरेव समाचेष्टते ॥ ७९
- सावन्तो वृकगर्दृषकोदरनिभा पैरङ्गिना सर्पवत्
 श्यामास्याः शुनवसदैव परितः कुर्वन्ति कोलाहलम् ।
 दिङ्माशोऽपि पुरं प्रचण्डजलमृन्नायात एव स्फुरन्
 श्रीमद्रायगिरीश्वरो विजयते शम्भुर्नृसिंहप्रभ ॥ ८०
- हेलोरत्नानत्रिपञ्चलक्षदलितप्रत्यब्धिसन्मेलने
 बेलोत्रैर्विजितापिलजगदेन्द्रिजोत्सारण ।
 शम्भो सन्महिमाप्रतापगिरिमा वक्तुं न सशक्यते
 नि शङ्कोऽप्यरुद्धशाहसदृशं शम्भुं नृप शङ्कते ॥ ८१

मर्षादा भृगुशशभूषणमणेहृङ्ग सेनाभरै :

सालीरीप्रमुखान्पुन्दरयुतान्देशान्सहाकोकणान् ।

सप्तान्दागधि कालयन्नतिरां दुर्गाणि ससाधयन्

शम्भुर्दुर्जनो ह्ययोर्जनयोस्तूष्णीं गलेष्वापतत् ॥

८२

उत्पाता बहवो बभूवुरपरे कम्पो धाण्यामभूद्-

युद्धान्यप्यतिदुस्सहानि सुगङ्ग्याहो ह्यभूवन्पृथक् ।

धृष्टो धैर्यपुरन्धर प्रसूतः पृष्ठे रज्य चेष्टते

सैन्यं तत्र महारिजोदधिरिव प्रत्यक्प्रतस्ये त्रिधा ॥

८३

यन्त्रायन्निजमद्भुतप्रतिभट् वाणार्धराणायित

खड्गाखड्गिकमानभूव तुमुल युद्धं वटारागधि ।

देवादुद्धरयान्नीयमखिलं सुन्दोपसुन्दायित

सैन्यं तद्वत्तत्तर समभन्तूष्णीं क्षयैकोमुखम् ॥

८४

धैर्योद्रेकशक्त्यैव युयुधुर्जैजापुरीया पुरा

कृत्वा चक्रियमण्डलं बहुविधं सीमां सपीपागतैः ।

पश्चाद्विप्रवरेण पूर्णमतिना मादण्णनाम्ना सम

त्वासीत्तत्कलवर्गसीमसमयासङ्गो महा-सङ्गरः ॥

८५

दिक्कालं निभृता बभूव सुखिता त्रिधम्भरा निर्भरा

यासोऽष्टासिनिशेषमाप सहसा शेषोऽप्यशेष तदा ।

मोहान्मूढधियो मदोद्धतिभरा म्लेच्छा मिथो मङ्गला

श्चक्रुस्ते कुल्यासना बहुतरा नानाविधा दुर्दशाः ॥

८६

अभिवभार पदातिभरः पुर

यजनदुर्जनसङ्गतिसवृतः ।

त्रिकटसम्भ्रमसम्भ्रसन्धरो

ह्ययं ससारं शिवन्दरसङ्गरः ॥

८७

कुटिलमस्तम्भेष्टनकञ्जुना

स्खलितनाम्पत्त्रिक्रितकन्धरा ।

अपि महदिजुनदिनिमा शुभा

विजयदुर्गमलं दधति स्म ह ॥

८८

अभयहस्तमयाप्य दयादरा-

नृपशिरोमणिशम्भुमर्हापतेः ।

प्रकटमुद्गततद्गतसङ्कुल

सुखमुगास शिरन्दरशाहरुः ॥

८९

विस्तृततद्गतसङ्कुल आगते

सुपरिधौ परिखाभिविधौ स्थिते ।

स्थितिमयाप न कोऽपि तदा स्थिरा

बलमयाचत शम्भुनरेत्वरम् ॥

९०

बलमदानिजदेशसुरक्षण

द्विजरावरबाहुजमिश्रणम् ।

विजयदुर्गमयाप्य महत्तर

तुमुल्युत्तमचीरुददुमुतम् ॥

९१

अपि दिलीशदल त्रिपुल तदा

परमभूत्परितो भयनपरम् ।

मिनिहतं सुभटैर्बहुशो भृश

प्रचडशम्भुवृषस्य सुसैनिकैः ॥

९२

प्रतिदिन अभिसङ्गतमुद्गत

सुमृभङ्गमहो बहूधेनगम् ।

प्रतिमट मरहृत्कगहति

प्रतिगण समदृश्यत एव हि ॥

९३

जगति शुद्धशिरन्दरनिरुपे

नियमनन्दतया शिरयेष्वटम् ।

बहुविधैर्नु जनेरनुगीयते

न मित्रिणा मित्रिणा परिणीयते ॥

९४

समय एतन्भूटपिकोत्तम

मिनिमरुटमिरीयमुपागतम् ।

परमदूर्जनसङ्गनिमोहितः

शुभ्र एव मराट्मयाऽरुगेत् ॥

९५

प्रिनिहतो नु वृषा द्विजपुङ्गव *	
परिहत परितोष इव श्रिय ।	
प्रतिहताऽखिलमर्थविचारणा	
प्रतिगता किल कुत्सितधारणा ॥	९६
कृतभिदा त्वररङ्गपरोज्ज्वलन्	
निजरूपा वनलीकृतविग्रह ।	
स्पर्शमेतदिव दारनिग्रहे	
प्रकृतिविग्रहभेदमयो व्यधात् ॥	९७
यदपि केरुपद प्रतिरोपिता	
स्तदपि सिंहपनाम समेधिता ।	
प्रतिदिन बह्योलमुखास्तदा	
यवनलक्ष्मणा सहसाऽभयन् ॥	९८
धृतिगाद्वरणीतलतोऽखिला	
सकलशूरजनस्य रसातलम् ।	
प्रचलित खिलशम्भुनल पृषत्	
मुविरेखा हि निदानपरा जना ॥	९९
यदपि दूष्यकर्मरत स्थित	
स्तदपि नो विभिये सुमहद्भये ।	
वृत्तशिरदारसार्धसमुमुको	
नृपशिरोभणिशम्भुमुमन्त्रिक † ॥	१००
अपि बलत्रयुतोऽपि परम्परा	
न विजहौ निजधर्मपरम्पराम् ।	
धर्तिपयैस्तु जनैरनुशेषितो	
धुमतावदति [वि]ष्टदुरासद ॥	१०१
प्रबलदुर्ययनोद्भवकृद्भये	
सुदयया दयति स्म दयानिधि ।	
अत उपागत आनु दयानिधि	
प्रचुस्मादस्माप नृपातिने ॥	१०२

* Madanna ?

† Kaluṣa

यत्नसङ्ग्रमेन ररक्ष य

स हि बभूव शिम्भन्दरक्षक ।

अपि त्रिधौ विपरीतपथि स्थिते

किमिदं नो विपरीततर मयेत् ॥

१०३

तदनुसारवशा द्विजदुर्जना

यत्नकौलरता सुतरा धृतिम् ।

अपि भगवानुभये प्रभये पर

सुचरितं त्रिज कौलरता यथा ॥

१०४

स्थलनिराशतया त्रिमु तत्पञ्च

सुजनसेनसत्प्रभुसम्पत्तिम् ।

निगतनासनया गृहमेधिन

सरललौकिकलम्पटता यथा ॥

१०५

प्रचलिता प्रमला परिखोपरि

हुतमिराणतुराणसमुद्भवा ।

परिगृहीतं शाहिति.. :

.सुचक्रुश्चरद्भुतमुच्चकै ॥

१०६

पारावारानुकारा प्रबलदलभरा पातशाहस्य पश्चा

दातोप घोषयन्त प्रमुदितहृदया ह्यासमन्ताद्भरन्ति ।

नानाघोषानुसाराः समरजयभृतो वाद्यघोषा समन्ता-

त्तन्मानास्तप्रचारा इव धननिवहा. काण्डसङ्ख्याभरन्ति ॥ १०७

हस्तं धीजापुरे द्राक् प्रसभमुपगते राजनाभो दिलीश.

प्रारम्भे गोलकुण्डाधिपकुतुपकृते प्राक्समारम्भणानि ।

मूढस्तपुत्रमत्या प्रमुदितहृदय सर्गकाल समास्ते

नो जानात्येव पापं स्वरूपफलशुभां कर्मणा दुर्विपाकम् ॥ १०८

आसेतो स्थानहेतो. कपटवृत्तम्लोद्धाटनं किं कपाटो

दौर्मन्य्याद्गोलकुण्डाधिपकुतुपकृता कार्यमहोत्सवता वा ।

धीजापुं पूर्यस्तमाधो बहुप्रिथितया भाषितो भाषिकाप्यै

किं वा दिग्दक्षिणाया कलुषमल्लुपिता व्यस्तनैः मिरासीत् ॥ १०९

भृद्गोण्येऽथ कतिचिदभयकृत्प्रेममार्गगृहाणा

सेना काण्टिनेषु प्रकटरूपटयुग्मसूचनाभि प्रसार्य ।

इन्द्रप्रस्थोऽथवा मित्रितिकृतिमशाच्छ्रयि वा दिलीशो

मूढ मीया निगूढ कुतुपन्नपटिन क्रोधपात्र चकार ॥ ११०

चातुर्ये प्रागुपात्त बहुदिनसनयाम्यासयोगात्तुरीय

मादण्णा मारणीयो यन्नकुलपते कोटिशोऽप्यर्पणाया ।

द्रव्य वाजापुरार्ये शिगवि वरुणया रक्षणार्थे प्रदेशे

दिल्लीन्द्रस्यैव हस्तादकरसहित शम्भुरामजनीय ॥ ११२

एव धाटीप्रपाटी वण्टविरचिता शम्भुमूपेऽनुसार्य

अष्टज्जासासनेन प्रजलतरमटाभदयि वा धनेन ।

विष्वासाधानपातप्रमन्नसुखमयो भोक्तुनाम प्रनाम

कामाचारप्रचार पुनपन्नपटधारीतामुज्जहार ॥ ११३

नानाप्रानुषेकानुसृतिवृत्तिग प्राणरतो दिलीश

क्रोधाग्नेशानुमीत्रेऽपि परितः प्रादुराससमतात् ।

छोनानादर्शयत वक्त्रातिमित्र द्राक्त्रे कर्मपाक

दुष्टा दुश्चेष्टयैव प्रसभमभिमुख घेष्टयामासुरेणम् ॥ ११४

सुद्धारम्भेषु यन्त्रप्रमन्नवभार सार्धयामार्धयाम

पद्मामोद्देशमात्र प्रत्यसमयना वा तु लीला वभार ।

पश्चात्पाथोधिभुम्भोमिलनसमयज सेनयोस्तद्वदय

क्षुभ्यन्मयादिमुत्र जलधिसमभवद्वाव एरोज्जृम्भे ॥ ११४

भागापुर्यानुपुर्यावृत्तिषु विगलितप्राणसम्प्राणनाशा

वाचिरार्याशहीना समरजयविधौ कान्तिरवात्तनार ।

सारासार पित्रे तदनु च सहसोकृत्य दूरानुदूर

दिद्रप्रस्थेद्रनाथ वरितुमिव पुरो ह्यासुष आ ससार ॥ ११५

युद्ध त्वावर्षमात्र दृढतरमतुः येस्तु नून प्रबृद्ध

ध्वस्त तैरेव नाचैः पुनपनियमितैः पामरानामिकाधै ।

धर्माधर्मादिवार्यान्रणवरणकृद्भद्रमावेष्टिताहै-

ध्वस्तैरेवामयातो विगलितमनसामग्र एव वभूव ॥ ११६

ब्रह्मर्षीघातपापक्षुभितहरघुरनेत्रमह्युत्थचक्र-

ज्वालाज्वालागळीढ कुतुपरुपटिनो राज्यमात्रिभूष ।

पश्चादिह्रीन्द्रचक्रभ्रमणभरनत तेजसा व्यापृत त

नष्ट चासेतुसीमावधिजननिदित पप्रयेऽल प्रतस्ये ॥ ११७

व्याली प्रोत्साहवायोर्निधुतिरशनिजा धैर्यभूमीरुहस्य

द्रोहोद्रेकस्य जाया त्रिभुवनजननी कालचक्रस्य माया ।

रुद्धनस्तापलोक्तस्य च हृदयतले मोहमार्गानुसारा

ससारस्यान्तधाराद्वनिरतिशननैर्निर्जगमाजगाम ॥ ११८

चेष्टान्तो निचेष्टा प्रकटतरमयो केऽप्यमीष्टस्य नेष्टा

प्रेष्टा प्रमास्पद नो दधति मतिहता प्रेयसीषु प्रियासु ।

चिन्तासञ्चरिताङ्गाश्चलनचलनजप्रक्रमप्रोञ्जिताशा

प्रत्यक्ष प्रेतभान सपदि परिगता प्राणिनः प्रत्ययन्ति ॥ ११९

एष नानाप्रकारैरनुदिनमसकृज्जायमानेऽभ्युपाये

प्राकारान्त पुंषु प्रजल्कृतभिदा विश्वमानेऽप्युपाये ।

पापौघे पूर्यमाणे परमत्रिमुष्टपात्रीक्षणे क्षीयमाणे

तानासाहप्रधानो ह्यभयदभिमुखो नैव नीचो निदाने ॥ १२०

सार सार समस्त कृन्मिह सहसा नीचनिस्तापयोग्य

भोग्य यद्वस्तु वाम तदपि निरचित नाममात्राभिरामम् ।

माम माम प्रकाम प्रथिततरमयो प्राम्यनैत्रात्रिासी

द्वामाचाराद्विधात्रा कुतुपरपुरे नामनैव प्रदर्शि ॥ १२१

दाक्षिण्य दक्षिणात सरुलशुभरुलासीक्षण धीक्षणात

प्रोत्साह चालनात प्रकृतिकृतित्रिधौ प्राणन प्राणनात ।

नैर्मन्य वन्यनात सगसनगुण कोऽपि कान्ताङ्गनात

किं किं न क्षीणमासौकुतुपरपुरे क्षीयमाणे क्षणेन ॥ १२०

द्वाद[द्वन्द्व] पङ्के निमग्नद्विप इव सहसा उपोऽजहारे त्रिभु

कुर्न-सार्थाण्यनेकान्यतिशिमतराण्याशुसम्पकराणि ।

देवाद्योगाभिधाम्या द्विरदनपदनी प्रापिनाम्यामुमाम्या

दिह्रीन्द्रो दारुणाम्या कुतुपरपुर मज्जयामास नित्यम् ॥ १२३

व्या रि ब्राह्मवेरदैरे यनिरमममप्रोल्लमल्लील्या ना

लोनानादर्सयन् किं निजवन्मिम प्रोल्लसद्वेल्या ना ।

शम्भोस्तद्वत्तनुनस्य च समिनिमनौ सम्प्रभूते दिर्लाश

मोधाधो वासगन्ध प्रकृतिमुपगतो जीवण नो चकार ॥ १२३

प्रत्यहप्रतिपानिजातिशुभदा शम्भौ नृपे सर्वदा

शम्भुस्नेहपरम्परं नितरा वर्धनिं सर्वोपरि ।

सर्वेऽपि प्रतिपन्थिनः प्रसरिता अन्तर्बाहि रथा जना

जानाते जनतामनो जनपद का नो गतिर्भाषिनी ॥ १२४

स्थाने स्थाने सुखाना प्रवृत्तिरुपटिन प्रेषिता प्राप् पठाणा

प्राणानुसृत्य कार्येष्वभिमतमतय स्थापितास्ते तुराणा ।

इयमास्या लोहितास्या सटिग्निधिपथे प्रायश सावधाना

जोष रोष विषय ह्यस्तरविषये धातुपाप पुषोष ॥ १२५

प्रेमाभिर्भारभेद विविधविधिन द्रागस्याभिनाये

नाथन् दिङ्माद्गनाथ स्वमुनविषयक सामरस्य समस्वन् ।

निय सानुष्ठेना धरतन्विषयेष्यागतो नु प्रचेता

अयधो दर्शन नो ह्यव्यस्तुमनेर्भारि भव्य वभाण ॥ १२७

प्राप रापमकण्टक करगम यद्वत्तुतस्य तत्

तद्वत्सम्भुनेऽनङ्गयनोऽरस्वाधिपादा मनाम् ।

नो जानाति दुरादाया विदलित दुर्गाद्विगमादिभि

रितद्रप्रस्थसमुद्रास्थमपिउ प्रस्त प्रदत्त शिशो ॥ १२८

नि साध्या मम नि भोर्गेरमु भोर्गेरु वा भयद्रहणा

विश्वम्पातनरेति[रस्य] वाचिदति ना दिङ्माधरे धारणा ।

तस्मादप्यनुमीमहे प्रियवृत्ते प्रायेण पृथ्याने

सत्पार्श्वार्थविरमदे नृद्व्या यद्वन्ति न कोपित ॥ १२९

कोपावशमयात्तदा ह्यस्तर दिङ्मा प्रनस्ये वग

सुदार्य वग्नत्ता नृद्व्या देगादिदेशासुर ।

दुर्गादाममुर्धनाप्रभृतिभि शृंगान शम्भौ

सम्पत्सङ्गरागध्वय रचना चित्राऽद्भुताऽऽमीत्तदा ॥ १३०

- स्थित्वान्यत्रधिया त्रिभिर्द्वितर सूत्र त्रिधा सूत्रित
 शम्भुः॥७३॥पतिस्तथा ह्यरुवरः॥७४॥दोगम-त्र्युत्तर ।
 सिन्धोर्मार्ग इतोधिकोत्तमगुणो विज्ञाय निर्धारितो
 येनासौ समग्राप शाहसदन दिल्लीन्द्रदर्पापहम् ॥ १३१
- स्वरूप स्वप्नदातत तमसकृत्सम्यक् निनाय क्षणा
 हाक्षिण्यात्परमेश्वरस्य कृष्णा जामदग्ना दुर्दशाम् ।
 आरव्याधिपतोपमान्वजनित दिल्लीश्वरेणाऽप्यल
 नानाग्रूपवृथामनारयगतैर्मोहाःसमावर्धितम् ॥ १३२
- शम्भुः॥७३॥पतेस्तदेव सुयशस्तामैत्रसोमोदयो
 ह्यत्रैत्रासमथायिमेस्समभूदास्ताद्रिपूर्वाचलम् ।
 आग्रास समग्राप्तगानकरस्त्व-ग्रासशाहस्य त
 च्छुः॥७४॥ग्रासनिग्रास एवमुदभूदृष्टस्य दृष्टोदधि ॥ १३३
- श्रीमच्छाहअश्वरे गनयति प्रायेण विघ्न विना
 स्वात्मान वृत्तकृत्यमेव मनुते शम्भु प्रनिज्ञान्तरम् ।
 रात्र्यद्वन्द्वमहर्निश रणभराद्ब्रह्म[ल] निर्द्वन्द्वत
 वृत्त्य धि दृष्टमेव सामि मनुते सर्वं तु दिव्याश्वर ॥ १३४
- रात्र्य यातु पुनः प्रयात्ररुतरो निर्यान्तु सयान्तु वा
 स्थानस्था प्रदलाः प्रचण्डयवना अर्हन्तु गर्हन्तु वा ।
 स्पर्धन्तु प्रकट प्रसङ्ग समरे सीमास्थसामन्तरा
 स्थस्तिशेमतया नयामि नमयन्सर्गानपि द्राहिण ॥ १३५
- कारागारनिषेधाय निश्चृत शूरा सुताः कल्पिताः
 स्वार्थेन चरित्रैः शुभ्रतैस्पातोऽनिसन्तोषितः ।
 इन्द्रप्रस्थमुपेत्य पूर्वसुवृत्तैरौघैर्ज्ञेयेन सत्
 कार्ये सर्वमगारि दृष्टविधृता वन्द्या [ध्या] कृता गान्धरा ॥ १३६
- पुत्र धनुर्मयेष्टानि धरुत वैरानुबन्धाद् धुन
 जीर्ण कारिदास्तुन निजयो जानानि नित्य नरम् ।
 राटस्याविधिना गतोऽपि कुरुते क्व वा नगार्थयत्ना
 मध्य य सुतन प्रयानि सुतरा धात्राङ्गस्याशया ॥ १३७

आधिस्तैलकणोद्भवाशय इतो वर्धय्युता सययौ

व्याधि पुत्रनिरोध एव ववृधे भूयस्तत्रा मानसे ।

यद्यप्यत्यतिरोपत प्रकुस्तेऽप्यन्यत्र कोलाहल

सम्यग्दृश्यत एव साधु न तथा रङ्गोऽरङ्गोद्भव ॥ १३६

वर्तते सुप्रथिता तथैव चलिता सत्प्राग्धिसमीमास्व

सम्प्राप्ते त्वनुकूलतामरुदरे सत्तोत्तरे कसरे ।

राजा रायगिरौ रान सुतरा सद्भाद्रिसत्ताधने

शम्भु शम्भुकृपाभरादयमृषस्तान प्रकुर्वन्निम ॥ १३७

राजान दिग्विजराजसदृशा भूयोऽभव-भूतले

तत्कोटीसमतीत एव सहसा शम्भु शरण्योऽभवत् ।

दुर्गादाससमन्विन परिवर वज्रा ररक्ष ध्रुव

निष्क्रान्त वलियालजाल्यनक्रान्त तद्रीय सुतम् ॥ १४०

एकैव समनुक्रमेण सफल चैत्र नो दृश्यते

शर्वाणीपतिशर्पशुद्धवृषया शम्भौ तु सर्वे पिह ।

घोरेऽस्मिन्त्रलिकालके कालिमलक्रान्तातिलोशान्तरे

मानुष्य द्यतिदुर्लभ तदनु सद्राग्य तत सद्यश ॥ १४१

शम्भुष्टत्रपतेरन्ध्रविधौ जाते महोदराता

रायस्याणुन्या नु वा तदधुना केनोपमेय प्रभु ।

धैर्य धीरधुनधरस्य सुदृढ वीरस्य वीर्य तथा

देहत्यागमिधि विनाध्यपरया वो नाम तर्तु क्षम ॥ १४२

यस्यास्तिक्यशशदसन्ति सदनेष्वष्टौ महासिद्धय

सिद्धेवास्ति सरस्वती सुवदने सिद्धा सदा सार्थिनः ।

सैराशु प्रसगीसरीति हृदये भक्तिर्दृढा शम्भयी

शम्भुष्टत्रपतिर्दृढो दृढतर छत्र सुपाग्य दृढम् ॥

मोद नैव दधाति नो प्रपटयत्यानन्दसन्दोहिनीं

नाच काश्चन साम्प्रत नु पतिता मोहेऽपि मम्मोहिनीम् ।

गर्गादेव मुद्राहृतिर्दिदलिताप्यष्टादशामोहिणी

मदाश्व मनुने मन स्म सुरराट् मन्दाश्वमामोक्षते ॥ १४३

निष्पुद्वेपसत्पुष्प एव नितराप्रासीत्युरा प्रेमत

शम्भुस्नेहपराडमुखोऽप्यतितरा मूढो वरीवर्तने ।

तद्वदुदिलीश्वरोऽपि निरसन् लम्बोऽस्ति युद्धोद्यमे

नो जानाति यथैव कालययन • काल शिरस्थ स्वकम् ॥ १४३

सर्वेऽपि प्रतिपन्थिन प्रसरिता अन्तर्बहिस्था जना

जानीते जनतागतो जनपद था नो गतिर्मायिनी ।

प्रव्यूहप्रतिघातिकातिशुभदा शम्भो नृपे सर्वदा

शम्भुस्नेहपरम्परैव नितरा वर्धति सर्वोपरि ॥ १४४

सर्वेऽपि प्रथिता प्रतापभरिता प्रौढाहवाडम्बरा

प्रारब्धप्रचुरोत्सव हरहरेस्थाभापमाणा भटा ।

सानन्द सकुतहल वत महामन्त्रोन्नता मन्त्रिण

शम्भोऽऽत्रपते सहैव सरुलाश्वक्रु पर विस्मयम् ॥ १४५

याते सागरमागरालिभिरभिव्याप्त[ते] तनूजे निजे

शम्भोऽऽत्रपते प्रभात्रभरतो वीरप्रगण्येऽधिकम्

दिङ्मिन्द्रोद्धतचिन्तया परिवृतो निद्रा न लेभेऽनिश

श्रीपूर्णेऽम्बरे क्रुधा हृदि धृढ सन्तापमापचिरम् ॥ १४६

दाता दानपरायणोऽधिररणो नानागुणालङ्कृत

शम्भुऽऽत्रपति प्रतीपदलन सम्प्रेषयितोदधिम् ।

प्रेम्णाकम्बरमाशु मन्त्रनिवहै साक स्वचित्ते मुद

दधेऽनन्तमति प्रतातचरित क्षोणीतले साम्प्रतम् ॥ १४७

Section II

RAJARAJA'S ACCESSION AT RAJGAD

कथाद्र उवाच ।

अथ कृताग्निमस्त्रारा महाराजस्य धामत ।

पुराहितप्रभृतया मन्त्रिणा मन्त्रशापिदा ॥ १

प्रानाद्वृतायदिवस राजारामस्य मातरम् ।

ममता नाम दैत्याना माया कार्याधिमागताम् ॥ २

दैवाम्पादितमनोरया स्वार्थपयिस्त्रिनाम् ।

आतशान दभारतां गहि शारुपरिष्ठुनाम् ॥ ३

शाचतश्चिररात्राय रुदन्ता घर्षस्वरम् ।

परिनिर्मुच त्रिस्त्रिदचुरच्चे समाहितम् ॥ ४

मन्त्रिण ऊचु ।

कष्ट कष्ट मह रष्ट त्रिगणचित त्रिभिम् ।

अनुगच्छति मनुना पशुपक्षिमगादय ॥ ५

त्रिगस्तु दष्टिरस्मान त्रिगस्तु ननु जानितम् ।

यत्र जागमह मत्र महाराजविनाशना ॥ ६

अतस्त इम लाजा शारा तत्रिकारिण ।

अनुभूय प्रभूतानिभाम गच्छति यागिन ॥ ७

प्रिया पुत्री प्रिय पुत्र प्रियौ भानरसाश्रौ ।

दितगवपे हि गहा वृवधानि मानय ॥ ८

वृता यज्ञास्तपस्तपना जपना न रा सदाशिवम् ।

महापदास्तत्र त्रि न रस्मान्न गणययुत ॥ ९

परगारप्रसक्तस्य स्वगर्भैस्तस्य त्रि भवत् ।

यथाऽमृता नृपस्य घटगारि त्रिमाचरत् ॥ १०

पारगैत्रिस्तत्ताना कटिन मानस त्रि ।

वत् न त्र त्रिस्त त्रिस्त त्रिस्त त्रिस्त न पश्यति ॥ ११

अत्राण व्याकरण शास्त्राणि विविधान्यपि ।	
इति मत्ता ॥ सुधियः परलोकपरायणाः ॥	२६
विज्ञानाऽखिलसात्म्याः प्रशस्याः मरुयास्त्रपि ।	
अमोहिनः पर लोक नरा रोहन्ति केचन ॥	२७
अर्थनिर्णयपश्यन्[वीक्ष्य] परमार्थसमुत्सृजाः ।	
अपर्यगं प्रशसन्ति परलोककृत्[ते]क्षणाः ॥	२८
देहिनामिह देहस्य पाञ्चमीतिरुक्ताभृतः	
औपाधिकमपञ्चनं प्रवृत्तिः त्रिष्ट पञ्चना ॥	२९
मृदेधानारभेदेन घट इत्यभिधीयते ।	
विरूनी तु विनष्टाया प्रवृत्तिः क्लृप्त तिष्ठते ॥	३०
भस्मसाक्षात्पना काम यपुर्ययाञ्चभौतिकम् ।	
चेतनस्यास्ति चेतुष्वेवन्दनाशि यशोमयम् ॥	३१
यस्य कीर्तिप्रतापाभ्यामासुरितमिदञ्जगत् ।	
क्षितीशोऽय परोक्षोऽपि साक्षोदेवेह वीक्ष्यते ॥	३२
अथ शोचति यः शोष्य भस्ममन्योनुशोचिता ।	
अनिरपेक्षरिमन्मरे शोष्यशोचित्रोत्तदवस्था ॥	३३
श्रुतेरगमं प्रपद्यन् राजागम एवमजम् ।	
राप्तेऽस्मिन्नभिपश्याम सद्यगमः स्वमनोरथम् ॥	३४
आवा[प]मापक[प]ण्येकममु शोचमनोरथम् ।	
मानर्माऽन ए[व] सिद्धेगवियेन वारिणा ॥	३५
महाराजप्रतिनिधि निधि मन्त्रावसानदः ।	
स्वामिन्पट्टमागम राजागम रिजोपय ॥	३६
एतयो प्रवृत्ते कर्तये विरीदमित्तमो ययम् ।	
अज्ञापय विद्वानहमन्त्रापय स्वमनोरथम् ॥	३७
उत्तापा इव पवन महापावनवर्गे ययम् ।	
वर्तमाने वसुधैव कुटुम्बकमितिऽवयम् ॥	३८
जनानां तु जेतव्यं प्रवृत्तिं प्रभुं भूतानाम् ।	
अनूनान्भूतानां नूनं सूनुनमु नय ॥	३९

- क उपेत्य पर लोके वनामु लोकमागतः ।
नोत्सृज्यते जातु सुधीभि शोकमागतः ॥ ४०
- इत्यमुक्तयस्तत्र सापन्नपमनागाक् ।
स्थित्वा क्षणमिव राज्ञी न्यगदद्गदस्वरा ॥ ४१
- यथार्हवस्तुससर्गवञ्चकाय विरिञ्चये ।
स्वर्जाग्निमयानाया वत नायामि नात्मना ॥ ४२
- मन्ये मदह[दह]सामेव रहसा सहसामितः ।
प्रभ्रश्याभ्रमिद सर्गपतन्मम मूर्धनि ॥ ४३
- नितान्तमुद्यता येन द्यस्त दैन्यमय तमः ।
तमधीशमपश्यन्त्या सर्गमन्धममूजगत् ॥ ४४
- भृश मिश्रम्भणीयेषु भवसु प्रभवसु च ।
मिश्रम्भाहमसन्दिग्धाभिमतार्पणार्थिनी ॥ ४५
- यदिदानीं मदम्यर्णे भगद्विरुरीकृतम् ।
कर्णाकिर्णिन्या सर्वे तदाकर्ण्य रिमावृजः ॥ ४६
- क्रोधन पृथुः क्रोध पातपेपृथुके मम ।
तदोपप्लव्यमाधत्ता भासकभुजयिक्रमः ॥ ४७
- इद निगद्य निर्देवनीं तूष्णीमता गताम् ।
सा मग्निमण्डलीं मूयोऽप्यनर्लीकमरीत्यत् ॥ ४८
- भवती जीशतु चिर जीमनाय शिशोः परम् ।
जीमनामोऽपि जनताजीमनाय शन सभा ॥ ४९
- प्रभु सर्वस्य लोकस्य यदन्तर्हिमयाय मः ।
न तरेयाम्य तयाप निन्दस्माकमपि ध्रुवम् ॥ ५०
- भवती भवतीमेव यथमेवाह शोचते ।
बालोक्तमयं यस्याः स्तोत्रं त्रिभुवन किञ्च ॥ ५१
- त्रिभिर्बिभर्षो त्रिभिना त्रदस्तत्रिभिनाऽप्युना ।
आनायिनो निज धाम शाङ्गजामत्र शिव ॥ ५२
- पूण्या माहिजहानस्या नजस्य समगदता ।
राजज्यामी यथा वीरलज्जे लज्ज भूवते ॥ ५३

- अखण्डपण्डापाण्डित्यपरिखण्डितपण्डिताः ।
दण्डोयाखिलनेण्डी तुण्डो मा दधनधिरम् ॥ ६७
- स्त्रिदेशैः शेषमपि भर्त्सयन्तो सुधीराः ।
अशेषा भाष्यप्रकारो वैयाकरणीका अर्मा ॥ ६८
- अतर्क्यतर्काकृतित[ता]शेषब्रह्माण्डमण्डलाः ।
प्राक्कामकामाः सोत्साहा महान्तो वत तार्किकाः ॥ ६९
- प्रथसिनमहामायाविकारपरिवृक्षिताः ।
स्वमनस्थापनस्थयाः केचिन्मीमांसका अर्मा ॥ ७०
- घोषणातोषणस्फीताः स्वगशिक्षाविचक्षणाः ।
स्वच्छन्द छान्दसाः सर्वे स्वच्छा प्रोच्ययतर्पुलाः ॥ ७१
- गणयन्तोऽतिगणशो भगणङ्गुणरङ्गिण ।
गणका शास्त्रगुणनागुणिनो गणिनाशया ॥ ७२
- इदं कार्यमकार्यं वाऽकृत्य कृतमिदं ग्लु ।
समावपन्तः सतत प्रथिता धर्मशास्त्रिण ॥ ७३
- नानातन्त्रार्थवेत्तारभ्युत्तारः कर्मणस्य च ।
दार्मणो निखर्याभूता सुलया वत मान्त्रिका ॥ ७४
- असद्बुधैश्चामिदं लब्धसप्ततिर्गजिनम् ।
इत्यावपन्तः परमठन्दोगा वैङ्गला धुरम् ॥ ७५
- चारुसङ्गतविट्सङ्गीता गीताः किल क्षितौ ।
गायकाः सार्वभगिता गन्धर्वा इव सुभगा ॥ ७६
- कलाविद कलकलाः सङ्गा कललातुला ।
सर्गान्मरिगलोकभूताभेनोविहारिणः ॥ ७७
- अचिन्त्यमादित्यमहाप्रीतिमानमहोषमाः ।
विचक्षणाः केऽपि नमोजृम्भमाणमुद्रकाः ॥ ७८
- वृत्तनाट्यश्रमा क्षान्तार्थनसम्भृतनाटकाः ।
कार्णाटका नटाः स्पष्टप्रकटीकृतसौदरा ॥ ७९
- कथानो वपसाः केऽपि विपङ्गा वृत्तसौतुरा ।
मदस्थाना वयस्थाना प्रशस्थाना मनामवि ॥ ८०

- इतिहासपुराणज्ञा विज्ञाः सृजजनप्रियाः ।
पौराणिकास्त्यक्तशङ्का निष्कलङ्का गुणोज्ज्वलाः ॥ ८१
- पाण्डुपुत्राण्डवाश्चण्डा नितण्डानादडिण्डिमा ।
मण्डलीभूय मिलिता रत्नकुण्डलमण्डनाः ॥ ८२
- अपरेऽपि च विद्वांसो सहस्रोत्सहेतवः ।
सेतवो ज्ञानविज्ञानसागरस्य जितथ्रमाः ॥ ८३
- बौद्धा सिद्ध इत्यासिद्धार्थालिप्रतिनिदर्शकाः ।
कर्कशा जटारूपूर्तिमात्रोदर्काः प्रभामुक्ताः ॥ ८४
- अनवधमहाविद्यागवधप्रवर्तकाः ।
कवयः स्रयोपेता नययोगप्रदर्शकाः ॥ ८५
- उल्लसच्चारणीयूषका दत्तातुकारिण ।
चित्रितसकाश्विभित्तासु सर्गसु श्रुतगौरवा ॥ ८६
- ज्ञातकोकाः खड्गजह्वलक्षणेदिनः ।
अखर्गगर्गैरुमहापर्वता शरसेरकाः ॥ ८७
- नानायोगप्रवक्तारो योगिनो गतत्रिभ्रमाः ।
ससम्भ्रममिहायाताः स्रयता यतरासना ॥ ८८
- अनेकतन्त्रेयूषधारिणो वारवाणिन ।
सम्प्रा केऽपि महाशूरा इभ्या अपि समागताः ॥ ८९
- बालमात्रार्थारपि प्रतीक्षन्तः क्षण क्षणम् ।
राजारामस्यामिपेक वसन्त्यातोरेणान्तरम् ॥ ९०
- सहारेऽस्मिन्नसारेऽपि क्षणिकैरमुषास्पदे ।
स्वससारे स्वराग्येऽस्मिन्मा निर्वेदसुरीजुरु ॥ ९१
- अशाश्वतमिदं सर्वं विगणय्याऽतिशाश्वतम् ।
वर्तितव्यं मनुष्येण नव्यमन्यप्रतीक्षया ॥ ९२
- स्वायत्तो यावदात्मास्ति सर्वे परिचरा अपि ।
तावत्तल समातिष्ठेयत्नाद्भ्राणि पश्यति ॥ ९३
- सृष्टयश्चान्यासः प्रकृत्यो निपक्षिता ।
सन्त्य सक्तु लोके स्थिरायां स्थायता स्थिरम् ॥ ९४

- न धैर्येण निनोचोगो नोचोगेन निना धृति । । । ।
 धृत्युचोगौ समारभ्य स्वार्थे नार्थे प्रसज्जना ॥ ९८
- वैद्व्य ऋषिनां प्रादुर्महासाम्राज्यभञ्जनम् ।
 अतो घृणु समुद्योग सुयोग नीरान्धरे ॥ ९९
- राजनीतिरिय ज्ञश्चद्विष्टे त्रिष्टत्रिमोहिनी ।
 त्रिष्टशेल त्रिधातया सर्वदा राघवतर्पुणा ॥ १००
- इतरेषा तु लोहानामन्यो धर्म मनातन ॥
 राजर्षाणां पुराणानामन्यदीपोऽस्ति सुव्रते ॥ १०१
- राजा तिराजते लोके लोकरञ्जनकारणम् ।
 अतोऽवधा त्रिधातव्य स्वार्थो विजिगीषुणा ॥ १०२
- सन्ध्यां देशपदवी पामरैरेव सर्वथा ।
 राष्ट्रपञ्चानुरीतेन मह एव महा[महत्]सदा ॥ १०३
- असमर्थेन वर्तयो न सादो दिने दिने ।
 भाव्य महीमहेन्द्रेण महारिकुमिणायनी ॥ १०४
- असमर्थः कथं स्वार्थं लभतेऽर्थं समर्थयत् ।
 समर्थे सर्वथा सिद्धिरर्थिनोऽर्थन्यनेकदा ॥ १०५
- शाहाराजस्तुषा नीरमहासत्रशिरोमणे
 शिरसानस्य रमणी स्मरणीयोद्धमद्रुणा ॥ १०६
- सर्वार्थसाधिनी नीरज्या गोहितशका ।
 धीरमाना नीरधुराग्रनपरायणा ॥ १०७
- मय प्रशाधि सरलाग्निद्वरान्वशरर्भिन् ।
 राजाराम पुरस्त्वय महासाम्राज्यदीक्षितम् ॥ १०८
- सत्ताम्रधुधिरिभाजमेवडावय्यागिनाम् ।
 धनुर्धरा शास्त्र चिर राजारामस्तनूत ॥ १०९
- पल सल पुन मन्यमिदमेव न सदाय ।
 यनामहे वय सर्वे तत्र हेतोर्नागतम् ॥ ११०
- इति समभिहितार्थं प्रार्थिता मन्त्रिमार्य ।
 प्रदितमदशेभिः साऽथ तस्य गणप्यम् ।
 गिरि कर्षिकस्य मानस समदन्ती
 विमवि नरपदनी मण्यनेगानन-द ॥ १११

इत्य नानाहितार्थं हितमिव कलिना प्रस्तचितैस्त्रै

प्रेम्णा सम्मोक्षिता सा शिवनृपरमणी कारणीभूय किञ्चित् ।

ऐच्छद्वक्तुं विविक्ते[बुध]समाधिषणा दैवयोमावतार्णा

वीस्तार्णा क्षोणिमेता निजशुभचरितैरिच्छती व्याप्तुमारात् ॥ ११२

इत्यनु० अध्याय ॥ १ ॥

कान्द्र उवाच ।

इत्य राजकुमारस्य राजारामस्य सा प्रसू ।

मन्त्रिप्रवरसम्प्रेक्ता व्यक्तामाकर्ण्य मारतीम् ॥

१

आनन्दसिन्धुलहरासम्मग्नद्वया सती ।

तत्कालोपहितं ज्ञापयमाजहार शुचिस्मिता ॥

२

राजपत्न्युवाच ।

सत्यमुक्तं भगद्विस्तु प्रभगद्विरहनिशम् ।

सनाथैवानुनाथामि बत राज्यमरुष्टकम् ॥

३

तथाऽपि मम चित्तस्य न पर्याप्तिं प्रददपते ।

बलिना परिभोक्तव्यं बलिना निखिलञ्जगत् ॥

४

अन्वेययन्ति सततं द्वेषिणश्चिद्वदमध्यम् ।

राज्यस्याबल्या तत्र यत्र कीदृक्प्रवृत्तताम् ॥

५

बलानेव भगतिं राजा लोकेषु केवलम् ।

बुद्धिमान्नातिमान् शब्ददामुद्धते परमपदम् ॥

६

नीतिरेव पुस्तकार्यं धार्याऽनार्ये विज्ञानता ।

आर्यवृत्तं विचार्याशु वर्तितव्यं प्रयनत ॥

७

य न त्राविजयी लोके सङ्गच्छति महत्पदम् ।

शङ्को मुरद्विषा मत्स्यजनुषा स्वभशीकृत ॥

८

वापटैकपटाच्छन्नाभूय पाल्यो बली रिपु ।

सख्यं विधाय शत्रेण वृत्रोऽयं त्रिनिपातित ॥

९

सदसद्वापि वर्तव्यं निर्दिशद्गुणं बुभूषणा ।

नृपेण राज्यं सम्प्राप्य वर्तितव्यं यथा तथा ॥

१०

सहजा सुहृदं वचिद् कृत्रिमा केचन स्मृता ।

उमाभ्यामनुकूलाम्बा राज्यमुवातेते चिरम् ॥

११

- केचित्स्वपक्षमाश्रित्य परपक्षमुपासिन ।
अदभ्रधिपणःश्रममभ्रयजनयन्त्युत ॥ १२
- वृत्रिमा दुर्हृदः केऽपि तथा साहजिका अपि ।
राज्यश्रयाय महते सन्नद्धाः सन्ति सर्वथा ॥ १३
- बहिरत्साहजनया अन्तर्भेदविकारिणः ।
नराः पिशुनयस्तेऽपि घातयन्ति नृपश्रियम् ॥ १४
- उत्साहमङ्गिनः केऽपि वृत्रास्यैकतज्जनाः ।
जनयन्ति नृप भूयो वैद्व्यैकनिजेतनम् ॥ १५
- केप्याशैकज्ञानार्थं साधनेन चेतसा ।
कथयन्ति कथाः काश्चिक्षिणीशानन्दहेतुकाः ॥ १६
- छायाटिकाः केऽपि नरा प्रजल्पन्तः स्वपौरुषम् ।
रञ्जयन्ति नृपश्रेष्ठं वृथा समनुजातिनः ॥ १७
- किञ्चिदुच्चार्य कर्माचरन्तः केतवान्निजाः ।
आघातयन्ति भूमीन्द्रचन्द्र परिचराः कचित् ॥ १८
- मायामोहमदाग्निष्ठा दिष्टया दिष्टाः कचित्कचित् ।
सामेवशात्मना नार्थं मज्जयन्त्यमुद्ब्रजले ॥ १९
- हिताय यतनं काश्चित्स्थामिनो यतमानसान् ।
आतन्त्यपरे केचिद्भेद मिथ्याप्रवृत्तिनः ॥ २०
- सहस्रभानुप्रतिमाः प्रतापप्रयितोजसः ।
काश्चित्स्थामिहिताः केचित्प्रशयन्ति मनिभ्रमे ॥ २१
- उत्कर्षमपि केचाचिदसहन्तो नृपगृहे ।
राजानमन्यथा बुद्धिं दर्शयन्ति मुखप्रियाः ॥ २२
- मिथ्या केचि प्रशसन्ति राजानमनयोधनम् ।
साधयन्ति यत्र स्वार्थं सर्वथा इव सर्वथा ॥ २३
- नानागुहाभङ्गाभिः सुमगाभिरितस्तन ।
व्यामोहयन्ति गतानं जनाः केऽपि प्रियवदा ॥ २४
- आशामात्रप्रतिज्ञानप्रतिज्ञाः प्राज्ञवज्जनाः ।
पानयन्ति नराधीश मलययाहिते परे ॥ २५
- केचिद्विदमयोदां दर्शयन्तः कृतार्थवत् ।
विदन्तः कथा भूय दुःखरूपे क्षिप्तपदो ॥ २६

अप्रधाना प्रथास्तु प्रथयन्त प्रधानताम् ।	
असन्धानेऽनुसन्धाय मूमीन्द्र मज्जयन्त्यमी ॥	२७
मुखदाक्षिण्यमासाद्य सद्य स्निग्धतराक्षरा ।	
केचित्क्षोणीन्द्रहृदय हरन्ति सदय वत ॥	२८
नानानतिमतिप्रौढिसेवाभिः पुरतोऽधिपम् ।	
रञ्जयन्ति पुन पश्चादिहसन्त्यप्यलक्षितम् ॥	२९
स्वामिनोऽग्रे प्रतिज्ञाय महत्कर्मापि मन्त्रिण ।	
मिथ आमन्त्र्य सम्मन्त्र्य समुपेक्षा चरन्ति ते ॥	३०
आदिष्टाः क्षोणिचन्द्रेण क्षीणारातिपराजये ।	
त्रिरर्धयन्ति त द्रव्यैर्मन्त्रिण स्वार्थदर्शिन ॥	३१
स्वस्वाभिमानहान्यर्थं व्यर्थ शत्रुपताङ्गिनीम् ।	
समानयन्ति नयतोऽनयतो मानपूजिता ॥	३२
वृत्तान्तजातमखिल खलः केचन मन्त्रिणः ।	
आवेदयन्ति रिपवे स्वाभ्युत्कर्षपराङ्मुखा ॥	३३
अनल्प स्वामिनाक्षिता प्रचलन्तश्चिर हृदि ।	
जनयन्ति मिथो मेद छेदयन्ति नृपश्रियम् ॥	३४
इत्य महादुःखभार प्राप्य राज्य नराधिपः ।	
रन्धन् छिद्राणि सर्गाणि स प्रशीकुरुते चिरम् ॥	३५
क्षोणी-द्रचूडामणिना वलिनातिसुमुद्दिना ।	
ज्ञात्वा सर्वस्य हृदय वर्णितस्य यथायथम् ॥	३६
अय मे तनयो बालो हरिणो हरिणेश्वर ।	
वय भार समर्थ स्याद्वोदु सोदुमोर्बलम् ॥	३७
दिङ्मोन्द्र सतत सान्द्रच्छिद्रा-वेपी दुराशयः ।	
मि सशय भशयिता बाढरु भामरुन्धवात् ॥	३८
शम्भुराजापि मेधानी क्रुद्ध क्रूरः कृतान्ततः ।	
नून कृतान्त पुत्र मे कृतान्त प्रापयिष्यति ॥	३९
अहमेव निजान्प्राणास्त्वक्ष्यामि हतदुःखिता ।	
कदाऽपि नैव शक्ष्यामि वैमात्रेयात्पशासनम् ॥	४०
युष्मा-समाराध्य	

Section III

LAST DAYS OF SHIVAJI

- श्रीगोविन्दाय नमः । कर्वीन्द्र उवाच ।
एकमेवेश्वरं स्वस्य बतेश्वरममन्यत ॥ १
- तदा निर्विद्यमानेन विद्यमानेषु वस्तुषु ।
अतर्कं गन्धर्वपुराकाराकारतामुना ॥ २
- आचार्यापत्तमर्तिना पटुना कर्मठात्मना ।
एतेनाकारि कृतिना तत्कृत्यं पितुरन्तिमम् ॥ ३
- दिनानि विधिना तेन तदा तानि निनाय सः ।
तथाध्यात्मविदध्यात्मकथया ताश्च शर्वरी ॥ ४
- अथैष मङ्गलस्नातः सुवासा सुपरिष्कृतः ।
चन्दनेनालुलिप्ताङ्गः सुमनोभिर्मनोरमः ॥ ५
- पुरोहितप्रभृतिभिर्विहितस्वस्तिवाचनः ।
वित्तविश्राणनैर्विप्रान्विदधन्मुदितात्मनः ॥ ६
- स्वनभिःसाणनिस्वानभूरिताद्रिदरीमुखः ।
सुमुखः सैनिकैः स्वयैः साकमास्थानमासदत् ॥ ७
- अथ सम्प्रेषितचराश्चरास्तस्य तदन्तिरे ।
सर्वमावेदयामासुर्बृत्त ऐक्षिरिवर्तिनाम् ॥ ८
- यस्य यद्यन्मत तत्तद्भूतमित्येव ते पुनः ।
नोदिताः क्षोभिताशेषवृत्तास्तमिदमब्रुवन् ॥ ९
- ओभोविच्य पेदेऽमुं धिन्नाजाराम कुमारकम् ।
आसमुद्रं यमुमतीमधितारः स्वयं वयम् ॥ १०
- इदमुद्दिश्य मनसा मयूराद्यैः कुमन्त्रिभिः ।
सन्दोह्यद्भिः पृतनां वितीर्णोचितवेतनाम् ॥ ११
- सप्तजे शम्भुवैराय ललज्जे न मनागपि ।
जनाः सर्वे वदन्तीमां कितवन्तीं गृहे गृहे ॥ १२

- द्विपि दिल्लीश्वरे दर्पाद्युष्यमाने दिवानिशम् ।
न वरं बालिशो राजा सख्यस्यास्य वरं विषम् ॥ १३
- क्रियावतामधिसुवे प्रभूतप्रभुतामुवे ।
हन्तामी स्पृहणीयाय स्पृहयन्ति न शम्भवे ॥ १४
- इत्थं मयूरप्रभृतीन्विनिन्दन्त्यः पदे पदे ।
प्रजास्त्वाशासतेऽद्य त्वा शासितारं दिने दिने ॥ १५
- शम्भुराजो नियन्तव्यो मन्तव्यो मन्तुमान्ध्रुवम् ।
अथवा हन्त हन्तव्यस्तत्र योधैरुदायुधैः ॥ १६
- इत्यन्वहमह युत्वा[न] श्रुत्वा मयूरादीन्प्रशासती ।
जागर्ति ममताप्युच्चैः पुत्रे स्वे ममतावती ॥ १७
- सिंहासनस्य यो भर्ता स नो भर्ता मरेदिति ।
राक्षान्तितमिदं चित्ते तत्तदुर्गाधिकाशिभिः ॥ १८
- अस्ति हम्बीराजस्य ममता ममतामजे ।
तदप्यतितमा पक्षपातस्त्वयि महामुजे ॥ १९
- उदन्तमेनमन्थच्च तेभ्यः श्रुतवताऽमुना ।
मित्रिकनार्तिना मन्त्रनिधिना क्षात्रपूर्तिना ॥ २०
- हन्त हम्बीराजाय सेनान्ये शम्भुवर्मणा ।
अलेखि किञ्च लेखोऽयं वर्णमुक्तामनोरमः ॥ २१
- मयि राज्यमिदं न्यस्य वैरं दिल्लीश्वरस्य च ।
परोक्षभात्रमभजत्प्रत्यक्षः परमेश्वरः ॥ २२
- पिता मम प्रतापी तत्कृच्छ्रं वाचामगोचरः ।
सुदुस्त्रो ह्यप्ये कालः पापीयानुत्तरोत्तरः ॥ २३
- भक्तिव्य भवयेत्प्रत्यगस्त्य स्वया श्रिया ।
तदुपक्रम्य ते केन यत्र नास्ति प्रतिक्रिया ॥ २४
- उपजापप्रवृत्तानाममात्यानां दुरात्मनाम् ।
मामुद्दिश्य जिगीषा यत्तत्रैव खजिजीरिया ॥ २५
- दम्भोलिखदभयानां मदर्थे वः समुद्यमे ।
अहीनविक्रमस्याद्य भक्त्येव भयं न मे ॥ २६

अनवाप्य भवत्पक्षं विपक्षास्ते ममाधुना ।	
वत स्वाय निक्वेताय किमुत्पातं त्रितन्वते ॥	२७
प्रबुभूषति यः स्वेन प्रभुं चाभिवुभूषति ।	
स राजानमजानानमितरस्तु न कङ्क्षति ॥	२८
शम्भुः कनीयसोऽमुष्य द्विपन्नेवेति किञ्चन ।	
अज्ञापयन्नर्तवाज्ञास्तन्मात्रेऽमी कुमन्त्रिण ॥	२९
प्रशास्ता त्वस्य राज्यस्य मदत्तस्यार्भकः स वा ।	
अमर्पणामसौ ताम्राननाश्वेन जिघृक्षव ॥	३०
राश्यं नार्जति राजानं राजैव तु तदर्जति ।	
तृणवद्गणयन्नेतत्कोचित्तदतिगुर्धपि ॥	३१
सद्यः शृङ्खलिता एव मयात्र निखिला खलाः ।	
ते तु त्वया विभागे स्वे विनिग्राह्याः कुमन्त्रिण ॥	३२
आहूय यवना नमयमाः स्वामिविद्विपः ।	
मज्जयेयुरिमं सङ्घमसङ्घे मय्यमी रुपा ॥	३३
येषां हि महती माया त्वमायाहि मदन्तिके ।	
पालनायास्य राज्यस्य सेनानीः सेनया सह ॥	३४
इदमानन्दराजाय योद्धे मानजिते तथा ।	
प्रबोधनीयं भवता दोःप्रतापभृता मिथः ॥	३५
विसृष्टं शम्भुराजेन संश्रितप्रश्रया श्रिया ।	
सेनापतिः स्वय लेखममु सभ्यगलोक्त ॥	३६
मम त्वन्यन्न विज्ञाप्यमाङ्गया भवदीयया ।	
हुतमाग्न एवास्मि सन्नद्धः सेनया मया[म] ॥	३७
एवं सिद्धासनाह्वय शम्भुराजाय सस्पृहः ।	
सद्यः स्वेन जनेनैव सन्देशं समदेशयत् ॥	३८
उदारमतिरानन्दराजावैरनुमोदितः ।	
अगोचदपि चामात्यचरं प्रच्छन्नार्तिनम् ॥	३९
लेखालोचनाङ्गात् मनमण्णमयूरयोः ।	
विवशुरसि चेदन्यदपि तत्केन वक्षि न ॥	४०

अण्णाय च मयूराय प्रल्हादाय च राहवे ।

सद्यः सन्देशमेनं च मदीयं विनिवेदय ॥

४१

तत्र तत्र समेष्यामि यत्र यत्रागमिष्यथ ।

पयिनीभूयतेऽस्माभिर्भवन्मुक्तस्य [क्तेन] किं पयः [या] ॥ ४२

सन्दिष्टमेतदथ ते सचिवाः समेताः

सेनापतिप्रहितमाशुचरानि शम्य ।

रोद्धुं प्रणालमचल प्रचुराभिमानाः

स्थानाभिजादुदचलन्वरवाराणाः ॥

४३

हस्वनुपुराणे सूर्यवशे निवास क० कवी० अध्यायः ॥

कवीन्द्र उवाच ।

अथ प्रस्थितमात्रस्य तुरगारोहणक्रमे ।

मयूरस्य शिरोवेष्टः पपात धरणीतले ॥

१

पिचिण्डिलस्य त्वण्णस्य याप्ययानाधिरोहिणः ।

निरुष्णीपो नरः कृष्णो दशोरभिमुखोऽभवत् ॥

२

अनादृष्टाददृष्टस्तोक्प्रल्हादस्य च गच्छतः ।

अमन्दमन्दं पस्पन्दे तत्र चक्षुरदक्षिणम् ॥

३

तस्योपरिष्ठासैन्यस्य व्यूढस्य प्रौढिमीयुषः ।

मण्डलान्यपसव्यानि गृध्रवृन्दैर्दिदधिरे ॥

४

एष दक्षिणतः स्फारमारुह्यतः कटुस्वनम् ।

प्रजा सकृत्प्रजानां चाप्यत्राजिषुरदक्षिणम् ॥

५

निमित्तान्यशुभाशसीन्यमून्यानि चाभितः ।

पश्यताथ मयूरादीन्प्रल्हादेनाग्यधीयत ॥

६

प्रल्हाद उवाच ।

भवन्ति हन्त नास्माकं शकुनाः शकुनावहाः ।

दशां दक्ष्यामहे कां नु बलिना कृतविप्रहाः ॥

७

ममता मन्मता नेय ममताममतामते ।

यत्कृतेऽथ प्रवृत्ताः स्य पयि सद्गिरसकृते ॥

८

- तत्र गत्वाऽतिसत्त्वाढ्यो दिङ्मिन्द्रादाप्तवाञ्छितम् ।
पित्रे दिदृक्षमाणाय दर्शयन्निजपौरुषम् ॥ ९
- सन्धिविग्रहयानादिबेदिना प्रौढकर्मणा ।
अहो युष्माभिररेभे विरोधः शम्भुवर्मणा ॥ १०
- मतं सेनापतेनैव स्वमतेर्विपर्याकृतम् ।
न चाद्रिदुर्गपालानां स्वतन्त्राणामिवाधुना ॥ ११
- मन्ये हम्बीरराजाद्याः पृतनापतयोऽधुना ।
बलिना शम्भुना स्वस्य विहिताः पक्षपातिनः ॥ १२
- तस्मादद्य प्रपद्यन्मनवधाय शम्भवे ।
परथा[तो] भवदीयानाम्भवताञ्च न शम्भवेत् ॥ १३
- इत्थमुद्यन्तीतिभारवती प्रल्हादभारती ।
नान्वमोदि मयूराद्यैर्दिष्टादिष्टानुवर्तिभिः ॥ १४
- अपाण्णमुखमालोक्य मयूरो वाक्यमब्रवीत् ।
प्रल्हादं तत्तथा मन्ये नान्यथाऽत्र यदब्रवीः ॥ १५
- दिगन्तान्वा दिवं तां वा पाताल वावलम्बताम् ।
तथापि न जनस्यास्यान्यथा स्याद्वैधसी लिपिः ॥ १६
- कृतावदाताः सन्मानदानदूरीकृतश्रमाः ।
अयं कृता कृतज्ञेन स्वाभिना स्वात्मनः समाः ॥ १७
- अनेन सहसा देवाद्यातुमुन्ममसा दिवम् ।
यस्तु न्यास इव न्यस्तः शिशुरस्त्राकमन्त्रिके ॥ १८
- तस्य राज्यमिदं सर्वं त्वदीयस्य यवीयसः ।
त्वं ॥ कर्णाटक देशं शाधि तातनिदेशतः ॥ १९
- अदो 'वदोचितं' तस्मै न शृणोत्युद्धतो यदा ।
ऋते दिङ्मिन्द्रं तस्य नावलम्बान्तरं तदा ॥ २०
- इत्युक्त्वा प्रहितस्ताम्यामुभाम्यामपि सन्मतिः ।
सताङ्गतिमसौ शम्भुवर्माणं प्रत्यपद्यत ॥ २१
- अयं हम्बीरराजेन 'प्रहितः' स्पष्टः स्पष्टः ।
पश्यन्नर्णं मयूराच्च मध्येसममभापत ॥ २२

- कार्यं तदतिसंसक्तं यदन्यत्कं हितं भवेत् । -- -- -- --
 अतो द्रक्ष्ये निवश्रुवां विविक्तस्थावुमावपि ॥ २३
- एनं सन्देशमाकर्ण्य पृथनाधिपतेषू । -- -- -- --
 सपादि प्रतिसन्दिश्य तत्र प्राहिणुनां चरम् ॥ २४
- अथ पञ्चाननगतिः सेनापतिरिन्दमः ।
 तश्चणोत्स्फारितश्मश्रुखो रूक्षारुणेश्चणः ॥ २५
- पिनद्धर्मो चर्मासिपाणिः सानीकिनीगणः ।
 वृषस्कन्धसमस्कन्धप्रतिष्ठितशरासनः ॥ २६
- प्रत्युद्भ्रजद्भ्यामभितो रुद्धाम्या सह सेनया ।
 ताम्या तत्र तथाऽलोकि भवत्येव यथा स न ॥ २७
- कौ दुरां किमनीकं धां कं प्रत्ययमभिक्रमः ।
 कृनो मर्कटकाम्या किं भवद्भ्यामयमुषमः ॥ २८
- यस्यान्नमत्तमाजन्म तस्मिन्नसति तत्सुतम् ।
 विनियन्तु प्रवृत्ताः स्थे दुर्वृत्ताः स्थे न संशयः ॥ २९
- निगदन्निति निम्राहौ व्यमाहयदुभावपि ।
 अधिपद्विपदुत्पायी प्रतापी पृथनापतिः ॥ ३०
- ततः स्वस्वशिरोवेष्टनियन्त्रितमुजावम् ।
 उभौ ह्रीतो दुर्किनीतो नीतो दीनां दशमिणाम् ॥ ३१
- तदवस्पीकृतां तद्वत्तदीयाननुगन्धिनः ।
 सम्यन्धिनश्च सुहृदः सोदरान्बान्धवानपि ॥ ३२
- हनायुधान्धनक्रोधान्योधानपि च काश्चन ।
 प्रदाय रक्षगार्पाय पृथनां स्वां प्रजामनीम् ॥ ३३
- विधाय रक्षितान्शश्वत्त्वया पृथनया नया ।
 स्वाभिमतो महासत्तमः सत्तरं कार्यलालसः ॥ ३४
- पुरं प्रस्थापयामास प्रणालमचलं प्रति ।
 कटहाटाक्लिष्ठं क्षिप्रं प्रस्थितः पृथनापतिः ॥ ३५
- मर्तापिण ऊचुः । -- -- -- --
 विसृष्टः शम्भुराजाय प्रयियोऽपि च तं मित् ।
 यद्वत्प्रकरोत्तत्र प्रन्हादस्तदुदीरय ॥ ३६

कवीन्द्र उवाच ।

स तु मन्तुमतां तेषां शम्भुद्वेषान्धचेतसाम् ।

श्रेयसः समुदायेन समुदाये वसन्नमूत् ॥ ३७

ज्यायस्तु ज्यायसः श्रेयो यवीयस्तु यवीयसः ।

चिरं निरचिनोदेतदयं तु निजचेतसि ॥ ३८

अतो दूत्येऽपिस्तावत्प्रल्हादः सुधिया वरः ।

शम्भुवर्माणमभजत्भ्राजमानः स्वया श्रिया ॥ ३९

कमपि वसुधालोकेऽमुष्मिन्सुधामयदीधिति

तनयमरुनीयासं पश्यन् प्रमाः शिवरमणः ।

स किल पृथनापालस्तावत्प्रणालमहीधरे

मुदमतितां लेभे द्वेषेऽपि चाप्यधिकां श्रियम् ॥ ४०

विश्वव्यापि भुजोद्यमे शिवमहीपाले प्रयाते दिवं

कः स्यादस्य पदस्य सम्प्रति महाबोहूर्नैन्यन्तेति यः ।

सन्देहः स्वर्त्मनोऽतिथिः स तुनुदे श्रीशम्भुराजाभिधं

दृष्ट्वा मानुषदैवतं प्रमुमुदे चानन्दराजादिभिः ॥ ४१

‘इत्यनुपुराणे’ सूर्यवशे कवी० अध्यायः ॥ २

। ::

कवीन्द्र उवाच ।

इत्थं विनिगृहीतिषु मन्तुकारिषु मन्त्रिषु ।

अपरेष्वपि पापेषु ममतामवर्तिषु ॥ १

तप्ततैलकटाहान्तः काष्पमानेषु केषुचित् ।

निशातरूपपत्राभिः कर्तितेषु च केषुचित् ॥ २

चूर्णितां भृगुपातेन गमितेषु च केषुचित् ।

द्विरदोदप्रदन्ताप्रदारितेषु च केषुचित् ॥ ३

प्रकृतिध्वनुकूलासु विषयेषु वशेषु च ।

सेनाधिपेषु सर्वेषु विविधेषु विशेषतः ॥ ४

सर्वदुर्गेषु निर्विघ्नं निघ्नतां प्रापितेषु च ।

चकितेष्विव ताप्रेषु तटस्थेषु च सर्वशः ॥ ५

श्रीरङ्गपत्तनादिन्दुपुराण मठयाचलात् ।

सिंहलादन्तरीपाद्य सेतुगन्धाद्य दुर्जयात् ॥

६

तपेय भागानगरात्पुराद्य विजयाद्दयात् ।

गजराजिप्रमृतिषु प्रामृतेध्यागतेषु च ॥

७

भूषिष्ठमुजमाहात्म्यममात्यपदवीं स्पृशन् ।

शम्भुराजमिदं प्राह कलशः सरसं वचः ॥

८

कलश उवाच ।

स्थितोऽसि चिररात्राय हिताय जगतामिह ।

महामनेऽतिमहते द्विपतामहिताय च ॥

९

अयं राज्याभियेकाय स्वाय रैक्षिरिमात्रज ।

भजतां राग्यलक्ष्मीस्त्वा सङ्गतां त्वं च तां भज ॥

१०

सद्यः शिवविभोगोत्थं वैद्वज्यं निजिहासनी ।

तत्र त्वां क्षमामणे सिंहासनलक्ष्मीः प्रतीक्षते ॥

११

गुरौ गते शिषे राक्षि लघुता लघुतां गताः ।

त्वया भजन्तु गुरता भूधरा रैधरादयः ॥

१२

सन्तु मूर्धाभिपिक्तस्य त्वामनूनं गुणश्रिया ।

अनूचानजनेनोच्चैस्तत्तत्तीर्णाद्वैर्जलैः ॥

१३

महाभाग महाभाग भगीरथमिवानघम् ।

तत्राभिपिष्यमानं द्रमगानन्दभरमेदुरः ॥

१४

आम्या दाम्यां कद्रा द्रष्टेऽभिलाषमहो बहन् ।

निद्राणोऽपि महाराज निद्रां नोपलभेन्वहम् ॥

१५

एनामनलसो ह्येष कलशोदीरिता गिरम् ।

निशम्य रम्यविषया प्रयाणाभिमुखोऽभवत् ॥

१६

तत्र सेना सुमहतीं न्यस्य युद्धाभिमानिनीम् ।

सं प्रास्थितपृथुप्रख्यः सत्रानीकेन भूपसा ॥

१७

अथ तस्याध्वनीनस्य भवन्दुन्दुभिरघ्वनि ।

दिक्कटानधिराम्यर्णेन यः कर्णे जयध्वनिः ॥

१८

ततः कतिपयेष्वेव दिवसेर्भूदिवस्पतिः ।

सुखान्यनुभवन्नुच्चैर्वासवीं वसतिं प्रति ॥

१९

- उपलभ्याभिलाषार्हत्रिषयोऽतिशयोज्यले ।
बलेनात्मजुषा चान्तरूपान्तद्भुतमुक्त्रले ॥ १०
- प्रतापिनि प्रतापादौ पृथुलोन्नमेखले ।
स्थितामास्थावती तुष्टामुसृष्टतुलजापुराम् ॥ ११
- शिवराजस्य हस्तेन विघ्नस्ताफजलासुराम् ।
सद्यः प्रसादामिमुखामुच्चप्रासादमध्यगाम् ॥ १२
- तत्तदामरणद्योतद्योतिताम्यर्णदीपिकाम् ।
अतुला तुलजा नाम वरदा परदेयताम् ॥ १३
- सिंहपृष्ठागतामष्टभुजामभयदायिनीम् ।
पुरोहितेन सहितसहित प्रोल्लसन्मना ॥ १४
- स्वदृशोर्गोचरीकृत्य सर्वदा सर्वमङ्गलाम् ।
अमरस्त स्थाय राज्याय सर्वमङ्गलमङ्गलम् ॥ १५
- चन्दनागरुकाश्मीरक्षोदेन मृगनाभिना ।
उज्ज्वैदूर्यमाणिक्यमुक्तामणिभिरक्षतैः ॥ १६
- सौगन्धिकैरनेकैश्च सुमनोभि सुगन्धिभि ।
धूपैर्दोषैश्च नेत्रैरुपहारैश्च भूरिभि ॥ १७
- अभ्यर्च्य देवीमभ्यर्च्यामुषितोऽपि च ता निशाम् ।
यथोचितव्रताचारपर परपुरस्त्रय ॥ १८
- पुरः प्रयातुमुदितो मुदितो मोदितद्विज ।
नासीरध्वनदुद्दामद्रवदानद्विपत्रज ॥ १९
- घोरपक्षिघटांस्त्रोषः सङ्घट्टितकुप्टट ।
सोऽद्राक्षोद्वैङ्गिरि दूराद्विदूरादिभिर्गत ॥ २०
- अथ धरमधिरह्य त प्रतापी
सह पटुना ध्वनितेन दुन्दुभीनाम् ।
सपदि सदसि पश्यने जनाय
व्यतनुत मङ्गलमागदर्शनेन ॥ २१

श्रीगोविन्द । कर्त्तान्द्र उवाच ।

अथ शम्भुर्महातेजाः स्वर्गायनविशारिणम् ।

व्यधत्त पर्वते तस्मिन्वषाहमधिशारिणम् ॥

१

तेषु तेषु पदेष्वेव स्वर्गायनविशारिणः ।

यथायोग्यान्किन्नाकापाप्रकर्षेण विचक्षणः ॥

२

वैमात्रेष्वथ सम्भाष्य वसनाभरणादिभिः ।

तन्मातरं तथान्याश्च मातृस्तास्तास्तद्वृत्तिभिः ॥

३

असामान्यमतिमन्यानन्यानपि महामनाः ।

कुचेरभयनाकार कौशागार व्यलोकत ॥

४

तत्र रैङ्गिष्वेऽमुष्मे सौहार्दगरिमसृशे ।

प्रणयात्प्रहितानीत्र प्रस्थानि स्वानि मेरुणा ॥

५

पुङ्गवितानि रानानि स्वर्णानि च सहस्रशः ।

सप्रमाथः स्थनयनातिविभाजमुपानयत् ॥

६

अथ रान्याभियेङ्गुकेऽस्य प्रयान्ते पृथिवीपते ।

क्रमान्महः प्रयुजे महीपान् रैगहीधरे ॥

७

तनस्ते तेऽमजम्मानो बाहुजाश्च सहस्रशः ।

आर्याः शूद्राश्च बहुशः स्वररचर्याविशारदा ॥

८

तत्तदेदयास्तथा वेदयाः शैलया अप्यनेकदा ।

कुशीलयाश्च कुशलास्तत्तदशतोषयादयाः ॥

९

वैतालिकाधारणाश्च विरूदागलिपाठकाः ।

मार्दङ्गिका वैणिजाश्च गायनाधारुणावनाः ॥

१०

बन्हाश्चर्यगहेऽमुष्मिन्महेऽमुष्य महीमुजः ।

आयुः सङ्गमचल प्रस्थितः [ता]ः स्वस्वनीकृतः ॥

११

अपाम्पार्हितवेद्येषु तत्तदेदयेषु राजसु ।

चिरस्यास्थानमास्थाय स्थितेषु स्थिरमूर्तिषु ॥

१२

मागधेषु च सूतेषु क्रुत्सु विरूदागलिम् ।

अनःस्वाधेषु वावेषु ध्वनत्सु पटहादिषु ॥

१३

गायनैर्गायमानेषु गीतेष्वपि च सुस्वरम् ।	
नृत्यन्तीषु च वेद्यासु स्वरैर्यास्त्रिव शोभनम् ॥	१४
क्रियमाणपरिष्कारेष्वमन्द मण्डपेषु च ।	
देवेष्वाहूयमानेषु हूयमानेषु चाग्निषु ॥	१५
उपक्रान्तेषु निधित्साङ्गग्रहमखेषु च ।	
परिवारसमेतासु मातृकास्वाचितासु च ॥	१६
निशाचरघ्नमन्त्रेषु पठत्सु शुभहेतुषु ।	
इदं ज्ञानमिदं ज्ञेयमिति जरपत्सु वेपुचित् ॥	१७
इत्थमात्मा परात्मेत्यमभेदः शिरजीवयो ।	
त्रितण्डनादपाण्डित्यमालपत्स्वपि केषुचित् ॥	१८
शतकुम्भमयै कुम्भैर्गङ्गासागरयामुनैः ।	
समाहृतैः पुण्यजलैः कृतमाङ्गलिकाप्लवम् ॥	१९
वृत्तान्दिक कृतमहानित्यदानमहोत्सरम् ।	
कृतदेवार्चनं प्रेम्णा कृतसैरभिपूजनम् ॥	२०
कृतप्रणाममाचार्यपितृमातृपुरःसरम् ।	
कृतकौलमहादेवस्मरणञ्चारभूषणम् ॥	२१
कृतनान्दीमुखश्चाद्ध श्रद्धावन्त यतव्रतम् ।	
नानारत्नकृतापीडं समस्तायुधभासुरम् ॥	२२
प्रतपन्तमिवादिष्य दिनमभ्यमुपागतम् ।	
विप्राशिषा वेदघोषैर्मङ्गलैरपरैरपि ॥	२३
अनुवीत महोत्साह कृतपुण्याहवाचनम् ।	
दक्षिणैर्लक्ष्यैः पूर्णं दीक्षोत्कर्षप्रदीक्षितम् ॥	२४
पुरोहितपुरन्धीभिः कृतनीराजनक्रियम् ।	
आनन्दसम्भृतैर्लोचनैरालोकितमनारतम् ॥	२५
उपात्तपूर्णपात्रीभिः पूजिताभिरनेरुधा ।	
सुनेपाभिः सुनखाभिः सनुतहल्मादरात् ॥	२६
आलक्षित मृगाक्षीभिः स्वाक्षैः साक्षात्क्षमापतिम् ।	
सम्भावयन्त मन्यैः स्वैः सभ्यान्सवीक्षणेरलम् ॥	२७

कम्पते न तरोः पत्र मशकोऽपि न चेष्टते ।

शासनेन विना यस्य त काल कोऽनुलङ्घते ॥ ४१

स्थिरः स्थिरायां स्थितये स्थास्यत्येष चिर यदि ।

तर्हि मङ्ग्याति भूयोऽपि जराजन्मभरापादि ॥ ४२

अनेन देवीपचनाः प्रायेणाधिगत फलम् ।

अतः परमिम स्वीय प्रापयिष्याहे स्थलम् ॥ ४३

प्रशाधि भारते वर्षे समयो यावदस्ति ते ।

लोभमोहादय सर्वे सहायारूपा द्युतासते ॥ ४४

यथा दशरथस्यासीत्पत्नी केरुयन्शजा ।

तथैव तस्य नृपतेर्मोहितान्नयसम्भवा ॥ ४५

यस्ति प्रियतमा कापि देवैर्मयैव निर्मिता ।

महामोहस्य भगिनी मानुषीरूपमास्थिता ॥ ४६

ममता नाम सा तत्र तामसी तामसीनिभा ।

दैवादिष्टैव सपदि त्वदभीष्ट विधास्यति ॥ ४७

भगवानप्यधिकार स्व वर्षे भारतसंज्ञिते ।

यथाविधि विधायान्ते स्व स्थानं प्रतिपत्स्यते ॥ ४८

इत्युक्तः किल कण्ठोक्त्वा श्रीकण्ठेन वृषास्तुता ।

कस्मिरागम्य कैलासादिलालमलोकृत ॥ ४९

लोभमोहादयोप्येव वज्रन्तमनुव्रजुः ।

सैनिका इव राजान याचका इव भूरिदम् ॥ ५०

मनीषिण ऊचुः ।

प्रमथानामधिपतेः प्रथितः प्रमथः पुरा ।

स आसीदिति शर्वोक्त्या करीन्द्र ज्ञापित त्वया ॥ ५१

केन पापविपात्रेण कश्च शापमयाप सः ।

विश्व नामास्य तत्सर्वमिच्छामः श्रोतुमञ्जसा ॥ ५२

न हि शप्तुममु कोऽपि शर्षपारिपद प्रभुः ।

श्रुते स्वाभिनर्माशान पार्श्वे वा मनस्विनीम् ॥ ५३

करीन्द्र उवाच ।

स तण्डिरिष नामासीद्वितण्डिरिति मिथुत ।

पार्थवर्ती पञ्चपतेर्नन्दिप्रेष्ठ पृथुस्त्वय ॥

५४

पीयूषसंमपीयूषपरिपूर्णे मनोहरे ।

अतलस्पर्शितास्पर्शस्पष्टपन्नगप्रिष्टपे ॥

५५

भ्रमदिग्दिन्दिरे पुञ्जदरिन्दपरम्परे ।

तपनोपलसोपानभिरणश्रेणिर्बुधुरे ॥

५६

तरुकादम्बकानके चरच्चक्रान्दम्बके ।

तनुरिङ्गत्तरङ्गा त प्रतिमानितपुष्करे ॥

५७

व्रती व्रतविधानार्थो महासरासि निर्भय ।

अनाचिनोऽसरोजानि स जातु सह भार्यया ॥

५८

अत्रान्तरे द्रव्यसन्दिग्धमन्दमसुणात्मना ।

कद्रम्बचम्पकाशोऽनलभ्रैर्न यन्मना ॥

५९

जयाद्याभिर्घयस्याभि समल निरुधा स्थिताम् ।

गन्धर्वसुन्दरीबृन्दगीतसङ्गीतसादराम् ॥

६०

विचेतुमञ्जखण्डानि सद्यस्तत्र समुद्यताम् ।

झाङ्कारनारिमधुपी झम्पासम्पातभारताम् ॥

६१

देवी दाक्षायणी ज्ञेय मनागपि ननाम ताम् ।

अथ सा सहसा किञ्चि सहसा तमवोचत ॥

६२

देव्युवाच ।

मदमन्दमतेऽकारि बत मन्तुरप्य त्वया ।

तदस्य दायते तुभ्य सान्द्रदृष्टिर्बहिः मया ।

६३

दृष्ट्वा जन्मा-यनेकानि सृष्ट्वा धर्माननरुधा ।

पुष्ट्वा पापमशेष च स्पृष्ट्वा तीर्थानि सर्वश ॥

६४

भवान्दक्षिणदिग्बर्ती चक्रवर्ती भविष्यति ।

निहस्यैनस्त्रिनो म्ले-ञ्जसुरकार्ये करिष्यति ॥

६५

जल स्थले च मिजने वने निरवनेऽपि च ।

प्रपाते वज्रपाते च ह्येतिपात च सर्वत ॥

६६

- ग्रहाणां सन्निपाते च तद्ददत्याहितेष्वपि ।
किं बहूक्तेन सर्वत्र त्वगार्थं पार्श्ववर्तिनी ॥ ६७
- सततं पालयिष्यामि स्मृतमात्रैव सर्वथा ।
पावयिष्याति लोकञ्च तवैषा प्रथिता कथा ॥ ६८
- तमंहसो निवृत्त्यर्थमित्युदीर्य दयावती ।
प्रशशास प्रसादेन सती न तु शशाप सा ॥ ६९
- सोऽथ तेनाहसा स्पृष्टः परिभ्रष्टः पदात्ततः ।
स्वरूपमात्मनो हित्वा विस्पृत्य च महीतले ॥ ७०
- भ्रमन्मानुषदेहेन लब्ध्वा जन्मानि कानिचित् ।
वितण्डिर्जनुपानेन शिरराजो व्यजायत ॥ ७१
- मया भयप्रयुक्तस्य वाक्यस्यापि तमुत्तरम् ।
श्रूयता चातिदुर्बुध्तेः कलेर्बुध्ते तदुत्तरम् ॥ ७२
- स तदानीं रटदटच्चन्नानां रुसङ्कटम् ॥ ७३
- विलुप्तयजनस्थानं जनस्थानं मिलोक्यन् ।
विनश्यमानोऽतितमां मोहादीनिदमव्रीत् ॥ ७४
- फलिरुयाच ।
हे हे मोहकामलोभमानक्रोधमदादयः ।
मननामेव हस्तंऽय निघने जगतीजयः ॥ ७५
- कुलपोषिदिव स्पृष्टा यवनैर्दुष्टचेष्टितैः ।
अतीव बत निर्वेदवनी गोदाररी नदी ॥ ७६
- इदानीं फलुर्वाभूता प्रभूतावर्तवर्तिनी ।
न भाति सुकृताङ्गुष्ठा परित्यक्ता द्विजातिभिः ॥ ७७
- जग्यर्थं बध्यते धेनुर्भिष्टव्यं बध्यते द्विजः ।
पचार्य चात्र भग्यन्ते यवनैर्व्यवनां गृहाः ॥ ७८
- म्लेच्छाः सर्वे मम बलं म्लेच्छानामप्यहं बलम् ।
अनृतेर्मयाप्युच्चैराक्रान्तमयनीतलम् ॥ ७९
- अरिद्वधर्मप्रोह्लासपरित्रासमयेऽर्णवे ।
मया चाराणसी नाम नगरी विनिमज्जिता ॥ ८०

- गुप्तमेव द्विजा स्नान्ति न जपन्ति तपन्ति न ।
यथा भार्गवर्योत्तरे तथा वन मया कृतम् ॥ ८१
- स्वाजितैस्तुलसीदाम नाम चाप्रतिम हरे ।
माधुर्येयनरासाज्जीविताशा व्यमुष्यत ॥ ८२
- दत्त्वा वरमग्निदेव्य पश्चात्तापमुपेयुषा ।
क्वापि आलामुखा देवा गुप्तैराद्यापि निष्ठति ॥ ८३
- स्वदृष्टिमेव कुर्याणा श्रद्धांस्त सश्रयन्ति ये ।
अधर्म एव तेर्नून क्षत्रियैरथ शिश्रये ॥ ८४
- दृष्टो गौडश्चाहुषाणस्तथा निव्यस्य चाधिप ।
यत्तम क्षत्रियोऽमीषा म्लेच्छैः सह युयुत्सति ॥ ८५
- ये ये सुकृतिनोऽभूवन् कृतिनोऽपि दिने दिने ।
ते तेऽमज्जन्तिभुज क्षुभिते मयि सागरे ॥ ८६
- अग्निद्वयतिना ह्यथ क्षत्रिया काल एव ते ।
कालरूपेण निम्नस्ता शिव एवो विशिष्यते ॥ ८७
- आराधिनचरा दत्तारा भगवती यत ।
अतः सर्पचित्तानेन ताम्रमकरा पराजिता ॥ ८८
- एते सङ्ग्रामादातु प्रागभ्यन्त यदा यदा ।
अपरादपृषत्प्रमन्वभूषस्तदा तदा ॥ ८९
- अग्निद्वयिद्वितामर्तादार्पाग्नादुपहृता ।
अथ सङ्गादिमासाद्य सुखिभ्य सन्ति देवता ॥ ९०
- या विनिर्मितपूर्गे हि मया महर्म्मपद्मति ।
साऽस्मिन्सङ्गाद्विखण्डेऽद्यप्रभृति प्रचरिष्यति ॥ ९१
- यत्र कर्मणससिद्धि सिद्धीना सिद्धिरुच्यते ।
सम्यग्गङ्गावृत्तान्नान ध्यान नेत्रनिर्माणा ॥ ९२
- परसेवा महाभाग्य कृपिवृत्ति कुशीनता ।
सम्बन्धिमोजन धर्म पितु श्राद्धमुदारता ॥ ९३
- पण्डितवाद पाण्डित्य नास्तिस्य ब्रह्मादिता ।
अदाक्षिण्य परिन्दुद कार्पण्यमुचितज्ञता ॥ ९४

प्रतिष्ठार्थं पुण्डरीको वृथर्षं साधुवृत्तिता ।	
व्यायामार्थं देवयानमस्कारपरिक्रमा ॥	१०९
निवृथर्षं गुरुत्वादेर्गदस्योदरवर्तिन ।	
शिररात्रित तद्वत्सम्यगेकादशीव्रतम् ॥	११०
चान्द्र तथा हविष्यान्न नक्तमेकाशन तथा ।	
वृथर्षं वार्षमीसेया न तु धर्मार्थमामन ॥	१११
रत्ने तत्र रत्नेनैव यस्मैर्वृजिनात्मभि ।	
मज्जिता मथुरा नाम तथा वाराणसी पुरी ॥	११२
मज्जिता च प्रतापोध्या युद्ध्या युद्ध्याप्यनेरथा ।	
मज्जिन च गुरुश्चेन्न स्थाणुतीर्थसमवितम् ॥	११३
अपारम्य मदाद्यैस्तु सखादि परिभूयते ।	
यमिना शिरराजेन यद्यप्यत्र प्रभूयते ॥	११४
धर्म एव प्रवर्तन्ते मन्त्रिणोऽस्य त्रिचक्षणा ।	
अतोऽमृन्भ्रशयिष्यामो ययामी स्तुतिर्लक्षणा ॥	११५
मन्त्रिणा लेखनानाञ्च सैनिकानाञ्च भूयसाम् ।	
आश्रिताना श्रोत्रियाणा दीक्षिताना पुरोधसाम् ॥	११६
सामाजिकाना सर्वेषां तत्तद्विनाशिनारिणाम् ।	
हृदयानि प्रवेक्ष्याम वरिष्याम स्वमीप्सितम् ॥	११७
विजिग्यन्ता नापि मनाकृतेऽयमत्र अभ्यताम् ।	
आदिदयतां विजयेन वेन वि विषयतामिति ॥	११८
रतिहराश्च ।	
अये मोहमहो हस्त मनो ह त त्वमाविश ।	
मर्दायन प्रभायेण प्रपूरय दिशो दश ॥	११९
यशे ब्रह्मगिरिर्यस्य ब्रह्मविष्णुशिवायन ।	
श्रुते त्वा तन्मतिभ्रश विधातु प्रक्रमन क ॥	१२०
अधर्मे शण्डिनम यमण्याजि विधातु धुनम् ।	
दत्ताजि द्विजविद्वेषो दम्भो नीराजिनामयम् ॥	१२१
मत्त मयूरनामानमपात्य चापि मत्सर ।	
श्यामामान श्यामजिन मदलोभापुमायि ॥	१२२

- क्रोध पण्डितराजञ्च दानधर्माधिकारिणम् ।
स्तेय सेनापतिं सर्वं नास्तिक्यं च पुरोधसम् ॥ १२३
- राजप्रतिनिधिं राष्ट्रित्साहुर्यं विचक्षणाः ।
आमिश्रन्त्रिप्रेरुस्तमसादितसज्जनं ॥ १२४
- समास्थाय पदं स्वं स्वनिधत्ताय पदस्थिरम् ।
अथवा ह्यथ सर्वेऽपि सर्वान्विगतमाचिरम् ॥ १२५
- इति किल कलिना विनीय गाढं
शिरनृपतौ मलिनात्मना नियुक्ताः ।
कथमपि निजकार्यभारभङ्गे
शिरसि निजेऽयं यथा विभागमूढः ॥ १२६
- यन् प्रोद्यन्नयेन त्रिगतिविजयी निजिन पञ्चबाण
त्रिञ्च स्तब्धेन लोभोप्यहह त्रिचित्तो येन रेणुप्रमाणः ।
यश्चैत्रैनाधिकारी शिर इति त्रिदितो यः सुमेरो समान
स्तलभे त्रिप्रलब्धुः किल कलिचक्रनाम्नोऽपि मोहसमानः ॥ १२७
- इत्यनुपुराणे सूर्यशे क० अध्यायः ॥ ५

करीन्द्र उवाच ।

- अथ मोहं शिरनृपं प्रप्रेष्टुमुपचक्रमे ।
तथापि लोकपालाशतया तस्य न चक्षमे ॥ १
- ततः सदाशिवेऽमुष्मिन्निचिन्तितसदाशिने ।
स्वसारं निःसहं ग्रीक्ष्य स्वसारं स्वामगाविशत् ॥ २
- अथ मां श्रीमधुरया मृदुगन्भीरया गिरा ।
आयतापाङ्गपर्यन्तगामिना वाक्षितेन च ।
स्नैग्धेन सुप्रसिद्धेन वैदग्ध्येन च भूयसा ॥ ४
- व्यक्तान्यक्तेन तन्मन्तुष्ठापकनेह्वितेन च ।
मीनकेतोः सख्यसा वयसा मय्यमेन च ॥ ५
- अत्युन्नतेन धनयोस्तनयोर्द्वितयेन च ।
माल्यवन्धोऽल्लसन्मौलेर्मौलिरान्दालनेन च ॥ ६

स्तनभारविनम्रेण तिर्यग्वलनमञ्जुना ।

कणःस्त्रास्त्रारुपेन तमुना मन्थमेन च ॥

७

नमतोन्नमता धन्यस्मेन भूयुगेन च ॥

८

हीतमादग्नवृन्देन सिद्धमञ्जारशालिना ।

जितमन्दगजेनातिगलितेन गतेन च ॥

९

सरस्वतीश्रयश्रेणिसौष्ठवशालिना ।

परिहासस्थानेश्वरस्तरालिता मना ॥

१०

ऊर्मिहारचित्रिर्भारनखरक्षिमहोर्मिणा ।

पाणिना ताम्रनलिनप्रतिभातलन च ॥

११

तालवृत्तानलेनापि मस्तमान्दोलनेन च ।

क्षुत्तृष्टेलापरिज्ञानविधिना च दिन दिन ॥

१२

वसनाञ्जलचञ्चल्यशःप्रचलता मुहु ।

अलङ्गाना ललाटान्ता सम्यगाकुञ्चनेन च ॥

१३

मस्तमादविनसिन्धुमुग्धुन्तलहस्तमात् ।

वसनान्तस्य चलतस्त स्थानीकरणेन च ॥

१४

अपत्रपाप्रपञ्चेन निचोलाङ्गम्रेण च ।

दर्शितोरसुत्रिन्या लीलया च कयाचन ॥

१५

तेन तेन च वेपेण प्रिशयेण रिलासिनी ।

राजान रञ्जयामास राज्ञी मोहितप्रशना ॥

१६

सा तेन पत्या सुश्रोणी व्यभादन्तिमा तथा ।

सर्गस्वयि सपत्नीषु शशिना रोहिणी यथा ॥

१७

तस्यागजनयद्राज्ञा राजारामाभिः सुतम् ।

महतेऽनिष्टयोगाय मह केतुमिदोद्गमम् ॥

१८

शिषु सुलक्ष्माऽऽप्येव त्रैलोक्यमपात्तया ।

उपचित्वापचित्वा च पक्षे पक्षे यथा शशी ॥

१९

तत्तद्गणनीयामममपत्नीषु सताध्वरि ।

राजगामस्य जनना पुत्रिणाऽपौरुषाऽभयत् ॥

२०

आरामेण दृशोस्तेन राजारामेण सनुना ।

मुमुदेऽभ्यधिक माता ममता नाम दानवी ॥ २१

मधुरास्फुटया द्राक्षासदृक्षाक्षरया गिरा ।

स कीर इव वाचाल पितरौ समरञ्जयत् ॥ २२

त्रैमात्रेयमसु शम्भोरम्भोजसमलोचनम् ।

वतास्तुत्यमपि प्रीत्या पिता स्तुत्यमित्रास्तुत ॥ २३

मनीषिण ऊचु ।

कुलैकर्मण प्रौढकर्मण शम्भुर्मण ।

कनिष्ठमपि त कस्मात्प्रभुः प्रेष्टममन्यत ॥ २४

कवीन्द्र उवाच ।

शम्भोरेव प्रसादेन शम्भु पितुरनन्तरम् ।

पृथिव्या सागरा-तायाः कर्ता राज्यमरुण्टकम् ॥ २५

रहस्पमिति देवानामगम्य कलिस्तयोः ।

अन्तरा वर्तमानस्तमन्तराय किलाकरोत् ॥ २६

अत स त महाबाहुर्महाबाहु महाबुतिम् ।

द्वितीय स्वमित्रात्मान जितात्मान प्रतापिनम् ॥ २७

प्रथित तेजसात्युच्चैश्चतुर्थमिव पावकम् ।

त्रयोदशमित्रादित्यमादित्यपतिविक्रमम् ॥ २८

शम्भु शम्भुकृपाभात स्तनिष्ठ ज्येष्ठमात्मजम् ।

अममल विमुग्धात्मा कनिष्ठ ब्रह्ममन्यत ॥ २९

मनीषिण ऊचु ।

ममताया प्रसङ्गेन राज्ञि रायगिरीश्वरे ।

प्रार्तत यथा मोहस्तथाभिहितान्मयान् ॥ ३०

अथ क्रोधादय सर्वे कलिकालनियोजिताः ।

समस्तान्प्रतिविशन्तस्तास्तास्तत्राधिकारिण ॥ ३१

प्रार्तत पथा येन यत्र यथा यथा ।

कर्तान्द्र परमानन्द निरूपय तथा तथा ॥ ३२

यद्यदादत्त हस्तेऽसौ प्रतिपक्षव्योद्यत ।

तत्तद्विदुरता भेजे भगवत्या प्रमात ॥

६२

त भूपालमपारग्राहुनिभर मोहेन तेन स्वय

त त धीसचिर च उर्मसचिर क्रोधादिभि क्रोधिभि ।

आविश्येति निपात्यमानमपथ पश्यन्प्रतापाधिक

स्व मेने पुम्पार्थमा मनि निळात्यर्थ वृत्तार्थ कलि ॥

६३

इत्यनुपुराणे मूर्धन्ये कयान्द्रपरमानन्दप्रकाशितायामध्यायशतसम्मिताया

शुभलक्षणलक्षिताया वैयासिक्यामध्याय ॥ ५

मनीषिण ऊचु ।

वत मोहस्य माहात्म्यमतिमानुपतेजसम् ।

मदाशिरार्चन यत्त यत्त शिरममोहयत् ॥

१

स तताप्रतिमप्रेमा ममतामतमास्थित ।

शम्भुराजे महाराजस्तदा नयमर्त्तन ॥

२

कवीन्द्र उवाच ।

कस्याञ्चन निशाधि यामनाय विमनायिताम् ।

प्रसन्न केनचिन्नातसर्वस्वामिन् द्रु स्थिताम् ॥

३

निशम्य महसा राजा राजारामस्य मातम् ।

पिर्णवरनस्तूर्णमत पुरमत्राविशत् ॥

४

तत्र चित्रमये तल्पे निपेते मणिरुडिमे ।

नि सहा निरलङ्कारा निराहारा निषेतुर्धाम् ॥

५

चित्तयोपचरन्तीभि मञ्चगन्तीभिरन्तिके ।

अननप्रमुखीमामसर्वाभिरुपवेशिताम् ॥

६

निपण्णा स्तम्भमालय निपण्णा स्तम्भप्रिप्रहाम् ।

विदुग्म्रावजम्भारमयी पाञ्चालियामिव ॥

७

दिन दिने हायमानतमा तनुमिन्दधाम् ।

दशदिग्ग्यापिना स्वेन प्रसादेन पिना कृताम् ॥

८

परिग्रह्यन्ताम् ता ता सन्ता समवगच्छन् ।

नयनादस्य पिशगेण नयनादस्य नदन्तिरे ॥

९

- नलिनीदलमादाय मृदुलं मृदुमानस ।
सता मणि सता तत्र मन्द मन्दमवीजयत् ॥ १०
- अयोरायल्लभ स्वेन पल्लवेन पाणिना ।
सतर्प इव पस्पर्श भूयो भूय स तद्वपु ॥ ११
- स्वपाणिस्पर्शमात्रेण प्राणता प्राणदस्तदा ।
वसुधात्रासत्र प्राह सुधारसन्नि गिरम् ॥ १२
- किमूर्ध्वमभूचेन यथापूर्व न बाक्षसे ।
अन्यादृक्षेव वामाक्षि काश्येनानेन लक्ष्यसे ॥ १३
- शिरीषकुसुमप्राये याये च तत्र कश्चन ।
गदश्चेदगदङ्कुरै सद्य एवापनायत ॥ १४
- यदि नास्ति व्यथा कापि मानसे मानसीमिमाम् ।
अयेऽपलप मा पञ्चलपने लप माधुना ॥ १५
- मुग्धे स्निग्धान्परिस्पृष्टनिटिलान्कुटिलानिमान् ।
समागतेन समया मया नियमयालकान् ॥ १६
- मा निपीद विशालाक्षि निपीद मदुपहरे ।
विलसे स्वधिलासेन हस परिहसेरपि ॥ १७
- ममेव तत्र रामोरु सर्गा त्रसुमती श्रश ।
अरुलम्बस्व मामेव किं स्तम्भमरुलम्बसे ॥ १८
- स्पृश[श्य]से येन तापेन तमात्रदय सुवने ।
एनमेव इतोपेतमपनेतुमह यते ॥ १९
- ईदृशी तदृशा वीक्ष्य न प्रायेऽहमपि प्रिये ॥ २०
- एवमुक्ताऽमुना भूमे सुनासीरेण सर्पया ।
अनुनीता सुचक्षुः प्रन्निशचमुवाच सा ॥ २१
- राज्ञी उवाच ।
यशसा भरदायेन महीमिन् हि मा हिमाम् ।
न कदाचन भूपाल तापस्तापयितुं प्रभु ॥ २२
- त्वया पीयूषहस्तेन नासयसममूतिना ।
दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा च धृष्टाहमभव लम्बजातिना ॥ २३

मदर्थमघर्नापारं त्रिधा सञ्जीविनीमिमाम् ।	
मुनि भार्गवमानास्य कदा पठितवान्भवान् ॥	१४
त्रिञ्च येनामयेनाऽहं दुःसहेन उशीरुता ।	
व्यथामेताग्रतीमेतग्रतीं तमनुना शृणु ॥	१५
सुकृते सुकृतेर्लब्धो राजाराम शिशुर्मया ।	
अदृष्ट्वा द्रक्ष्यत क्वेन शम्भुर्महाशय ॥	१६
त्रिजहासति चेदानीं त्रामिदं मन्यमत्रय ।	
दुरन्तया दिशारत्र दूयेऽहं चिन्तयाऽनया ॥	१७
समर्थं शम्भुरस्यर्थमसमर्थं मे शिशु ।	
अमुना हेतुनाऽमुष्मिन्निमर्गे मदुपक्रम ॥	१८
मातरं पितरं पुत्रं भ्रातरञ्चापि सोदरम् ।	
घातयन्ति महाराज राजानो रायलोलुभा ॥	१९
अनयोऽयं यदनयोरुप्रविग्रहयोरिह ।	
एकत्र स्थितिरमेऽपि ग्रहयोरुभयोरिव ॥	२०
भयन्तमित्रं तं सर्वेऽप्यनमन्तं नमन्ति हि ।	
नूनं तदीयतामेतुमनीशोऽसहते मही ॥	२१
अहयुः स महाश्वश्रुर्गर्मा त्वसच्चिदानिमाम् ।	
नमतो मां न मनुते तदवैति न किम्भवान् ॥	२२
अहं सुदुःसहं शब्दमनन्तं स्थ सोढुमक्षमाम् ।	
रक्ष मां पक्षमात्मयैश्च क्षमाजाने जहि क्षमाम् ॥	२३
नियामकं भवान्देवाचारोक्ष्य भविता यदा ।	
अविता भविता पश्य मयोनस्पास्य वस्तदा ॥	२४
इदमुक्तवती सा तु स्तोदास्तुदागम्य ।	
अभिघ्नत यथा मयस्तदा हृदपि दारयम् ॥	२५
ततस्तद्वेदनामेगप्रव्यक्तस्फुरणरसः ।	
तद्वक्त्रमश्रुसंसिक्तं नक्तनेन भर्मात्रं स ॥	२६
अस्ति नक्तचहस्ते च स्निग्धाञ्जनसमप्रभम् ।	
रगम्भ्यां नियमयामास हस्ताभ्यां मं महाप्रभु ॥	२७

- अथाश्लिष्य निवेदेयाङ्के शशाङ्केन समाननाम् ।
जगाद ता दतान्धाम भित्तिरन्धिराम स ॥ ३८
- मा भैभीरु तत शम्भो स्वार्भक्तानिष्टशङ्किनी ।
अपथस्यास्य किं पान्थ स उत्स स गुणाग्रणी ॥ ३९
- मत्प्राग्जन्मसखीपद्मसहोदरमुखी सती ।
मद्धर्मपत्नी या ह्यासीत्प्रथिता प्रथितान्त्रया ॥ ४०
- शम्भु शम्भुप्रसादेन सुतमेन प्रसूय सा ।
जगाम सद्य स्र धाम स्रप्रलब्धेन देवता ॥ ४१
- अत एव सुत श्रेष्ठ प्रेष्टश्च मम शिक्षित ।
मयाप्यनवमन्तव्यो मन्तव्योऽन्यैरह यथा ॥ ४२
- प्रतापी तपति ह्येष तपात्तप इव स्रयम् ।
हन्तह न सहन्तेऽद्य तेन धीसचित्रा इमम् ॥ ४३
- अद्युत्तमभिपक्षास्ते सचित्रा मामनाधिय ।
महीधीनरमूर्धन्यरत्न नापसहन्तु तु ॥ ४४
- यद्येनानयोर्नासस्त्वत्पित्रासन्तारणम् ।
अम्भोजनयने तर्हि शम्भोरस्तु स्थलान्तरम् ॥ ४५
- इत्युक्तया तया तत्र निरपत्रपया पुन ।
स्रगत वृद्धिरीपाल प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ ४६
- यदि चाहमनुग्राह्या प्रेयस प्रेयसी तत्र ।
यदि वर्तुमर्हन्तु वा तमीश्वर इनेश्वर ॥ ४७
- तर्हि राज्यमिदं राजन्राजारामाय दीयताम् ।
प्रौढाय शम्भुराजाय भग्नान्यादि मृग्यताम् ॥ ४८
- अनयावहमप्येतप्रणयार्थं स पार्थिव ।
तदुक्तमुरीचके बालचक्रेण मोहित ॥ ४९
- अप हर्षमरोद्धूतरोमहर्षप्रिभूषिता ।
अनीन सरसापाङ्गी कृशाङ्गी मधुरस्मिता ॥ ५०
- हासेन परिहासेन तिलासेन च भूयसा ।
रमण रमयामास रमणाया चिराय सा ॥ ५१

अधामुष्मिन्भूमृत्वनुभवति सौप्तिकसुख

चिरेण प्राग्भाग समयमिव भेजे दिनमुखम् ।

स्थिरीभूता सूता अपि भृशवल्प्रौढिविषयाम्

सुधाम्मोषे. सीमां वरदविरुद्धश्रेणिमपठन् ॥

५२

इत्यनुपुराणे मूर्यशे निरासकर कवीन्द्रपरमानन्दकृतौ ममताग्रह-

विग्रहाङ्कुरनिरूपण नाम अध्यायः । ६

कवीन्द्र उवाच ।

शश्यानिशान्तपर्यन्तानिशान्तेऽथ विशम्पति ।

विशन्नेय सभावेदम भाभि स्वाभिरभासयत् ॥

१

स्वर्णसिद्धासनात्कृद निरूढ स्वेन तेजसा ।

तमुद्यतमिवादित्य ददृशुस्तत्र सर्वशः ॥

२

बभाराभरण यद्यत्स कताभरणं भुवः ।

तत्तस्याभरणायैव न निजस्येति निर्णय ॥

३

आस्थानीमास्थितेऽमुष्मिन्सुमनोभिर्मनोहराम् ।

सृष्टां स्वयम्भुवा भूमौ सुधर्माणनिरापराम् ॥

४

स्तम्भा इवास्य सदसः सस्तभ्यात्मानमुन्नतम् ।

उपासाञ्चकिरे सभ्यास्तमभ्याशत्रुपेऽधिपम् ॥

५

सञ्चरन्धन्विरणश्रेणीपुञ्जसमप्रभे ।

आजमाने भुवोर्भर्तुर्हमयोरपि भागयो ॥

६

भूयो भूयोऽप्युदगाग्माऽऽम्भात्प्रकीर्णके ।

प्राशस्त्यामिगेत्कर्णे जगत्त्र परत्र च ॥

७

यत्र यत्र प्रभोस्तस्य प्रचरन्ति स्म दृष्टयः ।

तत्र तत्र सरोजानाममवन्त्रिय बृष्टयः ॥

८

उमाभ्यामपि भागाम्या बद्धाङ्गलिपुट स्थिते ।

विरेजतुर्गिराजोऽस्य पुरो राजपरम्परे ॥

९

अथ प्राचीमुखोल्लासविलासविनिबोदिनाम् ।

पठत्सु विरुद्धश्रेणीं निकुरम्बेषु बन्दिनाम् ॥

१०

- स्वर्णवज्जुलहस्तेन जयजावेति वादिना ।
पुरुषेण सुपेयेण तत्तदन्वयेदिना ॥ ११
- उदितेन सम ह्येनमभिनन्तुमुपेयुषाम् ।
क्रमेण कीर्त्यमानेषु नामधेयेषु भूमृतम् ॥ १२
- उच्चैस्तरा महागज दष्टुमुक्लिष्टात्मनाम् ।
सम्मर्दात्तोरणापान्ते मृगतामितेतरम् ॥ १३
- तत्तन्नाबुदुपेताना मौलिभागेषु भूमुजाम् ।
समन्तानिष्पतन्तीषु रत्नवेत्रलतासु च ॥ १४
- धनदम्भोधिनाधिर्यमुद्रोद्भेदविधायिभि ।
भरेण भेगेभाङ्कुरैर्दिक्षु भाङ्कारितासु च ॥ १५
- व्यायामभयनात्सद्यो विनिर्यातो जितश्रम ।
प्रसादमधुरस्मेरजदनो मदनोपम ॥ १६
- पाणिना चापमेरेण शरापञ्चापरेण च ।
रुलयन्मलय भूमे सद्योऽत्रितुमिश्रित ॥ १७
- अरव्यायतारस्क प्रोच्चस्त्रन्व सुलोचन ।
निचक्षण क्षमाशाली महासत्त्व सुलक्षण ॥ १८
- अतृप्तानामिवापल्य भूयो भूयो प्रपश्यताम् ।
आददानो दृगन्तेन समन्तान्नमता नता ॥ १९
- अनात्र विनयोपेतै सत्रयोभि स्मयाञ्जितै ।
सुपेये पञ्चपै सभ्यगनुयाता महामना ॥ २०
- द्वारि दौवारिवैर्दूराद्वत्तन्मा दुरासद ।
उद्भ्रमचौननावस्थो जनद्विप इगोन्मद ॥ २१
- मध्यसभ सहस्राशुसमे सिंहासन स्थितम् ।
सहस्रपत्रपत्राक्ष सहस्राक्षमित्रापरम् ॥ २२
- समुच्छलितनासत्यव्यक्तरीक्षणलालसम् ।
ननाम पितर शम्भुमौलिना चरणौ स्पृशन् ॥ २३
- प्रणमन्तममु दोर्म्यो परिगृह्य स पार्थिव ।
उपावेशयदभ्यर्णे जयन्तमिव नासन ॥ २४

- उपवेष्टु पुरा पित्राप्युच्यमानः पुनः पुनः ।
समर्थादे समर्थादः स ब्रतौपनिवेश न ॥ २९
- तमैश्वर्यं सभास्तारास्तारापतिसमाश्रियम् ।
मेनिरे च समेध्यन्त्याः श्रियस्तस्याः समाश्रयम् ॥ २६
- दुर्निरीक्ष्यो हि वैलक्ष्यासद सद्भिरुदीक्षितः ।
प्रराज महाराजकुमारोऽय सुशिक्षित ॥ २७
- वेत्तार सर्जनीतीना भेत्तार परवक्त्रसाम् ।
बहु मेने महाराजस्तमानमानभिवात्मजम् ॥ २८
- अथ सञ्जालमध्याह्नसमयस्याभिधायके ।
द्यनत्युदारगम्भीरमधुरस्वरमानके ॥ २९
- शाखिशालान्तर्नीढान्तर्नीलानि पत्रिमण्डले ।
वाचयम इजातीय स्थिते सपदि निश्चले ॥ ३०
- तपातपभोगोत्तापतप्तात्मसु पदे पदे ।
स्थिराभूतेषु पान्थेषु तरप्रच्छाद्यमण्डले ॥ ३१
- ययामतमनस्ताभ्यभ्यभागमुपागते ।
तान्तिताः किमु निश्रान्तिरामे कान्तिपती स्थिते ॥ ३२
- स्येन भृचेष्टितेनैव विनिर्दिष्टे महाशये ।
स्त्राय रनाय निजेनाय प्रयाते राजमण्डले ॥ ३३
- दग्धमिनमुख शम्भुमसु शम्भुदयाफलम् ।
वसलो वसुधालोऽवृषा किल रिगेऽस्यन् ॥ ३४
- व्यपेनदोषमोजस्विप्रसादमधुग मृदु ।
नयोपचितमनुक्षेरोच्चत वचोऽर्थवत् ॥ ३५
- शिवराज उवाच ।
महाभारमिदं राज्यं भारवादिनं दुर्मतम् ।
बोद्धुं न क्षमते ज्ञातुं साधारणगुणो नृप ॥ ३६
- अष्टानां लोकापालानामशौण्यायितो नृपः ।
त्रायनेऽर्थाय जगतामनर्थाय त्रिलापः ॥ ३७
- दानशीण्डिल्यमिन्द्रस्य प्रतापो जातेरदसः ।
स तु दण्डरस्पाशो यस्तु दण्डो यथोचित ॥ ३८

नैर्ऋतस्य ह्यमौष्यत् न नीतिमत्त्वं प्रचेतस ।

अनिलस्य बलं चैकपिङ्गस्योच्चैः समृद्धता ॥ ३९

ईश्वरस्येश्वरत्वं च गुणा येषां पृथक्पृथक् ।

यत्रैकत्र न सन्त्येते स राजा राज्यमश्नुते ॥ ४०

शृणु वत्स यथा राज्यमुपलब्धमिदं मया ।

अतीव दयया देव्या रूधिरा च समृद्धया ॥ ४१

य आसीदिभिरामस्य महामूढस्य चाश्रय ।

अल्लोशाहस्य च पदं प्रणिष्टस्य महाशयः ॥ ४२

श्रुतिस्मृतिपुराणेषु शास्त्रेष्वपि च सर्वशः ।

तत्त्वदर्शा महासत्त्व सत्यग्राही दृढव्रतः ॥ ४३

संरुलस्यापि लोकास्य प्रियकारी महायशः ।

कृशानुरितं तेजस्वी मनस्वी ज्ञेयधि श्रियः ॥ ४४

सहस्रबाहुसदृशः शौर्ये धैर्ये धरासमः ।

ज्ञाता दाता वदातात्मा स कारणिरुत्तमः ॥ ४५

लक्षणानि मदीयानि सामुद्रिकमते पुनः ।

पश्यन्समुत्समुत्साहशाली शाहः पिता मम ॥ ४६

उदग्रनयसम्बन्धान्निबन्धाञ्जलिमग्रतः ।

सम्बोध्य मा महाबुद्धिर्मिथ एतदभाषत ॥ ४७

शाहराज उवाच ।

अपर्याप्तमिति प्राग्यमपि रात्रिमिदं मम ।

तस्मादन्यस्य तस्याप्यैतया कार्यं परिश्रमः ॥ ४८

सन्त्यन्तेऽपि हि मे पुत्राः येषामशा पृथक्पृथक् ।

तेन तेन निश्चानेन निग्रास्यन्ते नयानमया ॥ ४९

मार्जयन्ति स्वतः स्वये पित्र्यमेव तु मुञ्चते ।

ताननूनगुणोपेतानपि लोको न मन्यते ॥ ५०

सुतः सुविद्यन् धत्ते पारोक्ष्येण यथा पितुः ।

तथा खलु न मान्निव्यादिनि नीतिविदो विदुः ॥ ५१

मन्ये दुग्धोद एतादौ मन्यते मत्तमुत्तमम् ।

प्रापयामास यः सद्यः स सञ्चन्द्रमसः शिवम् ॥ ५२

कल्पद्रुम सुरपुर सुधादीधितिस्वरम् ।

निभूपयति स्ना भूपा श्रीरोदमपि सा-तम् ॥

५३

प्रकाशता सनादो मे प्रकाशात्मा स तेऽग्रज ।

प्रशस्त स्तेन वृत्तेन यौगन्ध प्रशास्ति य ॥

५४

तु पुण्य जनपद मदीय मदनुज्ञया ।

अनवद्यमते सद्य प्रपद्य परिपाठ्य ॥

५५

म्वस्य पूर्वेण पुण्येन पूर्वेणा च प्रयीयसा ।

आदेशाच्च महेशस्य पुण्यदेशाधिपो भव ॥

५६

क्रमान्तिश्रितिकमस्येव पराक्रमनस्ततः ।

मेधानिन्महती मेधा मद [महत्]पदमुपैष्यति ॥

५७

बल न केवल सुदेर्न च बाहोर्बल बलम् ।

उभे अपि बले यस्य मन्ये तस्य उल बलम् ॥

५८

इदमादिश्यमाशिष्यमाचार्य [इदमाशास्यमादिश्य आचार्य] इव सुवन ।

पुण्यवान्पुण्यदेशाय प्रतापी प्रजिघाय स ॥

५९

अथ योदिलदिल्लीन्द्राज्यद्वितयसीमया ।

सरिता भीमया नाम सुधासोदरनीरया ॥

६०

शरदभ्रघटाशुभ्रसिन्ताङ्किततीरया ।

त्रिराजमानमारामनगरग्रामलक्षणा ॥

६१

अन्याभिरापगाभिश्च वाणिजाभिश्च भूरिश ।

वामिनीकुचवाग्मीरकलुषाभिरशेषत ॥

६२

चक्रवादम्बकवज्रप्लवङ्गपरिप्लवै ।

पर्यन्तस्फुरद्दुदामप्रण्डायद्दुमदामभि ॥

६३

तर्कुटङ्कमुखोन्मृष्टशिलासोपानशालिभि ।

शशिशिम्बसमाकारै कासारै सुमनोहरे ॥

६४

सरावैश्च बहुभि सरोजरुचिराम्बुभि ।

निता-तमातपहान्तपान्यतानिवारकम् ॥

६५

सदाफलसदापुष्पवृक्षससक्तपद्मम् ।

सदागसमनायास प्रभर-सर्वसम्पदम् ॥

६६

अखर्वचेतसा सर्ववेदसा शर्वतेजसा ।

अपास्ततमसा तप्ततपसा प्रेष्ठमास्पदम् ॥

६७

उपेत्य त जनपदं पूर्वेषामात्मनः पदम् ।

अव्यवात्स सम सैन्यैः सोत्सव पुण्यपत्तनम् ॥

६८

तदा प्रभावलोपालस्तथा पल्लीपनाधिपः ।

जयबल्लीपतिस्ते ते सामन्ता अपि सर्वश ॥

६९

सह्यपर्वतपर्यन्तरतिनोऽन्ये च भूभृतः ।

विपयानन्तरस्ताम्रो वेदिलश्च विशेषतः ॥

७०

तत्र मे वर्तमानाय सभया इव सर्वशः ।

स्व स्व सम्प्रेषयामासुरुपायनमुपायतः ॥

७१

आस्तामिदमथा वृत्तमवर्तत यथा यथा ।

सर्वत्र विदित सर्वैरेदितव्यं न तत्तथा ॥

७२

आसमुद्रमिदं राज्यं समर्थमधिकं मया ।

विधाय दर्शितं खण्डपरशोरनुरूपमया ॥

७३

दिनेष्वेतेषु मद्वर्ष्मं निवशी कुरुते जरा ।

नेतु मा परलोकाय कालदूतीव सत्वरा ॥

७४

अतो नास्ति तच्चित्तस्य मम सम्पदिय तथा ।

पुरं प्रस्थातुमुक्तस्य पान्थस्य वसतिर्यथा ॥

७५

अद्याहं नि सहीभूय न सहेऽन्यस्य कस्यचित् ।

वचनञ्चार्थेऽपि यदा कथं राज्यमिदं तदा ॥

७६

सर्वमेतद्धि विन्यस्य वा मध्ये मूर्ध्नि कस्यचित् ।

तं स्वर्गमपवर्गं वा हन्तुं गन्तुमिहोद्यतः ॥

७७

उक्तिप्रत्युक्तिमान्युक्तिप्रत्युक्तिक्रमकोविदः ।

कमनीयं कनीयान्यस्तत्र भ्राता निमातृजः ॥

७८

अन्ते वयसि सज्जात इति योऽतीव मे प्रियः ।

पदय सोऽप्यस्य राज्यस्य न मागं भोक्तुमिच्छति ॥

७९

भवास्तु स्वगुणोदप्रः समग्रा भुजमर्हति ।

वर्तेत चार्तिनव्येषु मन्त्रिणा सम्भवे यदि ॥

८०

- यस्तु पश्यति नादृशंसदृशा मन्त्रिणा दृशा ।
स राजाऽराजता लब्ध्वा राजता भागधेयम् ॥ ८१
- प्रायो राजकुमाराणां गुणा एते सुदुर्लभा ।
सत्रयोभिः सस्तुतानां मृतानाञ्च पदे पदे ॥ ८२
- एतस्यैकमिदं राज्यं द्वितीयञ्च न विद्यते ।
शरीरस्येव सर्वस्य न विभागोऽस्य युज्यते ॥ ८३
- अनोऽमुष्यापरस्यापि यतेहमुपलब्धये ।
तदर्थं वा तदर्थं वा यः सर्वमुपयोक्ष्यते ॥ ८४
- परं त्रोज्ञेयार्थस्य यावदागमनं मम ।
तत्र शृङ्गारपुरे तावत्तिष्ठ मन्त्रिप्रमाणसः ॥ ८५
- तेन तातनिदेशेन वन्दनीयेन सर्वथा ।
अन्यशासमहं सम्भक्तमेव शिष्यं यथा ॥ ८६
- तथा त्वमपि हे वस शृङ्गारपुरमास्थित ।
शाधि प्रभातर्त्तं सर्वो मन्त्रियोगानुसारतः ॥ ८७
- गर्हिते रैक्षितारिगन्गर्हेण कलिनाऽधुना ।
असह्यैर्दुर्भिरः सार्धं वसतिरतनं मध्यमा ॥ ८८
- यथा सेनासु सर्वासु यथा सेनाधिपेषु च ।
योशाधिभारिषु यथा यथा रात्राधिभारिषु ॥ ८९
- यथा चराचरचरैर्धनिलेषु चौरषु च ।
यथा च परिचर्यैषु यथा परिचरैर्धनिलेषु ॥ ९०
- अभिप्रेतु च मित्रेषु यथा छात्रेषु च मन्त्रिषु ।
यथा प्रजासु सर्वासु यथाऽऽपेषु व्ययेषु च ॥ ९१
- अथ च नोद्रेण वनिनव्यं यथा यथा ।
तथा तथाऽपि शिशोषास्त्वमाचार्यादसन्निहितः ॥ ९२
- मृतमप्यमृतं लोके यदेतमपि योमयम् ।
एवमात्मामाणस्य भोजमानस्य भानुमन् ॥ ९३
- परिशुद्धमानं मते निरभ्यं वचनं पितुः ।
महागन्धर्व्यं मन्त्रिणे सार्वभौमे समुल्लसन् ॥ ९४

अथापदसम्वा प्रमगाधमपविस्तरम् ।

उपपत्तिमदत्यर्थं समर्थं त्रयमत्रयीत् ॥

९५

शम्भुरुवाच ।

आदिशन्ति यदेतस्मै पिता माता गुरुस्तथा ।

तदनेन विधातव्यं रुदाचिदपि नान्यथा ॥

९६

निशम्याश्रुतपूर्वं हि भवदीयमिदं वच ।

चिरेण जगतीपाल जनयित्री मया स्मृता ॥

९६

न पिता न पुनर्माता न भ्रातापि सहोदर ।

निमतिर्नियत हेतुरसुखस्य सुखस्य च ॥

९७

भगवन्नामिं सर्वो प्रशास्तु शतशः समा ।

स्वारा येऽपि न रभ्येत त्वद्वियुक्तस्य मे मनः ॥

९८

येनाजितमिदं रात्र्यमर्जयिष्यति चापरम् ।

स भगवन्स्तु मे नित्यमस्तु वा मास्तु वापरम् ॥

९९

समर्था एव जायन्ते समर्थानां बुले नरा ।

न वाजगुणमुञ्चति जातु दीपा इराङ्कुरा ॥

१००

असमर्थे सुते पित्रोर्नास्त्यमधिकं यदा ।

स एव सचित्रैः सार्द्धं प्रग्रास्ति पृथिवी तदा ॥

१०१

असमर्थं समर्थैश्चैतसमर्थश्चासमर्थतः ।

तर्हि नद्वेतुदोषेण तानमव्याबुभाषि ॥

१०२

यस्माद्वत्पद्यते यस्तु तदन्यं स न सर्वथा ।

अत्र ण्वद्विभागार्था यत्रहाररथा वृथा ॥

१०३

याचते पितरं यस्तु पि यमर्थं सुतः स न ।

न प्रयच्छति यस्तस्मै तस्य तः स पितापि न ॥

१०४

आद्यूनस्य महाराजं गृहा स्वऽपि सुदुर्भरा ।

त्रिनिगापोऽस्तु सुभरा समग्रा सागराम्बरा ॥

१०५

रात्रस्य परं मस्या [वग्स्थास्तु] समस्ता अपि सिद्धयः ।

सम्पदश्च यथा वाक्ता ऋषिग्रन्थामुपागता ॥

१०६

धैर्यमात्रमहायस्याप्यसहायस्य भूपतः ।

उत्तु* प्रजाभयस्योर्ध्वे नरैर्लभो धरा ॥

१०७

- उभाभ्यां कालकामाभ्यां भ्रातृभ्यामथ भूयितम् ।
ब्राह्म्या श्रिया आजमान ब्रह्मण्यं ब्राह्मणैर्वृतम् ॥ ९
- सम्यगभ्यर्घ्यमभ्यर्घ्यं प्रणम्यापि च भार्गवम् ।
इन्द्रद्युम्न इव युम्न भौरिकैर्भूरि दापयत् ॥ १०
- अथैष धीनिधानेन प्रवानेन द्विजन्मना ।
विश्वनाथाभिधानेन सावधानेन साधुना ॥ ११
- मुदितैर्दर्शमानाभ्यामात्मप्रत्यायितामभिः ।
जनै कतिपयैर्युक्तं तथा परिचैरनरैः ॥ १२
- अहर्दिषं द्रवदानद्रवाद्दैर्भद्रजातिभिः ।
दन्तिभिर्हरिदन्धाश्चसमैरश्वैश्च कैश्चन ॥ १३
- पराधैर्भूपणैस्तैस्तैरम्यैश्च ययोर्चितम् ।
श्रियतापि च क्रोशेन सम्भाष्यश्चाप्यधिक्रमम् ॥ १४
- प्रश्रित तनय ज्येष्ठ नय मूर्तमिवात्मन ।
निवाय शृङ्गारपुरे शृङ्गारमिव सम्पद्राम् ॥ १५
- समुद्गस्य च वासन्त्यरसे मज्जनजं मनः ।
महाभागः स्वय भागानगराभिमुखोऽभवत् ॥ १६
- शम्भुस्तु तादृशी तत्र पितुराज्ञा प्रमाणयन् ।
अर्चाकरजगत्सत्र यशसामिव सञ्चयम् ॥ १७
- महादृष्टीमयेऽमुष्मिन्विषमे शिषये वमन् ।
अन्त्रभूदन्त्रह धन्वी धन्त्रविद्यामय रसम् ॥ १८
- अदः स आदिमे यामे व्यभाषायामलीलया ।
उद्यत्तनुनमस्वेदकणमुक्तागणश्रिया ॥ १९
- दशचाष्टौ पुगणानि क्रमेण श्रुतवानयम् ।
नय कामन्दकायुक्तमितिहासानपि स्वयम् ॥ २०
- प्रयर्ताकुर्वता लोकं स्वेन वृत्तेन सर्वतः ।
अमोघेन महौघेन स्वमन्त्रा प्रमर्षता ॥ २१
- परिषान्तिपात्यर्थं धर्मसम्प्रमनया ।
भूतानुरूपया काममोग्धेया गृहे गृहे ॥ २२

अथ राजकुमारस्य पश्यनो योगमुदया ।

अभयाशसिना साक्षात्प्रमनायनरा भवा ॥

३७

मणिमं दरमध्यस्थस्वर्णसिंहासनस्थिता ।

योगिनाभि परिवृता कौसुम्भप्रसनावृता ॥

३८

रञ्जिताशपदिकोणै शोणै पदनखाशुभि ।

नमतोऽस्य प्रताण्यापपटलक्ष्मीं रित-वता ॥

३९

त्रिपा चक्षुषि मुष्णद्भि पुष्णद्भि पुण्यप्रक्षित्यम् ।

दि-वैराभरणैर्युक्तापदप्रपदप्रतिभि ॥

४०

कणयिङ्गिणिनादामरशनादामज-मभि ।

पूरयन्ता प्रसपद्भिर्नाभाजुह्वरमशुभि ॥

४१

प्रस्यहुलिदलन्यस्ताचित्रलनाङ्गुलायना ।

हारवैदूर्यनिभारहमभयूरङ्गणा ॥

४२

ललन्मुक्तामणिमयमैत्रेयमललन्तिना ।

मार्तण्डमण्डलद्योतिमरत्नस्वर्णकुण्डला ॥

४३

सायुधाष्टादशभुजा प्रसन्नप्रदनाम्बुजा ॥

मृदुमीना वम्बुजण्ठी कलजण्ठी समस्वरा ॥

४४

वीटजोटीरत्नाचिमण्डलन तिसारिणा ।

आविभ्रती शिरस्युच्चैरातप्रमितापरम् ॥

४५

त्रिरीटाप्रोहसद्भनप्रभापटलमा मन ।

प्रोह्लासयन्ता मार्तण्डभिन्प्रस्पद्भिर्निभ्रमे ॥

४६

शुद्धाञ्जनातिसशुद्धनीलेन्द्रीरलोचना ।

उपोस्नाहरद्युतिभरमुक्ताभासुरनासिना ॥

४७

मल्लिनादामसम्पद्भूमिह्यालिमनोहरा ।

अरुणारुणनिभ्राजकुङ्कुमाश्विनगाधिका ॥

४८

त्रिपा त्रिभस्य जननी व सेऽस्मिन् प्रस्तुतस्तनी ।

कुन्दकुङ्कुमसङ्काशगदा श्रीभरदायिनी ॥

४९

प्रादूरासी प्रतिनिधिप्रदीपया जानयेदस ।

सहस्रोद्गामिननभा तडित्वाग्निमप्रभा ।

५०

कलिग्रहप्रहाविष्टान्प्रविष्टान्राक्षसैरिव ।

पितु प्रधानान्कुमतीनियन्तासि नियामक ॥ ६४

ये ये त्राहिते युक्ता सक्ता दुर्मन्त्रमन्त्रिते ।

शम्भुराज क्षपयिता भयान्मुनि भविष्यसि ॥ ६५

मद्रहस्य प्रशस्य च यशस्य पल्लविष्यसि ।

मद्भक्तिभारनिरतो मदर्चाया रत कृती ॥ ६६

विहाराहारलीलासु तृप्तिमुच्चैः समेप्यसि ।

काल लीलायतीलोलललितैर्गमयिष्यसि ॥ ६७

तेजसा भास्वर साक्षाद्बुध्या जितशतक्रतु ।

प्रतापतापितारातिर्हृद्भानुरिव स्वयम् ॥ ६८

धर्मे समधिको धीमन्धीर पुण्यजनाश्रय ।

निजदण्डाग्रदमितदुष्टो दण्डीय भासुर ॥ ६९

प्रचेताश्चेतसा स्वेन प्रचेतुविजयोद्धर ।

प्रभञ्जनो विपक्षाणा वृक्षाणा वा प्रभञ्जन ॥ ७०

धनद पण्डितकृत्रिप्रवृन्दस्य सर्वद ।

ईशो महेशपद्मसेनाभरसमुत्सुक ॥ ७१

नारायण इव श्रामा-महामानी जितकृम ।

विजयी विनयोपेतो नयोपेतो जगस्तुत ॥ ७२

मान्धातेन क्षमाक्षेमदक्षो दक्षिणलक्षण ।

रक्षको द्विजदेवाना गत्रामाश्रमिणामपि ॥ ७३

अनन्तसत प्रथितो जिताऽखिलपरिश्रम ।

नलनन्नरपालस्य कृपालु करुणानिधि ॥ ७४

दग्नोऽर्कप्ररुषेण घोषितो जितरोषण ।

शोषण शत्रुनदनतोयस्य नहुषो यथा ॥ ७५

पोषणो यज्ञचैत्यादियतिपद्मवन्धमण्डले ।

ययातिरिव धर्मिष्ठ सुशर्मिष्ठ प्रिय सताम् ॥ ७६

आजमीढ इवातीन निरुद्धो धर्मसम्पदम् ।

विरुद्धनीति सर्वत्र रुद्धो विनयमण्डलम् ॥ ७७

रक्षोगणानि राशे पान्द्रपाम उनाम उम्बलम् ।

क्षपयिष्यसि ताम्राणा रामा रक्षोगणानि ॥

७९

म्लेच्छाना यमनाना च राशपारसिनामपि ।

गुरासनानामुप्राणा मोगनाना तुरङ्गिणाम् ॥

८०

सेवसम्पदमुल्लाणपीरजादतुराणिनाम् ।

इराणिना पठाणाणा पैङ्गणा कमायिनाम् ॥

८१

आर०वानाभिङ्गुजाना वलन्देजादिनामपि ।

अम्भोधिदुर्गदुर्गणामम्भोधोत्रेय गामिनाम् ॥

८२

निरातानामभाराणा सागरानूपवासिनाम् ।

काटनाना ऋठोराणा महर्निशम् ॥

८३

असनामतिताङ्ग्यजातीनामतिनिग्रहम् ।

वरिष्यसि कुमारामो विन्मना निग्रह इष्टम् ॥

८४

वर्णाङ्ग ध्रमहाराष्ट्रचोत्रोद्गणमूर्खान् ।

गौचद्रनिडसाय तपस्तमानि सहस्रश ॥

८५

वैराडपुण्यमगधरहाडरधारवान् ।

वैजापुरायान्यानाश्च पुण्डा देशाविपानपि ॥

८६

पालेगारान्नरपतीनाधिद्रामाधिपानपि ।

महाहठभरोदप्रनानास्थानाविपानपि ॥

८७

दरादुर्गाश्रयान्वाधित् वाधिरारण्यदुर्ग्रहान् ।

वाधिरसनापतीनाधिदधिपा दुर्धनानपि ॥

८८

पात्रविष्यसि विक्रम्य शनस्तु त्रिदिव यथा ।

शम्भुराज महाराज स्तुत्यामा यैरभिष्टुत ॥

८९

निचित्रगुणसम्पन्न पुत्रश्चाधिगमिष्यसि ।

सर्वसाम्राज्यपदनामतामानुभविष्यसि ॥

९०

अल होमविधानेन तपसाऽपि जपन च ।

सर्वैर्दर्शास्तत्र ससिद्धा म प्रसादादित परम् ॥

९१

इति विहितसमार्थे शम्भुभूय स्वयं स

संरुणद्धयथा कालिना कौतुकेन ।

प्रवरवररुदग्धैश्च दयित्वा तदानीं

सपदि निजसम्बीभि सा तिरोमागमैच्छत् ॥ ९२

तस्मिन्ध्याने प्रणाम प्रथिततमगुणस्तोमलक्ष्मीन्दधानो

राज्यश्री साभिमान क्षितिपतितिलकस्याग्रजन्मा तनूज ।

लब्ध्वा नानाश्रीष निजहृदि सतत सस्तुश्र्वाभिपन्दन्

प्रेम्णा देवामुदारामतिमुदमधिक्रामाग्रहन्काञ्च शोभाम् ॥ ९३

दत्त्वा दत्त्वा प्रशस्तानभिमतप्रिभवा-काश्चिदुच्चैरौघान्

याताया स्व निवेन झटिति निरटत जालिनायामजस्रम् ।

भक्त्या सन्दर्शनाथा चकित इव भगद्[न्] वञ्चित तद्वियोगात्

स्वात्मान प्रौढमानी व्रत महिततमो भाग्यामास भूप ॥ ९४

अन्तर्भाज गतायामभिमनफलदानोद्धुगाया भगान्या

वहे पूर्णाहुतिं ता समुचितसुरभिद्रव्यमिश्रै सुपक्वै ।

मधैर्मसैस्तथान्नैरपि परिउलयन्होमशेष समाप्य

प्रत्येक ऋत्विगानामदददामिनया-मेवस्त्वर्णपुञ्जान् ॥ ९५

ऋत्विग्भ्यो दक्षिणा ता कनकमणिमयी सन्ददानोऽतिरेक

दक्षो दाक्षिण्यशील सुरभरपिठपिथीभर सम्प्रभार ।

तत्र य तान्त्रिक त सकलमपि पर पूर्णता प्रापयित्वा

त्रिप्रेम्भ्यो भूरि भूयो द्रविणमपि चिरादापयामास भक्त्या ॥ ९६

दत्त्वाञ्च ब्राह्मणेभ्यस्तदनु च त्रिलसष्टीमरोदग्ररुर्मा

सद्धर्मासत्तचित्त समधिरुप्रिभयो धर्मयद्धर्ममूर्ति ।

अश्रन्निष्णातबुद्धि परममृतमिति क्षुण्णशालैरुत्तर

सन्तोद्रिको त्रिरेजे ध्रुवि सुल्यूभूतदुर्दान्तशत्रु ॥ ९७

इत्थ सर्व समाप्य प्रथिततममती शम्भुराजे स्वराज्य

प्राज्य पित्रा प्रदत्त त्रिमणि च त्रिमयै शासति प्रैष्टभास्त्रि ।

दिह्नीन्द्राय प्रगल्भा प्रतिनगरमहो सञ्चन्तश्चरात्ते

प्रापुर्वृत्तान्तजात त्रिल कलिकलित स्वामिनोऽग्रे प्रशसु ॥ ९८

कर्णाटा-सुभटान्महाप्रतिभटान्जेतु प्रयाते त्रिरे

क्षोणीन्द्रैरशिरुमणौ स ममतामोहेन सम्मोहिते ।

उद्विग्नोऽपि सुरेन्द्रतुल्यमहिमा श्रीशम्भुराज कृती

सद्वृत्तामिच्छेय] वदा मुदाच यदनैरित्य मन सन्दधे ॥ ९९

- यदात्य महित मल्लमिदानीं सविदा स्वयम् ।
तत्तथा भविता सर्वं नान्यथा हि ममाशय ॥ २२
- एक एवान्तस्य भास्ति सर्वेषामिति यच्छ्रुतम् ।
तन्मया म-मतामिदं लोखालोकात्सृज्यते ॥ २३
- रिन्तु विन्यस्य य सर्वममु स्वविषय मयि ।
निर्विशङ्क स्वयमगाज्जिगीषुर्विषया-न्तरम् ॥ २४
- तस्मिन्नागते सद्यपतौ सद्यममु प्रति ।
भगदुक्ताय यानाय म-मतिर्न हि सम्प्रति ॥ २५
- विगण्य निज श्रेयो नावज्ञेयो गुरुर्मया ।
रिन्तु मु प्रीणयिष्यामि स्वमुज्ज्वलितया श्रिया ॥ २६
- मदीय पदमाश्रितु मम क स्यात्परिश्रम ।
किं पुनर्यदि मत्पक्षे दिङ्मोक्षोऽद्य महोद्यम ॥ २७
- मत्पक्षी भगता पत्र ग्रहित भगतात्र यत् ।
तत्पत्रमेव मे प्रमथयथा यत्नमीशुष ॥ २८
- तस्य मा प्रति तपत्रा-मम ॥ प्रति च स्वत ।
यदभू प्रतिभूतस्मादुभयत्र प्रभूयसे ॥ २९
- मद्य मदीयमप्येव तदीयमपि तद्वृत्ते ।
मभ्यस्येनेव भगता माभ्यस्यमुरीकृतम् ॥ ३०
- निर्दिष्ट यत्नयोर्दिश्य स्नेहस्यामत्रमत्र माम् ।
घटेत न घटेतेति सशयस्तेऽस्तु तत्र म ॥ ३१
- दले शम्भवे शम्भुर्दलेलाय च दर्पिणे ।
स एव लेखमिम गुप्ततम ग्राहिणुना मिथ ॥ ३२
- तत्रानयो पुनर्लेखास्तथाऽन्योन्यमुपाययु ।
यथा सधिरसन्देह स एव दृढता दधौ ॥ ३३
- शम्भु स्वेभ्य सखिभ्योऽपि तमुद-तमशालयत् ।
दल्लोऽ वदय दिङ्मोक्षयितव्य दृढाशय ॥ ३४
- अत्रात्तेऽतिविशान्तमाशान्तानीरनीरुतम् ।
शुद्धाभिमानिभिर्न-नशाणिभिर्नृभिर्नृनम् ॥ ३५

करीन्द्र उवाच ।

अपासान स पर्यङ्गे सरोरुहविलोचन ।

पश्यन्पुरो मयूरादीनवादीन्द्रदत्ता वर ॥

१

राजावाच ।

मयेदमित्र तद्राज्य शृणुत प्राज्यमर्जितम् ।

अनयो वतरत्स्मै कुमाराय प्रदीयताम् ॥

२

ज्येष्ठे ज्येष्ठ कनिष्ठे च कनिष्ठमिति य क्रम ।

प्रकृते स न मांरो हि राज्ययोरनयो सप्त ॥

३

वर्तमानऽपि ययैऽस्मिन्नमेऽनयमद्युति ।

क्षारज्ज्ठ स वसो मे न दूरे स्थातुमर्हति ॥

४

शम्भुरेव तनस्तस्मिन्नित्येष इति मे मति ।

निश्चिता स्यान्मतिमना भवता यदि सम्प्रति ॥

५

ह्यस्य तेनाऽनुयुक्तेषु मयूस्तेषु मन्त्रिषु ।

निर्मशभरनिर्मृष्टामुद्दिष्टामगमद्विरम् ॥

६

घटज्ज्ठो घट स्तेन करोति च करोति न ।

दण्डचक्रादयस्तत्र परन्तो न रिञ्चन ॥

७

तथा वर्तुमन्तुं च प्रभुणैव प्रभूयते ।

परमद्वि सहायैस्तु तच्चशो नातुभूयते ॥

८

न च दशमिम चोच्चै शम्भुरेव जिघृक्षति ।

अमुष्मे महतेऽर्याय दिङ्मिन्द्रश्च दिदृक्षति ॥

९

जिता सर्पसहा येन सहायेन सुपर्वणाम् ।

तसुत स्पृहयत्यथ साहाय्याय सुगृह्याम् ॥

१०

तितीर्षति नत ह्यथ दिङ्मिन्द्रपृतनार्णम् ।

नयेन यानपात्रेण न येन युयुजे स्वयम् ॥

११

अक्षालभात्र त्रिभ्राणा मिन्द्र-तौपमुत्थिता ।

हेपयत्यथ सहाद्रि नायस्य तत्र पश्यत ॥

१२

महाराजकुमार त महाराजमियापरम् ।

भयामहे वय सर्वे खर्वेण शिरसा नहम् ॥

१३

- अपश्यत पश्यतामूनमात्यान्पश्यतोहरान् ।
इत्थं परिहसत्यस्मानेप नन्तुमुपागतान् ॥ १४
- प्रजा इव प्रजा पाति समन्तादभयप्रद ।
अथ कः स्यात्समुद्धर्ता राजभागस्य मज्जन ॥ १५
- न जेयतेनाभयेन प्रजा प्रददते धनम् ।
सम्पदभयं प्रदर्श्याऽपि ताम्य आदीयते धनम् ॥ १६
- न धनेन विना सैन्यं न सैन्येन विना जयः ।
न जयेन विना राज्यं न राज्येन विना सुखम् ॥ १७
- अनुयुङ्क्तेऽनुयोक्ता यद्युक्तायुक्तोपपत्तिषु ।
तत्र व्यक्तं वदेद्वक्ता न त्वन्यक्तं कदाचन ॥ १८
- प्रसिद्ध एव दिर्लङ्घ्यं ससिद्धया स दुरासदः ।
किं पुनस्तेजसानेन भयदायेन सहन ॥ १९
- साहसी सहसोपेक्ष्य समृद्धां श्रियमात्मनः ।
अहो अनुसरत्यप यत्रनानाततायिनः ॥ २०
- यानदस्याहितं नैति तान्प्रतिनिधीयते ।
न कूपखननं स्थाने दह्यमाने निरुतने ॥ २१
- इति विज्ञाप्य तं भूपमयोन्मुखदर्शिभिः ।
तन्मतस्यायिमतिभिर्नोपमस्यायि मन्त्रिभिः ॥ २२
- तदुक्तमुक्तिमार्ण्यं स ॥ नीनिमदप्रणाः ।
लेखनीमादितं करे साश्रूणी दधदक्षिणी ॥ २३
- प्रजाभ्यो ह्यभयं दत्त्वा निरुणत्सि धनागमम् ।
अरजानासि चामाल्यान्ममात्मानं इवाग्रहम् ॥ २४
- उत्तिष्ठ शृङ्गारपुगत्तिष्ठ सज्जनपर्यने ।
इङ्कितज्ञाय वयसा किं सौजाल्यपतैरितं ॥ २५
- पद्मद्वयमिदं सम्पन्निलिरस्य स्वयमीशिता ।
शम्भवे प्रापयामास पुरुषेण विजानता ॥ २६
- तमुद्राङ्गमदं पत्रमानपत्रमिरामभिः ।
मन्थमानो महाराजकुमारोऽयं व्यराजन ॥ २७

- प्रस्थित सज्जनगिरि शम्भुराज स्वयं यदा ।
मेने शृङ्गासनगर नगर न जनस्तदा ॥ २८
- अथोपरुष्ठमायातिमकुष्ठमातित्रैमवम् ।
चरेणापेदितचर प्रमोदितचराचरम् ॥ २९
- सनय स्वामिन शम्भुनामक धनदायरम् ।
प्रयुद्धम्य प्रणम्यापि सपदि प्रमुशासनात् ॥ ३०
- स्थायुरस्तस्य दुर्गस्य दुर्गमादपि दुर्गमम् ।
पुर सैर परिचैरस्तथा सहचैर्नरैः ॥ ३१
- सुधिया त्रिखनायेन नाथनिर्देशमर्तिना ।
द्विजैरन्यैश्च सहित तत्तद्विद्योपजीविभि ॥ ३२
- पिनङ्गुनच सज्ज सायुज सपरिच्छदम् ।
सपताक सपटह सराह नरबाहनम् ॥ ३३
- सुरिनीत पुरोभूय पुर सर इव रयम् ।
प्रापयामास शनकै सज्जनाद्रिशिरोगृहम् ॥ ३४
- असुभि सम्मतेऽमुष्मिन्सज्जनाद्रिमिते सुने ।
असज्जनमित्रमानममस्तामनि पार्ष्वि ॥ ३५
- सज्जनाद्रिर्जनाल्लाहप्रिगननिधिनाऽमुना ।
अधिरूढेन समभादुदयादिरिरेन्दुना ॥ ३६
- वदाच्चिदर्धरात्रेऽमु सुत तत्र निजेने ।
नियोगेन त्रिलेश्वर्यं प्राह बागवतीरिणी ॥ ३७
- वस गच्छ हुत तत्र यत्र दिङ्मापनेर्बलम् ।
प्रस्थितस्य तगाभ्यान प्रतिबद्ध न वेऽप्यलम् ॥ ३८
- प्रयूये तु समुपाय स पूयेन बुति वहन् ।
न्यगदत्तमानाग्य सज्जनाधिकारिणम् ॥ ३९
- महातार्य खलु महाबलिमुद्गमनामरम् ।
यदुद्धरति न खानमात्रेण वन नामरम् ॥ ४०
- अथ तथाम्यह तारत्वं ताररुवळ महत् ।
प्रस्थापय मया साक स्थापयान्नाऽपि निश्चन ॥ ४१

- अस्त्यन्तिके हि महती ताम्रास्यानामनीकिनी ।
अथवा किं तया कार्यं मय्यस्याहवकारिणि ॥ ४२
- महोत्साहस्तमित्युक्त्वा कृत्यवित्कृतिनां वरः ।
निरगात्सदनात्तस्मात्सज्ज स्वजनसंवृतः ॥ ४३
- दुर्गपालमनुज्ञाप्य तोरणोपान्तचत्वरत् ।
■ त्वरावान्महासत्त्वः पुरोभूत्स पुर सरः ॥ ४४
- तं धान्तमनुयान्ति स्म तदीयाः सर्व एव हि ।
इन्दिन्दिरा इवामोदमरविन्दवनोद्भवम् ॥ ४५
- पदे पदे च तुरगस्तुरगस्तस्य गच्छतः ।
ऋपयामास मुदिरं ऋपमाणो मनोजवः ॥ ४६
- किकीदिविप्रभृतिभिः शकुनैः शकुनावहैः ।
मरुता चानुकूलं मृदुशीतसुगन्धिना ॥ ४७
- सपादि स्थितयाभ्येत्य माहेय्या च सत्रत्सया ।
कुम्भेन चाभ्र-पूर्णं मन्वानो मुदमुन्नताम् ॥ ४८
- यत्र कृष्णा च वेण्या[णी] च नद्यौ द्वे सङ्गते मिथः ।
तत्[हि]तीर्थं सारसद्वयं स स्वदृग्गोचरं व्यधात् ॥ ४९
- अथो यथावदाप्नुत्य सम्भेदे तत्र निर्वृतः ।
व्यतरद्विपुलं वित्तं विप्रेभ्यो विश्वविश्रुतं ॥ ५०
- अथ वीररसावेशभरायत्तो मदोद्धतः ।
सप्तिवर्त्ती सप्तसप्तितेजाः कङ्कटकावृतः ॥ ५१
- गौरगौरवभृद्भुव्या मौर्व्या योजितरामुक्कः ।
उपासद्गमुक्ताकृष्यमाणव्राणः सुदुर्धरः ॥ ५२
- निदिधाननुयानाय दुर्गपालेन धीमता ।
राजपुत्रान्महाराजपुत्रस्तत्र वचोऽब्रवीत् ॥ ५३
- शम्भुराज उवाच ।
शून्यं वतानुयानेन भक्तामवतामिह ।
यतो यातः परावृत्य यदि प्राणितुमिच्छथ ॥ ५४

- एष व्रजामि दिल्लीन्द्रवाहिनीमङ्गादितुम् ।
एष्यामि च पुन स्वीय सङ्घाद्रि सहसार्दितुम् ॥ १५
- मत्सन्देशमिम स्वाय दुर्गपालाय शसत ।
अथवा शिवराजाय महाराजाय संसादि ॥ १६
- अमुष्योक्तिमिमा श्रुत्वा ययुस्ते च यथागतम् ।
प्रत्युद्युध दिल्लीन्द्रसैन्यानि तमुददमुखम् ॥ १७
- सङ्गमे शम्भुना स्वैय सज्जेन स्वजनै समम् ।
दलेलेन च सङ्ग्रेष्य मुदेऽमुष्य निजम्बलम् ॥ १८
- समय पूर्वमेवासीदय शम्भुदलेल्यो ।
स्वस्वनायानुगेधेन मिय सङ्गानहार्दयोः ॥ १९
- आढम्बराडम्बरेण दारिताम्बरग हरा ।
दिल्लीन्द्रसङ्घया नाम सा ननाम पतान्त्रिनी ॥ २०
- शिवराजसुत तत्र सर्वराजसु पूजितम् ।
बले बलेन सदश कपाटपृथुयश्चसम् ॥ २१
- कृष्णसारसदृक्षाक्ष मुसुराभमुखत्रिणम् ।
पृथुभाळ महाराडु सभालङ्कारमुम्बलम् ॥ २२
- वाचा मृदुतर वाचामाचारेण मनोहरम् ।
शिवराजात्मज वीक्ष्य राजा वज्र[व]दात्मज[जम्] ॥ २३
- साम्प्रन्धिरस्य सान्निध्यात्साम्यसम्बन्धमावहन् ।
अहयुरभिसङ्गम्य ऋीत ऋीत इराऽजनि ॥ २४
- शिवमित्र युधि भीम सम्यगुत्तीर्णभीम
प्रहितबलसमेत राजलदमीनिनेतम् ।
तमथ निरगहेल प्रेमशाली दलेल
श्रिताहितनिजपथ प्रत्युदेति स्म सद्य ॥ २५
- कल्लतापचाररचनासुषमाश्रयाय
तत्तत्पुलसमुदायचिरोपिताय ।
शम्भु निजाय शिविराय मनोहराय
दिल्लीदिनस्पतिचमूपतिपानिनाय ॥ २६

अजनि हृदि यदीये कोऽपि हर्षोऽतिवेलः

स किल यवनसेनाधीशधुर्यो दलेलः ।

सपदि सदुपचारं कारयामास पार्थे

स्वशिनिरसमवेशं शम्भुसेनानिवेशम् ॥

६७

सूर्यवंशे निवासकरुवीन्द्रपरमानन्दप्रकाशितायामध्यायशतसंमितायां-

शुभलक्षणलक्षितायां वैयासिक्यां संहितायामध्यायः । । ८

मनीषिण ऊचुः ।

अथार्यशास्त्ररीतीनां नीतीनामपि वेत्तरि ।

अभेत्तरि स्थितीनां च छेत्तरि द्विपि मर्मणाम् ॥

१

शुद्धेन यशसा दिक्षु विदिक्ष्वपि च विश्रुते ।

राज्याधिकारिणि सुते प्रथिते सुब्रह्मश्रुते ॥

२

यज्ञयिषा जनं सर्वं पिपयास्वादिनिर्गते ।

चिन्तामणानिवाङ्गस्मात्परात्कचन विश्रुते ॥

३

सिद्धमन्त्र इयोपेत्य देवास्सपदि विस्मृते ।

अप्यमोऽर्थेऽप्यनीनस्य धीते धीताविरोद्धेन ॥

४

पौते सावात्रिरुस्येन न तत्केन्यसंगुते ।

प्रतिकूलेन मरुता ह्रीपाद्द्वीपान्तर ध्रुवे ॥

५

युक्तो मयूःप्रमुत्थैर्मन्त्रिभिर्मन्त्रवेदिभिः ।

शिरराजः कृत्वा तत्र कमुग्रायमचिन्तयत् ॥

६

॥ च शम्भुर्नृदाभागः प्रागस्म्यमधिकं यदहन् ।

अन्वहं यवने तस्मिन्नहंयुरपि विश्रुतम् ॥

७

अवर्तन यमं सोऽपि शम्भो स्थां भुवमागते ।

परमानन्द तस्मै शानं सम्प्रति नः प्रति ॥

८

कथंन उवाच ।

सज्जनान्नेधिनिर्गल सपयमन्धे मदाशये ।

सद्यः पौरुषमात्मैवं प्रदर्शयितुमुद्यते ॥

९

- सन्धाय दिङ्मीपतिना शम्भौ तनीवृत श्रिते ।
कर्तर्या कर्तव्यमानेषु स्वेष्वन्त्रेभिर्य कातर ॥ १०
- कत्सलः सच्छलान्म्लेच्छवलादतिबलाद्भयम् ।
तस्मिन्सम्भारयन्भूरि शिवराजोऽन्वतप्यत ॥ ११
- शिवराज उवाच ।
मयाऽग्रधिया शम्भुर्नोपकण्ठे निवेशित ।
ससिद्धयैश्च विशुद्धात्मा न च कण्ठमर्णाकृत ॥ १२
- मुनिना मन्त्रिभिः सर्वैर्मदीया शेमुषी तथा ।
स आत्मजो ममात्मेय सपत्नानाश्चयद्यथा ॥ १३
- यदर्थं राज्यमेतन्मे स किमर्थं श्रितः परान् ।
नानुचघ्नाति ह स्मार्थोऽप्यभिमानयतो नरान् ॥ १४
- उत्सृज्य यः सिद्धमर्थमसिद्धं लब्धुमिच्छति ।
लब्ध्वापि स इमं देवात्सचस्तमिव ह्रास्यति ॥ १५
- यदसावतिथैयात्याचरनाङ्गातिवैरिणः ।
अश्रयच्छ्रेयसे ह्याय तेन मे दूषते मन ॥ १६
- आम्प्रन्तरेण कलिना बलिना स उपप्लुतः ।
पश्यतो मे वतोद्धृत्य कराकरैर् इवागमत् ॥ १७
- ह्यया बालतया तासु तासु लीलासु लाल्सन् ।
अहं अनागस्य त प्रत्ययोच परस्य वचः ॥ १८
- तत्तद्धिन्ताचयाम्भोधिरीचिन्बह्लितात्मना ।
इत्थं व्रतानुतेपे च तेपे च प्रभुणाऽमुना ॥ १९
- अथ त स्त्रीयसाम्राज्यस्थितिनैश्चिन्तनीरथैः ।
सेतुं सद्यः समानेतु शक्तः प्रायतत प्रभुः ॥ २०
- शम्भुरप्यनुमानेन स्वेन ता धुरमुद्वहन् ।
तृणायामन्यत तदा ययनानीकिनीगणम् ॥ २१
- दलेलस्तु स्वयं नीत्या शिविराय शिवात्मजम् ।
रहः प्राह महाबुद्धिः स्वासनाद्दोषवोशितम् ॥ २२

दलेल उवाच ।

- निधाय मायि विश्रम्भमायातोऽसि वरं कृतम् ।
गुरुणा त्रामनादृत्य स्व गौरवमनादृतम् ॥ २३
- श्रेयसा भूयसावाप्य स्वसमान्प्रियमाशया ।
अहंयुतायुताः केचिन्न सहन्ते सुतानपि ॥ २४
- न मदीया. श्रिय किन्तु तावन्तीना इमा श्रिय ।
इह मावह सन्देह पुत्रादप्यसि मे प्रियः ॥ २५
- न दानेन विना सम्पन्न शीलैः विना वधूः ।
न सत्येन विना वाणी राजते राजनन्दन ॥ २६
- धन्वनाट निदर्भञ्च लब्धान्व्यानपि नीतृनः ।
प्रयच्छ प्रक्रियास्तास्ता क्रियाश्चाभिमतः क्रिया ॥ २७
- महाप्रभुरिमा यस्मै सक्रिया त्वग्निक्रियाम् ।
क्रियाव्रति करोत्यथ कार्यमार्यं कुरुष्व तत् ॥ २८
- तद्विताप प्रवृत्तस्य यद्यपि म्यान्ममाहितम् ।
तथापि तन्महाबाहो मया सम्यगुरीकृतम् ॥ २९
- आभिराग्निभिः प्रगल्भाभिः स प्रोक्तस्तेन वाग्मिना ।
समरोचत पीयूषसरःसहचरं वचः ॥ ३०
- उड्डीय नीडात्स्वार्थाय जातवक्षा खगा यथा ।
पितु. सनीडात्कामन्ति तथा पुत्राः सुशिक्षिताः ॥ ३१
- प्रसक्तञ्चमिषधेद्विधिसु. स्वाम्प्रसिद्धताम् ।
जानता गुरुणा तर्हि कुनः स विनियार्थताम् ॥ ३२
- बाहयित्वा धुर धुर्ये परीक्षन्ते परीक्षकाः ।
अस्य नैव गुणः किन्तु तस्य रिचोत्त्यसौ यतः ॥ ३३
- केन लोकैः नाज्ञायि यथा दिङ्मोपतिस्तथा ।
इह कर्तुमर्हन्तु वा भगनेनाग्निभूः स्वतः ॥ ३४
- लङ्घते किल यत्नान्ते मर्यादां मरुताल्यः ।
न तु जातु विलङ्घन्ते भारती स्वां भगदशा. ॥ ३५
- हितानामहितानां वा हितार्थे यः प्रवर्तते ।
तस्योपश्रितरीलस्य नादित जातु जायते ॥ ३६

अहिताभूयते येन हितस्य हितकारिण ।	
दृहान्ति द्युसदस्तस्मै कृतघ्नायापकारिणे ॥	३७
स्वस्त सर्पमताभिज्ञे त्वयि विज्ञापना तथा ।	
स्फटिर्नैर्घटिने सौधे दह्यमाना सुधा यथा ॥	३८
इमा दलेलः सरसाममुष्य बाणीमुदारा मनसा विमृश्य ।	
भूयासि भूपाळमणे शिष्यस्य श्रेयासि मेने स्थगितधिरस्य ॥	३९
अथैष तस्मै हिरदास्तुरङ्गान्	
दिल्लोच्चरेण प्रहितानुदग्रान् ।	
शृङ्गारितान्स्वाभरणोपपन्नान्	
समर्पयामास कृतोरुमान् ॥	४०
त ॥ प्रपद्य परित्रह्मनेकमर्हं	
सम्प्राप्तानि त्रिदशानि च तानि तानि ।	
सद्यो दलेलप्रिनियोजितसन्निवेश	
शम्भुस्ततो निजमियाय चमूनिवेशम् ॥	४१
इत्यनुपुराणे सूर्यनशे निवास० अध्याय । ॥	

कवीन्द्र उवाच ।

ततो दिने दिने तत्र शम्भुराज प्रतापवान् ।	
अनुसारदिदु . सारयत् . पर्वतयत् स्थिरान् ॥	१
सरयान्स्वामिकार्येषु पद्म्यामपि च गत्यवान् ।	
तत्तद्वेतिधरान्भोरान्धुरीणान्धुर्यक्रमिणि ॥	२
ससप्तकान्परिज्ञातानभिज्ञातान् यशस्विन ।	
उदारप्रकृतान्भग्याकृतान्भिकृतीभूकृती ॥	३
समप्रहीरसद्गुहार्थी सैनिकान्सप्तिवादिन ।	
शिखावदोजसां येया विशिखा . शब्दवेधिन ॥	४
अभ्याहवाभिमानिन्य कलत्रिन्य स्मयोद्धता ।	
अमु पर्यचरस्तत्र पत्तिचम्ब सहस्रश ॥	५
सत्सन्वह मदोन्मत्ते भद्रजातौ मतङ्गजे ।	
शृङ्गारिते मदोदग्रे सम्प्रमानीकमध्यगे ॥	६

दलेलेन सहासीन पीनस्कन्ध सुलोचनः ।

नमतो नमयन्मौलीन्यनानामनेकश ॥

७

मुष्णन्तेजासि सर्वेषा जिष्णुप्रतिमप्रक्रमः ।

गृह्यन्प्रणाम केषाचित्प्राथित्यन्कृपादश ॥

८

हसन्कैथिद्विजसेन काथित्वुर्नक्रया मिथः ।

स्वजनेन सम साक्षात्सुधासहचरोत्तम ॥

९

अखर्गर्गैरैरस्थैः प्रासपट्टिशपाणिभिः ।

अनुगीतो महाशूरैः शक्रोऽमरैर्यथा ॥

१०

अन्यान्यायुधजातानि तानि तानि समन्ततः ।

सर्जानिधाय धागद्भिः पुरः परिजनैरलम् ॥

११

वृत्तो महोदप्रधामप्रधाने प्रयनोद्धतैः ।

अनुगीतो त्रिनीतात्मा महाराजात्मजः कृती ॥

१२

सैन्यमध्येऽतिशुशुभे पप्पुख सुमुखो यथा ।

तदा दलेलः प्रोद्धेल्लभुजधामसमुन्नत ॥

१३

शम्भुराज समुद्रीक्ष्य वचनं शिक्षिदग्रीत् ।

सुवर्णघटितं चेतोहारि पीयूषसुन्दरम् ॥

१४

शक्रप्रस्थैरशक्रेणान्क्रेण प्रधानप्रथः ।

प्रार्थितस्तत्र महाराजासद्यः सहस्रमुपद्रुतम् ॥

१५

स्वायत्तीर्तुमप्युच्चैस्तर्द्धहस्तेन केवलम् ।

दातुं महाभियस्त च स य किञ्चि पुनस्तत्र ॥

१६

यत्कलेकैरनुसृतस्य ममनामोहितामनः ।

शिराज्जाधिराय च प्रशासतु पुनर्भगान् ॥

१७

स तर्म्म वाप्यमर्कर्म कर्म्मव्य मिजिगीयुणा ।

कीर्तिर्वाप्यपरीर्तिर्वा यथा स्याच्छाश्वतीः समा ॥

१८

राजराज दशमुण्डोऽप्रज विरुमम स्वयम् ।

पराजित्यामर्हान्दुर्गा शङ्कानङ्गमिगार्जिताम् ॥

१९

सत्यमग्ने कुशाग्रो राम दशरथा मजम् ।

पराजित्य स्वजनक राम्यधीयनगापतुः ॥

२०

उद्यमेन विना नास्ति विक्रमो विक्रम विना ।

सिद्धि सिद्धि विना ख्यातिर्विना ख्याति महद्यश ॥ ३४

महद्यशो विनाऽद्य जगन्न जगतो विना ।

रति प्राज्यैःसाम्रा यशदयी नानुभूयते ॥ ३५

त समृद्ध समिद्धाग्निप्रतापस्तपनोज्ज्वल ।

वर्धिष्णुजिष्णुरोचिष्णुग्रामाराम इवापर ॥ ३६

पृथुजोदण्डनिर्मुक्तकाण्डमण्डलताडिता ।

हृदि निद्रा दिवा रात्रौ न ते गच्छन्ति दुर्हृद ॥ ३७

भग्नप्रतापस्तपस्तपन प्रतिग्रासरम् ।

निमज्जन तनोयेन साय साय सरित्पतौ ॥ ३८

भग्ननीर्त्या परित्रस्त कुमुदाभिपति क्षयम् ।

प्रनिमास कृष्णपक्षे सङ्गच्छति नृपात्मज ॥ ३९

भग्नो विश्वत्रिजयप्रख्यातबलशोभिन ।

अरालिता भ्रुमपि व सहेताहित चरन् ॥ ४०

लोभादिनिष्ठे सचिवैर्ममताहृतचेतस ।

पितुस्तन कलिग्रातस्य पद ससाधयिष्यसि ॥ ४१

स्वभापयेति सम्भाष्य दलेलो गर्गकुञ्जर ।

अतिमात्र धनुस्त्रयाय यथा तत्रैम्बक्[त्रैव्यम्बर] धनु ॥ ४२

स्वर्णपृष्ठ भारसह कमनायतराकृति ।

शार्ङ्ग हरेर्यथा शार्ङ्ग स्वर्णविन्दुभिश्चित्रितम् ॥ ४३

लसद्गुण वीरमनोहारि दारुणदारणम् ।

कारण शौर्यसम्पत्तयुद्धरङ्गविभूषणम् ॥ ४४

सारण बलमत्ताना परगारणगारणम् ।

हसन्तु कोटियुगलामाग्या स्वर्णहिमाचलौ ॥ ४५

विधात्रा विहित विन्नु मेरुत्रिव्याद्रिणो[ः]लम् ।

तुलनाय महारनभूत नूनतम श्रिया ॥ ४६

अग्न चकार जिज्ञासुर्व्य तस्य महामन ।

धुरु सन्न राजपुत्रे युत्तेर्गोचमगोचन ॥ ४७

माधवैरसहायेन सुराधिपतिना बलात् ।

हतो वृत्रो विचित्राणि चरित्राणि कृतानि च ॥

६२

बहिमात्रसहायेन रुद्रेण मदन पुरा ।

स्निग्धमुग्धतनुर्दग्धोऽसाधि कीर्तिदिगन्तरे ॥

६३

त्रिभीषणसहायेन सौमित्रेयेण धीमता ।

जीमिनाद्भिशितो मेघनादो बत मदोद्धत ॥

६४

अनलेनानिले सख्य मुख्य सम्भाव्य सर्वदा ।

दन्दह्यने वन घोरमसह्यममरैरपि ॥

६५

खाण्डने पाण्डय लब्ध्वा सहाय कृष्णमप्युत ।

अनरोत्ताण्डय बहिराखण्डलमहेलयन् ॥

६६

अरुण साराधि कृत्रा भास्करेण प्रभामरै ।

व्यापिता भुवनश्रेणा निश्रेणा श्रेयसकृता ॥

६७

चतुर्भिर्भ्रातृभि सार्धं द्रुपदाद्यैर्नराधिपै ।

लब्ध्वा साहाय्यं धर्मराजो रावणमथाररात् ॥

६८

बृहन्नडासहायेनोत्तरेण प्रविजानता ।

विजिता वीरया सर्वे भीष्मद्रोणपुरसरा ॥

६९

देवसनासखि त्रेन विशाखेनाखिलाहित ।

तारको निहितो सङ्ख्ये मुख्येनामित्रवातिना ॥

७०

पुण्यवद्भ्या सुधापाने राहुर्बहुमदोद्धत ।

घातितो त्रिष्णुचक्रेण वक्रदैत्यनिदारिणा ॥

७१

सन्ध्यामात्रसहायेन नृसिंहेनासुराद्विषा ।

द्विरण्यकशिपोरैक्षा दारित नखरै खरै ॥

७२

इयादि[वि] चिन्त्य हृदये दिव्याश्वरचमूपति ।

वन्द्यद्रुमिन् राज्याया श्रितोऽस्मि भयदाश्रयम् ॥

७३

मनोरथा मदाया ये ते सिद्धा इति मायये ।

पथ्यामुतथ्यानुजयदवादास्व यतो गिरम् ॥

७४

तथ्यपथ्यस्य को लोके वक्ता स्यात्तां त्रिना मम ।

त्यमेव मित्र मित्राभतेज पुञ्जसमुद्धरम् ॥

७५

जनकेन विहानोऽस्मि ममताप्रस्तचेतसा ।

वैमात्रेयेण शनिना विदूरमभिलक्षितः ॥

७६

मयूरादिप्रभृतिभिः प्रजापिष्टमकारिभिः ।

राक्षसैरिव दुष्प्रेक्ष्यैर्दूरादुष्टैः कुमन्त्रिभिः ॥

७७

जनकौ मोहममताप्रस्तापयि चमूपते ।

कलिंगैरन्तो योर्हि तौर्हि पूज्यतमौ मम ॥

७८

प्रजानामेवमारुण्यादुष्टान्दमयितुं वञ्चतु ।

शासितुं सचिग्रसेनापतान्स्तेयादिमोहितान् ॥

७९

मदीयमेव तद्वान्य तत्र कः स्याद्भूमौ मम ।

केनचिद्धेतुना सेनापतेः सत्यमुपेक्ष्यते ॥

८०

जनरानन्तरं राजा ज्येष्ठपुत्रो भवत्युत ।

पण्डिता वयस्यनुचैर्देशे देशे सभास्वपि ॥

८१

अहं ज्येष्ठो गरिष्ठश्च वञ्च्यभिर्बहुभिर्गुणैः ।

महाराजस्य पदवीमहं भोक्ता गुणारः ॥

८२

तत्सहायेन दिङ्मन्त्रप्रसादेन मयाऽपुना ।

देशदुर्गाणि बहुधा पत्तनानि सहस्रशः ॥

८३

साधयिष्ये दिशारात्रि रीषूणाभिनि विन्तये ।

इति लालष्य तत्र तत्र दलेल क्षामुभूषणि ॥

८४

महानीरमावेशश्चित्रपुङ्गवः ।

वमौ सूर्य इव श्रीमान् राजपुत्रो महापुनिः ॥

८५

ततो मौनमुपागच्छद्विचक्षणश्चक्षुः ।

कुमार इव तेजस्वी कुमार शिवभूषतेः ॥

८६

ध्रुवा दले सत्यमस्यैव वचः ।

आङ्गसाहसदेशार्गदूताननुस्मरन् ॥

८७

महाप्रेमभारम्भं दर्शयन्वचमाधिरम् ।

अस्तुतश्चक्षुःपुनि पागिनीपिस्माददत् ॥

८८

दिने दिने गजान्दो श्रीदलेऽशिवानजौ ।

वयस्य [नौ] वया इयं दिनानि नयनधिरम् ॥

८९

आङ्गसाहसदेशादिजयद्विजयं प्रति ।

प्रस्थानमवगच्छन्मुममे वञ्च्य चमूपति ॥

९०

भूपालदुर्गदुर्धर्षे शिवराजस्य धीमत ।

शम्भुराजकरेणोच्चैरभिमर्षाग्रहीकृती ॥

९१

अन्यान्यपि च दुर्गाणि राजपुत्रपुर सर ।

अमरोत्स्वमरस्थानि सुस्वस्थानि धनादिभि ॥

९२

इत्थं शम्भुनृपो दलेलमटकाग्रे सञ्चर-सर्षदा

युद्धक्रुद्धपरिहृदराजपटलां निघ्नकृतघ्नानपि ।

त भूपालगडं क्रुधा प्रिकृत्यतामानाय मानी स्वयं

धीर सान्द्रकृपाभुधि समधिक्र प्रेम्णा दलेलेऽर्पयत् ॥

९३

योद्धा योद्धा समिद्धानलसमग्निसच्चण्डबाहुप्रतापो

निर्दग्धारातिरण्य समधिक्रधियण शूरसेनाशरण्य ।

सानन्द नन्दनन्दप्रतिमनयशस्तोमसोमादय आ

पश्यन्दिह्यो-द्रसेनापतिमतिमहितो राजसुनुश्चक्रासे ॥

९४

भूपालादिगडा कुडा अपि तथा श्रीशम्भुसाहाय्यत

स्वायत्तारचिता अनीकपतिना श्रामइलेन यत् ।

तत्सश्रुय विचिन्त्य प्रिक्रमभर चित्तेन नन्दोच्चकै

र्दिह्यान्द्र शिवभूमिपालप्रिये नृयानि तेने कलि ॥

९५

इति विहितजयश्रा सश्रितो वारसइधै

समधिमपदबन्धेर्मागधै स्तूयमान ।

शिवनरपतिपुत्रधारुचञ्चच्चरित्र

प्रतिसमरमजस्त चोतति स्मातिदृष्ट ॥

९६

मिल कलिरपि भूयो वीक्ष्य वृद्धिं स्वर्गाया

निजहृदि बहु मेने मोहपूर्णप्रधानान् ।

कृतमिति वत कृत्य भावय-भव्यभावे

रधियनमविलास सम्भ्रमेणाजहर्ष ॥

९७

तत्तत्पार्यपरम्पराप्रिचनार्हुर्दन्तसम्मर्दनाद्

वीराणां परिपालनाद्भुजप्रलात्तत मलानल्पनात् ।

प्राशम्भो कर्णारुटाक्षप्रिभगाच्छ्रीमाञ् शिवस्यात्मज

शम्भु प्रेष्ठतमो बभूव सतत दिह्यो-द्रसेनापते ॥

९८

इत्यनुपुराणे सूर्यवंशे निगासमरकगीद्रपरमानन्दकृतारण्याय ।

१२

मर्नापिण ऊचु ।

अथ भूपालदुर्गं च पितुर्न परिपालितम् ।

वत तद्वर्ति चानीक शम्भुना विनयीकृतम् ॥

१

स तु शम्भु शिष्योच्चैः सुत सर्गजनस्तुत ।

अमरोचदनर्हं तत्प्रतिभाति न धस्तुत ॥

२

स हि तत्र स्वयं कर्तुमर्हन्तुं चाखिल प्रभु ।

अरुदसदृक्कर्म कुरु तत्केन हेतुना ॥

३

करीन्द्र उवाच ।

पत्तिसेनापतिर्पापत्तामदेल शिवात्मज ।

बतेदमादिशङ्कतो द्वास्थ ग्रामाधिकारिणम् ॥

४

दूत उवाच ।

नौदप्रता गिरास्मिन्नच सैन्यसमप्रता ।

द्विषन्निप्राहकेऽमुष्मिन्दले चैयमुदप्रता ॥

५

दले सलसन्धोऽय निहल त्वा ससेनिरम् ।

गुरोरो गोरेरस्य शङ्कानि करिष्यति ॥

६

उचितं तद्यदुज्जन्ति स्वामिनोऽर्थाय जीवितम् ।

अन्यथा तु स्वयं स्वयं वतानर्थाय केवलम् ॥

७

अनो दुर्गमिदं मुञ्च श्रयामु च महाप्रभुम् ।

अलं युद्धेन ते मन्दं बलं निजमपश्यत ॥

८

रामसिंहस्य तनयं कृष्णसिंहं सुदुर्धरं ।

जगत्सिंहमुखाधाये राजपुत्रा प्रतापिन ॥

९

श्रीमाननूत्तसिंहश्च पद्मसिंहश्च त्रिभुवन ।

तथैव केसरीसिंहं कर्णसिंहसुता इमे ॥

१०

अमुना शिराजस्य महाराजस्य सूनुना ।

साधय साधुना सार्द्धं द्वयं हार्दमदीधरन् ॥

११

अभी स्वभावनस्तत्र ययच्चक्रे स उद्धतः ।

ततस्तोढं दलेलेन परा वृद्धिमुपेयुषा ॥

१२

- शूराः क्षरदसूक्पूरा क्षितिं दूरादरञ्जयन् ।
शौर्यमाणाशिरस्स्नग्धरकूर्परक्षसा ॥ ४०
- आरुह्यारुह्य सञ्चिततटा सञ्चदम्बट्टा ।
वारा केऽपि तदोत्तालास्तारा इव त्रिरेजिरे ॥ ४१
- सोढ्वाभ्यापतता पातानश्मना पृथुपर्षणाम् ।
रुधा महायुधा केचिदधिगत्याप्यधित्यक्राम् ॥ ४२
- खदिराङ्गारज्ज्वेण स प्रकर्षेण तक्षणम् ।
भस्मता प्रलपद्यन्त पश्यता पार्श्वार्तिनाम् ॥ ४३
- अथ धारैर्महागौरैर्गेरिदुर्गात्लम्बिभि ।
महत स्वाभिनाऽर्थाय जीवित मोक्तुमुद्यते ॥ ४४
- केषुचित्पात्यमानेषु पातितेषु च केषुचित् ।
त्रिद्रावितेषु त्रिद्राव्यमाणेष्वपि च केषुचित् ॥ ४५
- गाढजर्मा तदा शम्भुजर्मा चर्मासिमृत्त्ययम् ।
धन्विभिर्गदिभिर्गारै प्राप्तिभिश्चन्द्रहासिभि ॥ ४६
- त्रिशूलिभिर्मुद्गरिभिर्गणिभिर्गारवाणिभि ।
मानिभि सहितो मानी शम्भुराजोऽनुयायिभि ॥ ४७
- अधिरुह्य धर सद्यस्तदा क्रुद्ध इनान्तरु ।
युध्यमानो विरुद्धाना व्यदधा मदन महत् ॥ ४८
- अल भिया धियाऽलम्बि त्रिमिय वो महायुधा ।
द्विपतोऽमूनिगृण्हात सङ्गृह्णात यशो युधा ॥ ४९
- इति शम्भुज च क्षुत्रा त्रिद्रजतो न त्रिद्रुता ।
त्रिद्रुतास्तु परावृत्य पुनर्युद्धाय सहता ॥ ५०
- स धन्वी धन धुन्वानस्तन्वान शरमोक्षणम् ।
त्रिपक्षान्क्षपयन्नैक्षि दुर्लक्ष पार्श्वक्षणम् ॥ ५१
- स तेषा युध्यमानाना समानाना सुरादिभि ।
पार्ष्णीन्पाणीन्फोणीश्च तथात्राणि त्रिगणि च ॥ ५२
- पृथ्नीन्पृष्ठावदस्थीनि सक्थीनि च भुजा स्फिज ।
कूर्कर्मकृता तेषा पृथक्पृथगथानरोत् ॥ ५३

- शूरा क्षरदसूक्तपूरा क्षितिं दूरादरञ्जयन् ।
शर्यमाणशिरस्कन्धरकर्पूरयक्षसा ॥ ४०
- आरुह्यारुह्य सल्लिष्टतटा सन्नद्धमङ्कटा ।
वारा केऽपि तदोत्तालास्ताग इव त्रिरेजिरे ॥ ४१
- सोढ्वाभ्यापतना पातानस्मना पृथुपर्णणाम् ।
रुधा महायुधा केचिदधिगत्याप्यधि यत्नाम् ॥ ४२
- खदिराङ्गारत्रणेण स प्ररूपेण तक्षणम् ।
भस्मता प्रत्यपद्यन्त पश्यता पार्श्ववर्तिनाम् ॥ ४३
- अथ धारैर्महागैरैर्गैरिदुर्गात्रलम्बिभि ।
महत स्वामिनाऽर्थाय जीविन मोक्तुमुद्यते ॥ ४४
- केषुचिःपात्यमानेषु पातितेषु च केषुचित् ।
त्रिद्रात्रितेषु त्रिद्राव्यमाणेष्वपि च केषुचित् ॥ ४५
- गात्रयर्मा तदा शम्भुयर्मा चर्मासिमृत्स्नयम् ।
धन्विभिर्गदिभिर्वरि प्राप्तिभिर्धन्वद्रहासिभि ॥ ४६
- त्रिशूलिभिर्मुद्गरिभिर्गणिभिर्गाराणिभि ।
मानिभि सहितो मानी शम्भुराजोऽनुयायिभि ॥ ४७
- अभिहरा धा सयस्तदा क्रुद्ध इयान्तरु ।
युध्यमानो विरुद्धाना व्यदधात्स्वदनं महत् ॥ ४८
- अल भिया धियाऽलम्बि त्रिमिय वो महायुधा ।
द्विपतोऽमूनिगृण्हीत सङ्गृण्हीत यदो युधा ॥ ४९
- इति शम्भुयच्च श्रुत्वा त्रिद्रयन्तो न विद्रुता ।
त्रिद्रुतास्तु परावृत्य पुनर्युद्धाय सहता ॥ ५०
- स ध वी ५-३ धुवानस्तन्वान शरमोक्षणम् ।
त्रिपक्षान्क्षपयन्नैक्षि दुर्लक्ष पार्यन् श्रणम् ॥ ५१
- स तेषां युध्यमानानां समानानां सुरादिभि ।
पार्ष्णीपाणी-त्रयोणीश्च तयान्त्राणि त्रिराणि च ॥ ५२
- पृथ्नीपृष्ठादस्थीनि सस्थीनि च मुता स्फिन्न ।
मूर्ध्निर्मृता तेषां पृथक्पृथक्पराङ्गोत् ॥ ५३

इत्थ राजकुमारेण कुमारेण कुप्यता ।	
शक्रारिषु समग्रेषु दुर्गरक्षेप्पनेकश ।	५४
इषुभिः शरूलीकृत्य पातितेषु समन्ततः ।	
स्वप्रदष्टेभिराशेषेष्वपि नष्टेषु विव्हल ॥	५६
अपद्रुयाचउदस्मादकस्मात्कापि निर्गत ।	
सरल स्वस्य गर्गस्य फल प्राप किरङ्गजित् ॥	५७
प्रमनलोलकलोल कल्पकर्मदुर्गमा ।	
क्रूरकारा तदापारा प्रससारासृगापगा ॥	५८
आप्लुता सडुलक सहदारैरारलोहिततरङ्गनीषु ।	
मदसा मसृणितानि तदानामाशुराशु पिशितानि पिशाचाः ॥ ५९	
इत्थमेनमचल युधि जित्वा शम्भुलेप विजयी पृथुसख ।	
साहसीसमुदितैर्मुदितैः सैः सैनिकैः सह दलेलनदधत् ॥ ६०	
इत्यनुपुराणे कवीन्द्र अध्यायः । १३	

* श्रीगोविन्द । कवीन्द्र उवाच ।

वन्दारुत्रिभुवोदारमौलिमन्दारदामभिः ।	
स्त्रिचत्पदारविन्द्राय गोविन्दाय नमो नमः ॥	१
पुरोहितप्रभृतिभिर्देवेदाङ्गत्रेदिभिः ।	
अनूचनैः प्रवचनैर्मन्त्रशिद्धिध मन्त्रिभिः ॥	२
श्रीनेन मिथिना सम्पगभिषिक्तः शिरो यदा ।	
भगवतु इवानीय कातयात्मा कलिस्तदा ॥	३
केलासगसिन देव गिरिश तेजसा विधिम् ।	
भालस्यद्वनभुङ्गीलालीलाप्लष्टमनोभयम् ॥	४
क्षगधस्तान्यरुच्यान्त व्यग्रक त्रिपुरान्तकम् ।	
स्वभाजसिद्धविभय भय भयमयापहम् ॥	५
भीममप्यमयागारमुग्रमप्यनिस्तुन्दरम् ।	
अनादिमार्दि सर्वस्य वृत्तिरासममीभरम् ॥	६

जगदेकगतिं भूतपतिं मृत्युञ्जय मृडम् ।

शङ्कर सर्वलोभानां शङ्कर प्रत्यपद्यत ॥

७

अथ कल्पद्रुमलतामण्डपान्तर्निवेशिते ।

पूर्वेन्दुम् *

भि ।†

आपेक्षमानजनन स्वर्णजञ्जलपाणिभि ॥

२४

द्वितीयमित्र कैलासमधिकैलासमास्थितम् ।

दिदृक्षुर्दिग्विपद्भोरुविलोकितामलोरुम् ॥

२५

दन्तीयानेन देवाय नन्दिना स निवेदित ।

सन्दानिताञ्जलिपुट प्रणनाम पुर स्थित ॥

२६

अथो गदितुमाञ्जल शर्णेणोन्नमितभ्रुवा ।

स तस्मै रगतिनिर्वेदहेतुमाचष्ट त तत ॥

२७

कलिरुनाथ ।

यदत्तपूर्वं भवता मह्य माहेश्वर युगम् ।

उदभूदधिभूस्तत्र मदभ्य इति किं कृतम् ॥

२८

पुराराते प्रसन्नेन यदुक्त म पुरा त्वया ।

पश्य सर्वज्ञ भगवन् राजते तदनञ्जया ॥

२९

अनेन सा नैपथेन पर्यपालि यथा पुरा ।

अनेन सा तथा शाहसुतेन परिपाल्यते ॥

३०

उच्चैः सुकृतिनानेन कृतिना कृतिमिर्युगम् ।

कृतमेवात्रारि यदा गति काऽपि न मे तदा ॥

३१

महाकालस्य ते रूपं काल एव सनातन ।

व सरान्तो निमेषादिधक्कनद्यो विचेष्टते ॥

३२

आनन्दस्तम्भपर्यन्त यत्र लोका पुन पुन ।

भूत्वा भूत्वा प्रलीयन्ते समुद्र इव जीवय ॥

३३

यत्र ब्राह्म्य[ह]मह सर्वं मनूनामन्तराणि च ।

युगान्येतानि च पुन पुनरायाति यान्ति च ॥

३४

* Here the portion up to verse 23 is missing which probably covered two pages

† Disconnected pages 2 and 3

यस्य य समयस्तस्मिन्स वर्तेत यथाविधि ॥ ३९

कृते युगे चतुष्पादस्त्रेताया तु त्रिपादभूत् ।
द्वापारे तु द्विपादभूता धर्मः क्षमामगतिष्ठते ॥ ३६

स एवपात्पुनस्तिष्ठेतिष्ठति न तिष्ठति ।
त्रिविना विहितास्त्येषा धर्मस्यास्य व्यवस्थिति ॥ ३७

प्रमथ्नाति प्रमत्तात्मा तामिमा प्रमथस्तत् ।
यत्र प्रशासति महीं धर्मस्यैवास्ति दीक्षित ॥ ३८

हेमसिंहासनासीनो हेमाचल इवापर ।
महाबाहुर्महाराज शम्भुराजो व्यराजत ॥ ३९

जामदग्नयेन रामेण बलिना दानयेन च ।
कल्पद्रुमेणापि च यच्चिरस्य निरञ्जरी न ॥ ४०

दैव्य द्विजातिज्जातीना तदनेन दयालुना ।
प्रददानेन वित्तानि तदा द्रुतमपाकृतम् ॥ ४१

पुरोहितास्तथाचार्या ऋत्विज श्रोत्रिया अपि ।
तत्तत्कर्मण्यभिष्कृतास्ततोऽन्यऽपि च सूर्य ॥ ४२

आसमुद्रावनीभागवर्तिनो येऽवनापना ।
धनदेनामुना सर्वे ते तदा धनदीकृता ॥ ४३

महोदयादहो तस्मादानशौण्डादयावत् ।
प्राप पञ्चसहस्राणि य पञ्चाशदयावत् ॥ ४४

स्वर्णरत्नादिनासासि गोतुरङ्गमतङ्गजान् ।
अजात्रिभुमदाच्छम्भुराजो राजसमास्तुत ॥ ४५

स्वागलीलमुद्रहत्तथा तस्य प्रभो शय ।
यथा त्रिपश्चिना लेप्सु[लिप्सु]गृहेषु स्वर्णराशय ॥ ४६

दिङ्मिन्द्रप्रभृतिप्रतीपपृथुनावस्त्रन्दनास्त्रन्दन
स्पर्शस्त्रन्दसमानमानमहस सम्पन्नधर्मस्थिते ।

भूलोत्रैरगते सदाशिवदयोदश्च प्रभुर्गोभने
शम्भुच्छत्रपते सदेदितमिद साम्राज्यमुद्योतते ॥ ४७

इत्यनुपुराणे सूर्यवंशे निगासः स्वर्गादिप्रमाण-दप्रराशिनायाम-वायशतसम्भिताया
शुभलक्षणलक्षिताया वैयासिक्यामध्याय ॥४॥

शम्भुरात्र उवाच ।

जिता भयसहायेन रिपवो युद्धदुर्मदा ।	
कर्तृषा इव दुःसाध्या श्यामला सपिरङ्गिण ॥	१०
इङ्गप्रनाथ उलन्देजा आरव्या ऋचने सह ।	
पुरुषालैर्मनिलया शूरा परिजिता पुन ॥	११
सारता पेस्पदवामागता शरणार्थिन ।	
रात्रङ्गरा करावन्मा मदाज्ञापरिपालिन ॥	१२
शिरस्त्रा शार्णसञ्जलत्रिक्रमा त्रिगताक्रमा ।	
तुरग्विना शुष्कमुखा दिगन्तारण्यमाश्रिता ॥	१३
वैजापुरीया साहाये याचयति वत्र मम ।	
भागानमरुतायोऽपि नायते मदया सदा ॥	१४
समस्तपातशाहाना मूर्ध यो माययिक्तम् ।	
आरुक्षशाह एकोऽमौ निश्चिदर्थं बहल्लहो ॥	१५
शिङ्गारा मद्गदाटोपनिराक्षणभयातुरा ।	
स्वराहुतेजा नि दत्तो ददत्यारभूरान् ॥	१६
चिनचाधिराराध त्रिनासिनपरा अपि ।	
आहोपुरविश काश्चिन्न वदति ममाग्रत ॥	१७
ढोणात्रा प्रणयप्रव्हा ब्रह्मागपत्रिर्जिता ।	
मङ्गतिमनुगच्छति प्रयच्छति धन बहु ॥	१८
पगसिन समात्राता विनाता सङ्गोष्णम् ।	
मामने सन्ने शरी सागरा तत्चारिभि ॥	१९
अमृतमद्भू* [अमृतमद्भू] चिनकोचगोमन्तपालजा ।	
वसथा [ई] चोत्सुतासलीमस्तनोद्भवा ॥	२०

10 After 10 ab R ins
सहजा तृतिमाधेय स्वमहाये ममाग्रत ।

11 I II बरग अपि (for शरने सह)

12 R cm 12 c 13 b

13 R cm 15 ab

14 d R दग्धरा करागुदु ।

15 II cm 17-22

R cm 33 c1

A B * बरमरुदुलधिन Basur Mangalore and Cl ins are ports The original in the copy does not suit the metre

चेनपङ्गणघोगारमडोचदिउभूभया ।	
मोत्रासमुम्ब्रयो[ई]मोसम्ब्रजादणसम्भया ॥	२१
महोसदा सिंहलजा नागाजद्वीपजा मटा ।	
घटयन्ति खटाटोपादास्य मम महोत्कटम् ॥	२२
गिरिकन्दरसञ्चारा भिल्ला मल्ला इणोद्धता ।	
मप्रथा प्रथयन्त्युच्चैर्चसा मनसापि च ॥	२३
पुण्डा प्रचण्डदोर्दण्डजण्डूताण्डखण्डिता ।	
अखण्ड खण्डशो दासभाजमाख्य-त्युत ॥	२४
सदा मदभरोदग्रा पालेगारा प्रहारिण ।	
सन्दानिताञ्जलिपुटास्तिष्ठन्त्यजिरये मम ॥	२५
मामरु घटरु धीक्ष्य काटका कठिना अपि ।	
मामेगान्नु प्रपद्यन्ते शरण गलितोद्यमा ॥	२६
साष्टासमाश्रया वारदेशस्या केऽपि भूभुज ।	
समालभन्ते नो निद्रा मप्रतापामिनापिता ॥	२७
सौनूरासिन केऽपि नरेन्द्रप्रग खरा ।	
मोगला मद्रटैर्भूय प्रगृहीता गल्महै ॥	२८
पञ्चायिनस्तथपराक्रमतामागताश्चिरम् ।	
समुद्रतीरसञ्चारा आभीरा सननो-मुष्या ॥	२९
विन्दुराश्रयसञ्जातप्रतापप्रथितनिप ।	
अहो प्रयच्छन्ति वर भीना मद्रटसङ्गरे ॥	३०
सोधेनग नृपश्रेष्ठा जङ्गमा परमोद्धता ।	
प्रपूजयन्ति यामेस हिरण्य पापप्रच्छमुत्तरम् ॥	३१

२१ d R निरगन्ति ममाङ्गने ।

२६ d R शरणार्थिन (for गतिनोद्यमा)

२७ cd R मप्रथाप्राप्तिगन्तता निद्रा नोपलभन्त्युत ।

२९ b R वरा नृपसदृशक ।

३० e R -सस्याना (for-समारा)

३१ ab R विन्दुराश्रयसञ्जातप्रतापप्रिमहोच्चग ।

केचिदुर्गमदुर्गेषु नरसिंहा प्रहारिण ।

भाता शशकपञ्चद्वन्द्वन्त्यन्तर्हिता इव ॥

३२

चञ्जीचञ्जातरपुरप्रानारा-तरवर्तिन ।

मदीया एव सम्भूता प्रभूतधनतोषिता ॥

३३

विलक्षणा कोङ्कणका प्रतिक्षणमहर्निशम् ।

सुलक्षणायम्यसन्ति मद्भटाना समागमात् ॥

३४

नानेमारलका केऽपि शूरा परविडम्बना ।

मदग्रेसरिणो भूत्वा धानन्ति बत दासवत् ॥

३५

तथा पौत्रमध्यस्था प्रशस्ता सङ्गरेष्वलम् ।

वीरा प्रवीरा दुर्गाणि रक्षन्ति च हितङ्करा ॥

३६

खेटेष्वारगता धीरा वरा राज-यमूर्धसु ।

मदाश्रयात्स्वाश्रमेषु निश्चमन्ति श्रियावृता ॥

३७

धीरान्नीर्णतरवातातृन धीरातमारलम् ।

येऽनलम्य बतोत्तसा भूसुजा तेऽनुपायिन ॥

३८

- 11 a R अतिदुर्गमदुर्गस्था —After 32 R ins
 फरासिन समानात्त विहाता पश्यरे वृष्टम् ।
 मामके सङ्गले शूरे सार[रा]-तरवाविभि ॥
 त्रिनेत्राधिराजनाथ विनासितरा अपि ।
 आहोपुरपिकं वाधित बहुति ममाघत ॥
 दुनोत्र बलिता शेषवाखण्डा खण्डमुक्ताम् ।
 आददति विनादेन चलातो मामका इति ॥
 ग्रीष्मभावा प्रणयप्रवा बद्धाग्रशिवार्थिता ।
 मद्रूपिमनुमयछन्ति प्रयच्छति धन बहु ॥

- 11 After 33 ab R ins
 मरुत मामक वीरवारम्भानन्दमभूता ।
 कर्दूना दीनवन्ता सदाने मद्रूप सदा ॥
 विशेषयात् विरता निधुमार्गदनेकथा ।

- 11 cd R मदग्रेसरता प्राप्य भवन्ति विनन्ति च ॥

- 11 After 36 R ins
 धीरसारेस्त्रिया सत्रया मदिते सदा ।
 भर्तु धनमासाय प्राणानुजहन्ति तदरे ॥

- 11 R cm 37 44

देशमुख्या खोपडा ये वृद्धरोहिडसस्थिता । जोधेभग परे बालरोहिडेखोरयासिन ॥	३९
केचिचे लग्नायासा सदा समरलालसा । वान-दखोरसवासा भानुप्रतिमतेजस ॥	४०
मोसेगोरगृहा पर्लीयारण्णतारलखोरजे । कोयिनातारजा केचिजोरचाम्पल्लोरिण ॥	४१
इन्दापूरसिरोल्स्था बारामतिजुनारजा । नारातटी पुण्ययायी[ई]सासनाडसुपेररा ॥	४२
मानगोरुर्णमिरजमनोछानगलादिपु । देशेषु येषु ये भूपा मदाज्ञा मानयस्थरम् ॥	४३
चारणग्रामसम्भूता मिराता रौरभाणि । आमिरन्ति कर द्वागपात बद्धराधिरम् ॥	४४
मूढेखोरालया पौडरगोरभूप्रमत्रिण्य । मपक्षमनुरक्षत क्षिण्यत्यहितमण्डलम् ॥	४५
मूलसीरस्थितागुञ्जणसायासाधिरुडिजा । मदायेन प्रभायेन कुर्वन्ति भुजने यश ॥	४६

45 II reads

मूढेखोरगृहा केऽपि भग शोक्कमानिन ।
आशसयति मद्धस्ताइन विजयमेव च ॥

46 ab II मूलसावस्थिता शोधयाननामसमधिता ।

d II रमति स्त्रीकदम्बे - After 46 R ms

कचिद् गुञ्जणसवता सुभग रणकसा ।
मद्रामता गता सन्त प्रकृति यशो भुवि ॥
तथा हरणमध्यस्था परेषा हरणोदता ।
मदाशक्तिद्वराः सर्वे निवसन्ति सुखं गृहे ।
तथा हीरकस्थाना मदाश्रयमुपागता ।
भृदुगाण्यनुरक्षन्ति लक्षयन्ति हितं मम ॥
पाण्योरवृणावसा प्रवासैकवृत्तयगा ।
मदाश्रय संधयतो भवति शिवमुक्ताम् ॥
भूय परत्वारस्था अयना मम सङ्गता ।
जैययागा प्रवृत्ति श्रेष्ठयति सभास्वयम् ॥

कुडालवारे प्रखरास्तथा हेतुकुडालने ।

अभिरुत्यां कामपि मम प्रेष्णाः प्रख्यापयन्त्यहो ॥

४७

भूषा हीरडसोद्भूताः प्रभूताभिजनप्रियाः ।

मञ्जैरयात्राः कुर्याणाः प्रोल्लसन्ति पदे पदे ॥

४८

फोडेकराः सालसीकाश्चान्देरीसाङ्खलीकराः ।

मणेरामर्दनगटहरेरनिवासिनः ॥

४९

बाडीडिचोलीनगरे स्याताः सगरवद्गुणैः ।

राजपूरसमावेशाः परे सौदालजा नृपाः ॥

५०

पाम्पूषत्तनभूमिस्था वरा लाञ्छेकरा अपि ।

देवलग्रामसम्भूता देवखुलभगाः परे ॥

५१

सङ्गमेश्वरभूभूता दामोलीदर्पदर्पिताः ।

साथडेंकरनामानश्चिपोलणभगास्तथा ॥

५२

फुगगूसट्टतावासा धामणैरुविलासिनः ।

हातखाम्बेकराः केचिन्मत्ताः केलेकराभिधाः ॥

५३

तथा सारलखोरस्था, घरा केचन सम्मता ।

मत्पत्तिसेना पतिता भग्वि प्राप्य क्षिती किल ॥

मेडेगोरधराः प्रायः प्रवर्तुं प्रसभोद्यताः ।

मत्पत्तिभग्वधस्थाः प्रस्थाने प्रभवन्त्युत ॥

४७ b R. रायगुरिब रदिमभिः ।

४८ R cm 48

४९ b R तथा हेतुकुडालाः—After 49 R ins .

मृद्वलाकरसयुक्ताश्चान्देरीग्रामवासिनः ।

मत्पत्तिसेनाग्रामाङ्गमङ्गीबुधन्ति सङ्गरे ॥

अन्ये नारणखोरस्था रोहिडेखोरजैः सह ।

५० d R. तथा सौन्दलजा अपि ।

५१ b R साथडेंकरजा दई—After 52 ab R ins

प्रपालयन्ति दक्षान् सेनाया मम सर्वदा ।

चिपोलणभगा, केचिद्दामोलीप्रसङ्गहस्तथा ॥

५२ After 53 R ins

सालसीपतनशृङ्गाः केचिद्वेलेकराः सदा ।

पुत्रगर्त्रे परियुता नारणखोरदवीप्रताः ॥

भवन्ति मम सेनाया दक्षग्रामकरावपि ।

नरुपाणप्रान्तसञ्ज्ञाना भीवण्डीजनुप परे ।

इयेनग्रामभगा केचित्तथा खानवलीयगा ॥

६०

नानादेशसमागता प्रगीता वीरमण्डले ।

सुनेदारा नाथकाश्च जुम्लेकारा सहस्रश ॥

६१

हृषालदारा प्रहृयातास्तथा सर्णोवता अपि ।

[ए]मानिन परे केऽपि केऽपि बहुसुहृद्वृता ॥

६२

डिचोलीकच्चाडस्या शिनेसरनिवासिन ।

आङ्गोलेऽरनामानस्तथा बाधेऽपरा अपि ॥

६३

कुलशीलावृता सर्वे शास्त्रपृथुनिकमा ।

मदीयपत्तिनेनाया जनयति मुखश्रियम् ॥

६४

महारापत्रभरिता वानदीयप्रया गता ।

वामदुर्परता यात मसैन्यस्य रणोत्सवा ॥

आरलग्रामनिजवास्तारैः सममागता ।

लोत्तङ्गरीया सार्धमूलभवा वासवनीयका ॥

60 d R राशिबडकरमिश्रिता — After 60 R ins

वामदुर्परतामस्मसेनाया वक्ष्यन्त्युत ।

प्रेङ्गाकृन्विन केचित्काग्वा वप्नुस्तोयमा ।

वामदुर्गे दम्बुर्गे पालयन्ति बलस्य के ॥

प्रवगा प्रयिता खानवलीग्रामममुद्रवा ।

मसैन्यमभ्यर्थेनाभिगतयन्ति दिशो दश ॥

मदीयसेनानेनधामरं विश्रति सर्वदा ।

नानाभूदुर्गरितमश्ववा क्रूरमानसा ॥

मदीयमेवकणाभा दीपयति मदासता ।

61 R cm 61 ab

62 After 62 R ins

अगति मम सैन्येऽस्मिन्मानदेशममुद्रवा ।

63 After 63 R ins

स्वस्वविजयमदीया शक्यप्रयिता परम् ।

मसेना प्रपदस्थाना यात त निजतेजसा ॥

वर्गदलसमालेखप्रवा माधिपयोगमा ।

स्वस्व स त म भूसाधनपुनोत्तनोत्तमा ॥

64 R cm 64

पण्डताण्डवनिष्णाता गीष्पतेः समताङ्गताः ।

रचयन्ति त्रियं काश्चित्सभासु मम पण्डिताः ॥

६५

अपर्यण इवायर्धरहस्यपरिशालिनः ।

ललन्ति ब्राह्मणा ब्रह्मविदः सर्वत्र कर्मसु ॥

६६

चतुर्वेदविदः केचित्त्रिेदीपारगाग्निनः ।

द्विवेदाध्ययिनः केचिदेकवेदरताः परे ॥

६७

श्रोत्रियाः स्नातका मौनव्रतिनो जापका अपि ।

तापसा जटिलाः केचिद्बल्लूलाजिनवाससः ॥

६८

यायजूका योगविदो दीक्षिता अग्निहोत्रिणः ।

अयाचितव्रता ब्रह्मचारिणश्चोर्ध्वरेतसः ॥

६९

अधोमुखा ऊर्ध्वमुखा जीर्णपर्णाशनास्तथा ।

शीर्णपर्णकृनाहारा उज्ज्वलितरता परे ॥

६८

पञ्चाम्रिसाधना वायुभक्षका धूमभक्षका ।

तोषाहाराः फलाहाराः कन्दमूलाशनाः पुनः ॥

६९

नानापेयधराः केचिज्जटिला मुण्डिनोऽपि च ।

त्रिदण्डिनः केऽपि लसत्त्रिजटा द्विजटा अपि ॥

७०

उल्ललमुखाः केचिद्गोमुखा गोमयाशनाः ।

गोमूत्रप्राशनाः केचिच्छाकाहाराश्च केचन ॥

७१

रामानुजा वैष्णवाश्च तत्तमुदाङ्किता अपि ।

शुद्धमुदाङ्कितैः सौरैः शाक्तैर्गणेशकैः सह ॥

७२

॥ R cm 68 cd

१० R cm 70 cd

११ After 71 R 103

कृशा अपि दिनेशमग्रभाभरविलासिनः ।

मत्सल्याणपरा सर्वे तिष्ठन्ति मम सद्यनि ॥

मन्त्रयन्त्ररहस्यज्ञास्तान्त्रिका मा- का अपि ।

समुद्राः समुद्रय मत्सभासु यम[द]न्त्यमी ।

पटुदर्शनरहस्यज्ञाः प्रसास्ताः सङ्ख्यास्वपि ॥

आवेदयन्ति सतत मत्सल्याणपर विधिम् ।

गणि[ण]म गुणिनः केचिद् गणितग्रहमण्डलाः ।

व्यन्ति दैवं बहुशः सभासु मम सुव्रताः ॥

शैवेः केचिद्ब्रह्मनिद्रिर्मान्त्रिकैस्तान्त्रिकैर्कृताः ।

मुनयो यतयः केचिद्व्रसन्नमतयः सदा ॥

७३

सिद्धाः सिद्धिसमृद्धार्था गणकैर्नुगक्षिताः ।

चिन्तयन्ति ममाभीष्ट निरुपद्रवसश्रयाः ॥

७४

केऽपि कर्मणोत्तारः परवृत्त्यानिरकाः ।

आभिचारान् परवृत्तान् वारयन्ति मम प्रियाः ॥

७५

पुराणा ब्राह्मणाः केऽपि पुराणार्थप्रकाशकाः ।

पौराण्यः प्रथिना गाथा कथयन्तः सभास्विताः ॥

७६

अलङ्कारविदः केऽपि धियणापतिधीभराः ।

आतोषयन्ति वाग्जालैर्मामरु मानस मुहुः ॥

७७

तर्जशांशैरुपठनाः कर्कशास्तर्जकैः कृता जनाः ।

रञ्जयन्ति महोद्माहैः समाजे मानसं मम ॥

७८

पूर्वोत्तरा च मीमांसा पठित्वा केऽपि धीवराः ।

समर्पयन्ति सार्धेन स्वार्थान् स्वार्थपरायणाः ॥

७९

महाभाष्यप्रवक्तारश्चेत्तारः सशयस्य च ।

प्रदर्शयन्ति ध्यातव्यान्नाकारूपान्ममाग्रतः ॥

८०

महानाट्यकलालापललिताः कलिताऽखिलाः ।

आभूषयन्ति परममास्थानीस्थानमास्थिताः ॥

८१

चतुर्दशसु विद्यासु शिक्षिता दीक्षिता अपि ।

निरदन्ति मिथो वादेः स्वमतस्थापनस्थिराः ॥

८२

चतुःपष्ठिभूतस्वपारगा कुलभूषणा ।

विशेषयन्ति मद्रङ्गे परस्परजिगीषवः ॥

८३

⁷³ E cm 74 ab

⁷⁵ After 75 R read 84-89

⁷⁶ d R कथयन्ति ममाग्रतः ।

⁷⁸ b R धियणापतिबुद्धयः ।

⁷⁹ b R कर्कशत्वमुपागता —d R समान मम ताविकाः ।

⁸¹ ab R नानावाक्यकलालापललिता कविनाथकाः ।

⁸¹ cd R आभूषयन्ति परम समाज मामक सदा ।

⁸² R transfer 82 83 d R स्वमतस्थापनोद्भूताः ।

⁸³ R cm 83 cd

नासत्यागि सग्रासु चिकित्सासु विचक्षणा ।	
आरुहति श्रिय काञ्चिमामका रोगहारिण ॥	८४
व्यायामशिक्षसा केचि सम्भ्रमे सम्भृता सदा ।	
यत्र नास्तिद्रुहम ये दीपयति ममाग्रत ॥	८५
गात्ररविद्यासारस्य वेत्तारो दर्शना अपि ।	
गायति गायना गाथा सुस्तरा रेणित्रै सह ॥	८६
मार्दङ्गिका पाणिनादा ल्यात्रल्पनपण्ठिता ।	
माण्डै सह महारङ्ग रञ्जयति मनो मम ॥	८७
नार्थं नात्य]ज्ञानाभिज्ञता सदाऽहम्भतिगर्जिता ।	
नटति विनटन्पुष्पैर्नटा रेचन तारणे ॥	८८
आभङ्गुरात्रग्रीभसा स्तनभरैरम् ।	
नृत्यति वारुणा सत्रा सत्रे ररा ॥	८९
विचित्रचित्रत्तनाचतुराश्वदुल्लेख्य ।	
चित्रमाराधितयति सचित्रा मद्रुहातरम् ॥	९०
नारद कारुणाचार्यरेत्तारध्वारुण्डला ।	
सुरेद्रमगनामरान् रचयति मम प्र गृ]हान् ॥	९१
परीक्षरा परीक्षाभिर्द्वीभी रनसञ्चयान् ।	
परीक्षति स्फुल्लभा दक्षिणाधारक्षणा ॥	९२
नयविजयमयुधै सनत सत्यमादिन ।	
गणिगना प्रकुर्वति मपुरे गतभीतय ॥	९३
पुङ्गवाहनोदप्रवेगा केऽपि तुरङ्गमा ।	
हेयति नृत्यत इव चत्र यामित्रै सह ॥	९४
गन्धमदा सदाऽप्रवेगा केऽपि मतङ्गजा ।	
गर्जति घनगम्भीरमभिऽगनिदारणा ॥	९५

११ After ९३ ab R ins

कान्त चारु री दशयन्त वरुणा ।

१२ a R ननययदक्षिणा ।

१३ n R सनत मन चत्रै ।

१४ ab R परीक्षा न मतर्ग वरुणा मद्रुहा ।

रथिभिः सयुताः केचिदङ्गणेऽमी महारथाः ।

विमाप्तिं भानुप्रतिमास्तेजोभिर्महिषयङ्कराः ॥

९६

मया दत्तानि देवेन्द्रा पितृभिः सहिताश्चिरम् ।

हव्यस्यानि गृह्णन्ति त्रिन्यन्ति मम प्रियम् ॥

९७

इत्यमाप्रुरितो गौर्या शङ्करेण मनोरथः ।

तथापि जागर्ति मयि चिन्तानन्ता वनागता ॥

९८

कथं सुतो मम भवे प्राप्यसाम्राज्यकारणम् ।

सुधामरा समास्तारा प्रविचार्यैर्यसम्पता ॥

९९

कानुष्ठानस्थ रचना पुरश्चर्याऽथ वा पुनः ।

प्रकर्तव्या मया नूनं सप्रधानाः समन्त्रिण ॥

१००

इयं शम्भुवृषः प्रगल्भमिभत्र शत्रुश्रियं भर्त्सयन्

शम्भ्वाराधनसाधनोऽपि तुलजासर्वस्वभूत पुनः ।

पुत्रेहा मनसा बहन्निजसमास्ताराभिगद्योच्चरै

स्तृष्णांमास सतृष्णा एव निमृत् देव्या समाराधने ॥

१०१

इत्यनुपुराणे सूर्यवशे परमानन्दमजदेवसोद्ववप्रकाशिताया शुभलक्षणलक्षिताया
शिवपुराणान्तर्गतायामनेकाध्यायसाधिनाया त्रैयासिक्त्यामशावनगणे
राजाधिराजशम्भुराजोक्तिर्नाम अध्यायः ।

९७ a II देवा अपि मया दत्तम् ।

९८ R reads for g8

इत्थं मनोरथोऽस्माकं शङ्करेण प्ररितः ।

तथाप्येका कापि चिन्ता मयि व्यगर्ति साम्प्रतम् ॥

९९ cd R सर्वे हूतं समास्तारा प्रविचार्यैर्यसम्पताः ।

१०० cd R कार्यं मया वा वदत प्रधानमन्त्रिणि सह ।

१०१ a II पुत्रेहा मनसा बहन् ।

-d R देव्या समाराधने ।

करीन्द्र उवाच ।

इत्थं निगद्य धरणीपाले शिवसुते तदा ।

तूष्णीम्भूते सभास्तारा परस्परमुखेक्षणाः ॥

१

छन्दोगामात्यसहिताः सोपाच्याया सयोगिन ।

शिरयोगिनमलर्यं पुस्तकृत्य तपोनिधिम् ॥

२

अमुन्वचनेश्चारुचमत्कृतिविधायकै ।

एकचित्ताम्रता गत्वा शृणुत द्विजसत्तमा ॥

३

मन्त्रिण ऊचु ।

भो राजन्यकुलोत्तस चिन्ता मा कुरु सर्वया ।

आधूरितार्थनिचया योगनिद्रा हरेः पराम् ॥

४

परापरेरुसिद्धीना दात्रीं पात्रीं सुखस्य च ।

दमिताशेषैदेषेन्द्रमण्डला मङ्गलालयाम् ॥

५

तडित्कोटिप्रतीकाशनेजोभरविराजिताम् ।

पञ्चाशदूर्णनिलया सुरूपा मदमग्न्याम् ॥

६

मदघूर्णितरक्ताक्षीं योगियोगैः प्रगोचराम् ।

चराचरस्य निर्माणकारिणीं शङ्करप्रियाम् ॥

७

शक्तीनामपि सर्वासायाः वन्द्या विशेषतः ।

वेद्या समस्ततन्त्रौघैर्मन्त्रसङ्घप्रवर्तिनीम् ॥

८

भयकुलैरुत्तरदा दरदा दनुसन्तती ।

दयामित्रा सदोदात्तपाखण्डदमनोद्भुराम् ॥

९

मुक्तामणिप्रघटितमायूरोद्भासिनासिताम् ।

ताटङ्कयुगलीभूतभानुराकेशभासुराम् ॥

१०

१ a R तच्छृण्वन्तु मनीषिण ।

२ c R आराधयस्व तां कालीम् ।

३ b R तेजोभरतरङ्गिणीम् ।

-c R सद्गुण (for निलया)

४ b R दनुजेयल [ध्वज] (री ?) (for सन्तती) R cm 9 cd

५ R transp 10 ab and 10 cd After 10 R ins

पुत्रपुम्भसमाधारनुदिनस्वर्णपर्वताम् ।

- सोपाच्यायेर्द्विजश्रेष्ठे सिद्धैरन्यैर्मुहुर्मुहुः ।
सम्प्रार्थिनोऽप्य वाग्जालैर्भाविभव्यसमन्विने ॥ ११
- शिराजामज शम्भू राजराजसम श्रिया ।
आनन्दसिन्धुलहरीनिमग्न समजायत ॥ १२
- ततोऽस्तुत्रास्त्रमनसा कालौ स्वीयामुपासनाम् ।
आमन्नोदर्वमम्पर्ष प्रसन्नगदनो नृप ॥ १३
- मन्त्रीदिन ऊचुः ।
- यन्नाद्र पाळी या प्रोक्ता सर्वशक्त्युत्तमोत्तमा ।
तस्या स्वरूपं हि ब्रह्मार्कं वीर्यं को मनु स्यूत ॥ १४
- या पूजा विविध यत्र क काल सिद्धिसाधने ।
यद्यस्मि कृष्णा चित्ते कथयानु समासत ॥ १५
- तथैव सिद्धिं सर्वत्र परमां शिवयोगिन ।
स्थानजन्मभक्तं पाश्चिद्भूतं त्वं ललिताक्षरे ॥ १६
- गणेशमहं को नाम कोऽमूर्तेशमहम् ।
एतया प्रवृत्तिं मत्तु प्रधानां वस्तुमर्दसि ॥ १७
- अगण्यपुण्यचरितश्रवणे वन कौतुभम् ।
नरीनर्ति वरीनर्ति स्पृष्टा भो कर्तिनापर ॥ १८
- इति पृष्टं कविश्रेष्ठ सम्भवेन मनीषिभि ।
हृदयमगिन् हर्षाज्जगाद वदतां वर ॥ १९

कामन्द उवाच ।

मनीषिणः सावधाना शृणुष्व चरित महत् ।	
पुण्य पवित्रं परम काल्या श्रोत्रमुखानहम् ॥	४०
आसीत्पुरा धरा सर्वा सलिलेन परिप्लुता ।	
योगनिद्रामयो त्रिष्णुर्योगनिद्रामदीधरत् ॥	४१
वटस्य पत्रस्य पुटे शयाने पुरुषोत्तमे ।	
तदा तत्कर्णमलजौ प्रभूतबलदर्पितौ ॥	४२
मधुकैटभनामानौ दानवौ साधुगार्हितौ ।	
दैवेनाग्निष्टहदयौ कालयन्त्रनियन्त्रितौ ॥	४३
आस्फोटयन्तौ स्वभुजौ तृणीकृत्य जगत्त्रयाम् ।	
महामदभरोदम्रौ द्रोहोद्रेकसमेधितौ ॥	४४
अकस्मादिन सगृह्यौ कालानलसमद्युता ।	
प्रतीतौ विश्वत्रिजये परस्परहितैषिणौ ॥	४५
एकाशाविर सर्वस्यभूतौ दनुजसन्तते ।	
उन्मत्तौ क्रोधरक्ताक्षौ विष्णुनाभिकृतालयौ ॥	४६
महाकापट्यभरितौ चरितौ बलिना वरौ ।	
धातारमत्तुमालोभौ त्रिरेजाते मनस्विनौ ॥	४७
ततो विधाता तौ वीक्ष्य भयाकुलितमानस ।	
निद्रामुद्राङ्गतौ त्रिष्णुः किं कार्यमिति चिन्तयन् ॥	४८
क्षणं तूष्णीं समास्थाय प्रविचार्य स्वप्ने हृदि ।	
अत्यर्यमस्तुवस्तोत्रैर्योगनिद्रामनुत्तमाम् ॥	४९

४० d R समर्पितौ (for समेधितौ)

४१ b R दनुषुत्प्लव (for " जसन्तते)

४२ d R कृतालय (for लयौ) 47 R Transp 47 ab and 47 cd

४३ b R प्रमलौ (for चरितौ) cd R धातारमत्तुमुक्तौ स्ववीर्यभरशालिनौ ।

४४ After 48 ab R ins

अस्तुबन्धनसा तत्र योगनिद्रामनुत्तमाम् ।

- कान्तिस्त्वमेव किञ्च कान्तिसमूहभाजां
 दैवं त्वमेव वत दैवसमेधिनानाम् ।
 रात्र्यं त्वमेव परितप्ततपोव्रतानां
 मातः प्रसीद परिपालय मामनायम् ॥ ६०
- एयानिस्त्वमेव परमासि सुलक्षणां
 विद्यायतां नयन्ता भिनयोगलानाम् ।
 हासस्त्वमेव कलिताद्भुतभिस्मयानां
 मातः प्रसीद परिपालय मामनायम् ॥ ६१
- नाट्यं त्वमेव नटन नटनायकानां
 लास्यं त्वमेव सुभगं गणिकाजनानाम् ।
 लज्जाऽसि काऽपि सरल्य कुट्टकामिनीनां
 मातः प्रसीद परिपालय मामनायम् ॥ ६२
- त्रिष्वेधरी त्वमसि त्रिष्वविनोदशाला
 दुःशालद्वारगङ्गी शङ्खागनानाम् ।
 नाशायणी त्वमथ पालनचारलीला
 मातः प्रसीद परिपालय मामनायम् ॥ ६३
- माया त्वमेव भुवनत्रयमोहिनी त्वं
 विद्यारमानममये भुवनानि भूयः ।
 रवीपौदरे षट्सि बालमुकुटश्मूर्ति
 मातः प्रसीद परिपालय मामनायम् ॥ ६४

वृत्तिर्निवृत्तिभरिताय जनप्रवृत्ति

क्षान्ति क्षतिश्च परिसन्नतिरुन्नतिश्च ।

प्रीतिर्द्वितीया सुमति कुमतिस्त्वमेव

मात प्रसीद परिपालय मामनाथम् ॥

६५

स्पर्शति स्थितिश्च विनतिर्लघुता च भीति

स्फूर्तिश्च कापि निवृत्ति प्रकृतिश्च काचित् ।

कृत्य कृतिश्च निवृत्ति परमाकृतिस्त्व

मात . प्रसीद परिपालय मामनाथम् ॥

६६

यज्ञास्तमेव सन्ता यजन त्वमेव

दीक्षायता रुचिचमकृतिदाऽथ दीक्षा ।

शिक्षायतामपि सता प्रमिता तितिक्षा

मात प्रसाद परिपालय मामनाथम् ॥

६७

रक्षा भयाकुलितमानसमानयाना

भिक्षा च भिक्षुजनस्य नरस्य माया ।

सिद्धि समृद्धिसहिता गृहिणा गृहस्था

मात प्रसाद परिपालय मामनाथम् ॥

६८

अख तत्रैव वत रूपममोघवार्य

शख च शाखमपि नाट्यभाणजातम् ।

सङ्गीतगीतमपि वाद्यमयासि नादो

मात प्रसीद परिपालय मामनाथम् ॥

६९

⁶⁵ R am 65 66

⁶⁷ b R सौदामिनी यज्ञधरी त्वमेव ।

c वातस्त्वमेव सुमुखो रमणी त्वमेव ।

After 67 R ins

अत्राणि शत्राणि च ते स्वरूपम् ।

शत्राणि नानार्थमतो नतानि ॥

कीर्तिस्त्वमेव कुमति कुमतिस्त्वमेव ।

मात प्रसीद . ।

⁶⁸ II cm 68 74

निद्रामयी त्यमसि मुद्रितगेन्द्राष्टि

स्वप्न प्रशस्तिमर्हिता प्रथितस्त्वमेव ।

बोध प्रबोधममयेऽप्यथ वा तुरीया

मात प्रसीद परिपालय मामनाथम् ॥

७०

देव्या त्वया प्रथितानि विमान्यमूनि

भयोजनानि भुवनानि त्रिवृम्भितानि ।

सर्वस्य सर्वमसि वर्धनशर्गगे

मात प्रसीद परिपालय मामनाथम् ॥

७१

कारण्यदलिनमन्तिभर कटाक्ष

ये तारयन्मनये समुपालभन्त ।

ते दुस्तराण्यनुतरन्ति भरन्ति भाग्ये

स्व प्रसाद परिपालय मामनाथम् ॥

७२

लिप्तावनीप्सितवर्ति परिपूरयन्ती

जागर्धि विश्वमये बलिनालिनीना ।

एतापि शङ्करधूरधुनपापा

मात प्रसीद परिपालय मामनाथम् ॥

७३

प्रोदा प्रगल्भधियणा अपि ये सुधीरा-

स्वामीरयन्ति परमाभूतहेतुभूताम् ।

भूयो भजन्ति न भजन्ति जनुर्जनया

मात प्रसाद परिपालय मामनाथम् ॥

७४

इय स्तुता भगवता विविता विमाने

नानाविधैः सरभम नमिता च भूय ।

सम्प्रार्थिता भगवता गृह्णा तदानी

विष्णु मुमोच सहसा गृणार्द्रमूर्ति ॥

७५

मुक्तस्तथा निभृतनामसम्प्रयोज्ये

विष्णु प्रसन्नयनो दनुनालिविष्णु ।

गङ्गाशुधन युयुधे मित्र पद्मदिव्य

सहस्रवर्गमनोयपरायमोऽपि ॥

७६

११ t R प्रादुर्भूत दुरत कृष्णार्द्रविण ।

१२ a II परमात्मन (for निभृत*)

तौ मायया वत तमोगुणया विमुग्धौ

द्वस्तौ तदोचतुरिद वचन त्रिचित्रम् ।

तुष्टा वय मुररिपो वरमातृणीष्व

युद्धस्य[द्धन]तेऽप्यन[ल]मनेन विरल्लिपतेन ॥

७७

वाक्य समानर्थ्य वरेण्यनाम्ना

प्रयाचितौ मृत्युपथाय दुष्टौ ।

अपोचतुस्तौ जलहीनभूमा

वात्रा जहि त्व मधुकैटभारे ॥

७८

अङ्गे तत, श्रीरमणो गृहाःना

तौ दानयौ स्त्रीयसुदर्शनेन ।

जहार तेषा हृदयस्थजीव

शिर पद प्रापयिषुः प्ररामम् ॥

७९

भ्राविणोः प्रमविष्णुनामथ समावीक्ष्योच्चकैर्भूजल

तेजोवायुयुत नभश्च सुपमा दग्नेऽधिना कामपि ।

चक्रुस्तोत्रदातै स्तुतिं विधिमुखा बाल्या प्ररामक्षणा

बध्ना हस्तसरोरुहाणि विनयान्नानाप्रणामानपि ॥

८०

विरचितशुभक्रीतै काऽपि मूर्तिं शिनाया

नलिनसदनचित्तानाङ्कित पूरयिना ।

तदनु शठिति लीलान्तर्हिताभूत्प्रभूत

प्रथिततमगुणश्री, श्राजनित्री त्रिलोक्या ॥

८१

इत्यनुपुराणे सूर्यवंशे निनासकरपरमानन्दोत्पन्नदेवदत्ते द्रुमगोविन्दकरीन्द्रप्रकाशिताया
शिवपुराणान्तर्गतायामनेकाध्यायसाधितायामशावतरणे कालीप्रभावनिरूपणमध्याय ॥२॥

७७ d R युद्धेन तेप्यनमनेन विरल्लिपतेन ।

७८ R आकर्ण्य वाक्यमिदमाशु चनार्दनेन सयाचितौ मृत्युपथाय भूय ।
तापूचतुस्तोयविहीनभूमावावा जहि त्व मधुकैटभारे ॥

७९ a R स्वके (for तत)

८० a R प्रमविष्णुता हृदि (for विष्णुनामथ)

c R प्ररामो सदा (for रमक्षणा) d R बध्ना हस्तसरोरुहावलम्बो नाना
प्रणामानपि ।

करीन्द्र उवाच ।

अथोऽभिधास्ये परम मन्त्र तत्र प्रगोपितम् ।

वराहमित्र सर्वेषा गोप्य प्रतिदुषामपि ॥

१

एवम् कृतमिदं नम जननीजारगर्भतः ।

कन्यासम्भोगप्रपुष्पिर्मगिन्वा परिमोगतः ॥

२

अभक्ष्यभक्षणमित्र मित्रद्वयपहारतः ।

गोप्य सर्वप्रयत्नेन पण्डितेन मया यथा ॥

३

नाशिष्याम कदा न्यायं शठाय कदाचन ।

न दास्मिन्नायादृतिने न च नष्टोदताय च ॥

४

यदि न्यायप्रसादेन देवताशापमाप्नुयात् ।

तस्मै कुप्यन्ति योगिन्य सोऽनर्थं सुमहान्स्मृत ॥

५

पद्मभूर्निहिमारुहो मालिनाकलितान्तर ।

द्विजराजकृतात्तसो बीजमेतत्त्रिवारत ॥

६

ये पठन्ति त्रिंशेष्टास्ते ज्येष्ठा वसिष्ठेऽपि ।

सिद्धिं पारमिता याति दक्षिणाया प्रभातम् ॥

६

हर सरक्षणं च द्रभूपितं द्वि प्रयाजयेत् ।

जपनाथे सधिपणत्रिपणा परिमर्दयेत् ॥

७

शूलीं त्रिंशदा ललितो लक्ष्मणेश्वरश्चित ।

यो द्वि स्मरति शत्रून् क्षिपत्यतिपराक्रम ॥

८

बलवान्ते क्षेत्रमयो ज्ञानं विष्णुसमर्पितम् ।

आमा दार्पयितायासो धरा स्मरन्निजिता ॥

९

१ b R मन्त्रं सवातमात्मनम् । After R ins

यं तपसा साधकश्चष्टे अन्तर्निदिमनुत्तमम् ।

-R omits xc 5d ,

२ For 6 II subst

ब्रह्मवहिसमाप्तं कल्याणकन्दसेसर ।

बीजमेतन्महोत्तमं त्रिवारत ॥

३ a II व्योमरक्षणयुक् (for हर सरक्षण)

cd II बीजयुग्ममिदं प्रोक्तं भुक्तमुक्तिफलप्रदम् ।

४ a R शूलत्रिवरीमात्मनः ।

cd R यो द्विर्नपति सिद्धानां पारम्यं सुमग्यं भवेत् ।

५ d R विराचिता (for "जिता") After 10 R reads 12 cd

मयूर पद्मनाभेनालङ्कृतोऽन्ते उदेत्पुन ।	
बीजसप्तमं युचैर्बहिमान्ता महोज्ज्वलाम् ॥	१०
प्रतिबीजाधिरङ्गलो ब्रह्मविष्णुशिवात्मक ।	
अनन्तपुण्यनिलयो योगिनामपि दुर्लभ ॥	११
कृत्वातीतं वरं वस्तु वर्णव्याक्तिमुपागतम् ।	
द्वाविंशत्यङ्गरो मन्त्रं सर्वेप्सितसमृद्धिद ॥	१२
यस्यानुष्ठानमात्रेण शक्रं सुरपदं गत ।	
बुधेन धननाथं बहिस्तेजस्वितामपि ॥	१३
आसीत् यमो नियमवृत्तं त्रिलोक्यालोक्तरित ।	
निर्ऋतिर्नैर्ऋतिप्राप्तसाध्यायपदनामगात् ॥	१४
धारणावृत्तसंशयो परुणस्तोयनाथनाम् ।	
ईशानोऽभूद्वेशान्या तुयाराद्रिसुतापति ।	
प्रभञ्जनं प्रवृत्ता भेजेऽखित्विभञ्जने ॥	१५
स्वपक्षमासद्वतो गरुडं पक्षिनायताम् ॥	१६
पालनं कुरुते विष्णुं प्रभविष्णुं पदे पदे ।	
रोचिष्णुना दिनमणिं प्रपेदे गगनेऽधिकाम् ॥	१७
वाचस्पतिमुदभूद्विषणस्य विशेषतः ।	
सुधामुरिमोद्गारादधःपीनद्रीधिति ॥	१८
रश्मा दम्भान्तरसामहृद्रूपमप्यदा ।	
गन्धर्वाणामपिनिर्विद्यासुरयामवत् ॥	१९
शेरो विशेषप्रथिमा धगभारं बभार ह ।	
अपारविग्रसहृत्पुण्ड्रिणोऽभूद्रणाधिप ॥	२०

11 R cm 11 1b

12 R cm 12 ab and reads 12 cd after 10

13 R धननाथपद (for नाथपद)

14 b R रोचयति (for रोचि)

15 cd R ईशानोऽभूद्वेशान्यायामवभृतिपति ।

R cm 15 c 16 b

16 d R अमद (for अपेद)

17 c. R अनन्तविद्य (for भार)

देवेन्द्रसेनापतिता स्थिरा भेजे पढाननः ।	
त्रिलोकीमरुतोद्देधा ब्रह्माण्डान्यपि कानिचित् ॥	२१
रत्नाकरत्वमुदधिरवृणोदत्नसञ्चयै ।	
अमन्दगन्धकुसुमो मन्दारो नन्दनेऽनसत् ॥	२२
हरण हरिणा नीता रुक्मिणीप्राणप्रलभा ।	
प्रेष्टा ज्येष्ठा गुणश्रेष्ठा बभूव रमणीगणे ॥	२३
महाविक्रमसम्पूर्णो भार्गव क्षात्रमण्डलम् ।	
आचरन्त शरैरुग्रैरुनिशितसङ्ख्यया ॥	२४
शुकः प्रेङ्खलम वाव्यमरुद्रव्यदायकम् ।	
ततो वने कनीन्द्रत्व सुरासुरसमान्तरे ॥	२५
अचिन्त्यरूपचरितौ नासत्तौ सत्यसश्रयौ ।	
समीयतु समगुणौ भिषग्वररेशताम् ॥	२६
प्रेष्टवतो वशिष्ठोऽसौ विश्वामित्रपराक्रमम् ।	
जप्राप्ताव्यमद्वयो हर्षवन्निशम्यमण्डलम् ॥	२७
ब्रह्मर्षिन् प्ररूपेण ब्रह्मर्षिषु समावृणोत् ।	
विश्वामित्र पवित्रातिचरित्र साधुसम्मतः ॥	२८
गन्धर्वयक्षप्रवरकिन्नरैरभिषोभितः ।	
अत्रापि पर्यतेन्द्रत्व तुषारादि स्फुरद्विमः ॥	२९
मेरु सुवर्णप्राकारपरिखाशतभासुरः ।	
समस्तदेवप्रणितास्थानश्रियमसेवतः ॥	३०

२१ cd R वैधाशिलोरी निर्माण शब्दे समुदितोद्यमः ।

-After 21 R ins

प्रमथन प्रवृत्ता मेनेऽस्तित्विमज्जने ।

२१ R cm 22 c 23 d

२१ a R -समुच्चो (for -सम्पूर्णो) -c R आनधान (for आचरन्त)

२२ a R महाक्रम (for प्रदृष्टं) -cd R वने ववी दपदवीं सुरासुरवदम्बव ।

२३ a R प्रष्टेनान् [प्रष्टन्तु] वीशेष्टोऽपि -cd R वमज जनयन्हर्षं प्ररूपं शिष्यमण्डले ।

२९ d R समुज्ज्वल (for स्फुरद्विमः)

३० cd R समस्तदेवजनसास्थानता समनुग्रहीत् ।

मार्कण्डेयो महायोगी योगयोगाङ्गगोचरः ।

दीर्घायुरप्रतिहतमर्त्याण्युपात्रजत् ॥

३१

सुरर्षयो नारदाद्या पुटस्त्याद्या महर्षयः ।

ब्रह्मर्षयः कश्यपाद्या सम्प्रापुः स्वमनोरथान् ॥

३२

कामो निराम कुसुमशरीर्धनुषा सह ।

अजयज्जगतीं नेतृज्योतिरुदीपयन्निव ॥

३३

शार्ङ्गाणुरिव प्रोक्त मनोर्माहात्म्यमुत्तमम् ।

यस्य स्मरणमात्रेण सिद्धिभागजायते नरः ॥

३४

अथो यत्र केरुलानां वक्ष्यह साम्प्रदायिकम् ।

यस्मिन्प्रवृजिता देवा साधनाय प्रसिद्धिं ॥

३५

शाक्त गन्धाष्टकं गृह्य त्रिशोष्य रहसि स्थितम् ।

वीशेषके त्रिचषेन्नरिणे ओचनप्रियम् ॥

३६

रम्य पदत्रयेणमालिख्य त्रिजोणत्रितयं ततः ।

यमुपत्र धरागेह त्रिरेणाद्वितमुत्तमम् ॥

३७

चतुर्द्वारविशोभाढामृतुरेण्मासमुत्तरम् ।

अतिमात्रशुभावासमन्त्रमर्चयितुर्मयेत् ॥

३८

आदौ पुष्पाञ्जलिं दद्यात् देव्यै पुष्पसमाकुटम् ।

साधकः पीठशर्तानामपार्चनमुपाचरेत् ॥

३९

सज्जयां त्रिजयां पद्मादजितामगराजिताम् ।

निलया त्रिजामिनीं दीर्घांमधोरामयं मङ्गलाम् ॥

४०

३१ d R चतुर्द्वार (for त्रिशोष्य)

३२ c B त्रिशो (for त्रिशो) d R चतुर्द्वार किमपि मङ्गलम् ।

-After 33 R ins

इत्येवमनेन महात्मने साधकस्य परिश्रमम् ।

३३ R cm 34

३४ b R चतुर्द्वार = ४ मन्त्राणां । R cm 35 c 36 d

३५ d B चतुर्द्वार = ४ मन्त्राणां । R cm 39

३६ for 33 R substit .

चतुर्द्वार विष्णुदेव्यै नमः अष्टमन्त्रमर्चयितुम् ।

चतुर्द्वारमण्डपं तत्र त्रिशोष्यमप्युपाचरेत् ॥

पीठशक्त्य एताः स्युष्यावर्णदेवताः ।

समासेन प्रख्यामि देवतां तुन्यरूपिणीम् ॥

४१

महागान्धर्वाः माहां महाप्रेतशिवापरि ।

शिवाभिर्घोरावाभिः समन्तादिभु वेष्टिनाम् ॥

४२

घोरादहाता मदिरापानव्यातूर्णलोचनाम् ।

स्मरन्पुष्पाञ्जलिं कुर्वन्नह्निं प्रजेततः ॥

४३

पूरीं दिशं समारम्य पदस्यन्त्रमच्यगे ।

कालो कपालिनीं बुद्धां कुरबुद्धा त्रिभिर्निनाम् ॥

४४

त्रिप्रचित्तामय नयनौघेऽन्या नररूपिणीः ।

उमासुप्रप्रभां दीप्तां नीलां पद्माद्वनामपि ।

महाकिशोरमयो मार्गं मुद्रां मिश्रामपि क्रमात् ॥

४५

सरोरुहाष्टपत्रेषु छलितेषु यथाक्रमम् ।

ब्रह्मीं नारायणीं मादेश्वरीं चामुण्डिकामपि ॥

४६

कौमारशूर्पिणीं पद्मादर्चयेदपराजिताम् ।

वाराहीं नारसिंहीं च वसुसङ्गां शशुप्रदाः ॥

४७

अथो भूपुरेखासु शोभनीषु समन्ततः । भैरवीञ्च महाभैरवीमयो सिंहभैरवीम् ॥	४८
धूम्रभैरविका भीमभैरवीमुन्मनादिकाम् । वशीऋणपूर्वा च मोहनाद्यामत परम् ॥	४९
दिगधीशान्हेतियुतानर्चयेत्साधनोत्तम । एवमाराधिता काली सिद्धा भवति मन्त्रिण ॥	५०
द्वया पुरा पुरश्चर्यामाचार्येणानुमोदित । प्रयोगान्तन्त्रमार्गोक्तान्कल्पयेत्कल्पितार्थदान् ॥	५१
अयुत्तम साधनाना साधुसाधितसाधन । आत्मनोऽन्यस्य सगर्भजातमातनुतेऽचिरात् ॥	५२
निन्दा प्रहास क्रौटिल्य द्वेष रोष जुगुप्सनम् । रहस्यभेदन मानहानि ताडनतर्जने ॥	५३
दुरुदन्त दुरालाप दुरेहा दुर्निरीक्षणम् । दुःस्थितिं दुर्नयं दुःखाऽऽरोपणं मर्मघाटनम् ॥	५४
आक्षेपमुग्रचनमनास्तिक्यमनादरम् । यदीच्छेत्सिद्धिमतुला क्रीम्य एतद्विरर्जयेत् ॥	५५
एवमाचारान्मन्त्री पुरश्चरणसिद्धये । प्रकुपित धृतोत्साहो होमव्राक्षणभोजने ॥	५६
शिनावलिमुखान्सर्गान्बन्धनसम्यक्समर्पयेत् । भूजान्ते साधनोत्तमो भुनक्ति विपुलं यश ॥	५७
आदीप्य दीपान्परितो घृततेलसमन्वितान् । कुङ्कुमागरुस्तूरीचन्दनैरर्चयेच्छिवाम् ॥	५८
सहस्रनामपाठादि कुर्यात्स्वगुरुशिक्षया । सुवासिन्य कुमार्यश्च बटुरु गणनायकम् ॥	५९
सिद्धये यतमनोवृत्तिर्मानभक्तिसमन्वित । समर्चयेत्सममतिरेतान्सिद्धिप्रदायकान् ॥	६०

रात्रर्धमिमे सदैव समये ध्यानप्रसक्तो नरो

यो मत्र परम पठच्छठजनालाप हठाद्वर्जयन् ।

भूशयासनसंस्थितो ललनया नानाविलासैर्ललन्

वाल्या स [स] कलयलनायुग्मदा प्रौढाभ्याक्षरमान् ॥ ६१

प्यायेद्गोमोर्धहस्ते परिकल्पितमसि मुण्डमक तताऽधो

हस्ते भाति वरञ्च प्रउमयहर दक्षिणाम्या वहताम् ।

म याद्वादिलमोदप्रतिभटविन्दरागिति कालरामा

काली भालाचिद्रा सुलङ्घितसना दिव्यभूषागृताङ्गीम् ॥ ६२

इष ध्यायन्नुदमा त्रिमलितरत्नी काञ्चिका कान्कामा

कालिताता कलाङ्गा नयनमन्मुखी कृष्णरेषा सुभूषाम् ।

कृत्रा वार्ता निषाङ्गे जपति यनुर सर्वसिद्धास्राणा

मीशान याति तत्र कथयति सतत स कनासत्यसह ॥ ६३

होमद्रव्यैरपरे परमरसपरा वक्षिमण्डतिरेक

मन्त्र जल्पपत्रि गतत्रिपरातिषो नुहोति प्ररामम् ।

नानामायाविशेषाननुगमति कर्मिर्भव्यराव्यऽनुत्पान्

नि शोव दापनात परिहरति रति याति वाञ्छिद्रमाया ॥ ६४

निद्रा कामयि तद्विकामपहर मुद्रा दधानोऽधिर

प्रेम्णा साद्रूपामृताष्टहृदयामासस्मररात्रिनाम् ।

भक्ता पूरितमानस सरमस त्यक्तात्सो गन्तस

पूजायां स कवि प्रगभन्निनास्ताम्रा पमामृच्छति ॥ ६५

इष कालामहेश्वर वीथिनिहि मया तत्प्रभूत मुनीनां

योगीशाना यनानामद्विदुःप्रतुषां भूसुराणां सुराणाम् ।

अम वक्ष्यामि त्रिभिन्नत्रिदुषहर योगिन श्रीशिरस्य

प्रौढ पुण्य चरित रुचिरचिन्मया भा दिजद्रा शृणुधम् ॥ ६६

इत्यनुप्राण मूर्ध्वश अत्यापस्तुनाय समाप्त ॥

- कुण्टके कुरपके कदम्बैर्देवदारुभिः ।
कन्दैर्मूलैः फटैः पुण्यैः पल्लवैरङ्कुशैश्चिता ॥ ११
- आधेराघ्रातत्रेनिग्नेनिचुलैर्नञ्जुलैः पुनः ।
मन्दारैः पारिजातैश्च वटाश्वत्थार्जुनैरपि ।
कार्णिकारैः सप्तत्रैर्मधूकैः सीसुपीलुङ्गैः ॥
विल्वैर्मल्लानकैः सांतापलैः रामफलैरपि ।
अनानसेध रम्भाभिः क्रमुजैर्नारिकेलैः ॥ १४
- खर्जूरैश्चन्दनैः रक्तचन्दनैः कृष्णचन्दनैः ।
सुगन्धापूर्णदिङ्प्रान्तप्रौढकेसरभूमरैः ॥ १५
- पलाशैर्नवपलितिकाकलितैर्ललितैर्द्वैः ।
म्राहोभिरग्रेशीभिर्विन्धिथ शिरापकैः ॥ १६
- अलङ्कृता मतिमता मनाभिमतदायिनी ।
वर्गति त्रिपथार्तरे मन्दमारुतगोजिते ॥ १७
- तस्या महासिद्धिधरः सर्वसिद्धजनप्रियः ।
पठ्येदान्नात्रदूकः सर्वशास्त्रार्थपारगः ॥ १८
- अर्षणरहस्यज्ञ प्रज्ञाग्नप्राज्ञसम्मत ।
जनयन्दोषदमन जनानां स्त्रीषदृशिनैः ॥ १९
- मल्लप्रियावृतो दान्त शान्तः क्षान्तः शुचिरिमनः ।
ऊर्ध्वरेता मल्लचर्यचर्यानामार्यभूजिनः ॥ २०

11 R cm 11

12 c R कदम्ब [म्बे] कार्णिकारैश्च । -After 12 R 109
करवैर्देवदारुदैः करैश्चार्जुनैः ।
कृष्णचन्दनैः रक्तचन्दनैः कृष्ण[ण]चन्दनैः ।
पारिजातैश्च सप्तत्रैर्मधूकैश्च ॥

13 R cm 13 15

14 R cm 16 c 17 b

15 After 18 ab R inserts
तत्राग्रा आनुमरसधनुर्मुगं दशगिरः ।

c R चन्दन (for पठ्येदान्)

16 c R दान्तमनः (for *दमनः)

17 b R धनत्रय (for शुचिरिमनः) -d R आनादगम्मा (for *पूजिनः)

धृनव्रतिव्रनस्तीव्रसाधितानन्तसाधनः ।

आर्याभक्तो व्यक्तमतिर्मन्त्रयन्त्रप्रवर्तकः ॥

२१

महासत्त्वोऽतिगम्भीरस्तत्त्वचित्तादर्शकः ।

द्वयतिथ्यः स्फारशिष्यो निर्दूष्यो दोषवर्जितः ॥

२२

अध्यात्मरक्ता सद्रक्तस्यक्तसङ्गोऽपि भक्तदः ।

अष्टागयोगकुशलो कृती सुकृतिमानिनः ॥

२३

निर्माणपदवीकाङ्क्षाकाङ्क्षको बललक्षकः ।

चतु शष्टिकलावेत्ता ज्ञानविज्ञानपारगः ॥

२४

पद्मासनस्थितो दक्षः श्वेतयज्ञोपवीतकः ।

श्वेतोत्तरीयक श्वेतसुमप्रीतः सिताम्बर ॥

२५

श्वेतानुलेपलिताङ्गः श्वेतासनसमास्थितः ।

शिरयोः सामरस्यानि चित्ते समनुभासयन् ॥

२६

अक्षोभ्ये स्वरूपापाङ्गैरुद्गरन्देशिखरजान् ।

अनुमहाय जगता त्रिप्रह्वी वन शङ्कर ॥

२७

अभ्रान्तो भ्रान्तिसहर्ता [विश्ववि १] भ्रमणक्रम ।

दक्षिणामूर्तिगन्धेण भ्रमन्सम्भ्रमसम्भृत ॥

२८

जगत्या सत्यसुलभ सुभगः सत्यसश्रयः ।

स यवतः सत्यनयाः सत्यवास्यविशारदः ॥

२९

^{२१} R cm 21 1b

^{२२} R cm 22 cd

^{२३} a R साधूना (for सद्रक्तम्) -b II सम्मनः सुमनप्रियः ।

d R नि सङ्गो निर्ममः कृती ।

^{२४} ab R निर्माणपदवीमिच्छन्बद्धपद्मासन मुषी ।

^{२५} R cm. 25 ab For 25 cd R ins

शुभाम्बरधर शुभचन्द्रेणानुलेपितः ।

^{२६} R cm 26 ab -d II समनुचिन्तयन् (for "भावयन्")

-After 26 R ins

कृपाकृतार्थविभवैरुद्गरन् शिष्यमङ्गलम् ।

^{२७} R cm 27 ab

^{२८} ab R भ्रमन्गुणगन्धेण जगत्या सत्यमधरः ।

R cm 28 c 29 b

^{२९} d R सचक्रवर्णपरायणः ।

स्वभूमिज्ञानेपलीलापरिप्लुष्टाहितावलि ।

अहन्तारहितो साही बाखो-मत्तपिशाचवत् ॥

४१

वैराग्यपरिपूर्णोऽपि महासौभाग्यदायक ।

दुर्मयिदमनोपायो गङ्गाभ इव भासुर ॥

४२

कृतार्थं मिद्विनामाना प्रणामनियमोज्ज्वल* ।

परापरेक्षणपर परनक्षस्वन्पवित् ॥

४३

वधिसिद्ध* समृद्धश्चो सर्वेणा श्रुतिमागन ।

आसीदासीमभग्नोऽप्ये मुक्तिवृद्ध ॥

४४

शिरयोर्मा नाम वधिराक्षण कोङ्कणोद्भर ।

परहाटस्फुटमनिर्मेघगर्भारनिस्वन ॥

४५

निशम्य तस्य सिद्धस्य चरित परमाद्भुतम् ।

हिता वीङ्कणरु देश त देश समुपावयौ ॥

४६

तत्र गत्वाऽथ त दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा पादसरोरधे ।

बद्धाञ्जलिपुटोऽतिप्रस्थाणुलीलामगदहन् ॥

४७

मिद्वेन सोऽथ समृष्टा नामग्रहणपूर्वकम् ।

ग्रामगोत्रे महोदये श्रावयामास सम्भ्रमात् ॥

४८

शिरयोर्मा भावयि या पुञ्जीलादिष्व स्वयम् ।

गुप्तेनाश्रुत सिद्ध वरयामास सुवन ॥

४९

अन्तेरामिनमायातमन्ने वस्तु सुश्रवणम् ।

सामग्रही समु[दमु] तगन्तेरासाय निचक्षण. ॥

५०

४१ R विभक्त्युद्भवविशेष -d R बाजरीने समापन्त ।

४३ d R दुर्मयार्गोऽनितो हरन् ।

४४ R cm 43 cd

४५ After 44 ab R ins

महाविशालादनी भूयवतिप्रसन्ना ।

-d R सवर्गित (for मुक्तिवृद्ध)

४६ i R विनाशक (for वीङ्कणरु) -R cm 45 cd

४७ ii R तजुर्गन्ध (for त देश)

४८ R cm 46 a 47 b

४९ iii R गुप्तेनाश्रुते (for गुप्तेनाश्रुते)

५० a, R विनाशक समापन्त इत्यन्तर्दृष्टम् । R cm 50 cd

अथ सिद्धैर्महासिद्धैरनेकैः परिहारित ।

पुण्याह वाचयित्वाऽशु वाचघोषपुरस्सरम् ॥

६२

कौशेयेन नरीनेन बन्धयित्वा त्रिलोचने ।

रहस्यानीयं तं शिष्यं योगिनं शिष्ययोगिनम् ॥

६४

अध्वपट्टमथाशोष्य सिद्धं शास्त्रोक्तमार्गतः ।

दिव्यलक्षणसंयुक्तं दीक्षापट्टमरुन्धयत् ॥

६५

तीव्रश्रमयीं दीक्षां सप्तमीमाचरत्तन ।

यथा शिष्यस्य सर्वात्र दिव्यभावाः प्रजायते ॥

६६

अथो चक्रचतुर्द्वारं चतुर्दिक्षन्तरे पुनः ।

विन्दौ दलेषु बलयेषूक्तेषु समनुकमात् ॥

६७

नानौपधिकाथमिश्रजलपूर्णान्मनोरमान् ।

संस्थितान्कलशान्गृह्य पूर्वाङ्गमादरात् ॥

६८

अन्नापयन्मन्त्रपूतैस्तोयैस्तीर्थालिजृम्भितैः ।

पूर्वाङ्गायमन्त्रान्मन्त्रान्पित्रान्मन्त्रगोपितान् ॥

६९

योगिने कथयामास कर्णे सार्धरहस्यमान् ।

तं सिद्धं सर्वसिद्धानां प्रथमो गोरखो यथा ॥

७०

आहूय दक्षिणान्कुम्भान्दक्षिणान्नायजान्मनून् ।

स्नपयन्कथयामास दत्तात्रेय इव ज्वलन् ॥

७१

पश्चिमान्नायकसंभूतान्मन्त्रान्पश्चिमाशयन् ।

अभिषिञ्चन् पाश्चिमकैः कलशैः शिष्यरज्जुभम् ॥

७२

६२ ab R अध्वपट्टं त्रिलोच्याशु तं सिद्धं, सिद्धसम्मत ।

६४ cd R शिष्यस्य स्वामिश्रित्वदीक्षापट्टं विधाय च ।

६५ R cm 65

६६ b R सप्तमा पर्यकल्पयत् । -R cm 66 c 69 b

६७ cd R पूर्वाङ्गायमयोधाय पूर्वकुम्भे सुतोमनैः ।

७० R cm 70 ab

७१ b R दक्षिणान्नायकमुत्तमम् । -d H इवापर (for इव ज्वलन्)

७२ For 72 II subst

पाश्चिमान्कलशान्गृह्य पाश्चिमान्नायकान्मनून् ।

अभिषिञ्चयत्यथ रज्जुको यथा ॥

तस्य सत्त्वर. सत्त्वाप्राप्य शुचिस्मित । इत्यमात्रापयामास सिद्धो रैतको यथा ॥	७३
तथैतान्यटान्गृह्योत्तराम्नायविचक्षणः । अनीवदत्कर्णमूले शिष्यस्य वड्वालयत् ॥	७४
त्रिदन्तरालगै कैश्चित्पायूपीपधिप्रुरितैः । कलशैः स्नपयामास कथयामास सुव्रतः ॥	७५
अयूष्मन्मतिदं कश्चिदूर्ध्वान्नायं महाफलम् । प्रथित सर्गसिद्धेषु सिद्धो नागार्जुनो यथा ॥	७६
त्रिदुमस्यगतं कुम्भ नरालनिराजितम् ॥	७७
नवपल्लवसङ्कीर्णं नवौषधिरसावृतम् । नानामञ्जरिकाकीर्णं नरपुष्पसमाकुलम् ॥	७८
कुङ्कुमागरुक्मन्तूरीमृगनाभिसमर्चितम् । धूपित त्रिविधैर्गन्धै रक्तचन्दनचर्चितम् ॥	७९
अष्टगन्धमयैर्गन्धैर्लेपित परिलोलितम् । पिष्टतैश्चारुसीमन्तचूर्णैराचीर्णमन्तरा ॥	८०
एलालयङ्गस्पर्शरूपाङ्गुलसङ्कुलम् । ताम्बूलीदलखर्जूनीनारिमेरफलावृतम् । रक्तकीशेयमसन रक्तमालाविभूषितम् ॥	८१
स्वहस्ते कलश गृह्य [धृत्वा] प्रशस्ते सिद्धनायकः । कृपाकटाक्षभरितो ललितो गुणसम्पदा ॥	८२
नेति नेतीति नेतीति यत्पर श्रुतयो जगु । अनुत्तर तमाप्नायमभिषेक प्रकल्पयन् ॥	८३
व्यादिदेश प्रसन्नात्मा कर्णमूले सुशोभने । शिष्यस्य गिरिजानायो हयग्रीवस्य यादवस्य ॥	८४

^{७३} R cm 73 82

^{७४} 1 b R वदन् (for जगु) -d R शिववर्जिजगद् स ।

^{७५} R cm 84

पूर्णदीक्षा निधायेत्यमागमोक्तेन वर्त्मना ।

साम्प्रदाय स्वक प्रोच्य दृष्टिबन्ध निसृज्य च ॥ ८५

निजक्रमागत कश्चिद्गुरुक्रममथादिशत् ।

येन शिष्यस्य परमा सिद्धिर्भवति नान्यथा ॥ ८६

आद्य तद्दिननाथार्णं गृहीत्यातिमनोरमम् ।

चकार निजशिष्यस्य नाम सम्भ्रमपूर्णकम् ॥ ८७

तेन दीक्षाप्रभावेण स शिष्यो ब्राह्मणामणी ।

योगोति ह्युपातिमगमत्सिद्धिपारमुपागत ॥ ८८

शिरयोगी ततस्तत्र ब्रह्मजाल गुरोर्गृहे ।

वसन्नाल्हादयामास ससेनन्निधिक्रमै ॥ ८९

आराधयन्महोदारसेनाभिर्गुरुमङ्गसा ।

शिरयोगी मुनिश्रेष्ठ सिद्धि कामप्युपालभत् ॥ ९०

प्रसन्नचेता सतत जपन्ध्यापस्तुतमन् ।

सिद्धस्य चरित चित्र शिरयोगा पपाठ स ॥ ९१

इत्थ भक्तिभर पश्यन्स सिद्ध शिरयोगिन ।

आज्ञापयामास चिर ब्रह्मचर्यव्रतञ्चर ॥ ९२

पाणिग्रह क्वचिदपि मा कुरुष्व व्रतेऽष्टया ।

शिष्यत्वेन नरावीश योगिना वृणु सर्वथा ॥ ९३

⁸⁷ a R आद्यतन्ना[दा]रनाथार्ण[र्ण] । -cd R शिष्यस्य कल्पयामास स सिद्धो नाम सम्भ्रमात् ।

⁸⁹ cd R तोषयामास त्वचिबतस्य प्रियतमान्परात् ।

⁹⁰ For 90 R subst

प्रगल्भोदारसेवामिराराधयगुरुमादरात् ।

अभ्यर्च्ययोगी स सिद्धि कामपि मुनत ॥

⁹¹ ■ R विविन् (for चित्र)

⁹² a R ज्ञात्वा (for पश्यन्)

योगी स सिद्धस्य वचो निशम्य

प्रणम्य पादौ परिलभ्य मग्नम् ।

सङ्कल्पनाक्य सरल करिष्ये

ययाग्यो याम्यदिश व्रतार्था ॥

९४

विद्योतद्ब्रह्मवर्चा परिचरितनपा भाग्यन्मन्त्रजात

पश्य क्षेत्राणि नानारसभरभरित पर्यटन्तीर्यपङ्क्ति ।

प्रेम्णा शृङ्गारपुर्या व्यचरदयमर्था कोङ्कणक्रूरदेशे

वस्तु योगी प्रसिद्धस्तदनु नुनगुण सन्निवासश्चकार ॥

९५

इत्यनुपुराणे सूर्यवशे निवासकरपरमानन्दा मज्जदेवत्तोद्भवगोविन्दगीन्द्रप्रकाशितायामनेना
ध्यायसाधिताया शुभलक्षणलक्षिताया शिवपुराणात्तर्गतायामशान्तनुरणे अध्याय ॥ ४ ॥

91 R cm 94 bcd

92 a R विद्योतद्ब्रह्मवर्चा (for * मङ्गलवर्चा)

After 95 R inserts

महाज्ञया त्रिपुरजित् तव पुत्रो भविष्यति ।

भूभारस्यापि सहारे करिष्यति न संशय ॥

५५

सारयिष्यन् भूदवान् दुःखपङ्कजदतिद्वित ।

मदावप्यति दुर्णीषान् निर्नरान्स्थापयिष्यति ॥

५६

रक्षयिष्यति धेनूनां गणान् यवनहरन्त ।

धातृष्ण इव तप्तस्त्री वधूरानन्दयिष्यति ॥

५७

संस्थापाययति सुदा धर्म समसमयित ।

आहावयिष्यति धनैः क्रूरकण्डूणाञ्जरात् ॥

५८

पुराधरात्तान्त्रये नवीनान्प्रत्ययिष्यात् ।

स्वपूजाया वनाभक्तिं परियति न संशय ॥

५९

सैरान् घातान् गाणपयान् सैवानावर्णयति ।

अर्चनं बालकृष्णस्य प्रणम्य परिकरिष्यति ॥

६०

ताम्रैः साम महामायो बहुकान् चरिष्यति ।

आचारयति सौम्यं सप्तवन्द्यप्राविषयनाम् ॥

६१

निरन्तरे वनःतीव्र पावर्ष्यधर्मयिष्यति ।

भूमतमेव सर्वाणि कार्याप्याह्वयिष्यति ॥

६२

महानन्दभराग्निं सदैव विहरिष्यति ।

वारयिष्यत्यरिष्टानि दुरादेव गतरुह ॥

६३

अथ मुनार्यं रात्रिं चित्तं मा दुर काङ्क्षित् ॥

- कोङ्कगस्ययच श्रुता मत्तास्ते दशनामिन ।
मङ्क्तु मठां तस्य कचिदुदतिष्ठकलेर्बलात् ॥ ४१
- तत्र गत्वाऽथ त वास्य तापस शिष्ययोगिनम् ।
जगद्भ्रातृप्रभाषण मोहमेव समाव्रजन् ॥ ४२
- कचिप्रचलचित्ताशा पुरो भूय समावदन् ।
भोजनोपनिम् किञ्चिदहि नो चेद्विनश्यसि ॥ ४३
- इतारयतो घचन बुद्धमेद्वृक्षमणितम् ।
ब्राह्मणमभ्यजुस्ते मठ्या जपोऽपि शिष्ययोगिनि ॥ ४४
- दन्ता ऋक्छाण्डोग्यं साटोप मदगर्विता ।
उत्तोस्य परश्वनेचित्प्रहर्तुमुपचक्रमु ॥ ४५
- अमु समस्त वृत्तात् वाश्रुणात्रैश्वर्ययुत ।
ध्यानस्तिमितनेत्र ससस्मार त्रिपुराभिरामम् ॥ ४६
- वा यद्वस्तुगत वास्य गुरु शिष्यस्तरान्वित ।
कश्चिद्विमाचय मन्त्रविद्या स्वामि द्वाजालिङ्गीम् ॥ ४७
- सिद्धदर्शयामास शृणुत द्विजनायका ।
करेण यष्टिना गुह्यं बभ्रुलस्य मनोरमाम् ॥ ४८
- त्रिनेत्र भ्रामयामास दर्शयन्निजलाघवम् ।
बभ्रुवृक्षमणा सर्वे निर्यग्गतिराह्वय ॥ ४९
- स्थाणुबद्धा इव भुवैर्जैर्गुणे परमदारणा ।
प्रति प्रतीर्यमगमस्तम्भस्तया सुदुस्तर ॥ ५०
- तत्र उषक्कुशु सर्वे दीनास्या दानभाषिण ।
मुधापराद्धमस्माभिव्योगिनो मदबुद्धिभि ॥ ५१
- अथ मय्याहममये जाते लीननिहङ्गमे ।
कोटरेषु विशालेषु वृक्षाणा परमादरात् ॥ ५२
- महिषा[प शु वराहेषु ख पु ब्रह्म]च गजेषु च ।
चमराय नदीतारे विचर ॥ सुशक्त ॥ ५३
- देवनाचनसत्तयु सर्वे गृहकारिण ।
सरास्येषु बुभुक्षिस्तस्यु केवलम् ॥ ५४

विसृज्य ध्यानमखिल शिवयोगी महामतिः ।

अपश्यदतिहर्षेण समस्तानात्तायिन ॥

५६

ध्यान त्रिमुच्यापचितिं समाप्य जपपूर्वकीम् ।

प्रफुल्लनयनो योगी स्वमर्ठा समलोमत ॥

५७

ततस्ते वीक्षितास्तेन योगिना दशनामिनः ।

आब्रह्मब्राह्मयुगला पश्चात्तिर्यग्धोर्ध्वतः ॥

५८

स्वशिष्यमब्रवीद्योगी वस्येद मन्त्रलाघवम् ।

ब्राह्मसंन्यासिन केन निब्रद्धा भुजमण्डले ॥

५९

एतेशामपराध को भुजदण्डनिबन्धनम् ।

लब्ध वय वक्ष्यतात्युच्चैर्ब्राह्म्यतीक्ष्णैः ॥

६०

छात्रमध्यात्रात्रेत्ता वक्षिष्यमस्मिन् ।

निवेदयामास धिय ब्राह्मणा दुष्टचेतसाम् ॥

६१

निशम्य सकल तेषा ब्राह्मणा दुष्टचेष्टितम् ।

प्रत्यञ्जतरणामूर्तिं कृपा कामप्यथातनात् ॥

६२

विमोचयेमानधुना स्वस्वर्मफलमोगिनः ।

अत्रोचदित्य शिष्याय विनीतायामित्थमने ॥

६३

शिष्यस्ततः शक्रजालमखिल परिनिर्मितम् ।

चमर्त वाञ्जुर्ली यष्टि भ्रामयन्ननुगेमत ॥

६४

बाहुबन्धनतो मुक्ता ब्राह्म्या गर्वप्रियोगिनः ।

वितेनु प्रणतिं भूय शिष्ययोगिपदाम्बुजे ॥

६५

शिवयोगी तत्र सोऽथ वरुणाकृष्टमानसः ।

लेपायाम [उपायन] मनोहारि प्रददौ प्रणयामृत ॥

६६

यथातथमयो जन्मुर्विस्तब्धा दशनामिनः ।

अखर्गर्गगलिता दलिता इव तेजसा ॥

६७

उ-मुक्ताबाहुबन्धेषु गतेषु दशनामिषु ।

पप्रथेऽस्य प्रभा भूयस्तत्रा श्रीशिवयोगिनः ॥

६८

ततो जना बोद्धूणां भीता योगीन्द्रतेजसा ।

चमत्कार समाक्षयामु स्तुतिमेतान्तरम्भिते ॥

६९

- इत्थं निशम्य वचनं स यतिस्त दयान्वितः ।
निजगाद बटो सर्वं कथयाम्यहमादरात् ॥ १५
- इत्थमाश्रयं तद्वाक्यं स बटुस्वरयान्वितः ।
शिष्यवत्त महाप्रेम्णा वर-दे पादपङ्कजे ॥ १६
- अहं शिष्योऽस्मि दासोऽस्मि भक्तोऽस्मि तव सुव्रतः ।
इत्यालपयति श्रेष्ठ वरिष्ठगुणमण्डितम् ॥ १७
- शिष्यत्वेन नृत्तसं वरयित्वा यतिस्तदा ।
स्वमठीं प्रापयामास दिव्यभाषिणोदिनीम् ॥ १८
- अकुण्ठोत्कण्ठया वीतः स बटुस्तदनन्तरम् ।
मठीमटमठपते वार्यजातमन्यत ॥ १९
- अनन्तरं बटुर्विद्यामयिद्याङ्कुरमञ्जिनीम् ।
समभ्यसंसमुदितख्यातिं कतिपयेर्दिने ॥ २०
- अभ्यस्तेषु समस्तेषु सार्वेषु मनुष्यजैः ।
सुदमाप बटौ तस्मिन्स भिक्षुः प्रविचक्षणः ॥ २१
- सरहस्या समस्यस्य बटुर्विद्या यतीश्वरात् ।
समर्थं दक्षिणां काञ्चिद्देशमालानुम्पेयिणीम् ॥ २२
- ससेव्यं विविधोपायैर्गतापायैर्निरन्तरम् ।
स्वदेशदर्शनाभाङ्क्षीं जगद्वाङ्मा हताग्रम् ॥ २३
- अदादाज्ञामयं गुरुराशीर्भिरभिनन्द्य तम् ।
विधिभिरनेशमिर्ललिताभिर्निरन्तरम् ॥ २४
- गृहीत्वाज्ञां मठपतेर्हिंसां गाराणसां पुरीम् ।
एव देशमगमद्वेगान्मनोमारुतरहसा ॥ २५
- गणेशनामा स बटुर्यदा कोङ्कणमागतः ।
तदा स्पर्शति सममन्त्रशस्या तस्य भूतले ॥ २६
- अश्रृण्वन्सम्यग् लोकां विवासांमर्थमञ्जसा ।
ततोऽभवद्गणेशस्य सततं मानदायका ॥ २७
- आदौ गं धाश्रतापाचासनाद्यानुपचारवान् ।
ददौ समाजेषु जनो गणशायं द्विजातिनाम् ॥ २८

इत्य प्रसिद्धिं सर्वत्र गणेशस्य यदाऽभवत् ।

शम्भुराजस्तमान्तर्य सदस्यत्वेऽनुमन्यत ॥

२९

क्षितिपतिर्बुधचूडाग्नभूतः प्रभूत

द्विजवरकुलदाता शासिना दुर्जनानाम् ।

शिवनरपतिमुनु सम्भ्यता प्रापयित्वा

बुधगणवरत्नं त गणेश ननन्द ॥

३०

इत्यनुपुराणे सूर्यवंशे निवासकरपरमानन्दोऽत्मजदेवदत्ते द्वयप्रकाशिताया शिवपुराणा
न्तर्गतायामनेकाध्यायसाधितायां सहितायामशास्त्ररूपेऽध्यायः ॥ ६ ॥

करीन्द्र उवाच ।

श्रीशृङ्गारपुरे कश्चिद्वन्द्वरक्षसमुद्भवः ।

अभूत्प्रभूतमहिमा राजारामपुत्राधिपः ॥

१

मूर्धराज इति ख्यातः स्वराहुजलदपितः ।

सहायास्तस्य चाभवन् शिरसा क्षत्रिण्यर्षभा ॥

२

तेषामुपाध्यायरः केशवो द्विजनायकः ।

उपाध्यायाभिधा मिश्रन् देशे षोडशने चिरम् ॥

३

समस्तनार्यजातानि वशिष्ठ इव साधयन् ।

मध्येसम गीष्पनिःसिद्धहस्ताधुभाषिणैः ॥

४

आनभासेनरा विप्रवृद्धेषु गुणसम्पदा ।

हर्षादुपनिषदसीमधिरूढ प्रवर्णयन् ॥

५

श्रीमान्पण्डितराजो ॥ शिवराजप्रियङ्करः ।

रघुनाथ इति ख्यातो निवासागरपारम् ॥

६

अशृणोद्विप्रमुग्धेभ्यः सर्वलक्षणउद्दिष्टम् ।

त सर्वगुणसम्पन्नः केशवः ब्राह्मणवर्धनम् ॥

७

ततः कनिष्पारोभिः मूर्धराजममन्त्रिताः ।

शिरस्का शिवराजेन स्वायत्ता मेरुर्गृह्णा ॥

८

रघुनाथस्तनो वेगा केशवः विप्रपुङ्गवम् ।

गनाश्रय गनगदान गनगह गनश्रियम् ॥

९

- गलिनाचार्यक भ्रष्टमिभ्रम जातसाध्वसम् ।
स्वहस्तमत्वे प्रणया स्थापयामास सादरम् ॥ १०
- पण्डिताना गुणध्वसाद्विप्राणा मानखण्डनात् ।
उपमर्दा मयी द्राणा गणनाना प्रहासत ॥ ११
- रघुनाथ क्षयान्निष्ठो विशिष्टोऽपि धरातले ।
प्रययाप्रतिमेन दिदृक्षुस्मरान्तीम् ॥ १२
- तथैव शिवराजोऽपि सर्पलोमशिरङ्कर ।
असर्पदतिमेन द्रष्टु कैलासनाथम् ॥ १३
- अथो साम्राज्यपदवी परकुञ्जरगृजन ।
शिवराजाल्मजो भेजे शम्भुराजो गुणोऽग्ल ॥ १४
- तत केशवभङ्गेन लब्धा पण्डितराजता ।
पूर्वोपाध्यायपदवी ह्यक्ता जीर्णमधूरिव ॥ १५
- त्यक्तामर्षो धृतोऽर्ष प्रहर्षपरिभूषित ।
केशव प्रीणयामास विप्रान् शम्भुसभागतान् ॥ १६
- केयाश्चिदप्रहाराणि दापयामास लाघवात् ।
वर्षाशनानि केयाश्चित्कारयामास सुवन ॥ १७
- महापोडशदानानि व्रतानि विविधानि च ।
प्रदर्शयामास मुदा शम्भुभूषाय धीमने ॥ १८
- अर्मखण्डन धर्मस्थापन नियतवन ।
केशवो रचयामास हस्तन नृपनेर्मुहु ॥ १९
- नीतिशास्त्राण्यशेषाणि दर्शयिष्या नरेश्वर ।
नीतीं सत्स्थापयामास शास्त्रतीर्षणीतले ॥ २०
- ययसमभयसर्वं दुःसाध्यमधिभूतलम् ।
साधयामास तसर्वं मत्प्रेक्षेदसमुद्भवे ॥ २१
- प्रसन्नमदनोऽधिरः स्मितश्चणो दमिण
प्रवृद्धधियणो महामिदिनसर्गत यत्र ।
अभूप्रियसखो गुणै शिवनृपामत्रस्योद्यते
विचित्रचरिताविति निरचयसदा केशव ॥ २२

यत्काल्याः शिखयोगिनो यदतुल श्रीमद्गणेशस्य यद्

यच्छ्रीकेशशर्मणस्त्रिभुवने माहात्म्यमन्यादृशम् ।

तत्सर्वं कथितं मया नृपतिना पुत्रेहया साधितं

यद्यत्कर्म तदेव भो बुधराग ! वक्ष्याम्यथो सम्भ्रमे ॥ २३

तत्पुनुराणे सूर्यशे निरासकरपरमानन्दात्मजदेवदत्तोद्भूतप्रकाशितायामध्यायशतसाधिताया
शिवपुराणान्तर्गताया सहिताया केशशर्मणमाहात्म्यनिरूपणं नाम अव्याय ॥ ७ ॥

सुरत्राणीयसैन्यास्तथा

सर्वत्र प्रथितप्रशस्तयशसा पृथ्वीतले पार्ष्णिनः ।

श्रीमच्छाहसुषशमण्डनमणेरद्धा शिरस्याधुना

किं प्रकथ्यमतो नु शौर्यमसुरैरैकाङ्गिताङ्गाङ्गिता ॥ ४७

छत्रं रायगिरौ धृतं धृतिमता सिंहासनं साधितं

शत्रूणां शमनं कृतं सुगुह्यो म्लेच्छा क्षयं प्रापिताः ।

आवाल्यान्विष्टवमातृभक्तिरतुला सम्यक्समासादिता

तस्यैवोपबलेन सर्वजगतीताम्राग्न्यमासादितम् ॥ ४८

तस्यानेकनरेन्द्रसेवितपदद्वन्द्वस्य निर्द्वन्द्वस

ज्ञानानोधमयी मयीति सुखदा शक्तिः शुभाऽसीत्पुरा ।

पीयूषा शरूलेन कल्पकतरोर्वल्लीनं जन्मान्तरे

रत्नं रत्नपुरेश्वरस्य भवति प्राक्कन्यकाख्यं परम् ॥ ४९

एव स्नेहप्रस्फुरणादुत्तरोत्तरार्थिष्णुतापलनादेन दिनदर्शनमपि नूतनमिवाकलनादुभयोर्भूयस्तदा-
मतिदुःसहा प्रियोगसहिष्णुता समजनि । तस्यातिशयितस्नेहासङ्गानुपङ्गाससक्तचेतसः कादिः
कार्येति शक्ती स्त इति निगमागमप्रतिपादितोपासनामार्गप्रविष्टस्य पुरोहितपुत्रस्यास्यामेव
जन्म गृह्योपा रात्र्यधर्माननुमतिमिति भूयः कर्ममर्मसम्पादयित्री जन्मान्तरीयशर्मसम्पत्ति
दात्री शोभमानगार्गी कर्मप्रशसम्भानिमित्तविधिनिर्मितैकविधिपात्री नानाविधपुण्यक्षेत्रपुरश्चर्या
परम्परासुशसनसत्यात्री सहैव प्रचचार । तमव्यजन्मान ब्राह्मण तपोभिन्नमाचरामाति निर्बन्ध
प्रार्थनापुर सर प्रसारितशुद्धाञ्जलिरनेकपाकारिपुण्यक्षेत्र प्रचलनशालोऽपि दुःशालः सुशाल
नामा परमप्रियाऋक्षि सदाशिवमण शृङ्गस्यसासक्तयोः सुखीप्रविष्टयोः शिष्योर्नेत्रसङ्गामात्र-
त्रलमत्रलम्यापिष्ठतंरिभाय प्रकटां कुर्वन् बहुशः प्रत्यहपुञ्जैः पीडयति स्म । साऽपि तमति-
वञ्चयित्वा कतिपयैरहोभिर्दर्शनमात्रेणैवानेकविधापिजनसङ्घातसम्भारितजगदुद्धारकतापत्रयो
न्मूलान्नयार्थी हृतजगन्नाथनामयेयदास्त्रहस्वग्यपुरुषोत्तमसन्निभाप्रतिपुण्यनरपुरुषोत्तमक्षेत्रे
पुण्यनक्षेत्रे स्वर्लोकोपापनपरम्परासु सुखेनैव पदप्रक्षेपण निधिनिक्षेपणमिव स्वयं स्वीचकार ।
तद्वार्ताश्रयणनिरसितसर्गाद्गृह्णतिनिधेष्टपुत्रिणेन राजपुत्रिका तपुत्रपरिष्कृतसुख लेलिहानेव
तयाभिभूता त्रिगुणामिका तनु द्विदिनेनैव तयाज । इत्य सम्प्रदर्शितकथाकलापकृत्या
शिरराजाभिधा प्राप्तस्य सुशीलनाम्नः स्याति नाम विशिष्टायां हैहयराभूमिपतेरात्मजाया
लभ्यसम्बन्धः* ।

* R ins after the above

मुनिश्च एव । अङ्कुरितवैरिभाविभावितात् कण्ठतया धम्भुसता प्रविष्टस्य पुरोहितमूनो
विशिष्टं वक्षिमाभावं विभाव्यत पितु पुत्रस्य च । स्वस्ववामनानुबन्धानुपदसम्बन्धा अपि प्रय
त्रिगुणामिका शरीरसम्पद प्रापुर्देव सूचनामात्रप्रदर्शनं विहितमत्र प्रथमैस्तरभयाद्विस्तरैणालम् ।

श्रीधम्भोदरानुमेवनरतौ तौ दम्पती सदैव

यथाचान् उपगतान्बहुधा सम्पूजयन्तौ गुरान् ।

प्रेमोद्देशेनैवैतुपैरनुदिनं स्वस्वैरहोमिस्त्रयो

धम्भुः प्रदुर्भुक्षन् सुभनरं स्थाभीरुमारग्रह ॥

२०

रात्र्यं शुद्धिमुपागतं बन्धनं दार्यं शिवेनाविन

कीर्तिर्द्विपु दशम्वपि प्रसिद्धा प्रयत्नभूवन्दिता ।

धम्भारद्रुतविद्यमस्य विद्यं श्रीविद्यमार्कानुये

विज्ञानं सकृदेवैवैरजनि तन् माहात्म्यमन्यासम् ॥

२१

Section V

SAMBHAJI ■ PERFORMANCE OF A SACRIFICE

वर्वान्द्र उवाच ।

- समानर्थं नृपश्रेष्ठ शिखयोगिप्रमापितम् ।
ऋत्विगैर्मन्त्रिभिर्यै प्रधानैरनुमोदित ॥ १
- कर्तुं पुत्रेष्टिमुद्युक्तस्त्वेवमन्त्रांश्चभूपति ।
आज्ञापयामास तदा सेवमानाशुभारिण ॥ २
- आचार्यं सम्भृताश्चर्यगान्प्रपञ्चो विचक्षणैः ।
प्रष्टव्यो यज्ञसामग्रीं केन सा क्रियतामिति ॥ ३
- कथयिष्यति शास्त्रोक्तगत्या यान् स पुरोहित ।
सम्भागान् यज्ञियास्तास्तानानयन्ममितस्तन ॥ ४
- वापीकूपतटाकाब्धिर्नदीनदजलान्यलम् ।
आहर्तव्यानि चतुरैर्मनोमार्गैरहसा ॥ ५
- इत्यादिय तथैवान्यान् सेवमान् व्यादिशन्नृप ।
आहूयतां द्विजश्रेष्ठा गृहिष्ठगुणमण्डिता ॥ ७
- शिल्पिप्रियासु निष्णातान् शिल्पिनोऽनल्पलाघवान् ।
आनयन् समाहूय परीक्ष्य मतिविभ्रमैः ॥ ८
- इत्थं नरे द्रसन्दिष्टास्त्वेवमवाक्यशरिण ।
कर्तुं कार्याण्यशेषाणि जग्मुर्हर्षपरिप्लुता ॥ ९
- देशान् ग्रामान् पत्तनानि नगराण्याश्रमानपि ।
गत्वा समाह्वयामासुर्निप्रेन्द्रान् शम्भुमेवका ॥ १०
- प्रया स्वर्गालोभिर्भैर्हरन्तो विश्वस्मर्म्भ ।
आकारिता शिखिभिर्यया प्रगल्भैः शम्भुसेवकैः ॥ ११
- निशम्य वारण सर्वे त्रिषा सिद्धाश्च शिल्पिन ।
पुत्रैः पीत्रैः परिवृता शिष्यैश्च विधृतक्षणे ॥ १२
- श्वेनोष्णाया लसद्देवैरुज्ज्वला श्वेनशसता ।
घोतद्गन्धश्वता भारे समागच्छन्मुद्राग्निता ॥ १३

- अथो दिग तादायता ब्राह्मणा शास्त्रपारगा ।
 दत्त्वा फल राजहस्ते निगद्य बह्व भावुरुम् ॥ १४
- आदिष्टेषु नरेन्द्रेण पीठेषु विविशुस्तत ।
 सम्पृष्टा कुशलप्रश्ने पाद्याद्यैरुपचारकै ॥ १५
- प्रपूजिता सप्रणय साष्टाङ्गमभिगन्दिता ।
 सर्वे सुमनसोऽभूवन् द्विजेन्द्रा शास्त्रपारगा ॥ १६
- ज्ञावा तुष्टान् द्विज्येष्ठान्निष्ठानाञ्च शम्भुभूपति ।
 न या निवेदयाञ्चक्रे स्वयं कार्यमशेषत ॥ १७
- शम्भुराज उवाच ।
 पठितानि च शास्त्राणि श्रुतानि च पुन पुन ।
 पुराणानि प्रदत्तानि दानानि विविधानि च ॥ १८
- विजिता शत्रव सर्वे बाधया परिललिता ।
 सन्निधितानि मित्राणि सुहृद परिपालिता ॥ १९
- कथा द्राणा महारानीयालापानमृतहारिण ।
 आनर्ण्य लक्षश स्वर्णभारा दत्ता गजा हया ॥ २०
- यज्ञा कृता बहुविधा दक्षिणाभिरलङ्कृता ।
 आराधिता दत्तया कालीनालङ्कसस्थिता ॥ २१
- आसेविताश्च गुरव पितरापि पूजितौ ।
 इदानीं कर्तुमुद्युक्त पुत्रेष्टि स्नेष्टदायिनीम् ॥ २२
- नानादेशपरिप्राप्ता ब्राह्मणाश्चरितव्रता ।
 कुरुप्सुमुत्साहाय्य यवसा मनसाऽधुना ॥ २३
- एकाम्रमनसो भूया परीक्षन् घरातलम् ।
 शिल्पिमुख्यान् पुरस्कृत्य मापयन् प्रमाणत ॥ २४
- इयं द्विजनुय सर्वे व्यादिष्टा शिवसूनुना ।
 पपराक्षुर्ममापुश्च [परीक्ष्य मापयामासु] शास्त्रतो यज्ञभूमिनाम् ॥ २५
- अनन्ताया मापिताया दिष्ट दिष्टसूचिते ।
 नया कल्पचमयारा शिल्पिनो मृष्टकुण्डला ॥ २६
- यद्वत् नितिवस्याज्ञा शिरसा नमाल्ययत् ।
 प्रसन्नमनस सर्वे पाणितोपिस्नर्गला ॥ २७

चतुर्द्वारविशोभाढ्य चारुस्तम्भविराजितम् ।

देवदारुमयैर्दारुचयैरुपरिसाधितम् ॥

२८

नालैर्हरि मणिदलैराञ्छादितमनेकधा ।

अतिशातलया शशच्छायया परिलक्षितम् ॥

२९

समानच रप्रा तोच्छलपानाययन्त्रम् ।

इतस्ततो विरचितजलकुण्डकदम्बम् ॥

३०

पुरतः परमोदारसभया परिमण्डितम् ।

समभूमिभराक्रान्तः प्रशस्तगुणगङ्गारम् ॥

३१

बहिः प्रखलपानायप्रणालाभिर्मनोहरम् ।

मण्डप रचयामासुर्लोकगचनतस्करम् ॥

३२

घटित मण्डपे त्रिप्रा सम्भ्रमाञ्छुभूमिपम् ।

गता पठिता वर्याणां स्मरणं वचनमब्रुवन् ॥

३३

शिवा मज महाराज शम्भा शम्भुकुपाङ्कुर ।

एकचित्ताग्रता गताऽस्मदाय वचनं शृणु ॥

३४

ब्राह्मणा ऊचुः ।

पराक्षिता महापायैर्गतापायैरसुखरा ।

पुत्राणि फलदा यस्या भूयाः प्रभ्रष्टसशया ॥

३५

सिद्धिप्रदानि चिह्नानि वाक्षिता यथ कानिचित् ।

गात्रं सप्तसा पुरतो बालानां शुभभाषितम् ॥

३६

सुवासिन्धु कुमार्यश्च ब्राह्मणा पुण्यहस्तया ।

भारद्वाजादिका पुण्याः पक्षिणश्च समाक्षिता ॥

३७

निश्चस्ता रैरिणी नाचिल्लक्षिता भव्यशसिना ।

आयाती रूपगङ्गा दृष्ट्वा वारविलासिनी ॥

३८

निस्तानि मनाङ्गानि श्रुतानि शुभपञ्चिणाम् ।

अस्थिखर्परपापाण्यहिता मित्रिता धरा ॥

३९

शाधने मुनिभिर्पादकपुराणैः परिवर्णिता ।

यथा पङ्क्तिरयस्यासाद्यज्ञे प्राणजनप्रिया ॥

४०

सिद्धिः सिद्धिः सिद्धिरिति दण्डतन भाषिता ।

श्रुता तस्मिन्मादस्माभिः साक्षादित्र सरस्वती ॥

४१

देवदुदुभिनिर्घोषो विश्रुतो गगनातरे ।

निरीक्षिता पुष्पवृष्टि पतती व्योममण्डपात् ॥

आकर्णित वस्त्रराग गान ग धर्नरुत्पितम् ।

इत्यादिभिर्मन्यचिह्नै सिद्धिर्हस्ततलागता ॥

४२

गिरिजाया प्रसादन ब्राह्मणाना विशेषत ।

अग्रेहि शम्भुराजे द्र स्वमस्मा सत्यवादिन ॥

४३

शम्भु उवाच ।

निशम्य वचन तेषा त्रिप्राणा नृपनायक ।

सत्पुत्रसम्भाराद्वाङ्मयी हर्षो रूपागमत् ॥

४४

निजगाद नच निश्चिद्भरिभावार्थसम्भृतम् ।

वशिष्टादान् मुनिरानजा खुसुता यथा ॥

४५

शम्भुराज उवाच ।

यद्भवद्भिनिर्गदित तत्तपेन भविष्यति ।

इय सम्भाष्य सोऽनर्प राजा विश्वम्भरामरान् ॥

४६

पूजयामास विधिवदानमानासनादिभि ।

आभूयणे स्वर्णमणिघटितैरग्रेरपि ॥

४७

एतस्मिन्नतरे सर्वे शिल्पिनाऽनल्पमुदय ।

महापञ्च महाच्छूय परिता वदतारणम् ॥

४८

बुण्ढैर्यथातेरार्जित स्थण्डिलैर्निनैरपि ।

वदिनाभि परिकृत तुङ्गाटविराजितम् ॥

४९

अपथं शोविनात्त दशनिधु प्रमाणत ।

रञ्जित रङ्गच्छाभि शामनीभिरितस्तन ॥

५०

आवह्वकाण्डपटन चारुचन्द्रमण्डितम् ।

रत्नसम्भारसंगीतस्तम्भमण्डलभासुरम् ॥

५१

मुक्तामणिमयेर्गुणैश्चिन्तात्तमतरा ।

अतर्गनपथेवद्दे रचिरे सम्यङ्कृतम् ॥

५२

ह्यमुक्ताखलिताभिजात्रिभि समावृतम् ।

पातपलमरान्ततद्वत्तम्भसम्भृतम् ॥

५३

इक्षुभिर्वहुभिर्बद्धैर्हन्त त्रियमुजताम् ।

फलैर्लल्लिह्रस्परि विमान्त रुचिपूर्वितैः ॥

५४

सौमर्ण्यं दौर्बण्यं स्ताम्रपिच्छलनिर्मितैः ।

द्वारोपान्तेषु निन्यस्तैः पूर्णकुम्भैः परिप्लुतम् ॥

५५

पुत्रागमल्लिकाजातीपुष्पमालाविभूषितम् ।

निबद्धाभिर्मञ्जराभिर्जनमानसरञ्जकम् ॥

५६

प्रवालकान्तिरिपुभिः कोमलैर्नगपल्लवैः ।

विद्योतमानमावद्धैस्त्रिजगन्मोहनक्षमम् ॥

५७

कृतनिन्दयामासुर्मण्डपविनयान्विता ।

नत्वा पादान्जयगले भूपायामिततेजसे ॥

५८

शिल्पिप्रजल्पितेऽनल्पचमत्कृतिप्रिल्लपके ।

इत्थं श्रुते नरेन्द्रेण प्रदत्ता धनराशयः ॥

५९

पारितोषिकमालम्ब्य ननामु [नेमुस्ते] शम्भुभूमिपम् ।

शिल्पिनस्त्वकर्तुं बध्ना वाऽवारमुदान्विता ॥

६०

याज्ञियानथसम्भारान्समस्तानां शुकारिणः ।

परिरुद्धा समाजग्मुः सर्वेषां धिनिमिश्रितान् ॥

६१

आनयित्वा [आनाय्य च] समस्तैर्भ्यस्तीर्थेभ्यः पावनवनम् ।

नन्दुर्भूपचरणानयो केचन सैनकाः ॥

६२

पुत्रजीनेधनव्रातपुत्रोत्पत्तिफलप्रदम् ।

विचेत्सान्ये महाप्रेम्णा आयुः कार्यसाधकाः ॥

६३

यद्यत्समभवत्सर्वं याज्ञियेऽस्तु भूतले ।

स्वायैऽनुचरैस्तत्तदानीत् वीक्ष्य भूपतिः ॥

६४

भिल्लिनान् ब्राह्मणोत्सृज्य मण्डपश्च प्रकल्पितम् ।

त्रिशिष्टदिष्टदैवज्ञदिष्टदिष्टमुपस्थितम् ॥

६५

आहूय चारान् चतुराननचातुर्यहारिणः ।

निमन्त्रणाय भूपाना प्रेषयामास सत्वरः ॥

६६

आहूता शम्भुराजेन राजान पृथुप्रक्रमा ।

दिदृक्षमाणा पुत्रेष्टिं समाजग्मुः स्वदेशतः ॥

६७

वणिग्जना बहुविधा विविधान्वस्तुसञ्चयान् ।

विक्रयार्थमुपाजग्मुर्महानन्दभरालसाः ॥

६९

प्रशस्यलास्यलीलाभिर्मर्त्य-ल सुराहनाः ।

विक्रमपुत्रः कम्बुपुत्रो वारमुख्याः समापयुः ॥

७०

हसन्तस्तुम्भरोर्गान तथा विश्वाप्तसोरपि ।

महोत्सराय महते गायका शीघ्रमापयुः ॥

७१

विनोदका नटा मल्ला विटा भाण्डा सुदूरतः ।

पुत्रेष्टि परमोत्साहैरायाता परियाक्षितुम् ॥

७२

पङ्कजध्वजधिरास्तत्र दीनाऽनाथगणाः परे ।

पाशैराशामयैर्धृष्टा इनागत्य चर्मोशिरे ॥

७३

आयातेषु समस्तेषु विप्रभूमीधरादिषु ।

ययायोग्याभिनासाय निलयानददन्नुप ॥

७४

दद्या निनास सर्वेषा कृत्वाचनमनन्तरम् ।

आह्लादयामास मुहुर्भोजनाच्छादनादिभि ॥

७५

तत्र उदितरुचिर्नरेन्द्रचन्द्रो

मुघरप्रिप्रपुरोहितानुगीत ।

व्यरचयदतुला व्रताधिनास

निजकुलमन्त्रिणि भारमाशु दद्या ॥

७६

वादित्राणां निनादो गगनगिरिगुहा पूयन् दुन्दुभीना

घोषो भव्योकिशब्दः समधिरमभितः सस्थितानां प्रजानाम् ।

आलापो गायनानां घनिरपि गणितामीतत्र प्रादुरासीत्

क्षोर्णान्द्रेणाधिनासे सुतजननकरे वसितेऽनल्पभात्रैः ॥

७७

शयनपुराणे मर्यादो निवामङ्गपरमानन्दः मज्जदेवदत्तोद्भवागोविन्दः रुरीन्द्रप्रसाशिनाया

शुभलक्षणलक्षिनायां शिवपुणान्तर्गतायां संहिताया यज्ञसामप्रसिद्धमुपलब्ध्य-

विचासो नाम अध्यायः ।

कपीन्द्र उवाच ।

कृत्वाधिवास पुत्रेष्टया सम्भ्रमेण सयीसुत ।
द्वितीयदिवसे प्रातर्मङ्गलस्नानभासुर* ॥ १

शुक्लखावृतो विप्रपरीतः साधुमानित ।
पुण्याह वाचयित्वाशु गीतगादिप्रनिस्त्रनै ॥ २

नान्दीमुखान् समाराध्य देवान् पितृगणानपि ।
आचार्यान् यिनयान्नरा ध्याना स्वाभीष्टदेवताम् ॥ ३

योगिनीमण्डलं स्तुत्या स्मृत्वा श्रीगुरुपादुकाम् ।
नित्यदानविधिं कृत्वा गृहीत्वा शिष्टसम्मतम् ॥ ४

प्रार्थयित्वा सिद्धगणं मानयित्वा कुलङ्गना ।
भारयित्वा कार्यसिद्धिं वर्जयित्वाऽहितं वच ॥ ५

उप्रवमखिलं द्वितीयां धुरं दत्त्वा स्वमन्त्रिणि ।
ऋत्विजां नरणं चक्रे राजा पङ्क्तिरथो यथा ॥ ६

सदस्याश्चानुमन्तारो होतारः परिवीक्षकाः ।
उद्गातारश्च साध्वर्या धृतास्तेन चक्राशिरै ॥ ७

उत्तमेपूतमा मध्या मध्यमेषु निवेशिता ।
नीचा नीचेषु कृत्वेषु सत्त्वस्य शिरसुनुना ॥ ८

अधिकारो नरेन्द्रेण यस्य योऽभूत्समर्पितः ।
स तमेवाकरोत्तत्र गततन्द्रो गतालसः ॥ ९

बालवृद्धातुरान्धानामनाथानां परिग्रहः ।
कारितोऽधिकृतानुक्त्या सयीपुत्रेण धीमता ॥ १०

सुहिमाद्रिसमाकाशं लघुशाल्यमक्षरस्य ।
आसन् प्रकल्पितास्तत्र पुत्रेष्टिपरमोसवे ॥ ११

एकवर्णगवां दुग्धैर्मुग्धैः समनुसाधितैः ।
पायसैः परिपूर्णानि भाण्डानि प्रचक्राशिरैः ॥ १२

पोलिमानामपूपानां वटकानां महाधराः ।
शङ्कुलानां पूरिकाणां लङ्कानां त्रिजिरे ॥ १३

नानापक्वान्नजातीना भक्ष्याणां व्यञ्जनैः सह ।	
पुञ्जाः पूनैर्नरैस्तत्र भूगशः परिकल्पिताः ॥	१४
गुडोदनानि चित्राणि वृक्षरान्नानि कानिचित् ।	
समण्डा पेणिफास्तत्र त्रिभुः पर्यतोपमाः ॥	१५
घृतपक्वेस्तैलपक्वेर्मन्दाग्निपरिपाचिनैः ।	
पिष्टैर्मिसम्भूतास्तत्र भूरि शिलोच्चयाः ॥	१६
फचोरिकाधारुतरा वटिकश्वाणकोद्भवाः ।	
वन्दमूलाङ्कुरफला पुण्यपल्लवकोरकैः ॥	१७
रक्तुद्रुचिभराः शारा लेह्यचोष्यसमन्विताः ।	
जितलेदेस्तत्र सूदैः कृत्वा सस्थापिता वभुः ॥	१८
सिताघृतामृतदधिमधूनामतुला हृदा ।	
चमामुरिन्द्रस्य गृहे सुधागुण्डचया यथा ॥	१९
इत्यमन्नानि सिद्धानि कृत्वा कृत्वा प्रतिक्षणम् ।	
आयातेग्यो याचक्रेभ्यो ददुरन्नाधिकारिण' ॥	२०
दीयता दीयता भूयो भुज्यता भुज्यतामिति ।	
स्फार शब्द प्रादुरभूत्सत्रे सर्वगुणोन्नते ॥	२१
गृहीध्नमन्न खाद्यञ्च स्रजध्नमवशिष्टकम् ।	
सूपाधिकारिण' सर्वेऽश्रुवन् लेपार्थिनो द्विजान् ॥	२२
पेय खाद्य बहुविध पीयता खाद्यतामिति ।	
दीयता स्वीयता तत्र शब्दो व्योम समास्पृशत् ॥	२३
दिवसे दिवसे तत्र ववृधे स महोत्सवः ।	
यस्मिन्ननाथा दीनाश्च तुतुप्रभोजनादिभि ॥	२४
इय कुर्नेऽशम्भुभूपो त्रिप्राणा परिमोजनम् ।	
आचार्यसम्मतो त्रिप्राणनुष्ठातु समादिशत् ॥	२५
येन विघ्नस्य सहार सद्यो भवति सर्वथा ।	
कथयामास त विप्रानादौ गणपतेर्जपम् ॥	२६
दुर्गाणि यस्यास्तरति नामोच्चारेण मानत्र ।	
दुर्गाया ब्राह्मणा मन्त्र जजपुर्भूपनोदिता ॥	२७

- नमस्कारान्भास्करस्य कर्तुमारोग्यसिद्धये ।
ब्राह्मणान् ब्रह्मनिपुणान् राजेन्द्रो वरणीमदात् ॥ २८
- अभिषेकं हरस्यापि चक्रुर्भूपाज्ञया द्विजा ।
येन सर्वेष्टससिद्धिर्भविष्यति न संशयः ॥ २९
- उपोषणानि श्रीयिष्णोः सत्पुण्या शम्भुसिद्धये ।
आतन्वस्तत्तन्निष्णाता सत्त्वतो द्विजातयः ॥ ३०
- नवग्रहाणां परमान्मन्त्रान्मान्त्रिकसत्तमा ।
भूप्रदिष्टां प्राजपन् पुत्रेष्टिफलदायकान् ॥ ३१
- अमङ्गलस्य त्रिलयो मङ्गलस्य महोदय ।
येन तं मङ्गलं पुनर्हेतोर्विप्राः प्र[अ]पूजयन् ॥ ३२
- ये ये देवाः समभवन् वरदाः शीघ्रसिद्धिदाः ।
तास्तानाराधयामासुर्द्विजेन्द्राः सर्वसिद्धये ॥ ३३
- अक्षयसेनं केचिद्भगवामासेवन् तथा ।
अङ्गुर्न भूपसिद्ध्यर्थं तुलसीपूजनादिकम् ॥ ३४
- सहस्रनामस्तोत्राणि कञ्चाप्यपि सिद्धये ।
अपठन् ब्राह्मणोत्तसा हसा इव सुनिर्मलः ॥ ३५
- अथ स्वमस्तकं केचिदूर्ध्वं पादसरोरुहे ।
कृत्याऽतपन् भूपसिद्धिकामुक्ता कामुक्ता इव ॥ ३६
- एकाग्रं केचिदपि परे नक्तं प्रभोजनम् ।
धारणं पारणमपि केचित्तोयप्रभक्षणम् ॥ ३७
- फलादनं केचिदपि केचित्पल्लवचर्वणम् ।
आहारमेके वातस्य भूपकार्यार्थमाचरन् ॥ ३८
- परिवार्यं करौ पृष्ठे व्युत्क्रमात्पदयोर्दृढम् ।
धृत्वाङ्गुष्ठौ बद्धपद्मासना सिद्धाश्च केचन ॥ ३९
- पादौ व्युत्क्रमतः केचित्स्वधमारोप्य सुव्रताः ।
अतपन् राजकार्यार्थं सिद्धाः स्वार्थं यथा पुरा ॥ ४०
- दक्षाङ्गुष्ठे केचिदपि वामाङ्गुष्ठेऽथ कचन ।
अतिष्ठन् भानुपदनास्तपतः शम्भुसिद्धये ॥ ४१

वामस्कन्धे वामपाद विधाय विधिवेदिन ।	
आकुर्वन् परम वेचिह्नत श्रीशम्भुहेतवे ॥	४२
दक्षपाद वाममूर्ध्नि दक्षमूर्ध्नि पर पदम् ।	
बह त केऽपि नियम भूपार्थमथ तेनरे ॥	४३
एके दक्ष परे वाम बाहुयुग्ममथापरे ।	
ऊर्ध्वं दधत आशम्भुनार्यार्थं व्रतमाचरन् ॥	४४
निम्बूरस शर्शराञ्च साय साय समागृणन् [समागिरन्] ।	
इष्टतो भूपससिद्धिं तापसा वेचनोत्तमा ॥	४५
गुडोदक केचिदपि द्राक्षाफलरस परे ।	
अन्ये दूर्धारसमपि निम्बपत्ररसान् परे ॥	४६
गोमूत्र गोमय दुग्ध दधि तक्रञ्च केचन ।	
पञ्चगव्य माक्षिकञ्च काक्षिक घृतशर्कराम् ॥	४७
खर्जूर घण्टाफल पोलिका आम्रपोलिका ।	
अक्रोढानारिवेरानि रम्याधारोलिका अपि ॥	४८
वदराण्यैक्षवरस भलातफलबीजम् ।	
रम्भाफल जाम्बवानि नारिङ्गा यपि दाडिमम् ॥	४९
शाक यद् केचिदपि समश्नतो दिने दिन ।	
तपासि बहुधा चक्रु श्रीशम्भोर्धत सिद्धये ॥	५०
सर्पे नयीनयसना नवासनसमास्थिता ।	
नगीनविन्स पात्रा उपपात्रविलासिन ॥	५१
रनाङ्गुलीयरा रामा स्फुरमस्फुरकुण्डला ।	
सरनवलया रनकेयूरागलिराजिता ॥	५२
गन्धाश्रुताभिर्विन्सललाटा शुद्धवृत्तय ।	
पुष्पमालालसवण्डा भ्रैर्यरुसमुज्ज्वला ॥	५३
प्रत्यह मङ्गलस्नाताधूर्णैरामल्लोद्गै ।	
महान दभरादेशमरिता सिद्धिवाञ्छना ॥	५४
घृता ये शम्भुराजेन कर्तुं जपमतीदृतम् ।	
त्रिविभुर्गण्डये तत्र सूर्यप्रतिमवर्चस ॥	५५

अपरे भूसुरोत्तसा मुनिवन्नियत्तता ।

रक्ताम्बरधरा सर्वे रक्तगन्धानुलेपना ॥

५६

रक्तोत्तसा रक्तपुष्पमालाप्रलिविराजिता ।

रक्तासनस्थिता रक्ताक्षता रक्तपरिच्छिन्ना ॥

५७

ताम्बूलाधूरितमुखा कस्तूरीवेशराहता ।

लस सुगन्धतैलोषाञ्चितदीर्घशिरोरुहा ॥

५८

प्रसन्नमनसो द्योतन्मणिभूषणभूषिता ।

शुचिस्मिता शौचपरा पुरश्चर्याङ्कनश्रमा ॥

५९

क्षुत्तृदन्त्रमसहा प्रेङ्खत्तेज पुञ्जमनोहरा ।

वीक्षितानन्तफलदानुग्राना रिल शुक्रात् ॥

६०

कालिमाया मन्त्रजपमाचरधिरसौत्यदम् ।

येन सर्वेष्टससिद्धि प्रभूयान्नात्र सशय ॥

६१

इत्य व्रतानि कुर्वन्नु त्रिप्रोत्तसेषु सर्वदा ।

चतुर्मण्डलसङ्ख्यान् काल परमज्ञो ययौ ॥

६२

अथैरस्मिन्दिने कालो निर्देश्ये परिपूजिता ।

मधैर्मोसे पायसाधैरनै सपिशितैरपि ॥

६३

त्रिविधैरुपहारैश्च फलैरुपनोद्धरे ।

आराजिता नयनता शम्भुराजेन धीमता ॥

६४

महते वरदानाय पुरस्तात्समुपस्थिता ।

दर्शयामास भूपाय स्वमे स्वा मूर्तिमञ्जसा ॥

६५

चतुर्भुजा लङ्कामण्डपराभयविभूषिताम् ।

कालपन्नगसङ्काशवेणिकां चन्द्रमूषणाम् ॥

६६

लसत्सामन्ततिङ्गलं स्फुरन्कुङ्कुममण्डलाम् ।

मुक्ताहारमणिजाते शृङ्गेर्यसारङ्गिम् ॥

६७

मुक्ताफल्गुप्रविशन्नासादण्डममुग्धशङ्खम् ।

अनर्घमनाट्यमणिषश्चन्द्रशारिङ्गम् ॥

६८

स्वर्गतुमगारीर्गण्डकूटविभूषिताम् ।

ऊर्ध्वोर्ध्वपङ्क्तिपङ्क्तिस्तुम्भेवनाम्बुजाम् ॥

६९

कालीं समीक्ष्य क्षोणीन्द्र* प्रणनाम पदाम्बुजे ।	
मनोरथ सिद्धमिति स्वक मेने दृढाशयः ॥	७०
अतिष्ठदप्रजः स्वप्ने बध्ना स्वीय करद्वयम् ।	
अप्रार्थयन्महोपायैरपायदलिनीं शिनाम् ॥	७१
ततः सा कालिका देवी वरदानसमुधता ।	
जगाद शम्भुराजेन्द्रमुचित रुचिर वच* ॥	७२

काल्युनाच ।

अल जपैश्च त्रिभिर्धैर्व्रतैराचरितैरपि ।	
तपोभिर्विप्ररचितैर्नियमैरपरैरपि ॥	७३
दानधर्मदयाभिश्च प्रारब्धैर्विप्रभोजनैः ।	
प्रसन्नाऽस्मि महाराज समापय महाव्रतम् ॥	७४
पुरुष प्रतिपद्याह भविष्यामि सुतस्तन ।	
भूभार सहरिष्यामि पालयिष्यामि भूसुरान् ॥	७५
रक्षयिष्यामि धेनूना गणान् यजनहस्तन ।	
अनायास्तारयिष्यामि दुःखपङ्कादिरानिशम् ॥	७६
दुष्टान् संमर्दयिष्यामि श्वापयिष्यामि देवता* ।	
धर्म सन्धयिष्यामि हर्षयिष्यामि सुन्दरी ॥	७८
नूतनान् वल्पयिष्यामि कार्यभारधुरन्धरान् ।	
आह्लादयिष्यामि धनैर्प्राप्त्यान् कोट्कणजान्नरान् ॥	७९
महाराष्ट्रोद्भूतान् मध्यरीत्याविष्यामि भूतले ।	
आनन्दयिष्यामि वधूषुन्द गोपपतिर्यथा ॥	८०
स्वमतेनाचरिष्यामि राजधर्माननेकशः ।	
स्वैरिणीनां जनपदे प्रदास्यामि मह्यभयम् ॥	८१
अपराध जनवृत्त क्षमिष्यामि गतस्मया ।	
बहुशाल धरिष्यामि साम ताम्रदलाधिपै ॥	८२
एरुन्धत वरिष्यामि साम्राज्य जगतीतले ।	
पापदिं सञ्चारिष्यामि सर्वमाले निशेयत* ॥	८३

अत सुतार्थं राजेन्द्र चिन्ता मा कुरु कर्हिचित् ।
स्वल्पैरहोभिस्तनयवदनं द्रक्ष्यसि ध्रुवम् ॥ ८४

ततः कतिपयाहोभिर्महाकालो मम प्रिय ।
आकारयिष्यति मुदा त्वा स्पर्शाय स्थलं प्रति ॥ ८५

इत्थं महावरं दत्त्वा वराय शिवसूनुवे ।
अन्तर्हिता समभयन्महाकाली तदा क्षणात् ॥ ८६

शिवनरपतिसूनुः सूर्यतुल्यप्रतापो
वरमभिमतमुच्चैः श्यामया सम्प्रदत्तम् ।

अमृतमिव हृदये स्थापयित्वा तदानीं
समधिकमुदभापजागृतिं सन्दधानः ॥ ८७

इत्यनुपुराणे सूर्यनरो निरासकरपरमानन्दात्मजदेवदत्तोद्भृगोऽग्निन्दकरीन्द्रप्रकाशितायामने-
काध्यायसाधिताया शुभलक्षणलक्षिताया शिवपुराणान्तर्गताया संहिताया
कालीनरप्रदानं नाम अध्यायः ।

कवीन्द्र उवाच ।

एतस्मिन्समये देवाः पुरस्कृत्य चतुर्मुखम् ।
वैजुष्टगातिनं देवं वीक्षितुं समुपाव्रजन् ॥ १

क्षीराग्भोनिधिमप्यस्ये कल्पद्रुममहावने ।
रत्नपद्मवङ्कवष्टेयपृष्ठे स्वापयामणम् ॥ २

निबद्धहस्तपद्मेन गरुडेनानुसेवितम् ।
त्रिष्ववसेनेन परितः शृण्वन्तानि उ मुहुः ॥ ३

सम्पदयत्ना पादान्जलसमेकलितादिघ्नम् ।
अङ्गे स्वके कमलया लसत्त वनमालया ॥ ४

शङ्खचक्रमदां पद्मचतुर्भिः वरपङ्कजेः ।
बहन्त कीर्तुभोग्रासि वक्षस्तटमरुन्मयम् ॥ ५

वेजयतीति नाम मालां दधत् कण्ठदेशतः ।
अनर्मावुमुमश्याम पीनाम्बुमुगाढम् ॥ ६

- कस्तूरीतिलकभ्राजल्ललाटश्चारुलोचनम् ।
नवरत्नसमावीतमप्यसूत्रस्फुरन्निपम् ॥ ७
- केयूराजितभुज वैष्णवैरभिशोभितम् ।
तुलसीदलमालाभिरभिमालिनमुन्नतम् ॥ ८
- श्रीव साङ्ग श्रुतिलल मन्त्राकृतिकुण्डलम् ।
वज्राङ्कुशभजसरोरुहचिह्नितपञ्चलम् ॥ ९
- चारुमण्ड चारुनस द्योतद्वण्डमनोहरम् ।
स्मेरहास्वस्फुरद्गुल्लमनर्थगुणमन्दिरम् ॥ १०
- दार्ढ्यश्च दीर्घमाहु दार्ढ्यश्चस्तटावृतम् ।
न दक शार्ङ्ग सशर समीक्षित प्रतिक्षणम् ॥ ११
- पूर्णचन्द्रसमाभासवदन सदन श्रिय ।
मादिनी रूपसम्पत्तिं दधानमभिमानिनम् ॥ १२
- नाभिपङ्कजसङ्घातविधि रम्योदर वरम् ।
श्लिष्टजङ्घ सुदरोरु गणिभासुरगुल्फकम् ॥ १३
- नखयोत्नाभिरधिक हसत रजनीपतिम् ।
प्रगल्भपरमोदारलक्षण परमोज्ज्वलम् ॥ १४
- स्तुत पणीन्द्राजेन स्वकीये सकलैर्मुखै ।
चतुर्दस्तोत्तरतैर्मुनिभि परिवारितम् ॥ १५
- सिद्धैर्विद्याधरैः सर्वैः सतत समुपासितम् ।
देवर्षिभिर्नारदावैराश्रितमहर्निशम् ॥ १६
- शुम्बरप्रमुखैः सर्वैर्गर्भैर्गर्वकुञ्जैः ।
रम्भाचाभि समस्ताभिरप्सरोभिरनारतम् ॥ १७
- किन्नरीभिर्नागपद्मगणैर्यक्षपद्मगणैः ।
गीत सङ्गीतमङ्गाभिस्त्रिकाल परमादरात् ॥ १८
- बालार्क्योऽसुपमातस्कर कमलापतिम् ।
ददृशु सकला देवा विधातृप्रमुखास्तदा ॥ १९
- दृष्ट्वा मुकुन्द प्रणतिमुकुम्भं सुरनायना ।
स्वस्वदभारमवित्र कथयामासुरञ्जसा ॥ २०

देवा ऊचु ।

धरयामतिसम्बद्धा खञ्जस्ताम्रा महाबला ।

गने स्वर्गं यदुपतौ समस्तमयमञ्जने ॥ २१

बौद्धान्तारे परम ध्यानासक्ते निरन्तरम् ।

शिवराजे महाराजे गते रजतपर्वतम् ॥ २२

दुर्नन्ति पापसबुद्धिं प्रशस्तमददर्पिता ।

गान क्षीणा द्विजा दीना व्रतिनो भग्नमानसा ॥ २३

यतयो व्रतनिभ्रष्टा आश्रमस्था गताश्रमा ।

भङ्ग समस्तमूर्तीना यज्ञादीना परिक्षय ॥ २४

धर्मस्य तिलयोऽनीय दानानामपि खण्डनम् ।

पुराणानां कथालापवार्तायां परिभञ्जनम् ॥ २५

खपुष्पनःकर्मरतिर्निति सन्नतिक्रान्ति ।

सिद्धानां सिद्धिरिति क्षपिता वत पापिभि ॥ २६

उप्रासतार श्रीशम्भु सदा यज्ञपरायण ।

जपानुष्ठाननिरत समुपेक्षा तनोत्यलम् ॥ २७

दैत्यारे पुण्डरीकाक्ष गोविन्द गरुडध्वज ।

यथा धर्मस्य सत्त्वा त्वात्प्रमुपायं विचिन्तय ॥ २८

तस्या मत्स्यान्तारेण हृत्वा शङ्ख महासुरम् ।

चत्वारं प्रपिता वेदा आनीता मधुमर्दन ॥ २९

धृत्वा कूर्मतनुं पृष्ठे मन्दरो निनिवेशितः ।

विश्वम्भरापि त्रिभृता कथाचिन्निजलीलया ॥ ३०

उत्तोल्य धरणीं दन्ते त्वमेक परमोत्तम ।

त्रिमूर्तिं सौम्यं मूर्तिं नारायणं नरोत्तम ॥ ३१

हिरण्यशशिपोर्विशस्तटीतटत्रिपाटनम् ।

शुसिद्धगुणमाश्रयाय मुमुग्धं प्रतिपादितम् ॥ ३२

वामनीं मूर्तिमासाद्य त्रिभिर्विजयिणे क्रमात् ।

त्रिज्योतीं सहस्राऽऽक्रान्ता जनार्दन जगन्ने ॥ ३३

- त्रि. सप्तवृत्ता जगतीपतयो त्रिषीकृताः ।
कुठारधारयातीन त्वया भार्गवमूर्तिना ॥ ३४
- त्वया दाशरथीमूय प्रख्यातगुणसम्पदा ।
शरैरुमैर्विनिहतो रात्रणो लोकायण ॥ ३५
- हलेन सहस्राकृष्य कालिन्दी परिभेदिता ।
त्वया त्रैलोक्यसारेण चत्वरामतनूभृता ॥ ३६
- औपहास्य त्वया नीता. श्रुतयो बौद्धरूपिणा ।
वर्द्धिता. परमा बौद्धा द्विपन्तो ब्राह्मणवर्मान् ॥ ३७
- तुरङ्गम समारुह्य त्रिगृह्य यज्ञै. सह ।
भगान् कल्पित्वरूपेण कीर्तिं चाश्वित् करिष्यसि ॥ ३८
- ऊर्जस्वीनि स्वरूपाणि त्रिभार्यै कमलापने ।
बहूनि यै. समस्तानामानन्द परिवर्त्ते ॥ ३९
- त्वमित्थ दुरितश्रेणो मधुमर्दन सर्वदा ।
त्रयाणामपि लोचाना हरस्त्वतिवृणान्वित. ॥ ४०
- हर्षाशेषाऽधुना तस्मात्त्रमेवास्मान् प्रपालय ।
दुस्तपज्ञप्रियारम्भापरिदीनमनोरथान् ॥ ४१
- प्राण त्वत्तो त्रिना त्रिणो कोऽन्यो न प्रररिष्यति ।
अनस्त्रामेव सम्प्राप्ता शग्णहृत्स्थानिधे ॥ ४२
- व्यासश्चराचरमिद मायया भरद्वाजया ।
त्रैलोक्य त्रिषिधान् भगान् त्रिभार्ति हृदयह्वयान् ॥ ४३
- अभ्युत्थानन्त लक्ष्मीश प्रसादसुमुखो मय ।
ममन् कृते जलनिधामि शीघ्र समुद्धर ॥ ४४
- इति सम्प्रार्थिनो देवैर्मार्थो वरदोऽभवत् ।
अनुत्पन्नासम्प्राप्तो गीर्वाणावन्निनायक. ॥ ४५
- अशेषद्वचन त्रिषिदेभ्यः वरसमुत्सुवान् ।
निष्पादयेयामि युधा सुधेव सक्त्रप्रियम् ॥ ४६

निष्णुवाच ।

तिथ्यात्समुत्पन्नमिदं भय त्यजत निर्जराः ।

अगण्यपुण्यचरितख्याते मृशबलान्वये ॥

४७

शिरस्कुलकन्याया राजसाया मनोरमे ।

जठरे मामकी माया पुरुषेण भविष्यति ॥

४८

कार्यं त्रिलोक्या परमप्रीत्या परिकरिष्यति ।

कृत्वा विचित्र चरित लोकांनाह्लादयिष्यति ॥

४९

दामोदरो वाक्यमित्यमुक्त्वा त्रिदिग्जासिन ।

गिरराम महायोगी तिसृज्य प्रणयान्वितः ॥

५०

उपेन्द्रेण मुदा देवा तिसृष्टाः कार्यमुन्नतम् ।

प्रतिज्ञाय प्रणम्याय ययुर्वत ययातयम् ॥

५१

गतेषु देवेषु निजस्थानानि मधुसूदनः ।

कमलासेवितपदः सुध्यापोरगनायके ॥

५२

मनीषिण ऊचुः ।

करीन्द्र भक्तो वाक्य त्रिश्रुत परमाद्भुतम् ।

प्रतिज्ञात कालिकया पुरुषवरण यथा ॥

५३

आद्या शक्तिः कथमिदं जाता पुरुषरूपिणी ।

कुत्रापि पौरुषप्राप्तिर्न दृष्टा रमणीगणे ॥

५४

इत्यमानुष्यं वचनं करीन्द्रो वाक्यश्रोत्रि ।

सानन्द कथयामास पण्डिताञ्च श्रवणोन्मुखान् ॥

५५

करीन्द्र उवाच ।

एता युवतयः सद्यः पुरुषाश्च प्रपेदिरे ।

मार्गण्डेयेन मुनिना पुराणे परिश्रितम् ॥

५६

नन्दगोपगृहे जाता यशोदागर्भसम्भवा ।

तत्रस्तौ नाशयिष्यामि त्रिन्ध्याचलनिवासिनी ॥

५७

इत्यमुक्तं भगवता मृगण्डो त्रिष्ठ सुनुता ।

तस्मादियं महामाया पुरुषं प्रतिनश्यति ॥

५८

कथं पुरुषरूपत्वं यास्यतीति द्विजोत्तमाः ।

महामायात्र सन्देहं त्यज्यमलम्बितम् ॥

५९

समुदितनवहर्षा निर्जराणामधीशा

मुरिपुमुखपद्माद्वाक्यमुच्चेर्निशम्य ।

सहितमतिविचित्रं भावयन्तः स्वचित्ते

समधिक्नुमुदमापन्वर्जितानन्तशोकाः ॥

६०

इत्यनुपुराणे सूर्यशो निवासरूपरमानन्दात्मजगोविन्दकरीन्द्रप्रकाशितायामनेकाप्याय-
साधिताया शिवपुराणान्तर्गतायामध्यायः ।

मनीषिण ऊचुः ।

कार्त्तया प्रदर्शिते स्वप्ने राजा जागृतिमागतः ।

तदा यक्षकर्म चक्रे कवीन्द्र परिवर्णय ॥

१

कवीन्द्र उवाच ।

राजा जागरमासाद्य प्रातः प्राप्य सभान्तरम् ।

पुरोहितायारुषयस्त्रय परमहेतुरुक्म् ॥

२

पुरोहितोऽपि तत्सर्वं निशम्य नृपभाषितम् ।

अत्रय भावि सत्रल भाति कालीयचो यतः ॥

३

जपयद्देस्तपोयद्भैरवं निष्ठाप्रवर्तितैः ।

पूर्णाहुतिश्चर विभो महाराजकुमारः ॥

४

इत्युक्तः शम्भुभूपालो गौरवेण पुरोधसा ।

कर्तुं पूर्णाहुतिमथोदतिष्ठत्परमासनात् ॥

५

प्रतीक्ष्य होममयन वीक्ष्य वह्निं समेधितम् ।

ब्राह्मणान् होमससक्तानपि सज्जातसम्भ्रमः ॥

६

मधेर्मांसैः सपिशितैः परमान्नविमिश्रितैः ।

एलाल्यङ्गकङ्कोलयपूर्वैकमुदरैः ॥

७

जातीफलैर्नागिरे रम्भाखर्जुजैः फले ।

रसालैर्विभिरे खाद्यैरघूर्णैरदकैः सह ॥

८

कुङ्कुमागरक्तस्तुरीसिन्दूरपटासकै ।

स्फुरत्सुगन्धपटलैर्विधे कुसुमव्रजै ॥

९

कौशेयै सिचयैरूर्णान्धै सुन्दरकम्बलै ।

अपरैर्मिलितैरैस्तुसञ्चयैर्नरनायक ॥

१०

घृतधाराभिरधिक स्नपयन्नातसारथिम् ।

चक्रार परमोदारा पूर्णाहुतिमतन्त्रित ॥

११

पूर्णाहुतौ समाप्तायामाततान प्रभोजनम् ।

विप्राणा शम्भुराजेन्द्र प्रार्थनापूर्वक तदा ॥

१२

केपाञ्चित् प्रददौ प्रामान् दक्षिणायै विचक्षण ।

तुरङ्गमान् गजेन्द्राश्च रथान् रत्नानि कानिचित् ॥

१३

अजायिक बहुधन शिविका सुमनोहरा ।

सुखासनान्यश्चतरीरुष्टान् गात्रस्समाहिषी ॥

१४

समीचीनानि वासासि भूषणानि सहस्रश ।

माण्डानि बहुरूपाणि पात्राणि विविधानि च ॥

१५

प्रेमयक्तानि बल्यात्रलयो रत्नमुद्रिका ।

काञ्चील्लामनप्राभ्रष्टकानि सदनाभ्यपि ॥

१६

दासीर्दासान् धान्यराशान् कृषिक्षेत्राणि कानिचित् ।

समाददे राजसिंहो याचमानाय सर्वत ॥

१७

तथैव दशदानानि प्रख्यातानि नरेश्वर ।

प्रगल्भयामास मुदा स्वानुष्ठानप्रपूर्वये ॥

१८

महापौण्ड्रशदानानि कानिचिपरमादरात् ।

रचयामास राजेन्द्रचन्द्रो यज्ञप्रपूर्वये ॥

१९

इत्थ दानानि निमृत्त प्रददन् शम्भुभूषति ।

कन्यदुम इवालोकि लोभिलोर्लेर्महोसवे ॥

२०

इत्थ दान समुद्रीक्ष्य तत्र उच्युक्तुर्जना ।

न ययानेर्न माधातुर्न नृगस्य न वा निमे ॥

२१

न सृञ्जयस्य नेलस्य न दिलीपस्य नो शिरे ।

हरिश्चन्द्रस्य नात्रस्य न च रामस्य नो शिर्न ॥

२२

उशीनरस्य राजर्षेर्गयस्य नहुपस्य च ।

न वाक्षितोऽस्माभिरहो विश्रुत श्रमणेन वा ॥

२३

याव त पासो भूमेर्धरा मेघस्य यावती ।

आदादानानि तावति द्विजेभ्यो राजसत्तम ॥

२४

याव य सिन्धुतीरषु बालुमाना परम्परा ।

यावतो धरणामप्य तृणानामपि सञ्चया ॥

२५

यावत् स्वर्णशैलस्य शिला परममासुरा ।

यावयो गगनप्राते तारका परिसंस्थिता ॥

२६

भाना कपु यावताऽणव समुपवृद्धिता ।

यावत्स्तरुजाताना पल्लवलय स्मृता ॥

२७

यावत् सागरजल संस्थिता यादसा व्रजा ।

तुषाराद् समुदिता यावत्ता द्विमजा कणा ॥

२८

कणा धायस्य यावत्ता धरणामधिजृम्भिता ।

तावतार्गा सुवर्णानि याचमानाय सर्वत ॥

२९

प्रददन् शम्भुराज दक्षितामणिनिवापर ।

महासवे महादारे प्रबभानधिरु श्रिया ॥

३०

दनय दानमतुल तत आशम्भुभूपति ।

स्नावावभृथमशुचे सुहृमित्रसमन्वित ॥

३१

निसर्जयामास मुदा द्विजद्रान् स्नाश्रम प्रति ।

हर्षोऽर्कपसमावात स सद्य समजायत ॥

३२

अथा विप्रसु यातसु पूर्णसामेषु दापने ।

महानन्दभरानिष्ट शिरराजामसम्भन ॥

३३

समाहूय नृपश्रेष्ठान् सभातरमलङ्कृतम् ।

आभूषयामास मृदुवासाभिर्मणिभूषणै ॥

३४

अथ सर्वे नृपोत्तसा पूजिता शिवसूनुना ।

आभूषिता बहुविध यथातथमुपाययु ॥

यातेऽु भूपमुरयसु प्रजानामपि मण्डम् ।

यथाहं मानयामास ग्रामान् शम्भुनरेभ्यः ॥

३५

तथा मौला केचिदपि प्रधाना मन्त्रिनायका ।	
मानिता त्रिविधैर्मानैस्तदा भूपेन सादरम् ॥	३७
दीनान्धशधिरा केचिदुत्सर्ग्य समागता ।	
तेऽपि सन्तोषितास्तेन क्षोणीन्द्रेण सुबुद्धिना ॥	३८
महोत्सवे येन येन यद्यत्समनुयाचितम् ।	
दत्तमासीत्तस्य शम्भुभूमीन्द्रेण महाधनम् ॥	३९
इत्थं समाप्तिं सकलं यज्ञं नीत्वा नरेश्वर ।	
यथाक्रमं समानाप्यादराद्भूमिरोत्तमान् ॥	४०
यस्य यद्यत्समभवद्भस्तु मानसमन्वितम् ।	
तस्य तत्तत्करगतश्चकार परया मुदा ॥	४१
गजान् तुरङ्गानातुष्टान् रथानश्चतरीणि ।	
आवाह्यं धनभारेणाल्विजं स्वान् गृहान् ययुः ॥	४२
ऋत्विजेषु समस्तेषु स्वान् गृहान् प्रस्थितेष्वलम् ।	
शम्भुराजो महाराज शिवराजाल्वजं कृती ॥	४३
बहून् स्त्रमूर्ध्नि परमं श्वेतप्लव्जं शशिप्रभम् ।	
चामराभ्यां वाज्यमानं सुरराज इवापर ॥	४४
मायूरव्यजनेनाऽपि सर्पतः परिवीजितः ।	
अनेकसेवासुमुखैः सेवकैर्भित्तैश्चितः ॥	४५
प्रसन्नपदनान्भोजो नवान्तर्परिराजितः ।	
मुक्ताजालैः कृतोत्तमो मुक्ताकुण्डलगण्डितः ॥	४६
एकावलिं रत्नहारं बहून् कण्ठे सुशोभने ।	
हारमाणिक्यघटितकेशयूरेषुतिष्ठितः ॥	४७
वक्षःस्थलाभिविलसत्पदकं स्मरसुन्दरः ।	
रत्नानुवीतमल्यद्वयशोभिकराभुजः ॥	४८
अनेकरत्नकलितकटिसूत्रमनोहरः ।	
दिव्याम्बरपरीधानं पुण्यमालासमुज्ज्वलः ॥	४९
केशरेणानुलिप्तहो गन्धान्नतराजितः ।	
कस्तूरीतिक्तगन्धजल्लालरुचिराजितः ॥	५०

परिपूर्णनिन्दमरो वैतालिरूपरिष्ठुत ।

यज्ञमण्डपक हित्वा प्रविशेश स्वक पुरम् ।

स्थित्वा रत्नासने रम्ये कार्यजातमसाधयत् ॥

५१

अगणितकृतकीर्ति कामरत्नमूर्ति

प्रिचितबहुपूर्तिर्याचिमाना जनानाम् ।

मखवरमतिहर्षात्पूर्णता प्रापयित्वा

निजगृहमथ गत्वा शम्भुराजो ननन्द ॥

५२

नीलया निभृतलील्या वर प्राप्य दत्तमथ शम्भुभूपति ।

आनभार सुपमा महत्तरा कालिकोक्तिमतिभाषयन् हृदि ॥ ५३

इत्यनुपुराणे सूर्यप्रशो परमानन्दोद्भवदेवदत्तात्मजप्रकाशितायामध्यायशतसाधिताया
शिवपुराणान्तर्गतायामध्यायः ।

कवीन्द्र उवाच ।

अथो शिरस्कतुलजा राजसा शम्भुसुन्दरी ।

वभार गर्भे परम सर्वलोकहितङ्करम् ॥

१

लब्धे राजसया गर्भे पाण्डिमा मुखमाविशत् ।

उत्पाने निभृतालस्य पादयो समुपाययौ ॥

२

तन्द्राविलोचनप्रान्ते निद्रामुद्राऽपि वाचन ।

अवर्धत विशेपेण सर्वव्यावृत्तिहारिणी ॥

३

नितम्बविम्बे प्रथिमा कशिमाङ्गे सुदु सह ।

समुल्लस सहसा गर्भो जठरसरिषते ॥

४

सुपमा काचिदधिसा राजसाया मुक्ताम्बुजे ।

जगाम वृद्धिं वृषतेर्मानसोल्लासदायिनीम् ॥

५

भूय वरिशिर स्पर्धा जघन गर्भसम्भवे ।

समाललम्बे सहसा राजसाया विशेषत ॥

६

अरलम्ब विनोयातु राजसाया प्रतिशृणम् ।

न शक्तिरासीज्जठरे गर्भमाराट्टराति ॥

७

- त्रैलोक्यगुरौ जठरे यस्या माया समाविशत् ।
समुद्बहेत्समधिकं गरिमाणं कथं न सा ॥ ८
- अखण्डधर्मसलिलनिन्दवो मुखमण्डले ।
मुहुर्ददृशिरे तत्र राजसायां सखीगणैः ॥ ९
- अवलम्ब्य प्रेम्भरादयां सख्यं सुविस्मिता ।
असेवन्त महोरसाद्वै राजसा राजसुन्दरीम् ॥ १०
- उदरे सत्वसपत्ना नर्मदासिख शर्मदाम् ।
समीक्ष्य राजसां सख्यं सम्प्रापु परमा मुदम् ॥ ११
- गर्मिणीं शम्भुभूषालो राजसा निजसुन्दरीम् ।
क्षणक्षणं प्रेम्भरादलोपत दयान्विता ॥ १२
- सर्वासु सा सपत्नीषु राजसा मानमानिता ।
राज्ञाधिकं सखिजनैर्गुर्विणीसधिकाऽभवत् ॥ १३
- यद्यदर्शयते साऽयं राजसा पृथुलेक्षणा ।
तत्तत्सम्पादितमभूच्छुभुराजेन धीमता ॥ १४
- आभूषणानि सा भारं मेने शम्भुनृपप्रिया ।
अज्ञानामपि केपाश्चिन्महागर्भभरालसा ॥ १५
- गर्भच्छाया काचिदपि बबुधे ता समाश्रिता ।
सखीजनस्य चेतासि हरन्ती भूपतेरपि ॥ १६
- अथ ता मृगशावाक्षीं तृताये मास्युपस्थिते ।
उदभूवन् सखिजनाह्लादका दोहदा मुहुः ॥ १७
- प्रतिमाया देवतानां सदर्थ्यारम्भणे मतिः ।
समस्तविप्रवृन्दानां सम्भ्रमात्परिपालनम् ॥ १८
- मत्तव्याघ्रवराहाणां बन्धनं परिमर्दने ।
अमिलापं समधिकं प्रादुरासीदिने दिने ॥ १९
- हरिणानामपि मुहुर्वधने हनने रतिः ।
वधे तित्तिरवृन्दानां रक्षणे च महोत्तर ॥ २०
- सारिकाशुभ्रदानां धरणे परिपोषणे ।
प्रीतिं परमिकां वाधिदिनानिशमत्प्रदता ॥ २१

- अनेकपक्षिवाताना हनने परिपीडने ।
अकुण्ठा परमोत्पन्ठा राजसाया हृदम्बुजे ॥ २२
- पवित्रमत्स्यजातीना ल्यक्तागल्गुण्डितम् ।
धर्तुं समीहा लीलाभी राजसा समुपस्थिता ॥ २३
- औदास्य परमोदार महाराष्ट्रेषु सर्वदा ।
कोङ्कणस्थेषु सर्वेषु महादरपरिक्रम ॥ २४
- आरामारोपणोत्साह समीहा वनरीक्षणे ।
सर्वत्र करुणा चित्ते जनाना परिपालने ॥ २५
- मौलानामाधिपस्थेषु नवीनस्थापने रति ।
नमस्याधा मुररिपोरानन्देन समुद्यम ॥ २६
- प्रीति समधिका काचिन्नटानामपि नर्तने ।
हर्षोत्कर्षो धारवधूलास्यलीलासमीक्षणे ॥ २७
- सुन्दरीभिः परिकृता अपराधा समुन्नता ।
स्पृहाभिमानेन मया गोपनीया वृत्तिया ॥ २८
- विश्वास सर्वकार्येषु सेवकेषु निरन्तरम् ।
कूरकोङ्कणभूतेषु कृषिकर्मोपजीविषु ॥ २९
- आशा वधू स्वका दासी करिष्यामि गतश्रमा ।
आशामित्य दधाराशु राजसा सबसम्भृता ॥ ३०
- अट्टालिकाश्चन्द्रविम्बन्नुम्रिन्यध्वरुचित्रिता ।
कदा विरचयिष्यामि शम्भुभूमीन्द्रसुन्दरी ॥ ३१
- यवनेषु समस्तेषु सेना सम्प्रेषणस्पृहा ।
अभिलाषधिरतर सामस्याऽपि[साम्प्रदायिक] समुद्यत ॥ ३२
- अयुन्ननपुराणाश्च स्वायत्तीकरणे मति ।
जलस्थलारण्यशैलदुर्गाणा पालनोद्यम ॥ ३३
- तत्कराणामप्यग्रे रति काचन सर्वदा ।
प्रजानामपि सर्वासावाक्यस्य सहन मुहु ॥ ३४
- अभिलाष स्वसेनाना विजयप्रेषणे महान् ।
एवढाविषयस्य वाञ्छा स्वच्छा हृदम्बुने ॥ ३५

क्राडन बालकगणैर्भ्रमण निभ्रमन्मुहुः ।

गायकानां गायनस्य श्रवणे परमादर ॥

३६

सदा विजयभेरीणां ध्वनेराकर्णने महः ।

अनेकवाद्यजातीनां घानालोचनकौतुकम् ॥

३७

सर्ववस्तुषु वैराग्य भूषणादिषु सर्वदा ।

महास्पृहा वितरणे विप्रमुख्येषु काचन ॥

३८

प्रीत्या परमया स्त्रीषु सर्वासु वत गौरवम् ।

अष्टादशपुराणानां मर्मज्ञाने महोत्सवः ॥

३९

अलौकिकं लौकिकञ्च ज्ञानाज्ञानविभेचनम् ।

अपारबाजिशालात्ता रचने प्रीतिरुन्नता ॥

४०

गलमदानां बहुशो गजानां परिवीक्षणम् ।

अनेकवयशालानामाभूत्पनचमकृतिः ॥

४१

अभिमानं सेवकानां स्वर्धीयानां निरन्तरम् ।

गौरीवल्लभपूजायामौदास्यं मनसि स्फुटम् ॥

४२

विज्ञप्तिपूरणं सद्यो दीनानाया-धानां मनेऽम्बा ।

प्रियोक्तिं सर्वलोकेषु क्षमां कापि च सम्भृता ॥

४३

आनन्दं सर्वदा चित्ते दशदिग्बिजयक्षमः ।

दाम्भिकानामपाराणां दूरतः परिवर्जनम् ॥

४४

वैष्णवानामतितरां सम्मानपरिकल्पनम् ।

विद्यावतां ज्ञानयनामने मध्यमा रतिः ॥

४५

विनोदकानामपि रुचिर्वित्तप्रदापने ।

भाण्डानां बहुरूपाणां यस्माद्यैः परिलटनम् ॥

४६

जलस्यलारण्यगिरिदुर्गेषु निजलालयाः ।

उत्साहं स्थापने कश्चिदभिवृत्त्याधिशारिणाम् ॥

४७

स्वबुद्धिहीनाभिभवैरार्यकार्यप्रयोजनम् ।

दयां मयः दृढतरमापणानां प्रकल्पनम् ॥

४८

अयोक्तिजल्पनं सर्वं कृत्वा निस्पृहताधिपम् ।

कालानिक्रमणं भूयस्तत्प्राप्तेनादापने ॥

४९

- स्वर्गार्यसाधने साधुजन समयोचितम् ।
परोत्कर्षविमर्देषु प्रश्रयेण समुद्यम ॥ ५१
- कार्योद्यते स्तुतिप्रवाहलन कृतस्मृणि ।
दायादेषु कृपा काचिद्वहि सज्जनसम्पत्ता ॥ ५२
- वर्तनानां नवीनानां ग्रहणे प्रीतिरुज्जता ।
दापने चापि परमा निजप्रेष्यभ्य आदरात् ॥ ५३
- अभिगपश्चरत कुङ्कुमारुणराससाम् ।
कस्तूरीतिलस्स्यापि समीहा हृदयान्धुजे ॥ ५४
- वधूटिकानामधिर लोचनाभ्या समीक्षणे ।
स्पृष्टेय दोहदा स्फारा वभुषु शम्भुसुदरीम् ॥ ५५
- ये ये दोहदया येचिसमभूतदिने दिने ।
राजसाया प्रपूर्णास्ते शम्भुराजकृपामरै ॥ ५६
- इष ग्रहमिता मासा दिनानि कतिचिपुन ।
व्यतायुर्दशमस्याऽपि राजसाया नृपक्षिय ॥ ५७
- अप सधोसरनरै प्रगरमणिभित्तिके ।
विचित्रचित्ररुचिरचम कृतिनिधायके ॥ ५८
- गुडानिर्गुण्डिकाश्चतस्रपेर्निम्बपल्लवै ।
अभितोऽभिवृते चारुवचाखण्डविराजिते ॥ ५९
- परितो दृढसम्बद्धै कृष्णतनुभिराचिते ।
कमैराम्रदलैर्योतद्द्वारोर्ध्वतनमण्डले ॥ ६०
- भिपग्नौ सूतित्रयाश्विनिःसासुचिक्षणै ।
बहि समावृते दिष्टवेदिभिश्च समन्तत ॥ ६१
- अधिर मौतिरैर्भूतवाधाहारिभिरावृते ।
दापमालापरिवृते कुलजाभिरभिप्लुते ॥ ६२
- निबद्धकाण्डपटके चतुरेर्द्वयोरुपै ।
एकमिशतिसहस्रयामासै प्राप्तमनोरपै ॥ ६३
- धानीजनैरनुसृते सौन्दर्याभिरक्षिते ।
प्रसूतिनासूतजपपैरैर्विप्रैरधिष्ठिते ॥ ६४

- चातुर्ण्यभवे कैश्चिद्वद्वै शुमयिचिन्तकैः ।
बहिराग्रेष्टे मन्त्रमग्नरक्षकदम्बके ॥ ६४
- अन्त पुराम्यन्तरस्थे ललिते सूतिरुगृहे ।
शालिवाहनके शके .... ॥ ६५
- सौभाग्यसम्पृतातीय राजसा राजमानिता ।
शचो जयन्तश्च यथा प्रद्युम्न रुक्मिणी यथा ॥ ६६
- पडानन शैलसुता यथा विष्णु यथाऽदितिः ।
तथा बालार्कविलसदहर्दाधितिमुक्तम् ॥ ६७
- साम्राज्यप्राप्यपदवीदायकैः पञ्चभिर्ग्रहैः ।
असूर्यगैरन्विताया बेलया सुपुत्रे सुतम् ॥ ६८
- सुश्लक्ष्णकुन्तल चारुभाल कमललोचनम् ।
मुरारिमुख्यवेषुनासादण्डमनोहरम् ॥ ६९
- मनोज्ञश्रवण शकानाथस्पर्द्धिमुखाम्बुजम् ।
पलाशकलिकाकारलसद्भूयुगमण्डलम् ॥ ७०
- समानगल्लमधिकं त्रिलसद्गण्डयुग्मकम् ।
सुहृन् चारुचुबुक मनोज्ञदशनच्छदम् ॥ ७१
- कम्बुग्रीव वृषस्कन्ध दीर्घबाहुं त्रिराजितम् ।
कपाटविलसदक्षस्तट कमोदरश्रियम् ॥ ७२
- घोतकोकनदाकारका सुललिताङ्गुलिम् ।
मनोज्ञजङ्घायुगल ललन्त स्वीयतेजसा ॥ ७३
- कमोरुयुगुलप्रान्ते प्रस्फुरन्मणिनन्धरम् ।
ध्वजोर्ध्वरेखाकुटिशङ्कुशमास्वपदाम्बुजम् ॥ ७४
- शशरक्ततिरस्कारिनखरान्ध्यामिमण्डितम् ।
पङ्कज पद्मालयनत लक्षणलक्षितम् ॥ ७५
- धाज्यः प्रभूता प्रोद्भूत सुत धीश्यानिनिस्मिता ।
समम्भ्रम निभ्रमेण प्रतीहामुपाश्रिता ॥ ७६

नत्वाधिकं नरेन्द्राय शम्भवे शिशुसूने ।

निवेदयामासुरुच्चैः सुतजन्म सुधोषमम् ॥

७७

अथ महितजयश्रीः शम्भुनामा नरेन्द्रः

समधिकगुणवृन्दैर्बन्दिभिः स्तूयमानः ।

समुदितनवहर्षाद्वारिभिर्जल्पितं यत्

सुतजननमुद्रप्रं तन्निशम्योदतिष्ठत् ॥

७८

उत्थायाऽपो विधायाभिपयमतिरसाच्छम्भुराजः सचैलं

दृष्ट्वा वक्त्र सुतस्य प्रणयनमराध्विन्तयन्नादिमायाम् ।

विप्रेभ्यः सम्भृतेभ्यः फलरुवितरणं कर्णरत्नपूर्णहर्षो-

त्कर्पाक्षके तदानीममरवतरुर्वाक्षितो याचकरोधैः ॥

७९

कारागारनियन्त्रणामधिगता ये पूर्वमत्युन्नतां

दण्ड्याश्चण्डिमदण्डखण्डनिकरीर्ये दुर्जनाः केचन ।

ये द्वेष्या अपि पुत्रसम्भयमहोत्साहे प्रसन्नात्मना

सर्वे ते शिशुसूनुना नृपतिना श्रीशम्भुना मोचिताः ॥

८०

वादित्राणा निनादेः सहचरचिरसितां भक्तकुम्भीन्द्रपृष्ठे-

ध्वारोध्यप्रौढहर्षात्सरलजनपदे पत्तने वापि भूयः ।

आवाह्य प्रीतियोगात्करसलिलरुहे दापयामासुरेके

मौलेयाः प्रेष्यलोकाः क्षितितिलरुसमा ज्ञापिता यातशोकाः ॥ ८१

रूपानीवा नगीना नलिनदलदशो लास्यलीलामतन्वन्

नानागानानि चक्रुः परमसभराद्वायनाधारुतानाः ।

नृल्यन्सारान्नटौघाः परमाविठगणैः सम्भृताः केऽप्यकुर्वन्

जाते श्रीशम्भुपुत्रे निमृतगुणगणश्रेणिमालापवित्रे ॥

८२

देवा हर्षमुपागमन् ...भूतानि शुद्धान्यल

विप्रेन्द्रास्तुतुषुः प्रजाः परमिनामापू रतिं काञ्चन ।

दासीदासगणा प्रमोदमरिता भूपा परे शत्रव-

श्चित्ते शम्भुनरेशसूनुजनन शल्य दृढ मेनिरे ॥

८३

य कर्णे शृणुयात्पठेद्बुद्धिभराद्यः पाठयेच्छैक्षकान्

श्रीशम्भोः सुतजन्म नर्मपरमोत्साहेः क्षितौ मानव ।

सर्वं सो लभते मनोरथशतं प्रख्यातमोर्तिर्महा-

पुरामालकलयन्धुसुहृदा मानैकमान्यो भवेत् ॥

८४

इत्यनुपुराणे सूर्यवंशे निवासरूपरमानन्दोद्भवगोविन्दकवीन्द्रप्रकाशितायामनेकाध्याय
साधितायामशावतरेणे अध्यायः पुत्रजननं नाम ।

Index of Some Interesting Words

अगदहार—A Physician	इन्ध—A king
अजला—Truly, in proper light	उत्क—उत्कण्ठित—Desirous
अजिरक—A Court	उत्तल—Strong
अणु—Small, a name of Śiva	उदर्क—Future
अन्त—Entrails	उद्ग्राह—Lifting up
अद्य—अद्य—Now	उद्भुर—Firm, heavy
अद्व—Plentiful	उपकण्ठ—Proximity, nearness
अनलीक—True	उपजाप—Whisper, treachery
अनीमिनी—An army	उपाधि—A fraud, dishonesty
अनुसार—Custom, usage, authority	उपहर—A private place
अनुवाग—Versed in Vedas	उररीकृत्य—Accepting
अनेहसि—In time	उररीचक्रे—Assented
अनोरह—A tree	ऊर्ध्वरेतस्—A celebrate
अन्तरीय—An island	उत्तराल—A mortar
अन्वय, अन्ववाय—A family, race	कन्दुपी—A female turtle
अपवर्ग—मोक्ष—Final beatitude	कटाह—A frying pan
अभिचार—Magic employed for evil	कण्डीरच—A lion
असीक—Lustful, libidinous	कपाट—A door
अन्यर्ण—Near	कमल, कयन—Delicate, lovely
अभ्यासतुप्—Standing near	करपत्र—A saw
अरम्—Quickly	करिष्यता—A collection of elephants
अरात, अराखिता—Crooked (the eyebrow)	कटुर-कथुर—A demon
अराली—Crooked, uneven country	काशी—A waist belt
अलीक—False	सामर्थ—Magic
अवदात—Pure	रिषिदिशि—The bird called casa
अदृत्—Sin	पीर—A parrot
आखण्डल—Indra	पुञ्च—A plastered wall
आतङ्क—Disease	पुहक—A juggler a cheat a rogue
आतोच—A musical instrument	कुन्वा—A wicked female
आहोयुधिषा—A wonder	कोटिर, कोटीर—The hair on the head
इन्द्रधुन—Possessing the power of Indra	कोटीर—The hair knot on the head
	बौदुरिन्—A hypocrite, crowing like a cock

रुच्य—Raw flesh	निर्वृत्ति—A calamity, an evil
लण्डपरशु—A name of Śiva	निर्वेद—Disgust, loathing
खर्वे—Small, dwarfish	निशीथिनी—Night
गान्धर्वविद्या—Music	नीरु—An inhabited country
गार्ह—Relating to a house	परङ्—A eunuch
शुक्ल—An ankle	परङ्ग—Learning
गोधिना—Lizard	परिवर्ह—Retinue, attendants
वध्वरीक—A black bee	परिरुड—A master, owner
चन्द्रिदर—The moon	परिपन्द—Train, retinue, ornament
जनिध—Eating	पर्याण—A saddle
जग्यधर्म—For eating	पाषालिका—From the Pāścāla country
जैनयाना—March for conquest	पाथेधि or पाथेदधि—An ocean
जोय—Happiness, pleasure	पारिङ्—The rear of an army
तनुन—An armour	पापुल—Sinful
तर्तुल—Thirsty, desirous	पिचिणिङ्गल—Corpulent
ताडङ्ग—An ear ring	पुण्डरीक—A mark on the forehead
ताडङ्गयुगल—A pair of ear rings	पृथु—A child
तिग्म—Sharp, pointed	प्रचेनस्—Varuna, god of the waters
तुहिन—Cold, snow	प्रणयप्रद—Stooping to render obedience
दत्ताश्रम—Residence of teeth, mouth	प्रतिप्रप—At every Spring
दम्भोलि—Indra's thunderbolt	प्रण—Given
दक्ष—अश्विनीकुमार—The twin gods	प्रवृद्ध—Impediment, obstacle
दुरासद्—Unrivalled	प्रधन—A fight, battle
दोग्ध्री—One who acts from disinterested motives	प्रपद—The forepart of the foot
शुम्भ—Wealth power, glory	प्रपा—A watering place
शुक्ल—A deity, planet	प्रमथ—Followers of Śiva
द्विरदन—An elephant	प्रवृह—Submissive
धियाय—A place for the sacrificial fire	प्रभय—Respect, courtesy
ध्वजिन्—A liquor seller	प्रथी—A delicate person, a dwarf
नक्तक—A towel for wiping dirt	प्रथुमर—Flowing forth advancing
नाष्—To ask sobert	प्रथ—A table land
नासीर—An advance guard	प्रेन्सन्—Oscillating
निरुर, निरुरम्बर—Flock	प्रेम्यता—Servitude
निप्रता—Subservience	पेद—A jackal
	बन्धुमीन—A flower

यज्ञाय—Fit for ■ Brahman

भङ्गी—Waves

भणिति—A talk, ■ discourse

मिदुर—Fragile

शृणु—A cliff

शृणुपात—Fall from ■ precipice

शृगृद्ध—Paraśurāma, a descendant of
Bhrgu

भौरि—A Brahman

मकरालय—An ocean

मञ्जु—Quickly

मन्त्रु—Lovely, charming

मनीर—An anklet

मनुमान्—A criminal

माधुर—Coming from Mathura

माय—A juggler

माधूर—Like a peacock

मार्दङ्गिक—Playing on mrdanga

माहेयी—A cow

मुउर—A mirror a bud

मृध्—To moisten

मृथ—A battle

मुक्षिर—A cloud a frog

मेदुर—Full of covered with

मेल—A meeting

यामिक—A night guard

याम्यजूर—A performer

राजपत्नी—A number of kings

रात्रिदर—A ghost a giant

रावण—Crying, bewailing

रैत्रि—Raigad

लल्—To play to sport

बन्जुल—A bamboo flute a cane

यधूटी—A young woman

वर्ष्—Body

वाणि—A weaver

विजम्—An arrow

विदूरभाव—The stone of a certain moun-
tain

विष्णु—A region country

विष्टि—Hired labour

वृजिनारमा—Of a crooked heart

वेतली—An elephant rider

वैथिरु—Playing on the Vinā

वेमानेय—A step-brother

वैशाल्य—Immodesty

व्यत्यास—Contrariety

व्रततिका—A creeper

शमल—Sin impurity

शमला—Dirty sinful

शावक, शावकर—Regarding a dead body

शेमुपी—Intellect

पख्—A eunuch

सङ्घा—Conversation

सप्तसप्ति—Seven horsed, the sun

सभास्वार—A member of an assembly

सरीसृप—A serpent

सर्पिस्—Ghee

सार—Weakness pain

तामि—Unfinished

मुनासीर—God Indra

मुपर्वन्—A God

मुपसा—Exquisite beauty

सौषुप्ति—Sleepy

स्पश—A spy

स्वनि—A sound

Gaekwad's Oriental Series

CATALOGUE OF BOOKS

1951

ORIENTAL INSTITUTE, BARODA

SELECT OPINIONS

Sylvain Lévi The Gaekwad's Series is standing at the head of the many collections now published in India

Asiatic Review, London: It is one of the best series issued in the East as regards the get up of the individual volumes as well as the able editorship of the series and separate works.

Presidential Address, Patna Session of the Oriental Conference Work of the same class is being done in Mysore, Travancore, Kashmir, Benares, and elsewhere, but the organisation at Baroda appears to lead

Indian Art and Letters, London: The scientific publications known as the "Oriental Series" of the Maharaja Gaekwar are known to and highly valued by scholars in all parts of the world

Journal of the Royal Asiatic Society, London Thanks to enlightened patronage and vigorous management the "Gaekwad's Oriental Series" is going from strength to strength.

Sir Jadunath Sarkar, Kt. The valuable Indian histories included in the "Gaekwad's Oriental Series" will stand as an enduring monument to the enlightened liberality of the Ruler of Baroda and the wisdom of his advisers.

The Times Literary Supplement, London: These studies are a valuable addition to Western learning and reflect great credit on the editor and HisHighness.

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

Critical editions of unprinted and original works of Oriental Literature, edited by competent scholars, and published at the Oriental Institute, Baroda

I. BOOKS PUBLISHED.

Rs. A.

1. Kāvya-mīmāṃsā (काव्यमीमांसा) : a work on poetics, by Rājar'ekkhara (880-920 A.D.) : edited by C. D. Dalal and R. Anantakrishna Sastry, 1916. Reissued, 1924. Third edition, revised and enlarged, by K. S. Ramaswami Sastri, 1934, pp. 52 + 314 2-0
2. Naranārāyaṇānanda (नरनारायणानन्द) : a poem on the Paurāṇic story of Arjuna and Kṛṣṇa's rambles on Mount Girnar, by Minister Vastupāla : edited by C. D. Dalal and R. Anantakrishna Sastry, 1916, pp. 11 + 92 + 12. *Out of print.*
3. Tarkasaṅgraha (तर्कसङ्ग्रह) : a work on Philosophy (refutation of Vaiśeṣika theory of atomic creation), by Ānandaśāstra or Ānandagiri (13th century) : edited by T. M. Tripathi, 1917, pp. 36 + 142 + 13 ... .. *Out of print.*
4. Pārthaparākrama (पार्थपराक्रम) : a drama describing Arjuna's recovery of the cows of King Virāṭa, by Prahlādasadeva, the founder of Pālanpur : edited by C. D. Dalal, 1917, pp. 8 + 29 ... .. *Out of print.*
5. Rāṣṭraudbhavaśāstra (राष्ट्रीयवशा) : an historical poem (Mahākāvya) describing the history of the Bagulas of Mayūragiri, from Rāṣṭraudha, the originator to Nārāyaṇa Shāh, by Rudra Kavi (A.D. 1596) : edited by Embar Krishnamacharya, with Introduction by C. D. Dalal, 1917, pp. 24 + 128 + 4 ... .. *Out of print.*
6. Lingānuśāsana (लिङ्गानुशासन) : on Grammar, by Vāmana (8th-9th century) : edited by C. D. Dalal, 1918, pp. 9 + 24 ... .. *Out of print.*
7. Vasantavilāsa (वसन्तविलास) : a contemporary historical poem (Mahākāvya) describing the life of Vastupāla and the history of Gujarat, by Balachandrasūri (A.D. 1240) : edited by C. D. Dalal, 1917, pp. 16 + 114 + 6 ... .. *Out of print.*

8. **Rūpakasāṭha** (रूपकाष्टक): six dramas, by Vatsarāja, Minister of Paramardideva of Kalinjara (12th-13th century): edited by G. D. Dalal, 1918, pp. 12 + 191
Out of print.
9. **Mohaparājaya** (मोहपराजय): an allegorical drama describing the overcoming of King Moha (Temptation), or the conversion of Kumārapāla, the Chalukya King of Gujarat, to Jainism, by Yaśahpāla, an officer of King Ajayadeva, son of Kumārapāla (A D 1229 to 1232): edited by Muni Chaturvijayaji, with Introduction and Appendices by G. D. Dalal, 1918, pp. 32+135+20 *Out of print.*
10. **Hamīramadamadana** (हमीरमदमदन): a drama glorifying the two brothers, Vastupāla and Tejahpāla, and their King Viradhavala of Dholka, by Jayasimhasūri: edited by C. D. Dalal, 1920, pp. 15 + 98 *Out of print.*
11. **Udayasundarikātha** (उदयसुन्दरीकथा): a *Campū*, by Soddhala, a contemporary of and patronised by the three brothers Chchittarāja, Nāgārjuna, and Mumunirāja, successive rulers of Konkan: edited by C. D. Dalal and Embar Krishnamacharya, 1920, pp. 10 + 158 + 7 *Out of print.*
12. **Mahāvīdyāvidambana** (महाविद्याविम्बन): a work on Nyāya Philosophy, by Bhatta Vadindra (13th century): edited by M. R. Telang, 1920, pp. 44 + 189 + 7 *Out of print.*
13. **Prācinagurjarakāvya-sangraha** (प्राचीनगुजराटकव्यसंग्रह): a collection of old Gujarati poems dating from 12th to 15th centuries A. D.: edited by C. D. Dalal, 1920, pp. 140 + 30 *Out of print.*
14. **Kumārapālāpratibodha** (कुमारपालप्रतिबोध): a biographical work in Prākṛta, by Somaprabhācārya (A D 1195): edited by Jinavijayaji, 1920, pp. 72 + 478 *Out of print.*
15. **Ganakārika** (गणकारिका): a work on Philosophy (Paś'upata School), by Bhāsarvajña (10th century): edited by G. D. Dalal, 1921, pp. 10 + 57 *Out of print.*
16. **Sāṅgitamakaraṇḍa** (सङ्गीतमकरन्द): a work on Music, by Nārada: edited by M. R. Telang, 1920, pp. 16 + 64 *Out of print.*
17. **Kavīndracārya List** (कवीन्द्राचार्य-ग्रन्थसूची): list of Sanskrit works in the collection of Kavīndracārya, a Benares Pandit (1656 A D): edited by R. Anantakrishna Sastry, with a Foreword by Dr. Ganganath Jha, 1921, pp. 20 + 34 *Out of print.*
18. **Vārahaghyasūtra** (वाराहग्यसूत्र): Vedic ritual of the Yajurveda: edited by Dr. R. Shamasastri, 1920, pp. 5 + 24 *Out of print.*

19. **Lekhapaddhati** (लेखपद्धति) : a collection of models of State and private documents (8th to 15th centuries) : edited by C. D. Dalal and G. K. Shrigondekar, 1925, pp. 11 + 130 ... *Out of print*
20. **Bhavisayattakahā or Pañcamikahā** (भविष्यत्तन्त्रहा) a romance in Apabhramśa language by Dhanapāla (c. 12th century) : edited by C. D. Dalal and Dr. P. D. Gune, 1923, pp. 69 + 148 + 174 *Out of print*
21. **A Descriptive Catalogue of the Palm-leaf and Important paper MSS in the Bhandars at Jessalmere** (जैसलमेरभाण्डारपात्रीय-ग्रन्थसूची), compiled by C. D. Dalal and edited by L. B. Gandhi, 1923, pp. 70 + 101 *Out of print*
22. **Paras'urāmakalpasūtra** (परशुरामकल्पसूत्र) : a work on Tantra, with the commentary of Rāmes'vara : edited by A. Mahadeva Sastry, 1923, pp. 23 + 390 Second revised edition by Sakarlal Shastri ... 19-0
23. **Nityotsava** (नित्योत्सव) a supplement to the Paras'urāmakalpasūtra, by Umanandanātha; edited by A. Mahadeva Sastry, 1923. Second revised edition by Trivikrama Tirtha, 1930, pp. 22 + 252. Reprinted, 1948, pp. 24 + 195 4-0
24. **Tantrarāhasya** (तन्त्ररहस्य) : a work on the Prābhākara School of Purvaṃmīmāṃsā, by Rāmanujācārya edited by Dr. R. Shamasastri, 1923, pp. 15 + 84. Second revised edition by K. S. Ramaswami Shastri *Shortly.*
- 25, 32. **Samarāṅgaṇa** (समरङ्गण) : a work on architecture, town-planning and engineering, by King Bhoja of Dhara (11th century) : edited by T. Gaṇapati Shastri, 2 vols., vol. I, 1924, pp. 39 + 290; vol. II, 1925, pp. 16 + 324 ... *Out of Print*
- 26, 41. **Sadhanamālā** (साधनमाला) : a Buddhist Tāntric text of rituals, dated 1165 A. D., consisting of 312 short works, composed by distinguished writers : edited by Dr. B. Bhattacharyya, Illustrated, 2 vols., vol I, 1925, pp. 23 + 342 (*out of print*), vol. II, 1925, pp. 183 + 295 ... *Out* 9-0
- 27, 96. **A Descriptive Catalogue of MSS in the Central Library, Baroda** (वडोदाराजकीय ग्रन्थसूची) : 12 vols., vol I (Veda, Vedāṅga, and Upaniṣads), compiled by G. K. Shrigondekar and K. S. Ramaswami Shastri, with a Preface by Dr. B. Bhattacharyya, 1925, pp. 28 + 264, vol II (S'rāuta Sūtras and Prayogas), compiled by K. S. Ramaswami Shastri, 1942, pp. 18 + 95 (folia) + 301 12-4
- 28, 84. **Mānasollāsa or Abhilasitarthacintamani** (मानसोल्लास) : an encyclopædic work treating of one hundred different topics connected with the Royal household and the Royal court, by Somadeva, a Chalukya king of the 12th century : edited by G. K. Shrigondekar, 3 vols., vol I, 1925, pp. 18 + 146; (*out of print*), vol II, 1939, pp. 50 + 304 5-0

- 29 *Nalavilasa* (नलविजय) • a drama, by Rāmachandrasūri, pupil of Hemachandrasuri, describing the Paurāṇika story of Nala and Damayanti edited by G. K. Shrigondekar and L. B. Gandhi, 1926, pp 40 + 91
Out of print
- 30, 31 *Tattvasaṅgraha* (तत्त्वसंग्रह) • a Buddhist philosophical work of the 8th century, by Śāntarakṣita, with Pañjikā by his disciple Kamalasīla edited by Pandit Embar Krishnamacharya, with a Foreword by Dr B. Bhattacharyya, 2 vols, 1926, vol I, pp 157 + 80 + 582, vol II, pp 4 + 353 + 102 Out of print
- 33, 34 *Mīrāt-i-Ahmadi* (میرات احمدی) by Ali Muhammad Khan, the last Moghul Dewan of Gujarat. edited in the original Persian by Syed Nawab Ali, 2 vols illustrated, vol I, 1926, pp 416, vol II, 1928, pp 612 19-3
- 35 *Manavagrhyasūtra* (मानवग्रह्यसूत्र) a work on Vedic ritual of the Yajurveda with the Bhasya of Astāvakra edited by Ramakrishna Harshaji Sastri, with a Preface by B. C. Lele, 1926, pp 40 + 264 - Out of print
- 36, 37 *Nāṭyaśāstra* (नट्यशास्त्र) of Bharata with the commentary of Abhinavagupta of Kashmir edited by M. Ramakrishna Kavi, 4 vols, vol I, illustrated, 1926, pp 27 + 397 (Out of print) vol II, 1924, pp 23 + 25 + 464 5-0
- 37* *Apabhraṃśakāvyatraya* (अपभ्रंशकाव्यत्रय) consisting of three works the Carcarī, Ujjades'arasayana, and Kalasvarupakulaka by Jinadatta Suri (12th century), with commentaries edited by L. B. Gandhi, 1927, pp 124 + 115 - Out of print.
- 38 *Nyāyapraveśa* (न्यायप्रवेश) Part I (Sanskrit Text) on Buddhist Logic of Dinnaga with commentaries of Haribhadra Suri and Para-vadeva - edited by A. B. Dhruva, 1930, 39 + 104 - Out of print
- 39 *Nyāyapraveśa* (न्यायप्रवेश), Part II (Tibetan Text) edited with introduction, notes, appendices, etc by Vidhusēkhara Bhattacharyya, 1927, pp. 27 + 67 1-8
- 40 *Advaya-vajrasaṅgraha* (अद्वयवज्रसंग्रह) consisting of twenty short works on Buddhism, by Advaya-vajra edited by Haraprasad Sastri 1927, pp. 39 + 68 - 2-0
- 42 60 *Kaṭpadrūkośa* (कटपद्रुकोश) Standard work on Sanskrit Lexicography by Kṛṣṇa edited by Ramavataara Sharma, with an index by Srikant Sharma, 2 vols, vol I (text), 1928 pp 64 + 485, vol. II (index), 1932, pp 283 - - - 14-0

43. *Mirat-i-Ahmadi Supplement* (मिरात-इ-अहमदी सप्लिमेंट) : by Ali Muhammad Khan. Translated into English from the original Persian by C. N. Seddon and Syed Nawab Ali. Illustrated. Corrected reissue, 1923, pp. 15 + 222 6-8
44. *Two Vajrayāna Works* (वज्रयानग्रन्थद्वय) : comprising *Traṇḍopāyaśāstrīyaśūddhi* of Anūgṛahajra and *Jñānaśiddhi* of Indrabhūti : edited by Dr. B. Brattacharya, 1929, pp. 21 + 118 3-0
45. *Bhāvaṇapraśāna* (भवप्रदान) : of Śāradātanaya, a work on Dramaturgy and Rasa (A. D. 1175-1250) : edited by Yadugiri Yativraja and K. S. Ramaswami Shastri, 1929, pp. 98 + 410 ... .. *Out of print*
46. *Rāmacerita* (रामचरित) : of Abhinandya, Court poet of Haravarsa, probably the same as Devapala of the Pala Dynasty of Bengal (c. 9th century A. D.) : edited by K. S. Ramaswami Shastri, 1929, pp. 29 + 467 .. 7-8
47. *Nañjarājyaśobhāna* (नञ्जारज्यशोभन) : by Neṣṇha-kavi alias Abhināva Kālidāsa, a work on Sanskrit Poetics relating to the glorification of Nañjarāja, son of Virabhadra of Mysore : edited by L. Kinnhamacharya, 1930, pp. 47 + 270 3-0
48. *Nāṭyadarpana* (नाट्यदर्पण) : on dramaturgy, by Ramacandra Sūti with his own commentary : edited by L. B. Gandhi and G. K. Shrivondekar, 2 vols., vol. I, 1929, pp. 23 + 228 ... .. *Out of print*

53. **Tathāgatagūhyaka or Guhyasamāja** (गुह्यसमाज) : the earliest and the most authoritative work of the Tantra School of the Buddhists (3rd century A. D.) : edited by Dr. B. Bhattacharyya, 1931, pp. 39 + 210 . 4-4
54. **Jayakhyasamhitā** (जयख्यसंहिता) : an authoritative Pañcarātra work of the 5th century A. D. : edited by Pandit E. Krishnamacharya of Vadital with a Foreword by Dr. B. Bhattacharyya, 1931, pp. 78 + 47 + 454 . 12-0
55. **Kavyālāṅkārasūtrasaṃgraha** (काव्यालङ्कारसंग्रह) : of Udbhata with the commentary, probably the same as Udbhatavivēka, of Rājānaka Tilaka (11th century A. D.) . edited by K. S. Ramaswami Shastrī, 1931, pp. 48 + 62 . 2-0
56. **Parānanda Sūtra** (परानन्दसूत्र) : an ancient Tāntric work of the Hindus in Sūtra form : edited by Swami Trivikrama Tīrtha, with a Foreword by Dr. B. Bhattacharyya, 1931, pp. 30 + 106 . 3-8
- 57, 69. **Ahsan-ut-Tawarikh** (आहसान-उद्-तवारिख) : history of the Safawi Period of Persian History, 15th and 16th centuries, by Hasani-Rumlu; edited by G. N. Seddon, 2 vols. (Persian text and translation in English) vol. I, 1932, pp. 36 + 510, vol. II, 1934, pp. 15 + 301 . 19-8
58. **Padmānanda Māhābhāṣya** (पद्मानन्दमहाभाष्य) : giving the life-history of Rābhadeva, the first Tīrthāṅkara of the Jains, by Amaraśhandra Kavi of the 13th century : edited by H. R. Kapadia, 1932, pp. 99 + 667 . 14-0
59. **Śābdaratnasamānvaya** (शब्दरात्नसमन्वय) : an interesting lexicon of the Nānārtha class in Sanskrit, compiled by the Marāṭha King Sahaji of Tanjore : edited by Viṭṭhala Śāstrī, with a Foreword by Dr. B. Bhattacharyya, 1932, pp. 31 + 605 . 11-0
- 61, 91, 104. **Śaktisāṅgama Tantra** (शक्तिसंगमतन्त्र) : comprising four books on Kālī, Parā, Sundarī, and Chhinnamastā : edited by Dr. B. Bhattacharyya, 4 vols., vol. I, Kālīkhaṇḍa (कालीखण्ड) 1932, pp. 13 + 179 (Out of print), vol. II, Tārākhaṇḍa (तारकखण्ड), 1941, pp. 12 + 271; vol. III, Sundarīkhaṇḍa (सुन्दरीखण्ड), 1947, pp. 15 + 146. . 3-0
62. **Prajñāpāramitā** (प्रज्ञापारमिता) : commentaries on the Prajñāpāramitā a Buddhist philosophical work : edited by Giuseppe Tucci, 2 vols., vol. I, Abhiśamayālankaraloka of Haribhadra, 1932, pp. 55 + 589 . 12-0
63. **Tārīkh-i-Nūbarakhsāhi** (तारिख-ए-नुबारखशाही) : contemporary account of the kings of the Sayyid Dynasty of Delhi : translated into English from original Persian by Kamal Krishna Basu, with a Foreword by Sir Jadunath Sarkar, 1932, pp. 13 + 499 . 7-8
64. **Siddhantabindu** (सिद्धान्तबिन्दु) : on Vedānta philosophy, by Madhusudana Sarasvatī, with the commentary of Puruṣottama, edited by P. C. Divanji, 1933, pp. 142 + 93 + 306 . 11-0

65. *Istasiddhī* (इतिदिधि) : on Vedānta philosophy, by Virmuḥtātma, disciple of Avyayātma, with the author's own commentary : edited by M. Hiriyanna, 1933, pp. 36 + 697 ... 14-0
- 66, 70, 73, 103. *Shābara-Bhāṣya* (शाबरभाष्य) : on the Mīmāṃsā Sūtras of Jaimini : translated into English by Dr. Ganganath Jha, in 3 vols, 1933-1936, vol I, pp. 15 + 705, vol. II, pp. 20 + 708, vol III, pp. 28 + 1012, Index by Dr. Umesha Mishra, 1945, pp. 8 + 29 ... 49-0
67. *Sanskrit Texts from Bali* (बालिद्वीप-ग्रन्थाः) : comprising religious and other texts recovered from the islands of Java and Bali : edited by Sylvain Levi, 1933, pp. 35 + 112 ... 3-8
71. *Nārāyaṇa S'taka* (नारायणस्तवक) : a devotional poem by Vidyākara, with the commentary of Pītāmbara : edited by Shrikant Sharma, 1935, pp. 16 + 91 ... 2-0
72. *Rājadharmā-Kaustubha* (राजधर्मकौस्तुभ) : an elaborate Smṛti work on Rājadharmā, by Anantadeva : edited by Kamala Krishna Smṛtīrtha, 1935, pp. 30 + 506 ... 10-0
74. *Portuguese Vocables in Asiatic Languages* (पोर्तुगीज शब्दकोश) : translated into English from Portuguese by A. X. Soares, 1936, pp. 125 + 520 ... 12-0
75. *Nāyakaratna* (नायकरत्न) : a commentary on the Nyāyasaratnamālā of Pārthasarathi Miśra, by Rāmānuja of the Prābhākara School : edited by K. S. Ramaswami Shastri, 1937, pp. 69 + 346 ... 4-8
76. *A Descriptive Catalogue of MSS in the Jain Bhandara at Pattan* (पटनभाण्डारालये ग्रन्थसूची) : edited from the notes of the late C. D. Dālal by L. B. Gandhi, 2 vols, vol I, 1937, pp. 72 + 498 ... 8-0
78. *Ganitatilaka* (गणिततिलक) : of Śrīpati, with the commentary of Sūrpatilaka, a non-Jain work on Arithmetic with a Jain commentary : edited by H. R. Kapadri, 1937, pp. 81 + 116 ... 4-0
79. *The Foreign Vocabulary of the Quran* (कुरानग्रन्थकोश) : showing the extent of borrowed words in the sacred text : compiled by Arthur Jeffery, 1938, pp. 15 + 311 ... 12-0
- 82, 83. *Tattvasaṅgraha* (तत्त्वसङ्ग्रह) : of Śantaraksita with the commentary of Kamalaśīla : translated into English by Dr. Ganganath Jha, 2 vols, vol I, 1937, pp. 8 + 739, vol. II, 1939, pp. 12 + 834 ... 37-0
81. *Haṃsa-vilāsa* (हंसविलास) : of Haṃsa Mithu : on mystic practices and worship : edited by Swami Trivakrama Tirtha and Hathibhai Shastri, 1937, pp. 13 + 331. ... 5-8

82. **Suktimuktīvalī** (सुकुतिमुक्तीवली): on Anthology, of Jalhana, a contemporary of King Kṛṣṇa of the Northern Yādava Dynasty (A. D. 1247): edited by E. Kṛṣṇinamacharya, 1938, pp. 66 + 463 + 85 .. 11-0
85. **Brhaspati Smṛti** (बृहस्पतिस्मृति): a reconstructed text of the now lost work of Brhaspati: edited by K. V. Rangaswami Aiyangar, 1941, pp. 186 + 546 .. 15-0
86. **Parama-Saṁhitā** (परमसंहिता): an authoritative work of the Pāñcharātra system: edited by S. Kṛṣṇnaswami Aiyangar, 1940, pp. 45 + 208 + 230 .. 8 0
87. **Tattvopaplava** (तत्त्वोपप्लव): a masterly criticism of the opinions of the prevailing Philosophical Schools by Jayarāś'ri: edited by Sukhalaji Sanghavi and R. C. Parikh 1940, pp. 21 + 144 .. 4-0
- 88, 105. **Anekāntajayapatākā** (अनेकान्तजयपाताका) of Haribhadra Sūri (8th century A. D.) with his own commentary and Tippanaka by Munichandra, the Guru of Vāḍideva Sūri: edited by H. R. Kapadia, in 2 vols, vol I, 1940, pp. 32 + 404, Vol II, 1947, pp. 128 + 344 + 28 .. 28 0
89. **S'astradīpikā** (शास्त्रदीपिका): a well-known Mīmāṁsā work: the Tarkapāda translated into English by D. Venkatramiah, 1940, pp. 29 + 264 .. 5-0
90. **Sekoddes'atīka** (सेकोद्देशटीका): a Buddhist ritualistic work of Nāropa describing the Abhiṣeka or the initiation of the disciple to the mystic fold: edited by Dr. Mario Carelli, 1941, pp. 35 + 78 .. 2-8
- 92, 98, 100, 101, 102, 106, 110, 111, 112. **Kṛtyakalpataru** (कृत्यकल्पतरु): of Lakṣmīdhara, Minister of King Govindacandra of Kanauj; one of the earliest Law Digests: edited by K. V. Rangaswami Aiyangar, 12 vols., Vol. I, Brahmachāri-kāṇḍa (ब्रह्मचारीकाण्ड), 1948, pp. 100 + 328, Rs. 11; vol. IV, S'rāddha-kāṇḍa (श्राद्धकाण्ड), 1950, Rs. 15; vol. V, Dāna-kāṇḍa (दानकाण्ड), 1941, pp. 16 + 129 + 415, Rs. 9; vol. VIII, Tīrtha-viśecana-kāṇḍa (तीर्थविशेषणकाण्ड), 1943, pp. 92 + 301, Rs. 8; vol. III, Niyatakala-kāṇḍa (नियतकालकाण्ड), Rs. 19-; vol. X, S'uddhi-kāṇḍa (शुद्धिकाण्ड), Rs. 9-6; vol. XI, Rājadharmā-kāṇḍa (राजधर्मकाण्ड), 1944, pp. 95 + 273, Rs. 10, vol. XII, Grhastha-kāṇḍa (गृहस्थकाण्ड), 1944, pp. 20 + 132 + 512, Rs. 12, vol. XIV, Mokṣa-kāṇḍa (मोक्षकाण्ड), 1945, pp. 62 + 355, Rs. 12 .. 105-14
93. **Madhavanāla-Kamakandala** (माधवानलकामकन्दला): a romance in old Western Rajasthan, by Ganapati, a Kayastha from Amod. edited by M. R. Majumdar, in 2 vols, vol I, 1942, pp. 13 + 5 + 509 .. 10-0
94. **Tarkabhāṣā** (तर्कभाषा): a work on Buddhist Logic, by Moksakara Gupta of the Jagaddala monastery: edited with a Sanskrit commentary by Embar Kṛṣṇnamacharya, 1942, pp. 7 + 114 .. 2-0

95. Alamkaramahodadhi (अलङ्कारमहोदधि) : on Sanskrit Poetics composed by Narendraprabha Sūri at the request of Minister Vastupāla in 1226 A. D. : edited by L. B. Gandhi, 1942, pp. 45 + 418 (with 2 plates) 7-8
- 97, 114 An Alphabetical List of MSS in the Oriental Institute, Baroda (ग्रन्थनामसूची) : compiled from the existing card catalogue by Raghavan Nambiyar, 2 vols., vol. I, 1942, pp. 12 + 742 Rs. 9-0, vol. II, 1950 pp. 12 + 743-1653 Rs. 27-8 ... 36-8
99. Vivāda Cintāmaṇi (विवादचिन्तामणि) : of Vācaspati Miśra : an authoritative Smṛti work on the Hindu Law of Inheritance : translated into English by Sir Ganganath Jha, 1943, pp. 28 + 348 ... 10-4
107. Pañcapadikā (पञ्चपादिका) : the famous Vedānta work of Padmapāda, a direct disciple of Śaṅkarācārya : translated into English with copious notes and a detailed conspectus by the late D. Venkataramiah of Bangalore, 1948, pp. 46 + 414 ... 17-0
- 109 Nispannayogāvalī (निष्पन्नयोगावली) : describing 26 maṇḍalas or magic circles with full descriptions of more than 600 deities of the Buddhist pantheon, written by Abhayākara-gupta of the Vikramasīla monastery : edited by Dr. B. Bhattacharyya, 1949, pp. 90 + 94 + 16 ... 7-0
113. Hetubindutika (हेतुबिन्दुटीका) : commentary of Arcata on the famous work of Dharmakīrti on Buddhist logic, edited from a single MS, discovered at Pattan by Sukhlalji Sanghavi, 1949 ... 11-0
- 117 Madana Mahārnava (मदनमहादेव) : a Smṛti work principally dealing with the doctrine of Karmavipaka composed during the reign of Māndhata, son of Madanapala : edited by Embar Krishnamacharya and Raghavan Nambiyar ... Shortly
116. Dvādaśārṇavaśākhā (द्वादशारण्यशखा) : an ancient polemical treatise of Mallavādi Sūri, with a commentary by Simhasūri Gaṇi : edited by Caturvijaya and continued after his death by L. B. Gandhi, vol. I. Shortly ^{Rs} 12-12-
- 115 Aparajitaprecha (अपराजितप्रेक्षा) : a voluminous work on architecture and fine-arts : edited by P. A. Mankad. ^{Rs} Shortly 18-6-
118. Gurjararāsavalī (गुर्जररासवली) : a collection of several old Gujarati Rasas : edited by B. K. Thakore, M. D. Desai, and M. C. Modi. Shortly

8. *Chhakkammuvaeso* (छक्कम्मवप्पो) : an Apabhramsa work of the Jains containing didactic religious teachings : edited by L. B. Gandhi.
9. *Anu Bhāṣya* (अनुभाष्य) : a standard work of the Suddhādvaita School : translated into English by G. H. Bhatt.
10. *A Descriptive Catalogue of MSS in the Jain Bhandars at Pattan* (पत्तनभाण्डारमयीय-ग्रन्थ-नीति) : edited from the notes of the late G. D. Dalal by L. B. Gandhi, 2 vols., vol. II.
11. *Nāṭyaśāstra* (नाट्यशास्त्र) : of Bharata with the commentary of Abhinava Gupta ; second revised edition by K. S. Ramaswami Shastri, vol. I.
12. *Nāṭyaśāstra* (नाट्यशास्त्र) : of Bharata with the commentary of Abhinava Gupta ; edited by M. Ramakrishna Kavi, 4 vols, vol. IV.
13. *Pañcamī Mahātmya* (पञ्चमीमाहात्म्य) : a Jain religious work : edited by Pandit L. B. Gandhi.
14. *Rasasaṅgraha* : (राससङ्ग्रह) a collection of 14 old Gujarati Rāsas, composed in the 15th and 16th centuries : edited by M. R. Majumdar.
15. *Pārsīkakoṣasaṅgraha* (पार्सीकोषसङ्ग्रह) : a collection of four Persian Sanskrit lexicons : edited by K. M. Zaveri and M. R. Majumdar.
16. *Kālacakra Tantra* (कालचक्रतन्त्र) : the first book of the Kālacakra School attached to the Mahayāna System of Buddhism : edited by Dr. B. Bhattacharyya.
17. *Smṛtisāra* (स्मृतिसार) : an interesting digest of Hindu Law : edited by Mahamahopādhyāya Dr. Umesha Mishra.
18. *Rūmāyana Bibliography* : Prepared by J. S. Pade. M. A

For further particulars please communicate with—

THE DIRECTOR,
Oriental Institute, Baroda.

THE GAEKWAD'S STUDIES IN RELIGION AND PHILOSOPHY

Rs. A.

1. The Comparative Study of Religions : [Contents : I, the sources and nature of religious truth II, supernatural beings, good and bad. III, the soul, its nature, origin, and destiny. IV, sin and suffering, salvation and redemption. V, religious practices, VI, the emotional attitude and religious ideals] : by Alban G. Widgery, M.A., 1922 " " " 15-0
2. Goods and Bads : being the substance of a series of talks and discussions with H.H. the Maharaja Gaekwad of Baroda [Contents: introduction. I, physical values, II, intellectual values. III, aesthetic values. IV, moral value, V, religious value, VI, the good life, its unity and attainment] : by Alban G. Widgery, M.A., 1920. (Library edition Rs. 5) " " " 3-0
3. Immortality and other Essays : [Contents : I, Philosophy and life. II, immortality. III, morality and religion. IV Jesus and modern culture. V, the psychology of Christian motive. VI, free Catholicism and non-Christian Religions. VII, Nietzsche and Tolstoi on Morality and Religion. VIII, Sir Oliver Lodge on science and religion. IX, the value of confessions of faith. X, the idea of resurrection, XI, religion and beauty. XII, religion and history. XIII, principles of reform in religion] : by Alban G. Widgery, M.A., 1919. (Cloth. Rs. 3) " " " 2-0
4. Confutation of Atheism : a translation of the *Hadur-i-Holila* or the tradition of the Myrobalan Fruit : translated by Vali Mohammad Chhanganbhai Momin, 1918 0-14

MISCELLANEOUS.

1. Conduct of Royal Servants : being a collection of verses from the Viramitrodaya with their translations in English, Gujarati, and Marathi : by B. Bhattacharya, M.A., Ph.D. " " " 0-6
2. Prayas'chittamayūkha (Marathi tr.) : by Ainapure " " " 3-4
3. Dighanikāya (Marathi tr.), Pt. I : by C. V. Rajwade 1-8
4. Pāś'chimatyā Pakashāstra (in Marathi) : by Gangannāik " " " 4-8
5. Nyayashastra (in Marathi) : by M. K. Damle " " " 1-0
6. Gaekwad Cenotaphs : an account of the numerous cenotaphs dedicated to the past rulers of the Gaekwad family, by Mrs. Taramati Gupte, printed in art paper with numerous illustrations " " " 12-0
7. Studies in Ramāyana : being an estimate of the life and life-work of the oldest and greatest of Indian poets, Valmiki, by Dewan Bahadur K. S. Ramaswami Shastri, 1944 " " " 2-8

Selling Agents of the Gackwad's Oriental Series

England

Messrs Luzac & Co 46 Great Russell Street London,
W C I

Messrs Arthur Probsthain 41 Great Russell Street
London W C I

Messrs Deighton Bell & Co 13 & 30 Trinity Street
Cambridge

Calcutta

Messrs The Book Co Ltd 4/3 College Square

Messrs Thacker Spink & Co 3 Esplanade East

Banars City

Chowkhamba Sanskrit Series Office Post Box No 8
Banars

Messrs Braj Bhushan Das & Co 40/5 Thathari Bazar

Messrs Motilal Banarsdass P B 75 Chowk

Bombay

Messrs Taraporevala & Sons Akab Mahal Hornby
Road

Messrs Gopal Narayan & Co Kalbadevi Road

Messrs N M Tripathi & Co Kalbadevi Road

Saraswati Pustak Bhandar Gulalwad Fort

Narayan Mulji Sanskrit Pustakalaya 229 Kalbadevi
Road

Poona

Oriental Book Agency 15 Shukra var Peth

Baroda

N C Athavale Bookseller Raopura